

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ดาบตำรวจ วิชิต ไชยชนะ

GRAD VRU

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

พ.ศ. 2558

THE EFFECTIVENESS OF THAI LOCAL WISDOM MANAGEMENT
IN THE AREA OF LOWER NORTHERN REGION

POLICE SENIOR SERGEANT MAJOR WICHIT CHAICHANA

GRAD VRU

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN PUBLIC ADMINISTRATION
GRADUATE SCHOOL
VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY
UNDER THE ROYAL PATRONAGE PATHUM THANI

2015

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
ชื่อนักศึกษา ดาบตำรวจ วิจิต ไชยชนะ
รหัสประจำตัว 54B73330106
ปริญญา รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน ประธาน

(อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สรินทร์ นิยมางกูร)

..... กรรมการ

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ)

(อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พรนภา เตียสุริกุล)

..... กรรมการและเลขานุการ

(อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิ

(อาจารย์ ดร.วิมล หอมยิ่ง)

.....
.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรธนิภัส ศิริโวหาร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 16 เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
ชื่อนักศึกษา	ดาบตำรวจ วิชิต ไชยชนะ
รหัสประจำตัว	54B73330106
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์
กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและ 3) เสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากสมาชิกภูมิปัญญา 72 หน่วยในกลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มโภชนาการ กลุ่มการแพทย์แผนไทย และเป็นผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ระดับประเทศ 5 ดาว และ/หรือเคยส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาร์โร ยามาเน่ และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอย แบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ที่เลือกแบบเจาะจง จากผู้บริหาร ผู้นำผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา ประกอบด้วย การแปลความ ตีความ และวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่างโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.78) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความยั่งยืน อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.73) รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างรายได้ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.77) ด้านคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.66) และด้านมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.84) ตามลำดับ โดยด้านการสร้างความยั่งยืน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดนั้น เนื่องจากชุมชนได้มีการบริหารจัดการที่ดีทำให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือการทำงานทำให้สามารถ ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีความพอเพียงตามความจำเป็น ลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยและสามารถลดของเสีย ที่มากเกินไปจนความจำเป็น ส่วนด้านมี

ภูมิคุ้มกัน ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุดนั้นเนื่องจาก การบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังไม่สามารถปรับใช้ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจนไม่สามารถสร้าง ความเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในด้านการสร้าง โอกาสในการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนที่เท่าเทียมกันได้

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลและการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายและแผน การรู้คุณค่า การพัฒนาการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ ซึ่งปัจจัยทั้ง 8 ประการดังกล่าว สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.90 ($R^2 = 0.759$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ข้อเสนอแนะทางในการปรับปรุง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จากการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงลึก ประกอบด้วยการดำเนินการที่สำคัญจำนวน 8 ประการ คือ (1) ควรสร้างองค์ความรู้ โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้มีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน มีการตรวจสอบองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต (2) ควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีกระบวนการในการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ และปลูกจิตสำนึก ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ ของประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (3) ควรจัดทำนโยบายและแผนงานของชุมชนโดยวางแผนปฏิบัติงานที่แน่นอนให้เป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายและสอดคล้องกับแผนงานของชุมชน (4) ควรส่งเสริมการรู้คุณค่า ของชุมชนโดยสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับมรดกที่มีคุณค่าของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (5) ดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีการคิดสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยและควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอด (6) พัฒนาและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ทางการผลิต การจำหน่าย และการบริการอย่างประหยัดและเหมาะสม (7) เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปองค์คณะบุคคล ด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการ การรับผลประโยชน์และการประเมินผล (8) พัฒนาให้ชุมชนมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สามารถสร้างอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการองค์กร กลุ่มบุคคลให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุผลเป้าหมาย

Thesis Title	The Effectiveness of Thai Local Wisdom Management in the Area of Lower Northern Region
Student	Police Senior Sergeant Major Wichit Chaichana
Student ID	54B73330106
Degree	Doctor of Public Administration
Field of Study	Public Administration
Thesis Advisor	General Dr.Kasemchart Naressenie
Thesis Co-Advisor	Dr.Boonrueng Sriharun

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the effectiveness of Thai local wisdom management in the lower northern region, area 2) to study the factors influencing the effectiveness of Thai local wisdom management in the lower northern region area and 3) to recommend a model to improve the factors that influence the Thai local wisdom management in the lower northern region area. This research was a mixed methods research which combined quantitative and qualitative approaches. The quantitative research was conducted by studying a samples of 400 respondents who were selected from people living in 72 units of local wisdom in the following groups: agriculture, nutrition, Thai medicine, and entrepreneurs in the community, and community business who received national awards in local wisdom management and had products exported overseas. The samples was selected using the stratified random sampling technique, and the sample size was obtained by calculation with Yamane's formula. The data were collected using a questionnaire with reliability of 0.973 and were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The hypotheses were tested by one-way ANOVA and Stepwise Regression Analysis. The qualitative study was conducted using structured interviewing 25 key informants, who were purposely selected from administrators, the leaders of community producers, and local wisdom community enterprises. The data were analyzed by using content analysis consisted of translation, interpretation and analysis.

The research findings were as follows:

1) The effectiveness of Thai local wisdom management in the lower northern region area, was, overall, at a high level ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.78). When considered each aspect, individually, it was found that sustainability was at the highest level ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.73), followed by income earning ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.77), life quality ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.66), and immunization ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.84), respectively. The highest mean was for the aspect of

sustainability building. This was due to a good management that helped improve working skill in order to sustainably consume the natural resources and have reasonable sufficiency need to reduce excess consumption and waste. However, immunization had the lowest mean due to the local wisdom management which could not keep up with the rapid new social change which resulted in unequal social equity in terms of career opportunities and establishing families and community.

2) The factors influencing the effectiveness of Thai local wisdom management in the lower northern region area comprised 8 important factors which, ranging from the highest to the lowest, were as follows: knowledge building, local wisdom conservation, plan and policy, value awareness, development, utilization, participation and leadership. These 8 variables explained 75.90 percent ($R^2 = 0.759$) of the variation in the effectiveness of Thai local wisdom management at a statistical level of significance 0.05.

3) The recommendation for adjustment the factors influencing the Thai local wisdom management in the lower northern region area consisted of 8 important steps as follows: (1) building knowledge by supporting communities who are interested in inheriting their own local wisdom by giving them appropriate learning opportunities. Checking this knowledge and suggesting future practical implementations should also be provided, (2) conserving the local wisdom by allowing the community to manage their own process; creating activities that stimulate awareness of the value and importance of their own local customs, (3) making community plans and policies by setting operational plan for the future which follow the aims of the community plan, (4) promoting value awareness of the community by naturally building a relationship between the people, the environment and holy things including previously deceased ancestors, (5) developing creative community by using local wisdom to reform them and also use scientific know-how and technology to create new innovations, (6) developing and utilizing the local natural resources in production, and distribution in a way that is appropriate and economical, (7) promoting community participation using local wisdom management in a way that personally involves members in the decision making process, implementations, benefit gain and evaluation, (8) developing appropriate leadership that will enable them to provide and arrange their organizations and the individuals so that they are completely willing to achieve the goals.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างยิ่ง จากบุคคลต่างๆ จำนวนมากที่ได้ให้การช่วยเหลือ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อดีตประธานกรรมการบริหารหลักสูตร ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ตลอดจนควบคุมดูแล เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ และ อาจารย์ ดร.วิมล หอมยิ่ง ที่กรุณา รับเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร ประธานกรรมการบริหาร หลักสูตร และคณะกรรมการทุกท่านได้พิจารณาตรวจสอบ แก้ไขและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการ ปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา สั่งสอนศิษย์มา ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ ศาสตราจารย์ พลโท ดร.โอภาส รัตนบุรี ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม ศาสตราจารย์ ดร.จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ ศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ชาติดำรงเวช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ อาจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และพันเอก ดร.นที ศุกลวัฒน์

ขอขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ แนะนำในการดำเนินการวิจัย ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ อาจารย์ ดร.พรนภา เตียสุธิกุล อาจารย์ ดร.ชรินทร์ สีทับทิม อาจารย์ ดร.ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร และอาจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในกลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ กลุ่มการแพทย์แผนไทยและเป็นผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักงานประสานการจัดบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในเรื่องการออกเอกสารเพื่อการเก็บข้อมูล ในการทำวิจัยครั้งนี้

คุณประโยชน์ของคณาจารย์ที่สำเร็จลงด้วยบุญปัญญา ผู้วิจัยขอมอบถวายแด่ มอบแต่บิดามารดา ผู้เป็นครูของบุตร ครูอาจารย์ผู้เป็นครูของศิษย์ บุตรและภรรยาตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

ดาบตำรวจวิจิต ไชยชนะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 คำถามของการวิจัย.....	5
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิผล.....	12
2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	33
2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	77
2.4 นโยบายรัฐ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	93
2.5 ชุมชนเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง.....	113
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	127
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	134
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	136
3.1 ขั้นตอนการวิจัย.....	136
3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	139
3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	141

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	142
3.5 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ.....	148
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	151
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	152
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	154
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	154
4.2 ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	155
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	156
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	195
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	195
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	196
5.3 บทสังเคราะห์งานวิจัย.....	198
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	200
บรรณานุกรม.....	205
ภาคผนวก	215
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	216
ภาคผนวก ข หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	220
ภาคผนวก ค ผลการประเมินคุณภาพเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัย (IOC).....	230
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัย.....	236
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย.....	238
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือเก็บข้อมูล: แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์.....	243
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย.....	261
ภาคผนวก ซ Print Out.....	263
ภาคผนวก ฌ ชุมชนที่การบริการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การคัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555.....	279
ประวัติผู้วิจัย.....	285

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชน อยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด.....	140
3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการอยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย.....	140
3.3 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	141
3.4 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ.....	142
3.5 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	142
3.6 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มาตรฐานค่าปัจจัยรายด้านของตัวแปร และ รายฉบับ.....	151
4.1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	157
4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรู้คุณค่า มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	159
4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การอนุรักษ์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	160
4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้ประโยชน์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	161
4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเพิ่มมูลค่า มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	162

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญา ท้องถิ่นไทย.....	163
4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความ หลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	164
4.8 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมรายด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือ ตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ..	165
4.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีภาวะผู้นำ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ....	166
4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ..	167
4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทำงานเป็นทีม มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ..	168
4.12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความผูกพันต่อองค์กร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ..	169
4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นโยบายและแผน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการ บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ..	169

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสร้างองค์ความรู้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	170
4.15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมรายด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ.....	171
4.16 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านคุณภาพชีวิต มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ.....	172
4.17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความยั่งยืน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ.....	173
4.18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการสร้างรายได้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ.....	174
4.19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านมีภูมิคุ้มกัน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ.....	175
4.20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมรายด้านของประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ.....	176
4.21 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโชนาการ.....	176

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.22 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 1) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	178
4.23 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 2) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	178
4.24 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 3) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	179
4.25 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 4) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	180
4.26 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 5) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	180
4.27 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 6) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	181
4.28 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 7) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	182
4.29 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 8) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย.....	183
4.30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง.....	186

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	135
3.1	แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	138
5.1	รูปแบบการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง ตามผลการวิจัย.....	199

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย ให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับ ยุคสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย เป็นองค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยมีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านการตลาด การแก้ปัญหา ด้านการผลิตและการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งภูมิปัญญาเป็นมรดกสมบัติล้ำค่าที่ปู่ ย่าตายายบรรพชนได้สร้างสรรค์และรักษาเชื้อแห่งปัญญาเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เป็นฐานข้อมูลเพื่อให้ได้มีการสร้างสรรค์และทำหน้าที่ตามสมควรกับกาลเวลา สภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปจากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นภูมิปัญญาเป็นรากฐาน ก่อเกิดความรู้และพัฒนามาสู่การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นวิทยาการทางปัญญาและวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกตามมากมายที่ สนองตอบความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันสอดคล้องกับ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถรองรับผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างและใช้ประโยชน์จากภูมิคุ้มกันประเทศ (3) สังคมไทยมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ยึดโยงคนไทยให้เป็นปึกแผ่น ลดอิทธิพลของความทันสมัยและความขัดแย้งในสังคมไทย ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ครอบครัวยุคใหม่เคารพความเป็นไทยที่มีจิตสำนึกและอัตลักษณ์ ให้บุตรหลานได้ตระหนักถึงรากเหง้า ของตนเอง (4) ภาคการเกษตรเป็นฐานรายได้หลักและความมั่นคงด้านอาหารของประเทศก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้าน ทั้งแหล่งสร้างงาน แหล่งผลิตอาหาร และเชื่อมโยงวิถีชีวิตของสังคมไทยมีส่วนสำคัญในการลดความยากจน สร้างงาน และลดผลกระทบจากภาวะโลกร้อน (5) ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ เป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนาทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการ และเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน สามารถจัดการ

ความเสี่ยง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม สำหรับการเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ (ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน) มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยใช้ภูมิปัญญา (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2555)

ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม นาฏศิลป์ ประติมากรรม ดนตรีทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและนันทนาการ ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น ภาษาไทย ในภูมิภาคต่างๆ รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่นและการจัดทำสารานุกรม ภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี ได้แก่ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจสังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรมคำสอนการบวช การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาวด่านโขชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรรประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในชนบทในหลายๆ ประเทศ หลายๆ วัฒนธรรมสามารถนำมาใช้ในการดำรงรักษาคุณในธรรมชาติได้ดีกว่าความรู้วิทยาการสมัยใหม่โดยเฉพาะการรักษาป่าต้นน้ำลำธารความหลากหลายของชีววิทยา และความอุดมสมบูรณ์ในบางอาณาบริเวณของโลกที่เหลือน้อยลงทุกทีจากความหมายที่นักวิชาการกล่าวไว้ต่างๆ กัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนถึงการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับคนไทย กาลสมัยที่ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ที่มาของภูมิปัญญาของชาวบ้านจากความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชนเป็นความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของชาวบ้านการดำรงชีวิตที่ถูกสั่งสมกันมาจนเป็นวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์องค์รวมเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกัน แสดงออกถึงการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการทำงานที่เริ่มจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่เป็นอยู่เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการคิด ตัดสินใจลงมือปฏิบัติโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มากที่สุดและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านถือเป็นความรู้ท้องถิ่นหรือเป็นความรู้ของชาวบ้านได้สั่งสมมาจากสังคมประสบการณ์ชีวิต และสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมเป็นฐาน (พระมหาปฐวีศักดิ์ รัมโพธิ์ธารทอง, 255) ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในระยะ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ตระหนักถึงการยกระดับคุณภาพคนการเสริมสร้างองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ให้เป็นพลัง ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ได้แก่การเสริมสร้างทุนสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทางวัฒนธรรม) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ การพัฒนาคนเพื่อเสริมสร้างทุนทางปัญญาอย่างยั่งยืน มุ่งพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์

ไม่เรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดียังรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ควบคู่กับการเสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11)

กระแสการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการในเวทีเศรษฐกิจโลก มีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจการค้าต่อกันอย่างไร้พรมแดนและรวดเร็ว โดยใช้เทคโนโลยีด้านสารสนเทศเข้ามาเป็นจักรกลสำคัญในการติดต่อสื่อสารมีการแข่งขันอย่างเสรี ขยายวงกว้าง ลึกและรุนแรง มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการ กลยุทธ์เพื่อเอาชนะคู่แข่งกันอย่างรวดเร็ว มีการนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาใช้กีดกันทางการค้ามากขึ้น โลกเปลี่ยนแปลงรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกลมองโลกเป็นตลาดทั้งหมด มองหาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส ปัญหาอุปสรรคและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการค้าโลก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้ว่าขณะนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านใดบ้างที่ควรให้ความสนใจ เพื่อปรับตัวและก้าวให้ทันกับสถานการณ์การปรับเปลี่ยนองค์กร เช่น การปรับโครงสร้างขององค์กรให้มีประสิทธิภาพทันสมัย ทันท่วงทีสถานการณ์การปรับแนวทางการบริหารงานสมัยใหม่ ซึ่งการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญและผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ เพื่อจะนำองค์กรให้สามารถดำเนินกิจการเข้าสู่การแข่งขันในเวทีโลกให้สามารถยืนอยู่ได้ปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) เป็นหัวใจหลักของหลายองค์กร เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ซึ่งทุกองค์กรมุ่งที่จะให้ทรัพยากรมนุษย์ของตนมีความรู้ความสามารถและเต็มใจปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลาการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ จะประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภารกิจหน้าที่รับผิดชอบในระดับใด ก็ขึ้นอยู่กับระดับคุณภาพของคน เรียงลำดับความสำคัญตั้งแต่ผู้นำสูงสุดขององค์กรผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานทุกคน ซึ่งจะส่งผลไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและด้วยเห็นว่ามีมนุษย์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุดเพราะคนเป็นกลไกทำให้เกิดงาน งานที่มีคุณภาพต้องเกิดจากคนที่มีคุณภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในรัชกาลปัจจุบัน ทรงมีพระราชดำรัสว่า “จะต้องพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศ”

สังคมไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์และบริโภคนิยมปรากฏการณ์ที่เห็นได้ทั่วไปคือ ค่านิยมและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่อาจจะกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงของการพัฒนา อาทิการบริโภคเกินตัว การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเฉพาะหน้าจนไม่คิดถึงชาติและประโยชน์ส่วนรวม การขาดศรัทธาในคุณธรรมความดีตามหลักศาสนาความผิดวินัยฉวย ขาดความอดสาหะ บากบั่น อดทน ขาดความเคารพในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งคุณสมบัตินี้เป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างชาติ หากคนรุ่นใหม่และเยาวชนถูกบ่มเพาะภายใต้กระแส วัฒนธรรมเศรษฐกิจเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อความเจริญของประเทศชาติโดยรวมในอนาคต จากการทบทวนองค์ความรู้พบว่าในนานาประเทศได้มีการวางยุทธศาสตร์การทำงานด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในแง่ของการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมและการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้พลังงานและทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ การทบทวนองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชี้ให้เห็นทิศทางการประกาเกี่ยวกับการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นไทย สอดคล้องกับในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ประชากรสูงอายุในโลกจะเพิ่มขึ้นอีก 81.9 ล้านคน และการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศสำคัญๆ ในโลก มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายกำลังคนข้ามประเทศ เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขณะที่โครงสร้างการ ผลิตเปลี่ยนจากการ ใช้แรงงานเข้มข้นเป็นการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้การพัฒนาคนมุ่งสร้าง ให้มีความรู้ ทักษะ และความชำนาญ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ทดแทนกำลังแรงงานที่ ขาดแคลน ค่านิยม ที่ดั่งงามเสื่อมถอยและประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้มีความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความ ต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แกร่งแย่ง เอาเปรียบ กันขาดความสามัคคีไม่เคารพสิทธิผู้อื่นและขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างและใช้ประโยชน์จากภูมิคุ้มกันประเทศ 5 ประการ ดังนี้

1. ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักที่ยึดโยงคนในชาติให้เกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้น เป็น แบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม โดยเฉพาะรัชกาลปัจจุบันที่ทรงเป็นแบบอย่างของการ ดำรงชีวิตบนทางสายกลางและความพอเพียง ทรงยึดมั่นในประโยชน์สุขของพสกนิกรในทุกด้าน

2. การพัฒนาประเทศให้อยู่บนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การวิจัยพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ในการปรับเปลี่ยน การผลิตจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และแรงงานที่มีผลิตภาพต่ำไปสู่การใช้ความรู้และ ความชำนาญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3. สังคมไทยมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ยึดโยงคนไทยให้เป็นปึกแผ่น ลดอิทธิพลของ ความทันสมัยและความขัดแย้งในสังคมไทย ประชาชนนาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ครอบครัวยึดมั่นความเป็นไทย ที่มีจิตสำนึกและอัตลักษณ์ ให้บุตร หลานได้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง

4. ภาคการเกษตรเป็นฐานรายได้หลักและความมั่นคงด้านอาหารของประเทศก่อให้เกิด ประโยชน์หลายด้าน ทั้งแหล่งสร้างงาน แหล่งผลิตอาหาร และเชื่อมโยงวิถีชีวิตของสังคมไทยมีส่วน สำคัญในการลดความยากจน สร้างงาน และลดผลกระทบจากภาวะโลกร้อน

5. ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนา คุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ เป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้ มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน ระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11) สอดคล้อง กับสภาพปัจจุบัน นโยบายรัฐ ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559) ของภาคเหนือ ยุทธศาสตร์ การวิจัยที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง และการจัดการ พื้นที่เมือง ชนบท มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการพื้นที่ให้เชื่อมโยงการพัฒนาและ

ความเจริญเสริมสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมี 4 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การสนับสนุนจัดทำแผนแม่บทและแผนบริหารเมือง พื้นที่ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดนรองรับประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประหยัดพลังงาน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) การวิจัยสนับสนุนระบบบริหารจัดการและการสื่อสารสร้าง ความเข้าใจกับประชาชนของท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนแผนชุมชนและการลงทุนในกิจการบริการ สาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ปัญหา และความต้องการจำเป็นดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับ กำธน สินธวานนท์, 2542; นิธิ เที่ยงศรีวงศ์, 2549 กล่าวว่า การศึกษาภาพรวมและวิถีชีวิตที่ภูมิภาคท้องถิ่นในไทยอดีต ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเกิดขึ้นของภูมิภาคและรับรู้ถึงคุณค่าที่สั่งสมเป็นเวลายาวนาน ผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึง โลกทัศน์ในแบบดั้งเดิม ที่เป็นจุดกำเนิดของภูมิภาคท้องถิ่น ร่วมกับการศึกษาโดยใช้โลกทัศน์รูปแบบ สมัยใหม่ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการวิจัย

ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อให้ทราบถึง ประสิทธิภาพ วิธีการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ว่าสามารถสร้างคุณภาพชีวิต สร้างความยั่งยืน สร้างรายได้ และมีภูมิคุ้มกัน ให้กับชุมชนได้อย่างไร และปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นไปตามกรอบการวิจัยและครอบคลุมเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

1.2.3 เพื่อนำเสนอแนวทาง การพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

1.3 คำถามของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามในการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง อยู่ระดับใด

1.3.2 มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิภาคท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

1.3.3 แนวทางในการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างควรเป็นอย่างไร

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ตำรา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

1.4.1 การบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีประสิทธิผลระดับมากขึ้นไป

1.4.2 ปัจจัยทุกตัวมีอิทธิพลและสามารถอธิบายความผันแปร ของประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

1.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางตัวที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัย โดยมุ่งศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย มีประเด็นในสาระครอบคลุมเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรต้น หรือตัวแปรพยากรณ์: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า 2. การอนุรักษ์ 3. การใช้ประโยชน์ 4. การเพิ่มมูลค่า 5. การพัฒนา 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 7. ภาวะผู้นำ 8. การมีส่วนร่วม 9. การทำงานเป็นทีม 10. ความผูกพันต่อองค์กร 11. นโยบายและแผน 12. การสร้างองค์ความรู้

ตัวแปรตาม หรือตัวแปรเกณฑ์: ประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 1. ด้านคุณภาพชีวิต 2. ด้านความยั่งยืน 3. ด้านการสร้างรายได้ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน

1.5.2 ขอบเขตประชากร

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่อยู่ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทยด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุดรธานี 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินการสุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวแทนของ ประชากรที่ต้องการศึกษาในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันความเหมาะสมของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างซึ่งได้มาโดย การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง 2. อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ 3. ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม 4. อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ 5. อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ระดับการปฏิบัติ ของบุคคลที่อยู่ใน ชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุดรธานี 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัด เพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัด นครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากสมาชิกภูมิปัญญา กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ กลุ่มการแพทย์แผนไทย และ เป็น ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่ได้รับความรางวัลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ระดับประเทศ 5 ดาว และ/หรือเคยส่งออกไปยังต่างประเทศ (ข้อมูลจาก: สำนักภูมิปัญญาท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) จำนวน 72 หน่วย ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 Yamane, Taro (1973) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การ ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จำนวน 25 คน ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหาร ผู้นำผู้ประกอบการ กลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง และ วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบด้วยการแปลความ ตีความและวิเคราะห์

1.5.3 ขอบเขตระยะเวลา

เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ระหว่าง เดือนเมษายน 2557 – มิถุนายน 2557

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การบริหารจัดการ หมายถึง การใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตาม กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน และการควบคุมการใช้ทรัพยากร ทางด้าน บุคคล การเงิน ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งก่อสร้างทางกายภาพ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และ

เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ของสมาชิกใน องค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด และความมุ่งมั่นด้านความเจริญก้าวหน้า ในการ ปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย สำหรับความหมายของการบริหารและการจัดการนั้น มี ความใกล้เคียงกัน และในปัจจุบันนิยมใช้คำใดคำหนึ่งแทนกันหรือใช้ทั้งสองคำรวมกัน ซึ่งใน การศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า การบริหารจัดการ แทนความหมายของทั้งคำว่าการบริหารและการจัดการ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง ตัว แปรต้นที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ หมายถึง ตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ซึ่งมี 2 ด้านคือ ด้านความหลากหลายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และด้านการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เป็นสิ่งที่มีอำนาจสนับสนุนให้ ชุมชน สามารถบริหารจัดการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เกิดประสิทธิผล ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า 2. การอนุรักษ์ 3. การใช้ประโยชน์ 4. การเพิ่มมูลค่า 5. การพัฒนา 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 7. การมีภาวะผู้นำ 8. การมีส่วนร่วม 9. การทำงานเป็นทีม 10. ความผูกพันต่อองค์กร 11. นโยบาย และแผน 12. การสร้างองค์ความรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ตัวแปรด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย

1. การรู้คุณค่า หมายถึงจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้คนใน สังคมกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบทั้งหมดทั้งความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน และสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดี กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว

2. การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้าง จิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและ ความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย และพร้อมที่จะช่วยกัน สืบทอดสิ่งที่ตั้งงามให้คงอยู่ต่อไป

3. การใช้ประโยชน์ หมายถึง ในชุมชนต่างๆ ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการ ประกอบอาชีพและนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย สินค้า และการบริการต่างๆ เพื่อทำให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นสะดวกสบายมากขึ้น

4. การเพิ่มมูลค่า หมายถึง การทำให้ลูกค้าหรือผู้รับประโยชน์ได้รับในสิ่งที่ต้องการ เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือเป็นการทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับ เปรียบเทียบกับต้นทุนที่ ต้องเสียไปเพิ่มขึ้น

5. การพัฒนา หมายถึง ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสม กับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่ม การพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี หมายถึง สารสนเทศหรือเทคโนโลยี คือ รากฐานสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นอันจะขาดมิได้ในการพัฒนาประเทศ เพราะสารสนเทศเป็นที่มาของความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งในด้านการผลิต การจัดการการตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

2.2 ตัวแปรด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

7. การมีภาวะผู้นำ หมายถึงความสามารถที่ชักจูงให้บุคคล หรือ เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในองค์กรและสามารถจูงใจให้ผู้อื่น กลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อทำให้เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุผล ปฏิบัติตามความคิดเห็นของตนได้

8. การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปองค์คณะบุคคล ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

9. การทำงานเป็นทีม หมายถึง สภาพการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ทีมแก้ปัญหา ทีมงานบริหารโดยตนเอง ทีมประสานข้ามสายงาน และทีมเสมือนจริง

10. ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความภาคภูมิใจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ มีความพยายามแสวงหาความรู้ความสามารถมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย และต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดไป ประกอบด้วย ความศรัทธาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความทุ่มเทต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และความภักดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

11. นโยบายและแผน หมายถึง การคาดการณ์ล่วงหน้า ถึงเหตุการณ์ต่างๆ แล้ว กำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายที่ ต้องการโดยการกำหนดงานที่จะทำ วิธีทำ และวัตถุประสงค์รายย่อยของการทำงานนั้นๆ ขึ้นไว้ ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ประกอบด้วย นโยบายและการ วางแผน

12. การสร้างองค์ความรู้ หมายถึง มีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทและตอบสนองต่อเป้าหมายของชุมชน มีการรวบรวมบุคลากรที่สนใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคณะทำงาน ศึกษา ค้นคว้าเรียบเรียงและตรวจสอบองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง องค์ความรู้และกระบวนการในการแก้ปัญหา การพัฒนาเพื่อสร้างผลผลิต หรือการจัดการด้วยเทคนิควิธี และวิธีการอย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทย ได้รับการพัฒนา สันถัม และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่แสดงให้เห็นเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาใน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มเกษตรกรรม 2. กลุ่มการแพทย์แผนไทย 3. กลุ่มโภชนาการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กลุ่มเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองใน

สภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

3.2 กลุ่มการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

3.3 กลุ่มโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่ง ถนอมอาหาร ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

4. ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ที่พึงปรารถนา นั่นคือ ผลปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นผลผลิต (ผลกระทบ/ผลลัพธ์) ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวังไว้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนจากการดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ด้าน 1. ด้านคุณภาพชีวิต 2. ด้านความยั่งยืน 3. ด้านการสร้างรายได้ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ด้านคุณภาพชีวิต หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไปใช้เพื่อส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจาก การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อมภายในสังคม มาพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการประกอบอาชีพ

4.2 ด้านความยั่งยืน หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างพอเพียง ต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป การลดการบริโภคที่มากเกินไปจนความจำเป็น และการลดของเสีย การรักษาความหลากหลาย การสนับสนุนเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

4.3 ด้านการสร้างรายได้ การเข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งอยู่ตรงไหน ผลิตอะไร ใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน มีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงครอบครัวและนำผลประโยชน์ไปกระจายสู่ผู้คนที่ด้อยโอกาสกว่าตนเอง

4.4 ด้านมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง ความจำเป็นที่ต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลง และสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง

5. บุคคล หมายถึง คนที่มีหน้าที่ มีส่วนเกี่ยวข้อง ในตำแหน่ง ผู้นำ หัวหน้า ประธาน เจ้าหน้าที่ สมาชิก หรือประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงานฯ นั้นๆ

6. ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนในองค์กร หน่วยงานที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยในแต่ละด้านด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ที่มีระบบบริหารจัดการที่ดี 72 แห่ง (ภาคผนวก)

7. ภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง พื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุตรดิตถ์ 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทราบผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

1.7.2 ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย สามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านอื่นๆ และของชุมชนในเขตพื้นที่อื่นๆ

1.7.3 ทราบหลักการ วิธีการ สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.7.4 ผลการศึกษาที่ได้ใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยสามารถนำประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการสร้างเครื่องมือการวิจัยและใช้ศึกษาปรากฏการณ์ สนับสนุนงานวิจัยอันจะทำให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยแบ่งเป็นประเด็นหลักดังต่อไปนี้ (1) แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิผล (2) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย (3) แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย (4) นโยบายรัฐ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย (5) เขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง (6) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (7) กรอบแนวคิดของการวิจัย

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิผล

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับมีลักษณะแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์การและหน่วยงาน แต่จะเป็นการเน้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายและแนวคิด ทฤษฎีประสิทธิผล ดังนี้ วิธีการวิเคราะห์ประสิทธิผล อาจทำได้ 4 วิธี คือ

1. วิธีการวัดผลสำเร็จตามเป้าหมาย (The Goal-Attainment Approach) โดยยึดหลักที่ว่าองค์การทุกองค์การมีจุดมุ่งหมาย ดังนั้น การวัดผลสำเร็จของเป้าหมายจึงเป็นแนวทางสำหรับการวัดประสิทธิผลมากที่สุด แต่ก็มีข้อจำกัดมาก เช่น จะใช้ได้หากเป้าหมายขององค์การมีจำกัดและหนักแน่นแต่ถ้าเป็นเป้าหมายเชิงต่อเนื่องหรือเป้าหมายหลายอย่างจะเป็นการยุ่งยากขึ้น ดังนั้น บุคคลทุกคนในองค์การต้องเข้าใจเป้าหมายร่วมกันให้มากที่สุด

2. วิธีการวัดประสิทธิผลเชิงระบบ โดยอาศัยแนวคิดที่ว่าองค์การประกอบด้วยส่วนย่อยต่างๆ และการพิจารณาเชิงระบบที่สมบูรณ์ต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. วิธีการบริหารประสิทธิผลโดยอาศัยกลยุทธ์ตามสภาพแวดล้อมเฉพาะส่วน (The Strategic Constituencies Approach) โดยองค์การที่สามารถตอบสนองความต้องการของส่วนต่างๆ ที่อยู่ใน สภาพแวดล้อมและสามารถอยู่รอดได้โดยอาศัยการสนับสนุนจากส่วนต่างๆ เหล่านี้

4. การใช้วิธีการแข่งขันคุณค่า (The Competing-Values Approach) ซึ่งเป็นการถือเอาคุณค่าความนิยมเป็นศูนย์กลางประเมิน ทั้งนี้ โดยมีข้อสมมติว่าคุณค่าที่ผู้ประเมินจะใช้วัดนั้นจะสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับสิ่งที่ผู้ประเมินต้องการจะประเมินเสมอ ระดับของประสิทธิผลประสิทธิผลขององค์การสามารถจะพิจารณาได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. ประสิทธิภาพระดับบุคคล (Individual Effectiveness) ประสิทธิภาพระดับบุคคล มีสาเหตุมาจากความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) ทักษะ (Skill) ของบุคคลในการดำเนินงานนอกจากนี้ ประสิทธิภาพยังมีสาเหตุมาจากทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วย โดยมีแรงจูงใจ (Motivation) เป็นตัวสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีประสิทธิภาพหรือไม่และขณะเดียวกันภาวะความบีบคั้น (Stress) อาจเป็นสิ่งที่เร่งรัดหรืออุปสรรคต่อประสิทธิภาพของบุคคลได้

2. ประสิทธิภาพระดับกลุ่ม (Group Effectiveness) ในด้านประสิทธิภาพระดับกลุ่มนั้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความยึดเหนี่ยวผูกพัน (Commitment) เป็นความรู้สึกรักของคนในกลุ่มที่มีความผูกพันกันของคนในกลุ่ม ถ้ากลุ่มมีความยึดเหนี่ยวผูกพันกันสูงกลุ่มก็จะมีประสิทธิภาพ ถ้ากลุ่มยึดเหนี่ยวกันต่ำ ประสิทธิภาพก็จะต่ำด้วย นอกจากนี้ภาวะผู้นำของกลุ่มก็มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่มมาก ผู้นำที่ทำให้กลุ่มทำงานร่วมกันได้อย่างดี งานของกลุ่มก็จะประสบความสำเร็จ ในด้านโครงสร้างของกลุ่มจะเอื้อให้กลุ่มทำงานได้มากน้อยเพียงใด สถานภาพของกลุ่มที่ได้ยอมรับหรือไม่ได้รับการยอมรับ ก็มักจะส่งผลต่อการทำงานของกลุ่มได้ง่ายหรือยากเช่นเดียวกับบทบาทและปทัสถานของกลุ่ม ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นกลุ่มและการทำงานของกลุ่ม

3. ประสิทธิภาพระดับองค์การ (Organizational Effectiveness) ในด้านประสิทธิภาพระดับองค์การนั้นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมาจากสภาพแวดล้อมองค์การที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพแตกต่างกันมาก เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงมีผลต่อการปรับตัวขององค์การในการทำงาน ทางเลือกเชิงกลยุทธ์เป็นแนวคิดขององค์การในการดำเนินงานว่ามีทางเลือกเชิงกลยุทธ์มากน้อยเพียงใด ถ้ามีทางเลือกได้หลายทางโอกาสประสบความสำเร็จก็มากกว่า โอกาสทางเลือกที่น้อยทางในด้านโครงสร้างขององค์การจะเอื้อให้องค์การมีความยืดหยุ่นหรือแข็งตัวต่อการปรับตัว ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์การโดยตรง กระบวนการขององค์การและวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกันเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพ อาจแบ่งตามระดับของช่วงเวลา ได้ดังนี้

1. เกณฑ์การวัดประสิทธิภาพในระยะสั้นมี 3 เกณฑ์ ประกอบด้วย

1) ผลผลิต (Production) ในฐานะที่เป็นเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพ ความสนใจการวัดจึงมุ่งที่ผลผลิตเบื้องต้นขององค์การ ทั้งนี้จะไม่นำเรื่องของประสิทธิภาพมาพิจารณา การวัดผลผลิตในที่นี้อาจจะหมายถึง ผลตอบแทน ปริมาณการขาย ส่วนแบ่งตลาด บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา จำนวนผู้ป่วยที่ออกจากโรงพยาบาล ปริมาณเอกสารที่มีการดำเนินการ ปริมาณลูกค้าที่ได้รับบริการ หรือผลผลิตอื่นใดในทำนองนี้ การวัดลักษณะนี้สัมพันธ์โดยตรงต่อผลผลิตที่ลูกค้าหรือผู้รับบริการขององค์การบริโภคอยู่

2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ในฐานะที่เป็นเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพ หมายถึงการวัดการใช้ทรัพยากรที่ขาดแคลนขององค์การ การวัดนี้ จึงเน้นที่สัดส่วนของผลผลิตต่อปัจจัยนำเข้า ซึ่งอาจเป็นการวัดอัตราผลตอบแทนของเงินทุนหรือทรัพย์สินที่ได้ลงทุนไป ค่าใช้จ่ายต่อหน่วย เศษสิ่งของ และของเสีย เวลาที่ลดลง อัตราการครองเตียงและค่าใช้จ่ายต่อคนไข้ ต่อหัวนักศึกษาหรือต่อลูกค้า การวัดประสิทธิภาพนี้มักจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องวัดโดยการใช้อัตราส่วน โดยเฉพาะอัตราส่วนของผลตอบแทนต่อการลงทุนหรือต่อหน่วยเวลา เป็นต้น

3) ความพึงพอใจ (Satisfaction) ในฐานะที่เป็นเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพ การวัดความพึงพอใจ เป็นการวัดความสำเร็จขององค์การในการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนงานและสมาชิก การวัดนี้อาจประกอบด้วย ทักษะคติของคนงาน อัตราการเปลี่ยนงาน การขาดงาน ความล่าช้าในงานและความทุกข์ใจ

2. เกณฑ์การวัดประสิทธิผลในระยะปานกลาง มี 2 เกณฑ์ ประกอบด้วย

1) การปรับตัว (Addictiveness) ประสิทธิภาพขององค์การในแง่ของการปรับตัว หมายถึงการตอบสนองขององค์การต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในหรือการเปลี่ยนแปลงภายนอกองค์การ การปรับตัวในบริบทนี้ หมายถึง ความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การความไม่มีประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายการผลิต การขาดประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิผลในด้านความพึงพอใจอาจจะเห็นสัญญาณจากความต้องการในการปรับตัวทางการบริหารแต่ความไม่มีประสิทธิผล ในการปรับตัวนี้ วัดได้ค่อนข้างยากมาก อาจจะดูจากความพร้อมขององค์การ ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การลงทุนในการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพของบุคลากร การสนับสนุนและให้รางวัลต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือการดำเนินการเสี่ยงทางการผลิตหรือพฤติกรรม ดังนั้น เมื่อระยะเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงมาถึง องค์การอาจจะปรับตัวก็เป็นเครื่องมือการวัดประสิทธิผลอีกแบบหนึ่ง

2) การพัฒนา (Development) ประสิทธิภาพขององค์การในแง่ของการพัฒนา หมายถึง การวัดพันธะผูกพันขององค์การที่มีต่อการขยายสมรรถนะและศักยภาพสำหรับการเจริญเติบโต การวัดในลักษณะนี้เป็นการวัดความสามารถขององค์การในการเพิ่มสมรรถนะให้เพียงพอต่อความต้องการของสภาพแวดล้อม โดยปกติแล้วการพัฒนาเป็นเรื่องของการจัดเตรียมโปรแกรมการฝึกอบรมแก่บุคลากรระดับบริหารและระดับทั่วไปแต่การพัฒนาองค์การในปัจจุบันได้ขยายครอบคลุมถึงวิธีการทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาด้วย

3. เกณฑ์การวัดประสิทธิผลในระยะยาว คือ การอยู่รอด (Survival) เป็นเกณฑ์การวัดประสิทธิผลอย่างหนึ่ง โดยพิจารณาจากความสามารถในการอยู่รอดหรือไม่ การอยู่รอดจึงหมายถึงการคงไว้ซึ่งวิธีการสร้างสมดุลที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความสมดุลในการปฏิบัติงานขององค์การตลอดเวลา

กิบสัน (Gibson, 1991) ได้กล่าวว่าประสิทธิผลระดับบุคคล (Individual Effectiveness) ประสิทธิภาพระดับบุคคลมีสาเหตุมาจาก ความรู้ (Knowledge) ความสามารถ (Ability) ทักษะ (Skill) ของบุคคลในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ประสิทธิภาพยังมีสาเหตุมาจากทัศนคติ (Attitude) ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วย โดยมีแรงจูงใจ (Motivation) เป็นตัวสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีประสิทธิผลหรือไม่ และขณะเดียวกันภาวะความบีบคั้น (Stress) อาจเป็นสิ่งเร่งรัดหรืออุปสรรคต่อประสิทธิผลของบุคคลได้

2.1.1 ความหมายของประสิทธิผล

ประสิทธิผลมีความสำคัญยิ่งต่อศาสตร์การบริหารและผลการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นตัวบ่งชี้หรือตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่า การบริหารองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด องค์การจะอยู่รอดและมีความมั่นคงเจริญก้าวหน้า ขึ้นอยู่กับประสิทธิผลขององค์การ ความหมายของคำว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะขององค์การ ครอบคลุมผู้ที่ใช้อ้างอิง และแนวทางที่มุ่งศึกษาวิจัย แต่ส่วนใหญ่แล้ว จะมุ่งที่ผลสำเร็จของงานหรือการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายขององค์การ (Goals Attainment) และคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร (Quality of Work Life) ดังมีผู้ให้ความหมายของประสิทธิผลการปฏิบัติงานไว้หลากหลาย ดังนี้

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1962) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ เป็นสถานะของการดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

เอทซิโอนี (Etzioni, 1964) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึงขีดขั้นของการทำให้วัตถุประสงค์ขององค์การเป็นจริงขึ้นมา และขีดขั้นของการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ระดับประสิทธิผลขององค์การ

ไพรส์ (Price, 1968) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ความสามารถในการบรรลุถึงเป้าหมาย (Degree of Goal Achievement)

ฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991) ได้สรุปว่า ประสิทธิภาพ หมายถึงความสำเร็จของการทำงานหรือความพึงพอใจในการทำงานของสมาชิกหรือขวัญของสมาชิกดี

พระมหาพิณิต จันทน์เสนาะ (2540) กล่าวว่า ประสิทธิภาพโครงการเป็นการพิจารณาที่ใกล้เคียงกับการประเมินผลโครงการ แต่มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในแง่ที่การประเมินผลโครงการเป็นการดูผลหลายด้านทั้งในเรื่องความก้าวหน้า ประสิทธิภาพประสิทธิผล และผลกระทบของโครงการแต่ประสิทธิภาพโครงการเป็นเพียงการพิจารณาเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ว่าบรรลุไปตามที่วัตถุประสงค์กำหนดหรือไม่

ซูชีพ พิพัฒน์ศิริ (2540) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ซึ่งเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์ กล่าวคือ เป็นการวัดว่ากิจกรรมสามารถดำเนินไปให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ (2542) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ เป็นการวัดผลผลิต (Output) ของงานซึ่งเป็นการบรรลุเป้าหมาย (Goal Accomplishment) ซึ่งความสามารถขององค์การในการสร้างให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ในบางครั้งก็ไม่ได้คำนึงถึงปริมาณของทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการ เมื่อผู้จัดการสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์การได้เรียกว่าประสิทธิผล ประสิทธิภาพจะอธิบายถึงการกระทำสิ่งที่ถูกต้อง (Doing the Right Things) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการทำงานที่สามารถช่วยให้องค์การบรรลุเป้าหมายได้

บุญชู โสตา (2543) ได้ให้ความหมายของประสิทธิผลไว้ว่า ประสิทธิภาพ (Effectiveness) เป็นการประเมินว่าโครงการนั้นๆ บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนหรือไม่ ถ้าบรรลุวัตถุประสงค์ก็ถือว่าเป็นประสิทธิผลแล้ว (Effectiveness is Goal Achievement)

ธีรพัฒน์ พิเชฐวงศ์ (2546) ได้สรุปความหมายของประสิทธิผลไว้ คือ ประสิทธิภาพ เป็นการบรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างโครงการกับวัตถุประสงค์ของโครงการ

จากความหมายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ จากการดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ให้ผู้ปฏิบัติงานมีทัศนคติในทางบวก ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาภายในองค์การ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างได้แก่ด้าน 1. ด้านคุณภาพชีวิต 2. ด้านความยั่งยืน 3. ด้านการสร้างรายได้ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผล

ความหมายการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน มีนักวิชาการและองค์การหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

ไทยเมเดนชา (2547, อ้างถึงใน ขจรยศ มีวาสนา, 2548) ได้กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาได้สังเกตและตีค่าผลการปฏิบัติงานและคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ใต้บังคับบัญชาว่าบุคคลนั้นๆ ได้ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบอย่างมี

คุณค่าและเกิดประสิทธิผลต่อหน่วยงานมาน้อยเพียงใด รวมถึงการคาดคะเนศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเทียบเคียงกับการวิเคราะห์ตำแหน่ง (Position Analysis) ของงานและแผนงานที่หน่วยงานกำหนดไว้ร่วมกัน

แมธิสและแจ๊คสัน (Mathis & Jackson, 1997) ได้กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน คือ กระบวนการในการประเมินว่าพนักงานทำงานได้ดีเพียงใด เมื่อเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมีการสื่อสารผลการประเมินนั้นให้พนักงานได้รับทราบ

ภรณี มหานนท์ (2538) กล่าวว่า แนวทางในการวัดประสิทธิผลสามารถจำแนกออกเป็นลักษณะกว้างๆ ได้ 3 แนวทางด้วยกันคือ

1. การประเมินประสิทธิผลในแง่ของเป้าหมาย (The Gold Approach) เป็นการใช่วิธีวัดประสิทธิผลที่ตั้งอยู่บนวิธีการ และเป้าหมายขององค์การ โดยพบว่าความสามารถในการผลิต (Productivity) ความยืดหยุ่นคล่องตัว (Flexibility) และการปราศจากซึ่งความกดดัน (Strain) และข้อขัดแย้ง (Conflict) มีความสัมพันธ์ต่อกันและเกี่ยวข้องกับประเมินประสิทธิผลขององค์การ เกณฑ์ซึ่งบ่งชี้ (Indicators) ความมีประสิทธิภาพเหล่านี้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับเป้าหมายขององค์การ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับการใช้ความสามารถในการผลิตเป็นเครื่องบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพที่สำคัญนั้น ในกรณีที่ต้องการนั้นเป็นองค์การทำหน้าที่หรือมีเป้าหมายในการให้บริการและองค์การที่มีหน้าที่ในการผลิตเองหลายองค์การที่อาจไม่สามารถวัดประสิทธิผลขององค์การได้จากความสามารถในการผลิตอย่างเต็มที่

2. การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบทรัพยากร (The System Resource Approach) เป็นการพยายามหลีกเลี่ยงจุดอ่อน และข้อบกพร่องบางประการของการประเมินประสิทธิผลในแง่ของเป้าหมาย โดยไม่พิจารณาถึงเป้าหมายขององค์การเสียเวลาเพราะเห็นว่าเป็นไปได้อย่างที่จะใช้ในการบรรลุเป้าหมายเป็นเครื่องวัดประสิทธิผลขององค์การจึงมีการใช้แบบจำลองของระบบทรัพยากรแทน แบบจำลองนี้ตั้งอยู่บนแนวความคิดว่า องค์การเป็นระบบเปิด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในการแลกเปลี่ยน (Exchange) และการแข่งขัน (Competition) ดังนั้นประสิทธิผลหมายถึง ความหมายขององค์การในการแสวงหาผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อมเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรซึ่งหายากและมีคุณค่า องค์การจะมีประสิทธิผลสูงสุดเมื่อองค์การสามารถแสวงหาประโยชน์สูงสุดได้จากตำแหน่งที่ทำการต่อรองและใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด (Optimizes) ในการได้มาซึ่งทรัพยากร (Resource Procurement) อย่างไรก็ตาม แนวความคิดด้านระบบทรัพยากรก็มิได้แตกต่างจากการใช้เป้าหมายทำได้นักเพราะที่จริงเป้าหมายอย่างหนึ่งขององค์การก็คือการสรรหาทรัพยากร

พากรจากสภาพแวดล้อมนั่นเอง เป็นแต่เพียงการมองเป้าหมายขององค์กร ในฐานะที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมมากขึ้นนั่นเอง

3. การประเมินประสิทธิผลโดยใช้เกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) วิธีการนี้มีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของนักวิชาการ และเมื่อนำมาใช้ในการวัดประสิทธิผลขององค์กร ในทางปฏิบัติก็ใช้ประเมินผลการปฏิบัติของหน่วยงานต่างๆ ได้ดี กล่าวคือ ความสามารถในการผลิตและประสิทธิภาพ ในการวัดจากผลผลิตลักษณะขององค์กร เช่น บรรยากาศขององค์กร สไตล์การอำนวยการและสมรรถนะขององค์กรในการปฏิบัติงานพฤติกรรมในการผลิต เช่น ความร่วมมือร่วมใจ การพัฒนาการปฏิบัติงานที่เชื่อถือได้

วีระพล สุวรรณนันต์ (2524) กล่าวว่า การกำหนดเกณฑ์การเลือกประสิทธิผลนั้นมีได้วัดออกมาเป็นตัวเงินแต่วัดออกมาเป็นรูปของน้ำหนัก ระยะทาง การกระทำนามธรรม ฯลฯ ดังนั้นเกณฑ์ในการเลือกประสิทธิผลจึงมีมากมายตามความหมายของเจ้าของโครงการ แต่เกณฑ์ไหนจะดีหรือไม่ จะต้องขึ้นอยู่กับว่า เกณฑ์ไหนเมื่อวัดแล้วก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนจากความมุ่งหมายน้อยที่สุด และต้องครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัดมากที่สุด

ภรณี กิริติบุตร (2529) ได้วิเคราะห์และวิจัยตลอดจนการสร้างแบบจำลองในเรื่องการประเมินประสิทธิผลขององค์กร สามารถสรุปเป็นแนวทางได้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. การประเมินผลในแง่ของเป้าหมาย (The Goal Approach) เป็นการใช่วิธีวัดผลที่ตั้งอยู่บนวิธีการ และเป้าหมายขององค์กร โดยพบว่า ความสามารถในการผลิต (Productivity) ความยืดหยุ่นคล่องตัว (Flexibility) และปราศจากซึ่งความกดดัน (Strain) และข้อขัดแย้ง (Conflict) มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับประสิทธิผลเป็นเกณฑ์ที่บ่งชี้ (Indicators) ความมีประสิทธิผลปัจจัยเหล่านี้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับเป้าหมายขององค์กร

2. การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบทรัพยากร (The System Resource Approach) เป็นการพยายามหลีกเลี่ยงจุดอ่อน และข้อบกพร่องบางประการของการประเมินผลในแง่ของเป้าหมาย โดยไม่พิจารณาถึงเป้าหมายขององค์กรเสียเลย เพราะเห็นว่าเป็นไปได้ยากที่จะใช้ในการบรรลุเป้าหมายเป็นเครื่องวัดประสิทธิผลขององค์กรจึงมีการใช้แบบจำลองของระบบทรัพยากรแทนแบบจำลองที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดว่า องค์กรเป็นระบบเปิด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในการเปลี่ยนแปลง (Exchange) และการแข่งขัน (Competition)

ไกรยุทธ ธีรตยา คีนนันท์ (2536) กล่าวว่า ความหมายของการประเมินประสิทธิผลไว้ว่า หมายถึง การทำสิ่งที่ควรต้องทำ กล่าวคือ ทำกิจกรรมที่บังเกิด “ผล” ตรงตามที่ต้องการซึ่งในระดับจุลภาคคือ การใช้จ่ายทำกิจกรรมที่จะให้ “ผล” ตรงตามทีนโยบายได้กำหนดไว้ หรือสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ สภาพเช่นนี้สื่อถึงการใช้ทรัพยากรในกิจกรรมที่ควรทำ ถ้ากิจกรรมนั้นไม่ได้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ การทำกิจกรรมดังกล่าวก็ไม่สมควร และเป็นการใช้จ่ายที่สูญเปล่า เนื่องจากผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการใช้จ่ายนั้นไม่ใช่ผลที่ต้องการซึ่งหลักเกณฑ์การหาประสิทธิผลของนโยบาย

นิตา ชูโต (2538) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการเป็นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและเชื่อถือได้

เกี่ยวกับโครงการ เพื่อเป็นการตัดสินใจว่า โครงการดังกล่าวดีหรือไม่อย่างไร เป็นการค้นหาว่าผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการประสบความสำเร็จตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่สำหรับเกณฑ์ที่ใช้นำมาวัดในการประเมินผลการจัดการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้นั้นก็คือ การวัดและการวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผล (Cost-Effectiveness Analysis) ผลประโยชน์ตอบแทนหลักไม่สามารถตีค่าออกเป็นตัวเงินได้ หรือเมื่อตีค่าออกมาเป็นตัวเงินแล้วก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนสูง หรือในกรณีที่ผลประโยชน์ตอบแทนมีค่าเป็นนามธรรมมากๆ ในกรณีนี้ต้องวัดผลประโยชน์ตอบแทนออกมาในรูปที่ไม่ใช่ตัวเงิน แต่วัดออกมาในรูปของประสิทธิผล (Effectiveness)

พะยอม วงศ์สารศรี (2542) ได้กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การประเมินคุณค่าการทำงานของคน เป็นวิธีการที่ผู้บังคับบัญชาบันทึกและลงความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นเครื่องประกอบการพิจารณาตอบแทนความดีความชอบแก่ผู้ปฏิบัติงาน

วรนาถ แสงมณี (2543) ได้กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการประเมินสิ่งที่พนักงานประพฤติปฏิบัติให้แก่องค์กรหรือสิ่งที่องค์กรได้รับจากพนักงาน ภายในช่วงเวลาที่กำหนด จากนั้นป้อนผลการประเมินการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานได้รับทราบว่าการปฏิบัติงานได้ผลดีมากน้อยเพียงใดและแนะนำให้พนักงานรู้ถึงวิธีการที่พวกเขาจะต้องปฏิบัติงานให้ดี เพื่อที่จะได้เปรียบเทียบกับมาตรฐานการปฏิบัติงานขององค์กร การปฏิบัติงานและงานที่ออกมาสามารถที่จะมาวินิจฉัยได้ว่า ทักษะคติของพนักงานที่มีต่อองค์กรไปในทิศทางใด

ออร์วิลเล เอฟ. โปแลนด์ (บุญชู โสตา, 2543; อ้างถึงใน Orville F, Poland) ได้ทำการจำแนกประเภทของการประเมินผลไว้เป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

1. การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) เป็นการประเมินความสำเร็จที่แท้จริงของแผนหรือโครงการว่า เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการตามแผนแล้ว ได้ผลงานหรือผลผลิตออกมาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผลที่คาดว่าจะได้รับเพียงใด

2. การประเมินประสิทธิภาพ (Efficiency Evaluation) เป็นการประเมินถึงทรัพยากรที่ใช้ไปว่าทำให้บังเกิดผลมากน้อยเพียงใด ซึ่งมักจะใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุน และประโยชน์ (Cost Benefit Analysis) หรือการวิเคราะห์ต้นทุนและประสิทธิผล (Cost Effectiveness Analysis) มาทำการพิจารณาประเมิน เพื่อจะรู้ว่าค่าใช้จ่ายที่แท้จริงหรือที่ใช้ไปจริงของแผนเป็นเท่าใด โดยมีวิธีการประเมิน 2 แบบ

2.1 การควบคุมประเมินผล (Program Monitoring) เป็นการประเมินผลตามเป้าหมายและนโยบายว่ามีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับระเบียบ กฎเกณฑ์ และมาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงใด

2.2 การประเมินความแตกต่าง (Discrepancy Evaluation) เป็นการประเมินถึงความสำเร็จของแผนเปรียบเทียบกับมาตรฐานว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด

3. การประเมินโดยอาศัยแนวความคิดจากหลายๆ แหล่ง (Eclectic Evaluation) เป็นการประเมินผลหลายๆ ลักษณะหรือหลายๆ อย่างไปด้วยกัน เช่น การประเมินในเรื่องการใช้ทรัพยากร การประเมินถึงกระบวนการปฏิบัติงานและการประเมินผลงานของแผน เป็นต้นนอกจากนี้

เบนจามิน ดี. พอก (บุญชู โสตา, 2543; อ้างถึงใน Benjamin D, Paul) ได้แบ่งการประเมินผลเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การประเมินความพยายาม หมายถึง การวัดพลังงานที่ใช้ไปในการทำงาน และความพยายามของผู้ปฏิบัติงานว่าใช้มากน้อยเพียงใด

2. การประเมินผลงาน เป็นการวัดถึงผลงานที่ปรากฏออกมาว่าสอดคล้องกับที่กำหนดไว้หรือไม่เพราะเหตุใดอีกคนหนึ่งคือ

ไมเคิล เซริเวน (บุญชู โสตา, 2543; อ้างถึงใน Michael Seriven) ได้แบ่งการประเมินผลออกเป็น 2 กลุ่ม เช่นเดียวกันคือ

1. การประเมินการสร้างเสริม เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่จะพัฒนาปรับปรุงแผนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

2. การประเมินผลรวมทั้งหมด เป็นการประเมินผลภายหลังที่ได้ปฏิบัติตามแผนจนเสร็จเรียบร้อยแล้วซึ่งเป็นการประเมินประสิทธิผลของโครงการ

ธีรพัฒน์ พิเชฐวงศ์ (2546) กล่าวสรุปว่า การประเมินประสิทธิผล คือ กระบวนการที่ใช้ดุลยพินิจ (Judgment) ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าความเหมาะสม ความคุ้มค่าหรือผลสัมฤทธิ์ของโครงการ เมื่อโครงการนั้นๆ ดำเนินการเสร็จแล้วได้ผลอย่างไร เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร และสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงโครงการ หรือนำไปพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการควรจะดำเนินการต่อไปหรือควรยุติเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรซึ่งหายากและมีคุณค่า องค์การจะมีประสิทธิผลสูงสุดก็เมื่อองค์การสามารถแสวงหาประโยชน์สูงสุดได้จากตำแหน่งที่ทำการต่อรอง และใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด (Optimizes) ในการได้มาซึ่งทรัพยากร (Resource Procurement)

3. การประเมินประสิทธิผลโดยใช้หลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria Effectiveness) วิธีการนี้มีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของนักวิชาการ และเมื่อนำมาใช้ในการวัดประสิทธิผลขององค์การ ในทางปฏิบัติก็ใช้ประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ได้ดี กล่าวคือ

3.1 ความสามารถในการผลิตและประสิทธิภาพ โดยการวัดจากผลผลิต

3.2 ลักษณะขององค์การ เช่น บรรยากาศขององค์การ สไตล์การอำนวยการ และสมรรถนะขององค์การในการปฏิบัติงาน

3.3 พฤติกรรมในการผลิต เช่น การร่วมมือร่วมใจ การพัฒนา การปฏิบัติงานที่เชื่อถือได้

เคิร์ค แพทริก (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540) ได้เสนอแนวความคิดในการประเมินผลการฝึกอบรมว่าควรจะมีข้อมูล 4 ระดับ และได้เสนอคำถามที่ควรถามในแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ปฏิกริยา หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ผู้เข้ารับการอบรมมีปฏิกริยาต่อโครงการ เช่น วัสดุ ผู้บรรยาย สิ่งอำนวยความสะดวก วิธีวิทยา เนื้อหาสาระ และอื่นๆ แต่ไม่รวมถึงการวัดการ เรียนรู้ เนื่องจากปฏิกริยาของผู้เข้าอบรมเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่กำหนดว่าโครงการควรจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ การประเมินผลในลักษณะดังกล่าวจะทราบถึงปฏิกริยาของผู้รับการ อบรมทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ที่ตอบสนองสอบถาม หลีกเลี่ยงหรือแก้ปัญหาอันเกิดจากการใช้คำวิจารณ์จากผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมเพียงไม่กี่คนเกี่ยวกับโครงการ การประเมินผลโครงการในระดับปฏิกริยานี้เพียงพอหากผู้

ฝึกอบรมเชื่อว่าการเข้าร่วมโครงการได้เปิดโอกาสหรือสร้างบรรยากาศที่ดีเกี่ยวกับการเรียนรู้เนื้อหาต่างๆ ของโครงการ ถ้าเจ้าของโครงการหรือผู้บริหารคิดว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปฏิกิริยา (Reaction Questionnaire) เพียงพอ ก็ไม่จำเป็นจะต้องประเมินผลขั้นสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ การประเมินในลักษณะนี้จะเกี่ยวข้องกับการวัดการเรียนรู้หลัก การข้อเท็จจริง เทคนิค และทักษะที่กำหนดไว้ในโครงการ ซึ่งวัดได้ยากกว่าปฏิกิริยาต่อโครงการมาตรวัดจะเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) และเป็นดัชนีเชิงปริมาณ (Quantifiable Indicators) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ของหลักสูตรได้มากน้อยเพียงใดมาตรวัดดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นจะต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในงาน มาตรวัดการเรียนรู้มีหลายชนิดนับตั้งแต่การทดสอบด้วยดินสอ ปากกา เส้นโค้งการเรียนรู้ การปฏิบัติทักษะ การจำลองงาน (Job Simulations) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการ วัตถุประสงค์นี้ควบคู่ไปกับวัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการมีส่วนในการกำหนดประเภทของมาตรวัดที่จะใช้ประเมินผล

3. พฤติกรรม ในที่นี้ หมายถึง มาตรวัดการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน (Job Performance) ทั้งนี้เกิดขึ้นจากแนวความคิดทั่วไปว่า ปฏิกิริยาที่ดีต่อโครงการฝึกอบรมมิได้หมายถึงการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ที่ได้จากโครงการก็ได้หมายถึงพฤติกรรมที่ดีขึ้นในการทำงาน ยังมีปัจจัยต่างๆ มากมายที่นอกเหนือไปจากโครงการฝึกอบรมที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน การประเมินผลประเภทพฤติกรรมนี้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.1 การเปรียบเทียบก่อนและหลัง (Before – and – After Comparisons)

3.2 การสังเกตจากพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

3.3 การเปรียบเทียบเชิงสถิติ (Statistical Comparisons)

3.4 การติดตามช่วงยาว (Long – Range Follow – Ups)

4. ผลลัพธ์ การประเมินผลระดับนี้ใช้เพื่อเชื่อมโยงผลของโครงการเข้ากับการปรับปรุงองค์การ (Organizational Improvement) ผลบางอย่างอาจวัดได้จาก (ก) การลดต้นทุน (Cost Savings) (ข) เนื้อของผลงานที่เพิ่มขึ้น และ (ค) คุณภาพที่เปลี่ยนไป ซึ่งต้องอาศัยการเก็บข้อมูลก่อนและหลังโครงการและวิเคราะห์การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในการประเมินดังกล่าวควรพยายามทุกทางที่จะต้องระบุแยกตัวแปรอื่นที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและนำตัวแปรเหล่านั้นเข้ามาพิจารณาในการวิเคราะห์

จากความหมายของการประเมินประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่มีผู้ให้คำนิยามทั้งหมดข้างต้นสรุปความหมายได้ว่า การประเมินประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) หมายถึงความสำเร็จหรือผลลัพธ์ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ที่พึงปรารถยานั้นคือ ผลปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นผลผลิต (ผลกระทบบ/ผลลัพธ์) ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวังไว้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนจากการดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างได้แก่ด้าน 1. ด้านคุณภาพชีวิต 2. ด้านความยั่งยืน 3. ด้านการสร้างรายได้ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึงเพื่อมุ่งที่จะวัดผลการทำงานขององค์กร ชุมชน ในช่วงระยะเวลาหนึ่งภายใต้วัตถุประสงค์ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่

องค์การกำหนดไว้ เพื่อต้องการทราบว่าประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และผลกระทบด้านความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย และด้านโภชนาการ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร โดยนำผลการประเมินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการต่อไป

2.1.3 องค์ประกอบของประสิทธิผล

พาร์สัน (Parsons, 1964) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ความเป็นระบบขององค์การเป็นเครื่องมือวัดความมีประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้ชื่อว่า AGIL ซึ่งได้ระบุกิจกรรม 4 ประเภท ซึ่งองค์การจำเป็นต้องกระทำ อันประกอบด้วย

A = Adaptation	คือ การปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อม
G = Goal Attainment	คือ การบรรลุเป้าหมาย
I = Integration	คือ การประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
L = Latency	คือ สิ่งที่ซ่อนเร้น ซึ่งหมายถึงการรักษารูปแบบหรือดำรงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการจูงใจ

แคพโลว์ (Caplow, 1964) ได้สร้างแบบจำลองที่เสนอแนะว่าประสิทธิผลขององค์การ 2 องค์การ คือองค์การเดียวในระยะเวลาที่แตกต่างกัน สามารถเปรียบเทียบกันได้และประเมินผลโดยวัดจากตัวแปร 4 ตัวแปร ด้วยกัน คือ

1. ความมั่นคง (Stability) หมายถึง การวัดความสามารถขององค์การในการรักษาโครงสร้างขององค์การไว้

2. การผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายถึง การวัดความสามารถขององค์การ ในการหลีกเลี่ยงการขัดแย้งระหว่างสมาชิกขององค์การ

3. ความสมัครใจ (Voluntarism) หมายถึง ความสามารถขององค์การในการจัดให้ความพึงพอใจ สำหรับบุคคลและความปรารถนาของสมาชิกที่จะคงมีส่วนร่วมต่อไป

4. ความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) หมายถึง ผลรวมสุทธิของกิจกรรมขององค์การ สตีเยร์ส (Steers, 1977) ได้ประเมินประสิทธิผลขององค์การ ด้วยตัวแบบที่เรียกว่าตัวแบบกระบวนการ (Process Model) โดยเสนอว่า การวัดประสิทธิผลขององค์การควรพิจารณาแนวคิดที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ คือ

1. การบรรลุถึงเป้าหมายให้ได้สูงสุด (Goal Optimization) แนวคิดนี้ยอมรับว่าการบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และถ้าถึงแม้จะเป็นไปได้ก็อาจมีโทษต่อองค์การและการอยู่รอดขององค์การ เช่น การที่องค์การมุ่งบรรลุเป้าหมายในการผลิตให้ได้สูงสุดจนไม่เหลือทรัพยากรเพียงพอสำหรับการวิจัยและพัฒนาผลผลิตใหม่ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์การในระยะยาว ดังนั้น การประเมินประสิทธิผลจึงเป็นไปในรูปของการวิเคราะห์ว่า องค์การสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่เป็นไปได้

2. แนวคิดด้านระบบ (System Perspective) เสนอว่า เป้าหมายไม่ใช่อยู่ในสภาพที่นิ่งอยู่กับที่แต่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การบรรลุถึงเป้าหมายระยะสั้นก็คือทรัพยากรใหม่ที่จะ

เข้าไปมีส่วนในการบรรลุเป้าหมายต่อไป ความเป็นวงจรของเป้าหมายขององค์การจัดกล่าวแสดงให้เห็นถึงความ เป็นระบบขององค์การ

3. การเน้นเรื่องพฤติกรรม (Human Behavior) คือ การยอมรับว่าเป้าหมายของ องค์การจะสามารถบรรลุถึงได้ก็โดยอาศัยพฤติกรรมของสมาชิกในองค์การ

2.1.4 ประสิทธิภาพขององค์การ

อิสท์ (Etzioni, 1964) ให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การว่า หมายถึง ขนาดของความสามารถขององค์การในการที่จะสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายต่างๆ ที่กำหนดไว้ ส่วน Schein (1970) ให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การว่า หมายถึง สมรรถนะ (Capacity) ของ องค์การในการที่จะอยู่รอด (Survive) ปรับตัว (Adapt) รักษา สภาพ (Maintain) และเติบโต (Grow) ไม่ว่าองค์การนั้นจะมีหน้าที่ใดต้องการให้ลุล่วงประสิทธิผลขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ที่ว่า องค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่สิ่ง ที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผลก็คือ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึง การมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงโดยได้ผลผลิตที่มี มูลค่าสูงกว่ามูลค่า ของทรัพยากรที่ใช้ไป (ธงชัย สันติวงษ์, 2533)

สำหรับวิธีในการทดสอบการบริหารที่ดีก็คือการดูความสามารถในการจัดองค์การ (Organize) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และรักษาระดับการปฏิบัติที่มี ประสิทธิภาพไว้ให้ได้สิ่งสำคัญในที่นี้คือ ประสิทธิภาพ หรือ Effectiveness ซึ่งในปัจจุบันมักเป็นที่ยอมรับ กันอย่างกว้างขวางว่าแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพ คือ ตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินในขั้นสุดท้าย ว่าการบริหารและองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด อย่างไรก็ตาม คำว่าประสิทธิผลยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนัก วิเคราะห์ทางการเงิน ประสิทธิภาพขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่าง เดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return on Investment) สำหรับ ผู้จัดการฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือ บริการ สำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิผลอาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ หรือ ผลผลิตใหม่ๆ ขององค์การ และสำหรับนักสังคมศาสตร์ ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพ ของชีวิตการทำงาน

กล่าวโดยสรุปแล้ว ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การใน การบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รักษาไว้ซึ่งทั้งทรัพยากร และวัสดุอุปกรณ์และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงานทุกคนมีส่วนร่วม อย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่ เกิดขึ้น และองค์การส่วนรวมสามารถปรับตัว และพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้ประสิทธิผลของการ ปฏิบัติงานนั้น คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตาม วัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้ หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิผล นั้น หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำ กิจการนั้นให้ สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางไว้ เรียกว่า การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ แนวความคิด

สมัยใหม่ในการจัดกิจกรรมงานจะเริ่มต้นที่การตั้งจุดสำเร็จของงาน นั่นคือ ในการวางแผนงานนั้น จุดเริ่มต้นของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กันว่าผลสำเร็จที่เราต้องการนั้นคืออะไร ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่ง อย่างใดแล้วและปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานได้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด (ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกัน) ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามามากกว่าโครงการอื่นๆ โครงการนั้นก็จะไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด

ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ที่พึงปรารถนา นั่นคือ ผลปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นผลผลิต (ผลกระทบบ/ผลลัพธ์) ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวังไว้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนจากการดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ด้าน 1. ด้านคุณภาพชีวิต 2. ด้านความยั่งยืน 3. ด้านการสร้างรายได้ 4. ด้านภูมิคุ้มกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.4.1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลด้านคุณภาพชีวิต

ด้านคุณภาพชีวิต หมายถึง การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไปใช้เพื่อส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจาก การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อมภายในสังคม มาพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการประกอบอาชีพ

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นคำที่นำมาใช้กับงานและโครงการพัฒนาต่างๆ เพื่อบ่งบอกถึงเป้าหมายของการพัฒนาบุคคลหรือสังคมให้บรรลุถึงคุณลักษณะที่ดีตามอุดมการณ์ที่กำหนดไว้ อันมีจุดหมายปลายทางที่การมีชีวิตที่ดี มีความสุข และความสมบูรณ์ของปัจจัยต่างๆ ของชีวิต การมีชีวิตที่ดี ชีวิตที่มีคุณภาพหรือคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลก็มีความต่างกันเนื่องจากแต่ละบุคคลได้เรียนรู้ และรับเอาความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตที่พึงปรารถนามาแตกต่างกัน ความรู้ ประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการเลี้ยงดู สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ก็มีอิทธิพลต่อการมองเห็นคุณภาพชีวิตที่ตนต้องการที่แตกต่างกันเป้าหมายและวิธีการที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลบรรลุผลสำเร็จมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละบุคคลมีชีวิต ร่างกาย สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง ประสบการณ์ ฯลฯ ต่างกัน แม้คนเดียวกันหากต่างเวลา และต่างสถานการณ์ก็อาจมีความเข้าใจและความต้องการที่เปลี่ยนไปได้ โดยภาพรวมแล้วชีวิตที่ดี หรือมีคุณภาพนั้นมีลักษณะร่วมกัน อย่างน้อยที่สุด ก็ควรเป็นลักษณะที่จะนำไปสู่ การมีความสุข และความเจริญก้าวหน้า ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ทุกชีวิตมีความสุข และความเจริญขึ้นได้ (นิคาร์ตัน ศิลปเดช, 2540) ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต ดังนี้

วัลเลส (Wallace, 1974) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีความพึงพอใจด้วยความสุข อันเกิดจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

ชาร์มา (Sharma, 1975) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง เป็นองค์ประกอบทั้งหลายที่ให้ความพึงพอใจ ความสุขแก่บุคคล ทั้งทางร่างกาย (Physical) และจิตใจ (Psychological) ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อันเกิดมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางจิตใจ และสังคม

ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคนอื่นๆ (นิศารัตน์ ศิลปเดช, 2540) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต เป็นชีวิตที่ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาให้กับสังคม มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความเพียบพร้อมและดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมของสังคมสามารถ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาที่สลับซับซ้อน และสามารถหาวิธีการอันชอบธรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งที่ตนประสงค์ ภายใต้เครื่องมือ และทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิตดังนี้

นิศารัตน์ ศิลปเดช (2540) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคมอย่างยิ่ง โดยผู้ที่คุณภาพชีวิตจะช่วยให้ตนเองและสังคมมีลักษณะ ดังนี้

1. ดำรงชีวิตในแนวทางที่ดี ใช้วิธีอันชอบธรรมในการสนองความต้องการในด้านต่างๆ ของตนที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น
2. สร้างสรรค์พัฒนา คิดปรับปรุงตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ใช้ภูมิปัญญา เหตุผล และวิธีการแห่งสันติในการแก้ปัญหาต่างๆ
3. ยอมรับในคุณค่าและความสำคัญของตนเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงไม่มีปัญหาและความขัดแย้ง
4. เป็นพื้นฐานของครอบครัวและสังคมที่สงบสุขมีความเจริญก้าวหน้า มีเสถียรภาพ ปลอดภัย เป็นปึกแผ่นมั่นคง และเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตดังนี้

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตสามารถพิจารณาแบ่งออกเป็น ระดับจุลภาคหรือระดับบุคคล และระดับมหภาคหรือระดับประเทศ โดยวิจัยนี้ทำการศึกษาองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในระดับบุคคล ซึ่งผู้กล่าวถึงแนวคิดด้านองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

คอนโด (Kondo, 1985) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ว่า ควรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานความเป็นอยู่ทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย อาหารหรือโภชนาการ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ
2. จิตใจหรืออารมณ์ ประกอบด้วย ความรักหรือความเป็นเพื่อน การแต่งงานหรือการมีบุตร ครอบครัว นันทนาการหรือการใช้เวลาว่าง การศึกษา ความพึงพอใจในการทำงานความมั่นคง สถานภาพ ฯลฯ
3. ความรู้สึกนึกคิด ประกอบด้วย การมีอิสระต่อความเชื่อ การมีอิสระต่อการปฏิบัติความเชื่อของตน

เย็นใจ เลขาหวนิช (2523) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตแบ่งได้ 2 ส่วน คือ

1. สิ่งที่เป็นระดับพื้นฐาน คือ ส่วนที่ทำให้พอชีวิตอยู่ได้ ประกอบด้วย

1.1 สิ่งที่เป็นในการยังชีพเบื้องต้น คือ ปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

1.2 สุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ไม่พิการ หรือป่วยเป็นโรคเรื้อรัง

1.3 ชีวิตและการทำงานมีความมั่นคงปลอดภัย

1.4 มีอิสระ เสรีภาพ ไม่อยู่ในสภาวะที่ถูกจองจำหรือคุมขัง สามารถใช้สิทธิเสรีภาพในขอบเขตแห่งกฎหมาย หรือประเพณีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

2. สิ่งที่เป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต เป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากสภาพที่พออยู่ได้ ให้กลายเป็นอยู่ดี อันได้แก่

2.1 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ไม่มีมลภาวะ สงบ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเองและอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

2.2 คุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมซึ่งทำให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล ได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต มีความสามารถในการตัดสินใจ มีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับตนเอง และสิ่งแวดล้อม และการมีความพยายาม อุตสาหะ และอดทน

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่า, 2541; อ้างถึงใน พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2533) ได้จำแนกคุณภาพชีวิตออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. คุณภาพระดับพื้นฐาน หรือระดับที่ภูมิมักัดละ มีดังนี้

1.1 สุขภาพดีมีพลานามัย และมีปัจจัยในการรักษาสุขภาพ

1.2 พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพ มีความประหยัด ขยัน สุจริตมีเงินและใช้เงินเป็น เป็นผู้ผลิต และบริโภคก่อน

1.3 มีอาหารที่มีคุณค่า มีกิน และกินเป็น

1.4 มีที่อยู่อาศัย และที่ทำงานที่เหมาะสม ไม่แออัด สะอาด สะดวกสบาย ต่อการดำเนินชีวิต การทำงานและการเดินทาง

1.5 มีครอบครัวที่อยู่ด้วยกันเป็นสุข อบอุ่น ร่มเย็น

1.6 อยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ดี รับผิดชอบ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ เกื้อ การุณย์ ผูกมิตร และชวนชวาย ทำกิจที่เป็นประโยชน์

1.7 มีเวลาว่างเป็นของตัวเอง และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในการเสนอความบันเทิงที่ไร้โทษ ชื่นชมและทราบซึ่งในสุนทรีย์ และใช้ในการพัฒนาตนขึ้นไปในด้านต่างๆ

2. คุณภาพชีวิตระดับพัฒนาการ หรือระดับสัมปรายภิกัดละ

2.1 มีการศึกษา รู้เท่าทันเหตุการณ์ มีประสบการณ์ที่เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต และตัดสินใจอย่างฉลาด

2.2 มีวิจารณ์ญาณ กอปรด้วยคุณธรรม และจริยธรรม เชื่อมั่นในการทำดีพลดีดีงาม สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ มั่นใจในคุณค่าแห่งชีวิตของตน

2.3 สุขภาพจิตดี มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเจตคติที่ดีงาม จิตใจปลอดโปร่ง เบิกบาน ผ่องใส เป็นสุข มองโลก และชีวิตตามความจริง

3. คุณภาพชีวิตระดับเอื้อโอกาส หรือระดับอุภัยตะ

3.1 มีความปลอดภัยทั้งกายใจ เช่น ปราศจากโจรผู้ร้าย และอบายมุข

3.2 อยู่ในสังคมที่มีสวัสดิการและบริการที่ดี อำนาจสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และไม่ตรีสังเคราะห์

3.3 อยู่ในสังคมที่อำนวยโอกาส ในการทำงานที่ถนัด โอกาสในการมีส่วนร่วม ในสังคม ชุมชน และทางการเมืองและโอกาสในการได้โอกาสได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

3.4 อยู่ในสังคมที่มีระเบียบ มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายที่เป็นธรรม และเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม

3.5 มีธรรมชาติแวดล้อมรื่นรมย์สวยงาม น้ำอากาศบริสุทธิ์ไร้สารพิษ

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตเมื่อศึกษาเพิ่มเติมจากหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย จากชุมชนเป้าหมายเพื่อให้ทราบองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นหลังการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มี 4 ด้าน คือ

1. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ หมายถึง คุณภาพอันเกิดจากการนำการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน

2. คุณภาพชีวิตด้านสังคม หมายถึง คุณภาพอันเกิดจากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ หมายถึง คุณภาพอันเกิดจากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ

4. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง คุณภาพอันเกิดจากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย พัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตในที่นี้ คือ การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไปใช้เพื่อส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจาก การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อมภายในสังคม มาพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการประกอบอาชีพ

2.1.4.2 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลด้านความยั่งยืน

ด้านความยั่งยืน หมายถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอเพียง ต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป การลดการบริโภคที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น และการลดของเสีย การรักษาความหลากหลาย การสนับสนุนเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

จากการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืน (Globe'90 Conference) ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533

Shirley Eber ได้กำหนดหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 10 ประการคือ (อ้างถึงใน กานต์ พิซซา, 2545)

1. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainably) คือ การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอเพียงต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปเกินความจำเป็น และการลดของเสีย (Reducing over Consumption and Waste) คือการบริโภคแต่เพื่อความพอเพียง เพื่อจำกัดปริมาณของเสียและปริมาณการใช้จ่าย
3. การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) คือ การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เพื่อรักษาระบบนิเวศและความงดงามของวัฒนธรรมให้คงอยู่
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนการพัฒนา (Integrating Tourism into Planning) คือ การนำเอาการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าไว้ในแผนการพัฒนาของชาติ และแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้มีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environment Impact Assessment-EIA) เพื่อให้เกิดการขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาวต่อไป
5. การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) คือ การส่งเสริมและรองรับทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงราคา และการพัฒนาคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
6. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น (Involving Local Communities) คือ การที่ประชาชนและองค์กรต่างๆ ในชุมชนต่างมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างพร้อมเพรียงและเต็มกำลัง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว ยังเป็นการสร้างมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวได้อีกด้วย
7. การปรึกษากันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และรัฐ หรือ มหาชน (Consulting Stakeholders and the Public) คือการพูดคุย ปรึกษาหารือ ประชุมและระดมพลังความคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชน ผู้ประกอบการ และองค์กรอื่นๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน และป้องกันความผิดพลาดที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และศักยภาพในการประสานงานเพื่อป้องกันความขัดแย้งด้านผลประโยชน์
8. การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) คือ การฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่นทุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาและการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการบริการการท่องเที่ยว
9. การตอบสนองการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) คือ การเตรียมข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้อง พร้อมเพรียง และเป็นประโยชน์เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยว และช่วยทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ

10. การวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (Undertaking Research) คือ การวิจัยติดตามผลตรวจสอบด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพด้านความยั่งยืนในที่นี้ คือการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainably) คือ การใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอเพียงต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย การรักษาความหลากหลาย การสนับสนุนเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

2.1.4.3 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลด้านการสร้างรายได้

ด้านการสร้างรายได้ การเข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งอยู่ตรงไหนผลิตอะไร ใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน มีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงครอบครัวและนำผลประโยชน์ไปกระจายสู่ผู้คนที่ด้อยโอกาสกว่าตนเองการแก้ปัญหาหนี้สินของประเทศต้องแก้ด้วยการสร้างรายได้ ดังนั้น รัฐบาลจะสนับสนุนและผลักดันให้มีกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนทุกระดับ โดยจะส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพของชุมชนในระดับฐานรากของประเทศ ตั้งแต่การผลิตเพื่อการบริโภค นำผลผลิตที่เหลือออกจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ในระดับครอบครัว ส่งเสริมการรวมตัวเพื่อดำเนินเศรษฐกิจระดับชุมชนเร่งพัฒนาผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูล และสนับสนุนซึ่งกันและกันกับธุรกิจขนาดใหญ่ สู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างเสริมกระบวนการสร้างรายได้ให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ รัฐบาลจะสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม และการบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดยุคใหม่โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และศักยภาพของทักษะที่ประเทศมีความโดดเด่นเชี่ยวชาญ ทั้งนี้ เพื่อสร้างฐานการจ้างงาน กระจายโอกาสและกระจายความเสี่ยง สร้างฐานการผลิตของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยมีแนวนโยบายครอบคลุม 3 ด้าน คือ เกษตรอุตสาหกรรม และการบริการ ดังต่อไปนี้

ด้านการเกษตรกรรม ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พันฟูและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร

1. ปรับโครงสร้างสินเชื่อ และเงินทุนภาคเกษตรให้สอดคล้องกับวงจรการผลิตเร่งรัดการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกร และพักชำระหนี้และยกเว้นดอกเบี้ยเป็นเวลา 3 ปี แก่เกษตรกรรายย่อย

2. ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทางเลือก และเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร

3. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินอย่างพอเพียง โดยการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และการจัดการใช้ที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในทุกระดับให้เหมาะสมต่อระบบการผลิต และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำและลุ่มน้ำ แหล่งกักเก็บน้ำ คูคลองส่งน้ำ คุณภาพน้ำ และชลประทานระบบท่อ

รวมทั้งควบคุมดูแลการใช้น้ำผิวดินและน้ำใต้ดินให้เกิดประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่

ส่วนที่ 2 การพัฒนาตลาดในประเทศและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนชนบท

1. มุ่งพัฒนาการผลิตภาคชนบทและสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจชุมชน โดยเชื่อมโยงการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนระยะยาวสำหรับการลงทุนและสร้างรายได้แก่ประชาชนในชนบท

2. พัฒนาระบบการตลาดสินค้าเกษตรสมัยใหม่ สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางตลาดของกลุ่มเกษตรกรในชุมชน รวมทั้งส่งเสริมระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางการเกษตรและความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศด้านการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมการสหกรณ์ ธุรกิจชุมชน สถาบันเกษตรกร และองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง และให้มีส่วนร่วมในการกำหนดและเสนอนโยบายและมาตรการด้านการเกษตร และการวิจัยพัฒนาด้านการเกษตร

4. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการส่งเสริมการวิจัยและการเรียนรู้จากภูมิปัญญาไทยและวิทยาการสมัยใหม่

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตร รวมทั้งเกษตรอุตสาหกรรมให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสอดคล้องความต้องการของตลาดและศักยภาพของประชาชนในพื้นที่

ส่วนที่ 3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรในตลาดโลก

1. ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการแปรรูปผลผลิตการเกษตร และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐาน รูปแบบ และบรรจุภัณฑ์ของสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม

2. ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมการจดทะเบียนสิทธิบัตรที่เกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรในทุกด้าน เพื่อรองรับการเปิดเสรีสินค้าเกษตรในอนาคต

3. พัฒนาการตรวจสอบคุณภาพ มาตรฐาน และความปลอดภัยของสินค้าเกษตรทั้งการนำเข้าและส่งออก รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อยกระดับผลผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ

4. ส่งเสริมการประมงชายฝั่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งการทำประมงนอกน่านน้ำ ด้วยการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาองเรือประมงอุตสาหกรรมห้องเย็นและการแปรรูปสินค้าประมง รวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรและระบบนิเวศน์ทางทะเล

ด้านอุตสาหกรรม

1. ปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะ

ฝีมือ ภูมิปัญญาไทย ศักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้สมดุลกับการพึ่งพาจากต่างประเทศ

2. เสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องต่อการปรับโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม

3. พัฒนาบุคลากรและแรงงานภาคอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต สนับสนุนมาตรการเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ โดยจัดการให้มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

4. พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันให้เกิดเครือข่ายสารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการตลาด

5. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงิน รวมถึงสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของกองทุนร่วมทุน ตลอดจนระบบการค้ำประกันสินเชื่อ เพื่อพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก

6. สนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ๆ ในธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก สำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้เป็นฐาน

ด้านการบริการและการท่องเที่ยว การท่องเที่ยว คือ หนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพและมาตรฐานของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว ดังนี้

ด้านการพัฒนาภาคบริการ

1. ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย ทั้งด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรภาคบริการ การพัฒนารูปแบบการให้บริการ และการพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน

2. จัดให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพภาคบริการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ และรายได้ท้องถิ่น อาทิ การท่องเที่ยว การศึกษา การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การกีฬา และนันทนาการ

3. เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีความรู้และทักษะ ทั้งด้านภาษามาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

1. เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

2. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. เร่งพัฒนา บุธนะ พื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมือง และนอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

4. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

5. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

2.1.4.4 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลด้านมีภูมิคุ้มกัน

ด้านมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง ความจำเป็นที่ต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลง และสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง

จากการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นและแนวโน้มในอนาคตชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างสังคมที่มีภูมิคุ้มกันเข้มแข็งมากขึ้น โดยต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสังคมไทยต้องมีภูมิคุ้มกันที่สำคัญ ดังนี้

1. ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง

2. กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสและการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจมีฐานกว้าง ครอบคลุมทั่วถึงและสร้างโอกาสสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสมากขึ้น บนหลักการการยอมรับอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และลดช่องว่างในสังคม

3. ประชาชนมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมของสังคมไทย มีการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพและสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่และเป็นธรรม โดยที่สามารถปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้

4. ชุมชนและสังคมมีค่านิยมร่วมและยึดหลักผลประโยชน์ของสังคม มีค่านิยมร่วมในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขระหว่างกลุ่มคน ระหว่างพื้นที่ และระหว่างวัย พึงพาอาศัยและเกื้อกูลกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แนวความคิด ของสาขาวิชาการทำให้เกิดความคิดที่แตกต่างกันต่อวิธีการในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การให้ดีขึ้น โดยที่นักวิชาการหรือนักบริหารต่างสาขาต่างก็มองด้วยสมมุติฐานของตนเท่านั้น เช่น จัดการและนักวิเคราะห์องค์การ (Organization Analysts) มักคิดว่ามีหลักเกณฑ์ในการประเมิน (Evaluation Criteria) ความมีประสิทธิภาพขององค์การเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือ วัดจากผลกำไร ซึ่งก็ปรากฏว่าไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือวัดที่ถูกต้องอย่างเดี่ยวได้ เพราะไม่มีองค์กรไหนสามารถจะอยู่รอดในระยะยาวได้ ถ้าหากองค์กรมุ่งแต่จะสนองตอบเป้าหมายในการแสวงหากำไรแต่ประการเดียวโดยไม่สนใจต่อความต้องการและเป้าหมายของคนในองค์กรและของสังคมส่วนรวมได้ นอกจากนี้ยังมีองค์กรหลายประเภท เช่น หน่วยงานราชการ และหน่วยสงเคราะห์ต่างๆ ซึ่งไม่มีความมุ่งหมายที่จะแสวงหากำไรแต่อย่างใด นอกจากนี้องค์กรยังมักจะมุ่งทำงานเพื่อเป้าหมายหลายประการ (Multiple Goals)

ดังนั้นความพยายาม ที่จะประเมินประสิทธิผล ขององค์กรจึงจำเป็นต้องครอบคลุมถึงตัวแปรหรือบรรทัดฐาน (Criteria) หลายประการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การอย่างแท้จริงหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การเปรียบเทียบระหว่าง ผลลัพธ์ที่ออกมาจากกระบวนการทางการผลิต การศึกษา หรือการฝึกอบรม กับวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน สถาบัน หรือศูนย์ฝึกอบรม ออกมาเป็นขีดความสามารถหรือเรียกอีกอย่างว่า ระดับประสิทธิภาพการเปรียบเทียบ ผลลัพธ์ กับ วัตถุประสงค์ ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการประเมินที่มีคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ประสิทธิผลของโครงการหลังจากการดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยดูที่ผลที่ออกมา (Output) ว่ามีคุณค่าและมูลค่ามากขึ้นหรือไม่

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพด้านมีภูมิคุ้มกันในที่นี้ คือ ความจำเป็นที่ต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง

กล่าวโดยสรุปแล้วประสิทธิผลขององค์กรจึงหมายถึง ขีดความสามารถของการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร นั่นเอง

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

2.2.1 แนวคิดและความหมายของการบริหารจัดการ

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร เป็นเบื้องต้นก่อน กล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึงมนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (Family) เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (Administration) หรือการบริหารราชการ (Public Administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร” คำว่า การบริหาร (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “Administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (By Product) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (Public Services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การบริหารจัดการ (Management Administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง เหล้า บุหรี่ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม เป็นต้น การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (Policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การบริหารคุณธรรม (Morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์การ (Organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การ

ประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย การจัดการ คือ กระบวนการ กิจกรรม หรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ปัจจุบันคำว่า “การบริหาร” มักถูกเปลี่ยนมาใช้คำว่า “การจัดการ” พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหาร การให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) และการบริหารการวัดผล (Measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9 M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมายการให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจากนี้ 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5ป ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการบริหารมากขึ้น จึงขอให้ความหมายคำว่า การบริหาร การจัดการ และการบริหารจัดการ ซึ่งนักวิชาการได้นิยามไว้ ดังนี้

ติน ปรัชญพฤทธิ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึง เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2535)

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มี ประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการ เพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร (บุญทัน ดอกไธสง, 2537)

ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ (2544) เห็นว่าการบริหารและการจัดการมีความหมายใกล้เคียงกัน บางครั้งใช้แทนกันได้เพราะกิจกรรมนี้หวังผลขั้นสุดท้ายเหมือนกันคือผลสำเร็จของงาน แต่โดยส่วนใหญ่การบริหารจะเน้นในกิจกรรม การบริหารหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบายการวางแผน ส่วนการจัดการจะเน้นขั้นตอนการนำเอานโยบายไปจัดทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคล

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (Public Or Governmental Organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ส่วนที่สอง การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (Business Administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (Maximum Profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

ส่วนที่สาม การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (Non-Governmental Organization) ซึ่งเรียกกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Profit Administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (Non-Profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

ส่วนที่สี่ การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (International Organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

ส่วนที่ห้า การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มืองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่หก การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ มองการบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือ กระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์ดบ (POSDCoRB) เกิดจากแนวคิดของ ลูเทอร์ กุลลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิก (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮ็นรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC) (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545)

เฮอ์เบิร์ต เอ. ซิมอน (Herbert A. Simon) กล่าวถึงการบริหารว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Herbert A. Simon, 1947)

เฟรดเดอริค ดับบลิว. เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) ให้ความหมายการบริหารไว้ว่า งานบริหารทุกอย่างจำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ที่ศึกษาโดยรอบคอบ ทั้งนี้ เพื่อให้มีวิธีที่ดีที่สุดในอันที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์สำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Frederick W. Taylor อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523)

ปีเตอร์ เอฟ. ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้น ทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ เงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่ายและตอบสนองความพอใจให้กับสังคม (Peter F. Drucker อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523)

แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์การเจ้การนั้น (Harold Koontz อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, 2523)

ธงชัย สันติวงษ์ ในปี พ.ศ. 2543 กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

1. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
2. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำงานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน
3. ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าด้วยกัน (ธงชัย สันติวงษ์, 2543)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (Management Administration) การบริหารการพัฒนา (Development Administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (Service Administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

หนึ่ง ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

สอง มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือ การวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating) และ

สาม มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548)

การบริหารและการบริหารจัดการมีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหารตามลำดับ ดังนั้น ที่ใดมีกลุ่มที่นั่นย่อมมีการบริหารคำว่า การบริหารและการบริหารจัดการ รวมทั้งคำอื่นๆ อีก เป็นต้นว่า การปกครอง (Government) การบริหารการพัฒนา การจัดการ และการพัฒนา (Development) หรือแม้กระทั่งคำว่า การบริหารการบริการ (Service Administration) การบริหารจิตสำนึกหรือการบริหารความรู้ฝังรู้ชอบ (Consciousness Administration) การบริหารคุณธรรม (Morality Administration) และการบริหารการเมือง (Politics Administration) ที่เป็นคำในอนาคตที่อาจถูกนำมาใช้ได้ คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะนำคำใดมาใช้โดยอาจมีจุดเน้นแตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม ทุกคำที่กล่าวมานี้เฉพาะในภาครัฐ ล้วนหมายถึง (1) การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง (Guideline) วิธีการ (Method) หรือมรรควิธี (Means) ใดๆ (2) ที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงาน (3) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (4) เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (End) หรือ Goal) หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางเบื้องต้น (Primary Goal) คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ หรือช่วยเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (Ultimate Goal) คือ การพัฒนาประเทศที่ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น และทุกคำดังกล่าวนี้ อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (Process) ที่มีระบบและมีหลายขั้นตอนในการดำเนินงานก็ได้

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการ เป็นการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน และการควบคุมการใช้ทรัพยากรทางด้านบุคคล การเงิน ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งก่อสร้างทางกายภาพ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ของ

สมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด และความมุ่งมั่นด้านความเจริญก้าวหน้า ในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วย สำหรับความหมายของการบริหารและการจัดการ นั้น มีความใกล้เคียงกัน และในปัจจุบันนิยมใช้คำใดคำหนึ่งแทนกันหรือใช้ทั้งสองคำรวมกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า การบริหารจัดการ แทนความหมายของทั้งคำว่า การบริหารและการจัดการ

2.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ 1. การรู้คุณค่า 2. การอนุรักษ์ 3. การใช้ประโยชน์ 4. การเพิ่มมูลค่า 5. การพัฒนา 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีรายละเอียดดังนี้

2.2.2.1 การรู้คุณค่า คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย คุณค่าของภูมิปัญญาไทย ได้แก่ ประโยชน์และความสำคัญของภูมิปัญญา ที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิดความรักและความภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วมใจ สืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุสถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่าและความสำคัญดังนี้

ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงปกครองประชาชนด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความเดือดร้อนก็สามารถตีระฆังแสดงความเดือดร้อนเพื่อขอรับพระราชทานความช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ต่อประเทศชาติ ร่วมกันสร้างบ้านเรือนเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถี จนชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมาย เหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ จนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้งพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตร พระองค์ได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกร ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม นำความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา แนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” แบ่งออกเป็น 3 ชั้น โดยเริ่มจาก

ชั้นตอนแรก ให้เกษตรกรรายย่อย “มีพอยู่พอกิน” เป็นขั้นพื้นฐาน โดยการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการมูลนิธิ และหน่วยงานเอกชน ร่วมใจกันพัฒนาสังคมไทยไป

ชั้นที่สอง เกษตรกรต้องมีความเข้าใจในการจัดการในไร่นาของตน และมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ เพื่อสร้างประสิทธิภาพทางการผลิตและการตลาด การลดรายจ่ายด้านความเป็นอยู่ โดยทรงตระหนักถึงบทบาทขององค์กรเอกชน เมื่อกลุ่มเกษตรกรวิวัฒน์มาขั้นที่สองแล้ว ก็จะมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่

ชั้นที่สาม ซึ่งจะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับสถาบันการเงินคือ ธนาคาร และองค์กรที่เป็นเจ้าของแหล่งพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิตโดยมีการแปรรูปผลิตผล

เช่น โรงสี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และขณะเดียวกันมีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมจะเห็นได้ว่ามิได้ทรงทอดทิ้งหลักของความสามัคคีในสังคมและการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งทรงสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรสร้างอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจจึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงจัดได้ว่าเป็นสังคมเกษตรที่พัฒนาแล้ว สมดังพระราชประสงค์ที่ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญา ในการพัฒนาการเกษตรไทยตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์ สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทยคนไทยในอดีตที่มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์มีมาก เป็นที่ยอมรับของนานาชาติอารยประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อวัยวะทุกส่วน ทุกท่าของแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน แม้ในปัจจุบันมวยไทยก็ยังถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยม เป็นที่นิยมฝึกและแข่งขันในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง ชาวต่างประเทศที่ได้ฝึกมวยไทยจะรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจ ในการที่จะใช้กติกาของมวยไทย เช่น การไหว้ครูมวยไทย การออกคำสั่งในการชกเป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น คำว่า “ชก” “นับหนึ่งถึงสิบ” เป็นต้น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น มรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรม โดยที่มีอักษรไทยเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมไทยถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มีความไพเราะ ได้อรรถรสครบทุกด้าน วรรณกรรมหลายเรื่องได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา

ด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบอาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นและราคาถูก มีคุณค่าทางโภชนาการ และยังป้องกันโรคได้หลายโรค เพราะส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้ ชিং ข่า กระชาย ใบมะกรูดใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ โดยนำหลักธรรมคำสอนของศาสนามาปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม ทำให้คนไทยเป็นผู้อ่อน-น้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประณีประนอมรักสงบ ใจเย็น มีความอดทน ให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด ดำรงวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายปกติสุข ทำให้คนในชุมชนพึ่งพากันได้ แม้จะอดอยากเพราะแห้งแล้ง แต่ไม่มีใครอดตาย เพราะพึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกันแบบ “พริกบ้านเหนือเกลือบ้านใต้” เป็นต้น ทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นการใช้ภูมิปัญญาในการนำเอาหลักของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และดำเนิน กุศโลบายด้านต่างประเทศ จนทำให้ชาวพุทธทั่วโลกยกย่องให้ประเทศไทยเป็นผู้นำทางพุทธศาสนา และเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) อยู่เรื่อยๆ กับอุทยานเบญจสิริ กรุงเทพมหานคร โดยมีคนไทย (ฯพณฯ สัญญาธรรมศักดิ์ องคมนตรี) ดำรงตำแหน่งประธาน พสล. ต่อจาก ม.จ.หญิงพูนพิศมัย ดิศกุล สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในเรื่องของการยอมรับนับถือ และให้ความสำคัญแก่คน สังคมและธรรมชาติอย่างยิ่ง มีเครื่องชี้ที่แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากมาย เช่น ประเพณีไทย 12 เดือนตลอดทั้งปี ล้วนเคารพคุณค่าของธรรมชาติได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ทำในฤดูร้อนซึ่งมีอากาศร้อน ทำให้ต้องการความเย็นจึงมีการรดน้ำดำหัว ทำความสะอาดบ้านเรือนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีการแห่ทางสงกรานต์การทำนายฝนว่าจะตกมาก

หรือน้อยในแต่ละปี ส่วนประเพณีลอยกระทง คุณค่าอยู่ที่การบูชาระลึกถึงบุญคุณของน้ำ ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคน พืช และสัตว์ ให้ได้ใช้ทั้งบริเวณและอุปโภค ในวันลอยกระทง คนจึงทำความสะอาดแม่น้ำ ลำธาร บูชาแม่น้ำจากตัวอย่างข้างต้น ล้วนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติทั้งสิ้น ในการรักษาป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ได้ประยุกต์ให้มีประเพณีการบวชป่า ให้คนเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ยังความอุดมสมบูรณ์แก่ต้นน้ำ ลำธาร ให้ฟื้นสภาพกลับคืนมาได้มากอาชีพ การเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนไทยที่คำนึงถึงความสมดุล ทำแต่น้อยพอกอยู่พอกินแบบ “เห็ดอยู่ เห็ดกิน” ของพ่อทองดี นันทะ เมื่อเหลือกินก็แจกญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน บ้านใกล้เรือนเคียง นอกจากนี้ ยังนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นที่ตนไม่มี เมื่อเหลือใช้จริงๆ จึงจะนำไปขาย อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเกษตรแบบ “กิน-แจก-แลก-ขาย” ทำให้คนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันกัน เคารพกันนับถือ เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้าน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นธรรมชาติไม่ถูกทำลายไปมากนัก เนื่องจากทำพอกอยู่พอกิน ไม่โลภมากและไม่ทำลายทุกอย่างผิดกับในปัจจุบัน ถือเป็นภูมิปัญญาที่สร้างความสมดุลระหว่างคน สังคม และธรรมชาติ

2.2.2.2 การอนุรักษ์ แนวคิดการอนุรักษ์เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทเพราะมนุษย์กับธรรมชาติต้องพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนกัน เรียกว่า สมดุลทางธรรมชาติ และไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ที่สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในด้านความเป็นอยู่ หรือแนวความคิดก็ตาม ล้วนมีผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งสิ้นการอนุรักษ์ ตามความหมายของราชบัณฑิตสถาน (2546) ได้อธิบายไว้ดังนี้ อนุรักษ์, อนุรักษ์ [อะนุรักษ์สะ, อะนุรักษ์] ก. รักษาให้คงเดิม (ส.). อนุรักษ์นิยม [อะนุรักษ์สะนิยม, อะนุรักษ์นิยม] น. อุดมคติทางการเมือง การเศรษฐกิจ เป็นต้น ที่มีแนวโน้มไปในทางต้านทานการเปลี่ยนแปลง โดยยึดถือสนับสนุนระเบียบที่ตั้งมั่นอยู่แล้วการอนุรักษ์ (Conservation) ในความหมายของนักวิชาการหลายท่าน สามารถสรุปเป็นความหมายรวมได้ว่า การอนุรักษ์ คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and Space) อีกด้วย ได้แก่ การใช้อย่างคุ้มค่า การถนอม การเก็บกัก การรักษา การซ่อมแซม การฟื้นฟู การพัฒนา การป้องกัน การสงวน และการแบ่งเขตของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้ใช้อย่างไม่มีการสูญเสียและพอเหมาะแก่ความต้องการ หรือความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต เกษม จันทร์แก้ว และคนอื่นๆ (2542); เกษม จันทร์แก้ว (2543); นิวัติ เรืองพานิช (2546); บุญรับ ศักดิ์มณี (2546) และพจน์ บุญเรือง (2546)

2.2.2.3 การใช้ประโยชน์ ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมากสำหรับการนำมาใช้ในการเรียนการ เรียนการสอนของนักเรียน คือช่วยให้ชุมชนได้เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประชาชน ในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขตามแบบ

วิถีไทย มีการสืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การทำมาหากินของบุคคลในอดีตสู่รุ่นลูกหลาน ได้มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาไว้ใน ลักษณะต่างๆ กัน

ประกอบ ใจมั่น (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ

1. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
2. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
3. ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลงและ

ผลกระทบอันเกิด จากสังคมภายนอกเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะ ได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

รุ่ง แก้วแดง (2541) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาว่าในการพัฒนาประเทศไทยเพื่อให้เจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้น เราให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดมา แต่ยิ่งพัฒนาก็พบว่าประเทศไทย ต้องวิ่งตามและพึ่งพาภูมิรัฐของต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา เป็นการพัฒนานำมาซึ่งปัญหาต่างๆ มากมายนับตั้งแต่การเสียดุลการค้า ความไม่สมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับวัฒนธรรม ความไม่สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ก็เพราะเราได้พัฒนาประเทศและจัดการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศไทยเรามีอยู่คือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำเนินชีวิตอยู่ในผืนแผ่นดินมาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน

นนทสาร สีสลับ (2542) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาไทยดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น
2. สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่าง

เหมาะสม

4. สร้างความสมดุลระหว่างคนในสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
5. เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ตามยุคสมัย

รุ่ง แก้วแดง (2543) กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาไทยว่า ภูมิปัญญาไทยได้ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินนี้มาอย่างสงบสุขเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจะสูญหายไป แต่ยังมีบางส่วนหลงเหลือเป็นมรดกอันล้ำค่าอยู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนไทย โดยพระราชประสงค์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 19 (2543) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เป็นการอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ตั้งงามไว้ เช่น ประเพณีต่างๆ ทัศนกรรม และคุณค่า หรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม
2. เป็นการฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ตั้งงามที่หายไป เลิกไปหรือกำลังจะเลิกให้กลับมา เป็นประโยชน์ เช่น การรื้อฟื้นดนตรีไทย

3. เป็นการประยุกต์ คือ การปรับหรือผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ เข้าด้วยกันให้ เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาโรค สมัยใหม่ การทำพิธีบวงสรวงไม้ เพื่อให้เกิดสำนักการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาป่าไม้ยิ่งขึ้น การประยุกต์ ประเพณี การทำบุญข้าวเปลือกที่วัดมาสร้างเป็นธนาคารข้าวเพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลน

4. การสร้างใหม่ คือ คิดค้นใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ ชาวบ้านเคยมีต่อกัน มาหารูปแบบใหม่

5. ความคิดและการแสดงออก เช่น การแพทย์แผนไทย มีหลักการว่าคนมี สุขภาพดีเมื่อร่างกายมีความสมดุลระหว่างธาตุทั้ง 4 มี ดิน น้ำ ลม ไฟ คนเจ็บป่วยได้เพราะธาตุขาด ความสมดุล

6. การแสดงออกแนวคิดการเรียนรู้คุณค่าของธรรมชาติ เช่น งานบุญพิธี เกี่ยวกับ น้ำ ข้าว ป่าเขา รวมถึงสัตว์ บ้านเรือน เครื่องใช้ต่างๆ มีพิธีสู่ขวัญข้าว ความสัมพันธ์กับสิ่ง เหนือธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวกับความเร้นลับอันรวมถึงญาติพี่น้องที่ล่วงลับโดยการทำบุญและระลึกถึง สม่าเสมอ

7. การทำมาหากิน ในด้านการเกษตรกรรม การถนอมอาหาร การจัดแหล่ง น้ำเพื่อการเกษตร การปรุงอาหาร หัตถกรรม การค้าขาย

8. การอยู่ร่วมกันในสังคม เกิดกฎระเบียบประเพณีในการดำรงชีวิต ตัดสิน โกล่เกลี่ย หากเกิดการขัดแย้ง การลงแขกซึ่งเป็นการช่วยเหลือกันในการทำมาหากิน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การอยู่ ร่วมกันในสังคมโดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเพื่อเชื่อม ความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเป็นประโยชน์ในการทำมาหากินและ ส่งเสริมอาชีพในด้านการเกษตรกรรม การถนอมอาหาร การจัดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การปรุง อาหาร หัตถกรรม การค้าขาย และการแพทย์แผนไทย ตลอดจนงานภูมิปัญญาการรวมในการพัฒนา ประเทศไทยเพื่อให้เจริญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งช่วยสร้างชาติไทยให้เป็นปึกแผ่น สร้างศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิแก่คนไทย ทำให้บรรพชนของเราได้ดำรงชีวิตอยู่บนผืนแผ่นดินมาอย่างสงบสุข

2.2.2.4 การเพิ่มมูลค่า (Value-Added) การเพิ่มมูลค่า คือ การทำให้ลูกค้าหรือผู้รับ ประโยชน์ ได้รับในสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจากเดิมหรือเป็นการทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ ได้รับ เปรียบเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไปเพิ่มขึ้นนั่นเองหลักการในการตัดสินใจที่ได้รับความนิยม แพร่หลายมากก็คือ การตัดสินใจโดยเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่เกิดขึ้นในแต่ละ ทางเลือกในการตัดสินใจ หรือก็คือการตัดสินใจโดยพิจารณาว่าทางเลือกใดที่จะเป็นการเพิ่มมูลค่า ให้กับผู้ตัดสินใจได้มากที่สุดนั่นเองในแง่ของธุรกิจ สินค้าหรือบริการใดๆ ก็ตาม จะประสบความสำเร็จ ได้ก็ต่อเมื่อสินค้านั้นได้ส่งผ่านมูลค่าและความพึงพอใจให้กับลูกค้าเป้าหมายอย่างเพียงพอ โดยลูกค้า จะเลือกซื้อสินค้า หรือบริการที่ลูกค้ารับรู้ว่าจะส่งผ่านมูลค่ามาให้กับผู้ซื้อสูงสุด

เราสามารถให้คำจำกัดความของคำว่ามูลค่าได้ว่าเป็น อัตราส่วนระหว่างสิ่งที่ ลูกค้าได้รับ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ลูกค้าต้องเสียไป หรือกล่าวได้ว่าเป็น อัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่

ลูกค้า ได้รับกับต้นทุนที่เสียไปนั่นเอง โดยผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ ผลประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอยของสินค้า/บริการ (Functional Benefit) และ ผลประโยชน์ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก (Emotional Benefit) ส่วนต้นทุนนั้นก็ยังสามารถ แยกออกได้เป็น 4 ด้านคือ ต้นทุนด้านเงินตรา ต้นทุนด้านเวลา ต้นทุนด้านกำลังงาน และต้นทุนด้านจิตใจ โดยสามารถที่จะแสดงสรุปในรูปสมการได้ ดังนี้

มูลค่า = ผลประโยชน์ + ต้นทุน

ผลประโยชน์ด้านหน้าที่ใช้สอย + ด้านอารมณ์ความรู้สึก

ต้นทุนด้านเงินตรา + ด้านเวลา + ด้านกำลังงาน + ด้านจิตใจ

เพราะฉะนั้น องค์กรธุรกิจสามารถที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับลูกค้าได้ในหลาย

วิถีทาง ดังนี้

เพิ่มผลประโยชน์ให้มากขึ้น

ลดต้นทุนลง

เพิ่มผลประโยชน์มากขึ้น และลดต้นทุนลง

เพิ่มผลประโยชน์ให้มากกว่าการเพิ่มขึ้นของต้นทุน

ลดผลประโยชน์ลง แต่ลดต้นทุนลงให้ได้มากกว่า

ในการประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจประเภทใดก็ตาม มีหลักการง่ายๆ อยู่ก็คือ นำเอาวัตถุดิบมาผ่านกระบวนการแปรรูปให้กลายเป็นสินค้าหรือบริการต่างๆ ที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้า ตัวอย่างหนึ่งก็คือ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆ เช่น ข้าว ถ้าชาวนาเก็บเกี่ยวแล้วนำมาขายในรูปของข้าวเปลือกก็จะได้ราคาเพียงประมาณเกวียนละ 2,500 บาท เป็นต้น แต่เมื่อโรงสีนำมาสีเป็นข้าวสารแล้วขายก็จะได้ราคาที่สูงขึ้นเป็นกระสอบละ ประมาณ 800 บาท (1 เกวียนได้ประมาณ 20-30 กระสอบ) ซึ่งจะเห็นได้ว่า เมื่อผ่านการแปรรูปแล้ว ข้าวจะมี มูลค่าที่เพิ่มสูงขึ้นอีกหลายเท่าตัวเพราะผู้บริโภคได้รับผลประโยชน์จากข้าวคือได้บริโภค โดยที่เสีย ต้นทุนด้านเวลาและกำลังงานลดลงเพราะสามารถนำไปหุงรับประทานได้เลย เป็นต้น การประเมินมูลค่า ในการใช้หลักการวิเคราะห์มูลค่าที่เพิ่มขึ้นนั้น สิ่งหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญก็คือการประเมินมูลค่าของผลประโยชน์ หรือต้นทุนที่ได้จากการตัดสินใจ เนื่องจากผลบางอย่างไม่ สามารถที่จะประเมินมูลค่าออกมาเป็นตัวเลขที่ชัดเจนได้ได้แก่ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก เช่น ความสบายใจ ความมีหน้ามีตา หรือความคับข้องใจ เป็นต้น ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะมี ความสำคัญไม่เท่ากันในความรู้สึกของแต่ละบุคคล ดังนั้นของอย่างหนึ่งอาจจะมีความสำคัญ สูงมากในสายตาของคนๆ หนึ่ง แต่ในความเห็นของคนอื่นๆ ก็อาจจะกลับกลายเป็นของไร้ค่าไร้ ความหมายได้เช่นกัน เพราะฉะนั้นก่อนที่จะหาวิธีการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าหรือบริการใดๆ ก็ตามจะต้องค้นหา ให้ได้ก่อนว่าผลประโยชน์หรือต้นทุนของสินค้าหรือบริการตัวใดที่มีความสำคัญในความเห็นของ ลูกค้า นั้นเพื่อที่จะได้ทำการปรับปรุงได้อย่างตรงจุด เพราะสินค้าแม้จะดีเพียงใดแต่ถ้าลูกค้า ไม่ต้องการ ก็ไม่มีทางที่จะประสบความสำเร็จได้

2.2.2.5 การพัฒนา แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา (Concept of Development)

การพัฒนาเป็นคำที่มีความหมายไม่เป็นกลาง กล่าวคือ แฝงไปด้วยค่านิยม (Value-Laden) และดูเหมือน

จะผูกพันกับวัฒนธรรม (Culture-Bound) การพัฒนาจึงมีความหมายแตกต่างกันมากมายขึ้นอยู่กับบุคคล สังคม วัฒนธรรม และกาลเวลา เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวคิดโดยสรุปต่อไปนี้ แสดงให้เห็นถึงความ เป็นมาของแนวความคิดแห่งการพัฒนา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2539)

1. แนวความคิดแบบวิวัฒนาการ(Evolution) นักสังคมศาสตร์ และ นักสังคมวิทยาในศตวรรษที่19 ใช้คำว่า การพัฒนาเพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ (Human History) เพราะเชื่อว่า มนุษยชาติเคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า (Higher Stage) ในทิศทางเดียวกัน (Unidirectional) และการเคลื่อนย้ายดังกล่าวทำให้ชีวิตมนุษย์มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น ร่ำรวยขึ้นทั้งทางวัตถุและวัฒนธรรม มีเหตุผลมากขึ้น ฯลฯ เป็นต้น โดยเหตุนี้ การพัฒนาจึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้า (Progress) ซึ่งใน บางครั้งมีการใช้คำทั้งสองแทนความหมายเดียวกัน

2. แนวความคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) นักสังคมศาสตร์ในศตวรรษที่ 20 เริ่มละทิ้งคำว่า การพัฒนาและความก้าวหน้า แล้วหันมาใช้คำว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) เพราะมีความหมายเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา คือ ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคตอันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ (Phenomena) เช่น การจัดชนชั้นทางสังคม (Social Stratification) เพื่อหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม (Change in Society) หรือการเปลี่ยนแปลง ทั้งสังคม (Change of Society)

3. แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ (Economic) แม้คำว่าพัฒนาจะ เลื่อนหายไปจากแนวความคิดทางสังคมศาสตร์ไปบ้าง แต่กลับได้รับความนิยมในทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อ ใช้สำหรับจำแนกประเทศต่างๆ ตามดัชนีบ่งชี้ (Index) บางตัว เช่น รายได้ประชาชาติ กล่าวคือ มีการ เรียกประเทศที่มีรายได้ประชาชาติสูงกว่าว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้ว และเรียกประเทศที่มีรายได้ ประชาชาติต่ำกว่าว่าด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาจึงหมายถึง การเพิ่มค่าของกลุ่ม ดัชนีบางตัวที่ชี้วัด จึงแทบจะมีความหมายเดียวกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ความทันสมัย (Modernization) หรือความเจริญทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) การพัฒนาใน ที่นี้จึงมีความหมายแคบกว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม (Social Action) การพัฒนา ในระยะต่อมานั้นไม่เพียงจะเกี่ยวพันกับเศรษฐศาสตร์ ยังเกี่ยวพันกับการปฏิบัติการทางสังคมมากขึ้น เพราะทุกสังคมโดยเฉพาะฝ่ายรัฐบาลต่างเพียรพยายามปรับปรุงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Conditions) เช่น รายได้ประชาชาติ คุณภาพชีวิต ฯลฯ จึงได้วางแผน ปฏิบัติการขึ้น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจัดตั้งองค์กรสหกรณ์ชนบท ฯลฯ เพื่อเพิ่มค่าดัชนีทาง เศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Economic and Cultural Index) ที่เลือกสรรไว้บางตัวดังนั้น การพัฒนาจึงเป็นผลของการปฏิบัติการทางสังคม

5. แนวความคิดแบบขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict) เมื่อการพัฒนา เป็นผลของการปฏิบัติการทางสังคม ผลของการพัฒนาจึงก่อให้เกิดความตึงเครียด และความขัดแย้ง (Tension and Conflict) ขึ้น เช่น แบบแผนวัฒนธรรม สัดส่วนระหว่างอาชีพและจำนวนประชากร

การทำงานในองค์การชนชั้นทางสังคม ฯลฯ เป็นต้น ความขัดแย้งทุกรูปแบบมีสหสัมพันธ์ต่อกัน (Interrelated) และมีผลกระทบ (Impact) ต่อกันมากน้อยต่างกัน แนวความคิดดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานของแนวความคิดในการพัฒนาประเทศแบบสังคมนิยม ที่ใช้ทฤษฎีว่าด้วยความขัดแย้งมาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม เดิมเชื่อกันว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการวิวัฒนาการตามธรรมชาติ ผู้สนใจจึงศึกษาประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ต่อมาความสนใจหันมาทางการศึกษาปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับดัชนีบ่งชี้การพัฒนาในแง่ของรายได้ และผลผลิตของชาติก็เริ่มมีบทบาท และในที่สุดการศึกษาอย่างจริงจังในเชิงปฏิบัติของการพัฒนาจึงเกิดขึ้น เป็นการศึกษาถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติทางสังคม และความขัดแย้งทางสังคม

การพัฒนาที่ยั่งยืน คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Commission on Environment and Development) ให้จำกัดความของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” ในรายงานเรื่อง Our Common Future เมื่อ ปี 1987 ไว้ดังนี้ “Sustainable Development is Development that Meets the Needs of the Present without Compromising the Ability of Future Generations to Meet their own Needs” แปลว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง (ป.อ.ปยุตโต, 2542)

การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน ก็คือ การใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพ ของสิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อใช้แล้วต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อยใช้ตลอดเวลา โดยมีสต็อกเป็นตัวให้ผลผลิต จะไม่สามารถทำได้และส่งผลกระทบต่อการขาดแคลนทรัพยากรมีใช้ในอนาคต (เกษม จันทรแก้ว, 2545)

ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม คือ การที่สิ่งแวดล้อมทำหน้าที่อย่างมั่นคงทั้งปริมาณและอัตราอันเนื่องมาจากโครงสร้างทุกชนิดหรือ ชิ้นส่วนทำงานร่วมกัน นักจัดการสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่สำคัญก็คือ การเป็นผู้ทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เป็นการกระทำต่อโครงสร้างหรือองค์ประกอบให้มีการทำงานร่วมกันและเปลี่ยนเป็นการทำงาน ของสิ่งแวดล้อมสิ่งเดียวหรือทั้งระบบอย่างมั่นคงหมายความว่า ต้องทำให้ทุกส่วนปกติและให้ บทบาทหน้าที่ปกติตลอดไป ถ้าเป็นทรัพยากรธรรมชาติ นั้นๆ สามารถเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยมีให้ทำให้ส่วนที่เหลือลดตามความสามารถในการให้ผลผลิตแต่อย่างใด (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ร่วมกับ วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544)

ประสิทธิภาพจนไม่สามารถให้ผลิตผลได้อาจเป็นเพราะใช้มากเกินไปหรือใช้โดยเทคโนโลยีที่ สร้างของเสียมากเกินไป เหล่านี้เป็นการทำให้แนวคิดในการจัดให้มีทรัพยากร หรือสิ่งแวดล้อมให้มีสร้างของเสียมากเกินไป เหล่านี้เป็นการทำให้แนวคิดในการจัดให้มีทรัพยากร หรือสิ่งแวดล้อมให้มี จะเห็นได้ว่า ความยั่งยืนในท้องถิ่น เกิดขึ้นจากคนในท้องถิ่นสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งอาจเกิดความต่อเนื่องในการประกอบอาชีพและภูมิปัญญาในการประกอบ อาชีพสู่คนรุ่นต่อไป โดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด และความยั่งยืน ในภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไทยนั้น ย่อมเกิดจากความยั่งยืนของผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้บริโภค เป็นสำคัญ ซึ่งเปรียบได้กับวงจรแห่งความยั่งยืนในผลผลิต

ความหมายของการพัฒนา การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกตปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่างๆ หลายประการดังต่อไปนี้ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
4. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
5. ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
6. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความ

จำเป็นในการเปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้นำประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้อยพัฒนากับระบบทุนนิยมโลกในปัจจุบันนี้ ไม่ได้มีลักษณะเป็นฝ่ายหนึ่งได้อีกฝ่ายหนึ่งต้องเสีย (Zero Sum Game) เหมือนอย่างที่เลนินเคยวิเคราะห์ไว้ แต่เป็นการพัฒนาอย่างพึ่งพาควบคู่กับพัฒนาการของประเทศที่พัฒนาแล้ว (Associated Dependent Development) กล่าวคือ ประเทศด้อยพัฒนาสามารถพัฒนาตัวเองได้ระดับหนึ่ง คือผลิตสินค้าที่ประเทศพัฒนาเลิกผลิตแล้ว เช่น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ การพัฒนาลักษณะนี้ เป็นผลมาจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น จึงต้องมีการศึกษาทั้งสองปัจจัย

สำหรับปัจจัยภายใน ควรจะศึกษาถึงบทบาทของรัฐและการเคลื่อนไหวทางชนชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงทางอำนาจการปกครองครั้งสำคัญๆ ในประวัติศาสตร์ จึงต้องศึกษาถึงโครงสร้างทางสังคมอุดมการณ์ของกลุ่มทางสังคมต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์และการปะทะสังสรรค์ระหว่างกลุ่มพลังดังกล่าว เพื่อรักษาหรือเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์และสถานภาพของคนในสังคม ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการพัฒนา

ส่วนปัจจัยภายนอกซึ่งจะต้องพิจารณาควบคู่กันไปด้วย ก็คือ บทบาทของประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย ซึ่งได้พัฒนาไปสู่ระดับการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีสูงมากจึงเลิกผลิตสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีไม่สูงมากนัก โดยโอนการผลิตมาให้ประเทศกำลังพัฒนาผ่านทางบริษัทลงทุนข้ามชาติ และส่งผลกำไรกลับบริษัทแม่ต่อไป

ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องกัน เพราะประเทศกำลังพัฒนาต้องการพัฒนาขีดความสามารถของตน ส่วนประเทศพัฒนาแล้วก็ต้องการโอนการผลิตสินค้าบางอย่างให้ จึงทำให้เกิดการพัฒนาอย่างพึ่งพากันและแสดงให้เห็นว่าระบบทุนนิยมโลกได้พัฒนาไปสู่ระดับที่มีการจัดสรรงานแบบใหม่ (New International Division Labor)

สรุปได้ว่าการพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานใน

การรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2.2.2.6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เทคโนโลยีกับการเรียนรู้ในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างมากต่อชีวิตประจำวันของเรา ซึ่งก็รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด และควรที่จะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ซึ่งมาตรา 66 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้ความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะเกี่ยวข้องกันกับใช้เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งจะช่วยในการเรียนรู้ด้วยโดยเทคโนโลยีการเรียนรู้จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักอยู่ 4 องค์ประกอบ คือ

1. เทคโนโลยีการศึกษาด้านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ ตำราเอกสารชุดวิชา และพิมพ์อื่นๆ
2. เทคโนโลยีด้านสื่อโสตทัศน เช่น วัสดุอุปกรณ์ และโสตทัศนอุปกรณ์เทป เสียงและวีดิทัศน์
3. เทคโนโลยีด้านสื่อสารมวลชน เช่น รายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาและรายการวิทยุโทรทัศน์การศึกษา
4. เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ มัลติมีเดีย เครือข่ายฐานข้อมูล และ Internet

โดยทั้ง 4 องค์ประกอบนี้เราสามารถนำมาเป็นตัวที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนได้รวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น

ซึ่งเทคโนโลยีโดยปกติจะเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน 3 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ได้แก่เรียนรู้ระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์ เรียนรู้จนสามารถใช้ระบบคอมพิวเตอร์ได้ ทำระบบข้อมูลสารสนเทศเป็น สื่อสารข้อมูลทางไกลผ่าน E-mail และ Internet ได้ เป็นต้น
2. การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ได้แก่การเรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ และฝึกความสามารถ ทักษะ บางประการโดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน CAI เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ทางโทรทัศน์ที่ส่งผ่านดาวเทียม การค้นคว้าเรื่องที่สนใจผ่าน Internet เป็นต้น
3. การเรียนรู้กับเทคโนโลยี ได้แก่การเรียนรู้ด้วยระบบการสื่อสาร 2 ทางกับเทคโนโลยี เช่น การฝึกทักษะภาษากับโปรแกรมที่ให้ข้อมูลย้อนกลับถึงความถูกต้อง การฝึกการแก้ปัญหาที่สถานการณ์จำลอง เป็นต้น

ซึ่งเห็นว่าเทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยให้มีการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ซึ่งเราก็ไม่จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้แต่เฉพาะในห้องเรียน ถ้าสนใจที่จะหาความรู้ด้วยตนเองก็สามารถหาข้อมูลผ่านทางระบบ Internet ได้แต่สื่อเหล่านี้ก็ไม่ค่อยน่าเป็นห่วงเท่าไรเพราะถ้าเรามีงบประมาณพอเราก็

จัดหาได้ไม่ยาก แต่สิ่งที่ยังขาดแคลนคือข้อมูล เพราะถ้าขาดข้อมูลสารสนเทศไม่ดีแล้ว ตัวระบบเทคโนโลยีก็ไร้ความหมาย

สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ คือ รากฐานสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นอันจะขาดมิได้ในการพัฒนาประเทศ เพราะสารสนเทศเป็นที่มาของความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งในด้านการผลิต การจัดการ การตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

2.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ 7. ภาวะผู้นำ 8. การมีส่วนร่วม 9. การทำงานเป็นทีม 10. ความผูกพันต่อองค์กร 11. นโยบายและแผน 12. การสร้างองค์ความรู้ ดังนี้

2.2.3.1 ภาวะผู้นำ

จากความเห็นของ Bennis & Nanus (1985) กล่าวว่า ไม่มีสังคมใด ประเทศใด หรือองค์กรใดที่ปราศจากภาวะผู้นำ (Leadership) ความสำคัญของภาวะผู้นำ ในกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้น ได้รับการยอมรับมาตั้งแต่มนุษย์สามารถคิดค้นวิธีการ จดบันทึกได้ และยังได้กล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ ไว้ว่า “หากองค์กรขาดเงินทุน ก็อาจกู้ยืมมาได้ หากองค์กรอยู่ในทำเลที่ตั้งไม่เหมาะสม ก็อาจย้ายที่ตั้งได้ แต่หากขาดภาวะผู้นำแล้ว องค์กรนั้นแทบจะไม่มีโอกาสอยู่รอดได้เลย”

จากความเห็นนี้ ทำให้สามารถพิจารณาในภาพรวมของสังคมได้ว่าบทบาทของ คนในสังคมใดๆ ก็ตาม ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามอำนาจหน้าที่ของสังคมที่แต่ละคนเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งบทบาทต่างๆ เหล่านี้จำแนกได้เป็น 7 กลุ่ม ดังนี้ (Sadler, 2003)

กลุ่มแรก คือ กลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (Political Office Holder) ที่มาจาก การเลือกตั้ง และมีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดนโยบาย

กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหน่วยทหาร (Commander) หรือองค์กรกึ่งทหาร (Paramilitary) เป็นผู้นำในองค์กรที่มีสายการบังคับบัญชาเคร่งครัด มีระเบียบวินัยสูง

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Bureaucrat) ทำงานในหน่วยงานของรัฐที่มีกฎระเบียบ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเพื่อประโยชน์สาธารณะ

กลุ่มที่ 4 ผู้จัดการ (Manager) ทำงานในหน่วยงานภาคเอกชน โดยปฏิบัติตามที่ เจ้าของหรือผู้ถือหุ้นกำหนดเพื่อมุ่งแสวงผลกำไร

กลุ่มที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) มีองค์ความรู้เป็นอำนาจ มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ในเรื่องเฉพาะทางเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจตัดสินใจ

กลุ่มที่ 6 ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เป็นเจ้าของกิจการทางธุรกิจ ใช้อำนาจ ในฐานะเจ้าของทรัพยากรในการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ตามที่ต้องการได้โดยอิสระ ส่วนกลุ่มที่ 7 คือ ผู้นำ (Leader) ซึ่งมีบทบาทและอำนาจหน้าที่แตกต่างไปจาก กลุ่มอื่นตามบริบท (Context) ของแต่ละองค์กร ซึ่ง Sadler เห็นว่า ความเป็นผู้นำไม่ใช่ เกิดจากการเลือกที่จะทำงานเป็นผู้นำ เหมือนกับการเลือกอาชีพในกลุ่มอื่น แต่เกิดขึ้นเอง จากการปฏิบัติการในอาชีพนั้น นอกจากนี้ผู้นำ

ตามกฎหมายก็ไม่อาจปิดกั้นความเป็นผู้นำ ที่เกิดจากบทบาท (Role) บุคลิกภาพ (Charisma) และการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ได้

จากกรอบความคิดดังกล่าว ผู้บริหารองค์การซึ่งมีฐานะเป็นผู้นำจึงต้องเป็นผู้มี วิสัยทัศน์และมีความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์การได้ใช้ศักยภาพ ในการทำงาน ให้ได้ผลสูงสุด สร้างพันธมิตรทั้งภายในและภายนอกองค์การ สื่อสารกับ ผู้รับบริการด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน รวมทั้งเป็นผู้มีทักษะทางการบริหารเพื่อให้เกิด ผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้บริหารองค์การจึงต้องเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำ อย่างเหมาะสมกับอำนาจหน้าที่ บทบาท และภารกิจขององค์การ ต้องเป็นผู้กำหนดทิศทาง ขององค์การ และใช้ความสามารถในการชักจูงให้ผู้ตามประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางที่ ต้องการจนประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ผู้นำกับภาวะผู้นำมีความหมายที่ แตกต่างกัน กล่าวคือ

ผู้นำ คือ บุคคลที่มีบทบาทหรืออิทธิพลในหน่วยงานมากกว่าผู้อื่น (Halpin, 1966) สามารถใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่างๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (McFarland, 1979) ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของผู้นำตามที่ได้รับมอบหมาย บุคคลอื่นในกลุ่มที่เหลือ คือ ผู้ตาม (Yukl, 2002)

แต่ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย และ แตกต่างกันไป ดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง คุณสมบัติอันพึงมีของผู้นำ ได้แก่ สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่ จุดมุ่งหมายที่ดีงามอย่างถูกต้องชอบธรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

ภาวะผู้นำ คือ ความริเริ่มและอ้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความ สัมพันธระหว่งกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974)

ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการในการชักนำให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Locke, 1991)

ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องของศิลปะของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการใช้อิทธิพลต่อ บุคคลอื่นเพื่อให้เขามีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Wehrich & Koontz, 1993)

ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะในการชี้แนะผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (Schwartz, 1996)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำจะเกี่ยวข้องกับการใช้อิทธิพลซึ่งผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตาม (Followers) หรือบุคคลอื่นๆ เพื่อให้มีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางที่ทำให้ จุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์การประสบความสำเร็จ ดังนั้น ภาวะผู้นำ คือ “กระบวนการ” หรือ “บทบาท” ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตนกระตุ้น ชักนำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำ สิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย ภาวะผู้นำ จึงเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. กิจกรรมหรือกระบวนการ
2. การจูงใจหรือการมีอิทธิพล
3. บุคคลทั้งที่เป็นผู้นำและผู้ตาม
4. ผลผลิตหรือการบรรลุเป้าหมาย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีการศึกษาที่มุ่งเน้นตามแนวคิดในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงกิจกรรมหรือกระบวนการ

การแสดงออกซึ่งบทบาทของภาวะผู้นำในเชิงกิจกรรมหรือกระบวนการมีความสำคัญต่อองค์การเป็นอย่างมาก ผู้นำต้องแสดงภาวะผู้นำในกระบวนการดำเนินงานขององค์การโดยมีบทบาทใน 4 ขั้นตอน ดังนี้ (Baltoni, 2005)

1. สร้างความมุ่งหวัง (Aspire) ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการปฏิบัติงาน การตั้งเป้าหมาย (Setting Goal) กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) และปรับทิศทางขององค์การให้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Alignment)

2. ผลักดัน (Perspire) เป็นการเปลี่ยนความคิดให้เป็นความจริง (Transform Idea) ด้วยการบริหารทรัพยากร (Execution) และกำหนดกรอบพฤติกรรมของคนในองค์การ (Discipline) ให้ทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

3. กำหนดแนวทาง (Require) ด้วยการแสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมและการลงโทษ (Demonstrate Creativity and Conviction) เพื่อกำจัดความเสี่ยง (Risk) และส่งเสริมให้คนในองค์การมีความมุ่งมั่น (Courage)

4. แสดงเป้าหมายที่ชัดเจน (Transpire) ด้วยการเปิดเผยเป้าหมายที่กำหนดโดย แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมต่างๆ ที่องค์การดำเนินการนั้น ก็เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จขององค์การ (Turn Actions into Achievements) ให้ได้ผลสัมฤทธิ์ (Results) ตามที่ตั้งไว้

เกรสเลย์ และสโตเกอร์ (Greasley & Stoker, 2008) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น (Mayors) ของประเทศอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 2002-2006 ในเรื่องบทบาท (Roles) ทศนคติ (Attitudes) และความสัมพันธ์ (Relationships) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ โดยได้กำหนดองค์ประกอบของการศึกษาภาวะผู้นำในเชิงกิจกรรมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การร่วมงานกับผู้อื่น (Partnership) ซึ่งพิจารณาจากการร่วมงานกับสภาท้องถิ่น การพัฒนาความสัมพันธ์กับสภาท้องถิ่น และการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การเข้าถึงและการเปิดกว้าง (Accessibility and Openness) ซึ่งพิจารณาจากการ เปิดเผยต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ การให้สาธารณะชนมีส่วนร่วม ร่วมในการตัดสินใจ การให้ผู้หญิงและคนกลุ่มน้อยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการเปิดเผยนโยบาย

3. การถูกแทรกแซง (Partisanship) ซึ่งพิจารณาจากการที่พรรคการเมืองเข้ามามี อิทธิพลต่อการตัดสินใจ

4. การแสดงออกและการตัดสินใจ (Profile and Decision-Making) ซึ่งพิจารณา จากความรวดเร็วในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง การเป็นที่นิยมชมชอบของประชาชน และการแสดงออกต่อสาธารณะ

ภาวะผู้นำเชิงการจูงใจหรือมีอิทธิพล

ภาวะผู้นำที่แสดงออกด้วยการจูงใจหรือมีอิทธิพลต่อผู้ตามนี้ Vicere (2003) เสนอว่า ผู้นำที่มีประสิทธิผลในสังคมสมัยใหม่ ควรแสดงบทบาท 4 ด้าน ดังนี้

1. การเป็นนักคิดนอกกรอบ (Boundary-Less Thinker) ซึ่งจะต้องมีมุมมองในภาพกว้าง (Big Picture Perspective) เปิดกว้างสำหรับทุกความคิดเห็น (Openness to Ideas) และให้ความสำคัญกับความสามารถของทุกคน (Willingness to Look beyond Oneself for Capabilities and Resources)

2. การเป็นนักสร้างเครือข่าย (Network Builder) ซึ่งจะต้องมีแนวคิดสร้างสัมพันธ์ (Relationship Mindset) มีความรู้เรื่องลักษณะเฉพาะของบุคคล (Knowledge of Personal Uniqueness) มีความสามารถตระหนักรู้ถึงลักษณะเฉพาะของผู้อื่น (Ability to Recognize other's Uniqueness)

3. การเป็นนักการทูต (Diplomat) ซึ่งจะต้องมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relate) มีความสามารถในการสื่อสาร (Communicate) และมีความสามารถในการเจรจาต่อรอง (Negotiate)

4. การเป็นนักแปลความหมาย (Interpreter) ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจในองค์การอย่างถ่องแท้ (Solid Knowledge of the Organization) มีความรู้ในงานอย่างกว้างขวาง (Broad Knowledge of Marketplace) และมีความสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่น (Ability to Influence others)

ภาวะผู้นำในเชิงบุคคล

จากการศึกษาภาวะผู้นำในองค์การต่างๆ นักวิชาการได้มีความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในเชิงบุคคล เช่น Ulrich, Zenger, & Smallwood (1999) เห็นว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลจะต้องแสดงออกถึงคุณลักษณะเฉพาะ (Attributes) และมุ่งทำงานจนบรรลุเป้าหมาย (Achieve Results) ซึ่งแสดงเป็นสมการได้ดังนี้

Effective Leadership = Attributes X Results

ทั้งนี้ยังได้อธิบายขยายความต่อไปว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล มีลักษณะดังนี้ (Ulrich, 1999)

1. มีวิสัยทัศน์ (Vision)
2. มุ่งเน้นผู้รับบริการ/คุณภาพ (Customer/Quality Focus)
3. มีคุณธรรม (Integrity)
4. ยอมรับการตรวจสอบ/ยึดถือคำมั่นสัญญา (Accountability/Commitment)
5. มีความสามารถในการสื่อสาร/จูงใจ (Communication/Influence)

6. ให้ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของ/ไม่มีกรอบจำกัด (Shared Ownership/ Boundary-Less)
7. เป็นนักสร้างทีมงาน/มอบอำนาจ (team builder/empowerment)
8. มีความรู้/ประสบการณ์/ฉลาดหลักแหลม (Knowledge/ Expertise/ Intellect)
9. มีความคิดสร้างสรรค์/รวดเร็ว (Initiative/Speed)
10. คิดกว้างไกล (Global Mind-Set)

ส่วน Adair (2003) เห็นว่า คุณสมบัติของภาวะผู้นำ (Qualities of Leadership) ได้แก่ การมีคุณธรรม (Integrity) ทั้งในเรื่องงาน เรื่องส่วนตัว และเรื่องครอบครัว มีความกระตือรือร้น (Enthusiasm) แสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย มีความอบอุ่น (Warmth) สร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงานและประชาชน มีความเยือกเย็น (Calmness) ไม่หวั่นไหวเมื่อเกิดภาวะกดดัน และมีความเคร่งครัดแต่เป็นธรรม (Tough but Fair) ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบ ขั้นตอน อย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

ภาวะผู้นำในเชิงผลผลิตหรือการบรรลุเป้าหมาย

แนวคิดของกลุ่มทฤษฎีทางจริยธรรม (Ethical Theories) ได้แบ่งแนวทางการศึกษา ผู้นำออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางพฤติกรรมกรรมการนำ (Leaders' Conduct) และแนวทาง บุคลิกลักษณะของผู้นำ (Leaders' Character) ซึ่งในแนวทางพฤติกรรมกรรมการนำ (Leaders' Conduct) นั้น ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับผลของการนำ (Consequences of Leaders' Action) ที่แบ่งผู้นำออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้นำที่ทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเอง (Ethical Egoism) ผู้นำที่ทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ (Utilitarianism) และผู้นำที่ทำงานแบบอุทิศตนเพื่อสังคมอย่างแท้จริง (Altruism) โดยพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ในการบริหารงานใน 2 มิติ คือ เพื่อผู้อื่น และเพื่อตนเอง ซึ่งจะเกิดภาวะผู้นำ ตามผลของการนำเป็น 3 กลุ่ม คือ (Northouse, 2001)

กลุ่มมุ่งผลประโยชน์ส่วนตน (Ethical Egoism) มีเป้าหมายเพื่อตนเองสูง และเพื่อผู้อื่นต่ำ

กลุ่มมุ่งผลประโยชน์เท่าเทียม (Utilitarianism) มีเป้าหมายเพื่อตนเองและเพื่อผู้อื่น ในระดับใกล้เคียงกัน

กลุ่มมุ่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวม (Altruism) มีเป้าหมายเพื่อผู้อื่นสูงและเพื่อตนเองต่ำ

ในทางพฤติกรรมนั้น ผู้นำจะมุ่งทำงานให้เกิดผลที่คาดหวังทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่นไปพร้อมๆ กันเสมอ แต่ผลที่คาดหวังในแต่ละด้านจะมีระดับแตกต่างกัน ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าผู้นำผู้นั้นเป็นผู้นำประเภทที่ทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเอง หรือประเภทที่ทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ หรือประเภทที่ทำงานแบบอุทิศตนเพื่อสังคม

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงความสามารถที่ชักจูงให้บุคคล หรือ เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในองค์กรและ

สามารถจูงใจให้ผู้อื่น กลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุผล ปฏิบัติตามความคิดเห็นของตนได้

2.2.3.2 การมีส่วนร่วม (Participatory)

แนวคิดในการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของการให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เกี่ยวข้อง ในการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความ เชื่อว่าอายุในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ อยู่บนพื้นฐานของ แนวความคิดของการแบ่ง อำนาจหน้าที่ (สมยศ นาวิการ, 2545; วัลลภ กันทรัพย์, 2545)

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการแสดงพฤติกรรมของ บุคคลใน องค์กรหรือสังคมในการร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันนำไปสู่ เป้าหมายและ ผลลัพธ์ที่ต้องการได้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายกว้าง ครอบคลุมพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของ บุคคลในสังคม การมีส่วนร่วมจึง หมายถึง การร่วมกันของบุคคลต่างๆ มีบทบาท หรือแสดงพฤติกรรม ที่ร่วมดำเนินการ ร่วมฟัง ร่วมคิด ร่วมออกความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ ร่วม ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และ อื่นๆ (ทูล ศรีกำเนิด, 2543; พจนา พิษิตปัจจา, 2543; อภิสรสรรค์ ภาชนะวรรณ, 2544) โดยทุกคนใน ชุมชนร่วมมือกันอย่างจริงจังในการจัดการศึกษา ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนด บทบาทของ บุคคลในการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา หาแนวทาง พัฒนา โรงเรียน (ประพนธ์ มะกรกรรม, 2543; ประยุทธ์ ไกรปราบ, 2544; มัทนา พนานิรามัย, 2545) การมีส่วนร่วม จึงเป็นการร่วมมือจัดกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการร่วมคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์จากการได้พัฒนา การมี ส่วน ร่วมเป็นการแสดงออกในการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหรือบุคคล เพื่อให้การสนับสนุนด้านกำลังงาน หรือทรัพยากร เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าให้องค์กร (Cunningham & Cordoiro, 2000; Hoy & Tarter, 2004) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ประชาชน เข้ามา มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ ทั้งระดับตัวบุคคล หรือระดับกลุ่ม โดยมีความเห็นต้องกัน ความ รับผิดชอบ ร่วมดำเนิน กิจกรรมด้วยความเต็มใจ จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันวางไว้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็น ฐาน (School-Based Management: SBM) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียเข้ามาร่วม บริหารในรูปคณะกรรมการ ปฏิบัติงานในองค์กรร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนางานด้วย ความเต็มใจ มีความรู้สึกเสมือนตนเองเป็นเจ้าของ และรับผิดชอบในการจัด การศึกษามากขึ้น (เสาวนิตย์ ชัยมุสิก, 2544; กรมสามัญศึกษา, 2544; อุทัย บุญประเสริฐ, 2546; สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547) หลักสำคัญประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา คือ ให้ทุก สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ลักษณะ การมีส่วนร่วม อาจเป็นในรูปคณะกรรมการ มีบทบาทหน้าที่ร่วมบริหาร จัดการศึกษา หรือร่วมแสดง ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนทรัพยากร (อมเรศ ศิลาอ่อน, 2543; สุรพล ไคร์วานิช, 2544; สุวัฒน์ บุญเรือง, 2545; สุรชัย ขวัญเมือง, 2545) การมีส่วนร่วมที่มี ประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการศึกษาจึงต้องมีจุดหมายที่ชัดเจนทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทุกขั้นตอน กำหนด บทบาท

หน้าที่ชัดเจน ทุกคนมีภาวะผู้นำร่วมกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มดี มีความหลากหลายรูปแบบในการปฏิบัติและการประเมินผล (สัมฤทธิ์ กางเพ็ง, 2545) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังกล่าว นับว่าเป็นวิธีการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการเปิดโอกาสให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ ภารกิจหลักของ โรงเรียนคือ ให้บริการทางการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยการ นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ด้วยการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และตรวจสอบผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการของฝ่ายบริหารที่จะจูงใจให้โอกาส แต่ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรได้มีส่วนร่วมใน การเสนอแนะแนวทาง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมพัฒนางานด้วยความเต็มใจ

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (Educational for All) กำหนดจกระบวนโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลัก การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ และสถาบันสังคมอื่นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546; ธีระ วงศ์คำ, 2547 และ Blanchard & Thacker, 2004)

ทฤษฎีความพึงพอใจของ Maslow (Hoy & Hoy, 2003; Greenberg & Baron, 2003; Kreitner & Kinicki, 2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์เป็นตัวกำหนดความต้องการจึงพยายามชวนชวนให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตอบสนองความต้องการที่เกิดจากมนุษย์นี้แสดงออกไม่เหมือนกันแต่อย่างน้อยที่สุดก็มีพื้นฐาน ที่เหมือนกันเป็นลำดับไป เรียกว่า ลำดับขั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) แบ่งได้ 5 ระดับ ดังนี้ 1) ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological Needs) 2) ความ ต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการในด้านสังคม (Social or Belongingness Needs) 4) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) และ 5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Realization or Self-Actualization)

ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของ McGregor (พิภพ วังเงิน, 2547; Dubrin, 2005; Robbins, 2005; Morris & Maisto, 2006) ได้ศึกษาพฤติกรรม ของมนุษย์พบว่าปัญหาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานและชีวิตในองค์กรของคนเราจะมี 2 ทรศณะ เกี่ยวกับการธรรมชาติของคน คือ แนวความคิดของทฤษฎี X เป็นสมมุติฐานที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรม มนุษย์ไปในทางที่ไม่ดี สรุปได้ดังนี้ 1) โดยทั่วไปคนเราชอบสบายมีความรู้สึกที่ไม่อยากจะทำงาน หากมีโอกาสเมื่อใดจะหลบหลีกทันที 2) เมื่อคนเรามีความเกียจคร้านต่อการงานดังนั้นการที่จะให้ คนทำงานจึงต้องใช้วิธีบังคับ ควบคุม การสั่งการเด็ดขาด หรือข่มขู่ว่าจะลงโทษ คนจึงจะขยัน 3) คนโดยเฉลี่ยชอบให้คนอื่นคอยบังคับ แนะนำ ชี้แจง จึงจะทำงานไม่มีความทะเยอทะยาน ขาด ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ที่ต้องการความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุด แนวความคิดของทฤษฎี Y เป็นสมมุติฐานที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎี X มีทัศนคติในด้านดีต่อ ธรรมชาติพฤติกรรมมนุษย์ กล่าวคือ 1) คนเรามักมีความเต็มใจที่จะทำงาน และถือว่าการทำงาน เป็นการออกกำลังกาย เป็นการพักผ่อนที่มีคุณค่าไปในตัว 2) การ

ควบคุมให้คนทำงานไม่ใช่วิธีที่ จะได้ผลเสมอไป เพราะคนเรามีความรับผิดชอบ และต้องการที่จะเป็น ตัวของตัวเอง และอยากจะทำ สรรค์สร้างผลงานให้ปรากฏ 3) คนในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ไม่มี โอกาสได้แสดง ความสามารถดังที่ตนตั้งใจ และ 4) คนเราเมื่อทำงาน นอกจากจะต้องการผลสำเร็จ แล้ว ยังต้องการรางวัลอีกด้วย

ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (Luthan, 2002; Hellriegel & Slocum, 2004; Robbins, 2005; Kreitner & Kinicki, 2007) เป็น ทฤษฎีการจูงใจที่สำคัญและได้รับความ สนใจในการศึกษาวิจัยและนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหาร องค์กรประกอบด้วย 1) ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factor) หมายถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน โดยตรง และเป็นตัวการที่สร้างความ พึงพอใจให้กับบุคคลในองค์การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น มีดังนี้ 1.1) ความสำเร็จในการ ทำงาน (Achievement) 1.2) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) 1.3) ลักษณะของงานที่ ปฏิบัติ (The work itself) 1.4) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และ 1.5) ความก้าวหน้า (Advancement) 2) ปัจจัยค้ำจุน (Maintenance Factor) หมายถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้การทำงานของ บุคคลสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 2.1) โอกาส (Opportunity) 2.2) ความสามารถ (Ability) และ 2.3) การสนับสนุน (Support)

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของ Hersey and Blanchard แบ่งภาวะ ผู้นำออกเป็น 4 แบบ (Luthan, 2002; Greenberg & Baron, 2003; Hellriegel & Slocum, 2004; Kreitner & Kinicki, 2007) คือ 1) แบบสั่งการ (Telling) พฤติกรรม มุ่งงานสูง มุ่งสัมพันธ์ต่ำ 2) แบบ การแนะนำ (Selling) พฤติกรรมมุ่งงานสูง และมุ่งสัมพันธ์สูง 3) แบบการให้มีส่วนร่วม (Participating) เป็นพฤติกรรมมุ่งงานต่ำและมุ่ง สัมพันธ์สูง และ 4) แบบการมอบอำนาจ (Delegating) เป็นพฤติกรรม มุ่งงานต่ำ และมุ่งสัมพันธ์ต่ำ แบบภาวะผู้นำจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และ พฤติกรรมผู้นำทั้ง 4 แบบ

รูปแบบการมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เป็น วิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้ในการทำงานร่วมกันในการบริหารจัดการศึกษา มีหลาย รูปแบบ และกระบวนการ รูปแบบการมีส่วนร่วม มีผู้แบ่งไว้หลายรูปแบบ หลายขั้นตอน ที่ได้รับ ความนิยมได้จำแนกประเภทของ การมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ การดำเนินการ ผลประโยชน์ และการประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้ (วัลลภ กันทรัพย์, 2545; ประเสริฐ เว่นจันทร์, 2546; บุญตา ไล่เลิศ, 2547; พุทธา โพธิ์มะฮาด, 2548; สุรัตน์ บุญเรือง, 2549)

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ในกระบวนการตัดสินใจนั้น สิ่งแรกที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความ ต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจ ในการเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มา จาก คำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การ

ช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของ ผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ในกลุ่ม ด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพล สามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปองค์ คณะบุคคล ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.2.3.3 การทำงานเป็นทีม (Team Work)

การพัฒนาการทำงานเป็นทีม หมายถึง การกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ที่ มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพของทีมในการทำงานและปรับปรุงความสามารถของสมาชิกทีมงาน ในการแก้ปัญหาอันเกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นทีม รวมทั้งเสริมสร้างความสามัคคีของสมาชิกในทีมงาน การพัฒนาการทำงานเป็นทีมจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้คนกลุ่มหนึ่ง หรือที่เรียกว่าทีมงานซึ่งมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ใน ฐานะที่เป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ กระบวนการที่ทำให้ทีมงานทำงาน ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสมาชิกในทีมงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547; Blanchard & Thacker, 2004 Robbins, 2005; Dublin, 2005; Kreitner & Kinicki, 2007)

2.2.3.3.1 ความหมายการทำงานเป็นทีม การทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันทำกิจกรรม โดยการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยความร่วมมือประสานงานกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ มีการช่วยเหลือสนับสนุนกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกันเป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการในการทำงานเป็นทีมจะให้ได้ผลไปสู่ความสำเร็จนั้น บุคคลในทีมจำต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการปรึกษาหารือซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสื่อสารและใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ร่วมกัน วางแผนทำงานทั้งของแต่ละบุคคลและของทีมงาน เพื่อให้งานนั้นประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ที่ทีมงานได้กำหนดไว้ (Lashleys & LeeRoss, 2003; Thomson, 2003; Greenberg & Baron, 2003; Robbins, 2005; Kreitner & Kinicki, 2007) การทำงานเป็นทีม หมายถึง การที่กลุ่ม บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล การที่จะให้ทีมทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นทีมจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการกำหนดบทบาทของสมาชิก มีการมอบหมายงานและมีแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน

2.2.3.3.2 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานในการทำงานเป็นทีม การพัฒนาให้ทีมงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผล ตามจุดมุ่งหมาย อาศัยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทฤษฎีการทำงานร่วมกัน ทฤษฎีตาข่ายการปฏิบัติ งานและทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

ทฤษฎีการทำงานร่วมกัน ได้อธิบายหลักสำคัญของ ทฤษฎีการทำงานร่วมกันเป็นทีมว่า ประกอบด้วย หลักพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ 1) กิจกรรมการกระทำร่วมกัน และ 3) ความรู้สึก ทั้ง 3 ประการนี้จะเกี่ยวเนื่องกันโดยตรงกล่าวคือ ถ้า บุคคลภายในทีมงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากเท่าไร ความรู้สึกและการกระทำของเขาจะมีมากขึ้น เท่านั้นสมาชิกในทีมงานที่มีความเกี่ยวพันกันในลักษณะดังกล่าวนี้จะมีแนวโน้มที่จะร่วมกันเป็น ทีมงานที่มีพลังสูง

ทฤษฎีพฤติกรรมกรรมการบริหารในการทำงานเป็นทีม

พฤติกรรมกรรมการบริหารในการทำงานเป็นทีม ตามแนวคิดของเบลคและมูตันแบ่งเป็น 5 สไตล์ ดังนี้ 1) สไตล์ 9,1 เป็นลักษณะการบริหารแบบเผด็จการ (เน้นงาน) ซึ่งเป็นความต้องการของตนเอง 2) สไตล์ 1,9 เป็นลักษณะการบริหารแบบตามใจเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้อื่น (เน้นคน) สไตล์ 1,1 เป็นลักษณะการบริหารแบบปล่อยปละละเลยไม่สนใจว่าจะเป็นงานหรือคน 4) สไตล์ 5,5 เป็นลักษณะการบริหารแบบประนีประนอม และ 5) สไตล์ 9,9 เป็นลักษณะการบริหารแบบ ร่วมกันประสานประโยชน์โดยเน้นงานและเน้นทั้งคน เป็นสไตล์พฤติกรรมกรรมการบริหารในการ ทำงานเป็นทีมที่ดีที่สุด พื้นฐานของบุคคลนั้นต่างต้องการที่จะทำงานให้ได้ผลดีและต่างต้องการ การมีส่วนร่วมในงานที่รับผิดชอบ

ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม ทฤษฎีเกี่ยวกับ กระบวนการกลุ่มที่กล่าวถึงการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลใน ทีมงานทั้งในด้าน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกและการปรับปรุงการทำงานของ สมาชิกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการติดต่อ สื่อสารภายใน ทีมงานและพลวัตของกลุ่ม ซึ่ง ประกอบด้วยลักษณะที่ทำให้ทีมงานรวมกันได้ ได้แก่การร่วมกันทำกิจกรรมของสมาชิกและลักษณะที่ทำให้ทีมงานประสบความสำเร็จ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทำงานเป็นทีม

ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ทีมงานทำงานได้ดีและมีประสิทธิภาพโดยทั่วไป เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจและการตรวจสอบภารกิจของทีมงานในการทำงาน ทีมสามารถ แบ่งออกตามวัตถุประสงค์ ได้ 4 ประเภท (Robbins, 2005) ดังนี้

ทีมแก้ปัญหา (Problem Solving Teams) ลักษณะของทีมประกอบด้วย สมาชิก 5-12 คน จากหน่วยงานเดียวกัน มาพบปะกันทุกสัปดาห์ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงคุณภาพงาน ประสิทธิภาพและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ทีมประเภทนี้เรียกว่าทีม แก้ปัญหาสมาชิกจะแลกเปลี่ยนแนวความคิด ประสบการณ์ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Robbins, 2005)

ทีมงานบริหารโดยตนเอง (Self-Managed Work Teams) ทีมงานบริหารโดยตนเองเป็นกลุ่มพนักงาน 10-15 คน ซึ่งปฏิบัติงานและรับผิดชอบหน้าที่

ผู้บังคับบัญชาขั้นต้น ความรับผิดชอบเหล่านี้ได้แก่ การวางแผน และการจัดตารางเวลาทำงาน มอบหมายงานแก่สมาชิกร่วมกัน ควบคุมการดำเนินงานและ

ความก้าวหน้าของงาน การตัดสินใจ แก้ปัญหา ทีมบริหารโดยตนเองจะเลือกสมาชิกทีมเอง ประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตนเอง ดังนั้น ตำแหน่งผู้บังคับบัญชาเบื้องต้นจึงลดความสำคัญลง และอาจหมดไปในที่สุด (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Robbins, 2005)

ทีมประสานข้ามสายงาน (Cross Functional Teams) ประกอบด้วย บุคลากรในระดับสายการบังคับบัญชาเดียวกัน แต่มาจากคนละฝ่ายหรือคนละสายงาน และมาปฏิบัติงานร่วมกัน ทีมประสานข้ามสายงานเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้บุคลากรจาก หลายๆ ฝ่าย ภายในองค์กร พัฒนาแนวคิดใหม่ๆ และแก้ปัญหา รวมถึงการประสานงานเพื่อ ดำเนินโครงการที่มีความซับซ้อนร่วมกัน (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Robbins, 2005)

ทีมเสมือนจริง (Virtual Teams) เป็นทีมที่ใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์เพื่อประสานงานระหว่างสมาชิกที่กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ เพื่อสามารถบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน ทีมงานเสมือนจริงสามารถปฏิบัติงานทุกๆ ประเภทเช่นเดียวกันทีมประเภทอื่นๆ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Robbins, 2005) การทำงานเป็นทีมก่อให้เกิดพลังรวมเชิงบวก เพื่อ ประสานความพยายามร่วมกันของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดผลรวมในการปฏิบัติงานร่วมกัน

สรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม คือ สภาพการทำงานร่วมกันของ คณะกรรมการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ทีมแก้ปัญหา ทีมงานบริหารโดยตนเอง ทีมประสาน ข้ามสายงาน และทีมเสมือนจริง

2.2.3.4 ความผูกพันต่อองค์กร (Commitment)

ความผูกพันต่อองค์กร เป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพขององค์กร จากการศึกษาพบว่า ผู้มีความผูกพันต่อองค์กรมากย่อมทำงานได้ดีกว่ามีความผูกพันต่อองค์กร น้อย มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในองค์กร การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเกี่ยวข้องและการ เกี่ยวข้องทำให้เกิดการผูกพัน และยอมรับในเป้าหมายและคุณค่าขององค์กร ความเกี่ยวข้องกับ องค์กร พุ่มเทจิตใจ หรือใฝ่ใจที่จะทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อให้องค์กรก้าวหน้า มี ความรักภักดีต่อองค์กร ยึดมั่นในองค์กรต้องการเป็นสมาชิกขององค์กรตลอดไป (วัลลภ กันทรัพย์, 2545; พิมพ์อร สดเอี่ยม, 2547; รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Ivancevich & Matteson, 1999)

ความหมายและความสำคัญ

ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ระดับที่บุคคลมีความเกี่ยวข้องกับ องค์กรและปรารถนาที่จะอยู่ในองค์กรตลอดไป ความผูกพันต่อองค์กรว่า เป็นความรู้สึกของ บุคคลที่มีความเกี่ยวพัน (Attachment) มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Identification) และมีความ เกี่ยวข้อง (Involvement) กับองค์กร ซึ่งเรียกว่า ความผูกพันเชิงความรู้สึก (Affective Commitment) ความผูกพันต่อองค์กรเป็นความรู้สึกและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อองค์กรโดย ภาพรวม (Greenberg, 1999; George & Jones, 1999; McShane, Von & Marry, 2000; Luthans, 2002) ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ความรู้สึก ความเกี่ยวข้อง ความเป็น อันหนึ่งอัน เดียวกับองค์กร และเป็นความเชื่อของบุคคลที่มีต่อองค์กร ความผูกพันต่อองค์กรเป็น เจตคติที่ แสดงถึงความภักดี (Loyalty) ของบุคคลที่มีต่อองค์กรต้องการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ อย่าง

ต่อเนื่องขององค์การและมีชีวิตการทำงานที่มีความสุข เจตคติต่อองค์การสามารถพิจารณาได้จาก บุคลากรและองค์การ

ปัจจัยความผูกพันต่อองค์การ

ปัจจัยที่แสดงถึงความผูกพันในองค์การสูงจะแสดงออกลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความศรัทธาต่อองค์การ (Identification) คือ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็น สมาชิกขององค์การต่อไป 2) ความทุ่มเทต่อองค์การ (Involvement) คือ มีความตั้งใจอย่างมากที่จะ ใช้ความพยายามเพื่อทำประโยชน์ให้องค์การ และ 3) ความภักดีต่อองค์การ (Loyalty) คือ มีความเชื่อและยอมรับสูงต่อค่านิยมและเป้าหมายขององค์การ ลักษณะพฤติกรรมการทำงานที่มีความผูกพันต่อองค์การ คือ ไม่ต้องการออกจากงาน ไม่ชอบขาดงาน รับผิดชอบต่อค่านิยมและความสำคัญของการรวมเป้าหมายของบุคคลเข้ากับเป้าหมายขององค์การ และคิดว่าเป้าหมายขององค์การเป็น เป้าหมายของตนเองด้วย การให้รางวัลภายในจึงมีความสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารต้องพัฒนาระบบ รางวัลภายในที่เน้นความสำคัญของแต่ละบุคคล หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง รวมเป้าหมายของ บุคคลกับเป้าหมายขององค์การ และออกแบบงานให้มีความท้าทายมากขึ้น ถ้าการให้รางวัลเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลและความผูกพันต่อองค์การ นั่นคือ รางวัลเป็น สิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้นองค์การที่มีประสิทธิผลจะต้อง มีสมาชิกที่มี ค่านิยมร่วมกัน (Shared Value) ปรารถนาจะทุ่มเทความพยายามปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่เพื่อให้ ทำงานในองค์การได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเรียกลักษณะนี้ว่า ความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งเป็นศูนย์รวมชีวิต ขององค์การ หากขาดลักษณะอย่างนี้ก็เหมือนขาดการเป็นสมาชิกขององค์การ (Ivancevich & Matteson, 1999; Greenberg, 1999)

โครงสร้างความผูกพันต่อองค์การ

โครงสร้างความผูกพันต่อองค์การแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ความผูกพันทางพฤติกรรม (Behavior) หรือความผูกพันต่อองค์การแบบต่อเนื่อง (Continuance Commitment) เป็นความผูกพันของบุคคลที่เกิดจากการกระทำในอดีตที่ได้ทุ่มเทลงทุนลงแรงในองค์การซึ่งไม่สามารถเอาถืกลับคืน หากลาออกจากงานจะสูญเสียประโยชน์ และ 2) ความผูกพันทางเจตคติ (Attitude) หรือ ความผูกพันต่อองค์การเชิงความรู้สึก (Affective Commitment) เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อองค์การและต่อเป้าหมายขององค์การ มีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์การต่อไปเพื่อมีส่วนทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายเป็นความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์การ (Greenberg, 1999; George & Jones, 1999; Hoy & Tarter, 2004) สิ่งที่มีอิทธิพล สำคัญต่อความผูกพันต่อองค์การสามารถพบจากสิ่งแวดล้อมของการทำงาน สรุปได้เป็น 4 ประการ คือ 1) ลักษณะบุคคล พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ ค่าจ้าง แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์และการศึกษา 2) ลักษณะงานหรือความสัมพันธ์กับบทบาท พบว่าการปรับปรุงงานทุกๆ ไป ทำให้ความผูกพันต่อองค์การเพิ่มขึ้นและบทบาทที่ชัดเจนและบทบาทที่สอดคล้องมีความสัมพันธ์ทางตรงกับความผูกพันต่อองค์การ 3) โครงสร้าง พบว่าความผูกพันต่อองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ระดับความเป็นทางการ หน้าที่ และการกระจายอำนาจ นอกจากนี้พบว่าความผูกพันต่อองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการควบคุม องค์การ และที่สำคัญ

โครงสร้างองค์การมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคคลอย่างมาก และ 4) ประสบการณ์ทำงาน พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์การ รวมทั้ง ความรู้สึกทางบวกต่อกลุ่มในองค์การ ความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นต่อองค์การ ความรู้สึกที่ว่า ตนเองมีความสำคัญต่อองค์การและความคาดหวังที่มีต่อองค์การ (วัลลภ กันทรัพย์, 2545; พิมพอร์ สดเอี่ยม, 2547) ความผูกพันต่อองค์การ เป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพขององค์การ จากการค้นพบว่า ผู้มีความผูกพันต่อองค์การมากย่อมทำงานได้ดีกว่าความผูกพันต่อองค์การมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในองค์การการมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเกี่ยวข้อง และการเกี่ยวข้องทำให้เกิดความผูกพันในองค์การจึงเป็นการแสดงตนเป็นความภูมิใจ และยอมรับในเป้าหมายและคุณค่าขององค์การ ความเกี่ยวพันกับองค์การ หุ่นเทจิตใจ หรือใฝ่ใจที่จะทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อให้องค์การก้าวหน้า มีความรักดีต่อองค์การ ยึดมั่นในองค์การ ต้องการเป็นสมาชิกขององค์การ ตลอดไป

สรุปได้ว่าความผูกพันต่อองค์การ หมายถึง ความภาคภูมิใจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น กรรมการ มีความพยายามแสวงหาความรู้ความสามารถมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย และต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดไป ประกอบด้วย ความศรัทธาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความทุ่มเทต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรักดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3.5 นโยบายและการวางแผน (Policy & Planning)

กิจกรรมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นระดับใด ในหน่วยงานใด ล้วนมีกำเนิดมาจากความคิดอันเป็นกรอบนำทางว่า ควรจะทำอะไร เมื่อใด ที่ไหน โดยใคร และอย่างไร หากปราศจากความคิดที่ ชัดเจน การกระทำที่ตามมาคงปราศจากทิศทางที่แน่นอนชัดเจน ความคิดหรือเจตนาธรรมณ์ก็เกิดขึ้นก่อนเช่นเดียวกันจากนั้นค่อยๆ พัฒนาชัดเจนเจเนชั่นกลายเป็นกรอบกำหนดทิศทาง และแนวดำเนินกิจกรรมต่างๆ เรียกว่า นโยบาย (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2548): การดำเนินชีวิตของมนุษย์ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของกฎการเปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีลักษณะความไม่แน่นอน การตัดสินใจ ความคาดหวังในอนาคตจะเป็นไปตามที่คาดหวัง หรือไม่ยอมขึ้นอยู่กับสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการคาดการณ์ล่วงหน้าในการดำเนินภารกิจ เรียกว่า การวางแผน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547) แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการวางแผนเป็นเรื่องที่มีความแน่นอน หากต้องการการพิจารณาแล้วก็สามารถทำได้ค่อนข้างไม่ยากนักเพราะแผนเป็นกระบวนการที่มีเหตุผลสามารถที่จะทำความเข้าใจกับจุดประสงค์ ที่ชัดเจนได้ โดยทำความเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ ของแผน วิเคราะห์ทางเลือกอย่างระมัดระวัง การเลือกทางเลือกของแผนจะต้องระวังผลสะท้อนกลับด้วย และแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ที่จะต้องนำไปใช้ว่าอันไหนบ้างที่แผนจะเลือกนำไปใช้ แต่ก็สามารถใช้ความกลมกลืนระหว่างแผน และความต้องการให้แผนมีความยืดหยุ่นในการนำแผนไปใช้ ซึ่งก็สามารถทบทวนการนำแผนไปใช้ได้ แต่ก็ต้องมีพื้นฐานความรู้ เป็นพิเศษทางด้าน การคำนวณ การวัดตามหลักการของแผน และ ความสามารถที่จะใช้มันได้ (Aldag & Kuzuhara, 2002; Hoy & Hoy, 2003; Blanchard & Thacker, 2004; Jones, 2004)

ความหมายของนโยบายและแผน

นโยบาย หมายถึง แผนหรือโครงการที่กำหนดขึ้นอันรวมถึง เป้าหมายสิ่งที่มีคุณค่า แนวทางการปฏิบัติต่างๆ นโยบาย หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อ สนองตอบต่อ

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือแนวทางที่องค์กรกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา ข้อเสนอ สำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่ง ซึ่งจะมีทั้ง อุปสรรคและโอกาส (Luthans, 2002; Aldag & Kuzuhara, 2002; Greenberg & Baron, 2003; Dubrin, 2005) ดังนั้น นโยบาย หมายถึง ข้อความหรือสิ่งที่กำหนดไว้เพื่อใช้เป็น แนวทางในการดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ซึ่งผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติจะต้อง นำไปใช้เป็นกรอบของแนวคิดในการพิจารณาตัดสินใจจัดทำแผน โครงการและวิธีดำเนินการวางแผนเป็นกระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือก วัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและวิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น เป็นความเพียรพยายาม ขององค์กรและหน่วยงานในการกำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติจัดทำเพื่อให้ตอบสนองต่อภารกิจ ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการให้ได้ผลที่สุด ด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สุด มีประสิทธิภาพ สูงภายใต้ความจำกัดของทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในอนาคตโดยมุ่งความสำเร็จ และการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสิ่งที่กำหนดไว้ว่าจะปฏิบัติจัดทำนั้นได้ผ่านการไตร่ตรองได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงความเป็นมาในอดีต พิจารณาสภาพปัจจุบัน ปัญหาศักยภาพและแนวโน้มด้านต่างๆ ในอนาคต ตลอดจนความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547; Greenberg & Baron, 2003; Jones, 2004; Blanchard & Thacker, 2004)

จากความหมายของการวางแผนที่กล่าวมานี้ พอที่จะสรุปได้ว่าการวางแผนเป็น กระบวนการเลือกวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคต ทั้งนี้ การวางแผนในแต่ละความหมายอาจมีองค์ประกอบรวมที่ตรงกันอยู่ 4 ประการ คือ 1) เป็นกระบวนการ (Process) 2) เป็นการเลือกกำหนดวิธีดำเนินการ (Alternative the Action) 3) เป็นการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (Action to Objective) และ 4) เป็นการคาดการณ์ถึงความสำเร็จในอนาคต (Future Forecasting)

ความสำคัญของนโยบายและการวางแผน

การกำหนดนโยบายและแผนเป็นเรื่องของการกำหนดความต้องการ วิธีดำเนินการและคาดการณ์ผลการดำเนินการในอนาคต โดยใช้หลักวิชาการ เหตุผล มีข้อมูลตัวเลข ประกอบ มีการเสนอปัญหาเพื่อขจัดอุปสรรคที่จะมาขัดขวางเป้าหมายข้างหน้าได้ ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้ว่า จะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด กับใคร ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไร ได้อย่างชัดเจน ซึ่งนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและได้ผล “ถ้าหากปราศจากการวางแผนแล้วการตัดสินใจและการกระทำ มักจะ เป็นไปตามยถากรรม” จึงเห็นว่าการกำหนดนโยบายและการวางแผน มีความสำคัญอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนแผนที่เดินทาง หรือพิมพ์เขียว (Blueprints) ในการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งนโยบายและแผนจะต้องมีการปรับปรุงให้ทันสมัยเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การวางแผนจึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างยิ่ง เพราะการวางแผนจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการได้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547)

กล่าวได้ว่า การกำหนดนโยบายและการวางแผน มีความสำคัญต่อความสำเร็จของ วัตถุประสงค์ขององค์กรในประการสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา,

2547) ดังต่อไปนี้ 1) ทำให้การทำงานของบุคลากรประสานงานซึ่งกันและกัน โดยมีแผนเป็นกรอบในการดำเนินงาน (Frame of Reference) 2) ช่วยให้เกิดการประหยัดในการบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุ และการจัดการแทนที่จะต้องเสียเวลาดำเนินการไปโดยไม่มีทิศทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การซึ่งจะทำให้เสียหายต่อทรัพยากรในการบริหารดังกล่าว 3) ช่วยให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพเพราะมีแผนเป็นแนวปฏิบัติ งานให้เป็นแนวทางอยู่แล้ว 4) เป็นการแบ่งเบาภาระ หน้าที่การงานของหัวหน้างานได้เป็นอย่างดี เพราะการมีแผนจะต้องมีการกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน (Job Description) 5) ทำให้สามารถระดมสรรพกำลังของทรัพยากร (Mobilization Resources) ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ คน เงิน วัสดุและการจัดการ และ 6) หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชาสามารถทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานตามแผน (Plan Implementation) ได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้ทันเวลาที่ การวางแผนถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญยิ่งของการบริหารที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าเป็นงานตั้งแต่เริ่มแรกและเป็นงานต่อเนื่องโดยตลอดในกระบวนการการบริหารและการจัดการของหน่วยงาน หรือของระบบการบริหารองค์การ ทั้งระบบการวางแผนนั้นมิได้จบลงที่ได้ตัวแผน แต่เป็นที่ครอบคลุมทั้งการจัดทำแผน (Planning) การนำแผนออกปฏิบัติหรือบริหารแผน (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงผลสัมฤทธิ์ผลของแผน หรือเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการดำเนินงาน และจัดทำแผนใหม่ในโอกาสต่อไป

องค์ประกอบการวางแผน

การวางแผนเป็นการเตรียมการเพื่อปฏิบัติการในอนาคต การวางแผนจำเป็นต้องอาศัยการคาดคะเนที่แม่นยำเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อม ทรัพยากร และข้อจำกัด หรืออุปสรรคต่างๆ ดังนี้ 1) อนาคต การวางแผนเป็นการมองอนาคต เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินการหรือจุดเน้นการดำเนินการไว้สำหรับอนาคต แต่อนาคตไม่มีใครทราบได้แน่นอนโดยอนาคตที่ไกลออกไปในการคาดคะเนอนาคตจึงต้องอาศัยความรู้และเทคนิคมากพอสมควร 2) การปฏิบัติแผนแต่ละแผนจะต้องปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ในแผนจำเป็นต้องระบุวิธีการปฏิบัติ ให้ด้วยเสมอ 3) ผู้รับผิดชอบแผนแต่ละแผนจำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งอาจแยกหย่าๆ ได้ 3 ระดับ คือ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้ปฏิบัติ ผู้บริหารระดับสูง นั้นโดยทั่วไปรับผิดชอบแผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) ซึ่งต้องการข้อมูลที่สรุปรวมทั้งระบบและมีการตัดสินใจที่ไม่จำเป็นต้องมีโครงการประกอบ (Non Program Decision Making) ผู้บริหาร ระดับกลางจะรับผิดชอบแผนทั่วไป (General Planning) ซึ่งต้องการข้อมูลที่ประมวลมาพอสมควร (Conclude) และมีการตัดสินใจทั้งที่มีและไม่มีโครงการ (Program & Non Program Decision Making) ผู้ปฏิบัติ จะรับผิดชอบแผนปฏิบัติการ (Operational Planning) ซึ่งต้องการข้อมูลละเอียดและมีการตัดสินใจตามโครงการที่กำหนดไว้จึงนับได้ว่า แผนนั้นจะต้องมีการแบ่งความรับผิดชอบตามระดับ ของงานนั่นเอง (4) การตัดสินใจ การวางแผนต้องมีการตัดสินใจเลือกทางเดินสำหรับอนาคต จึงต้องมีการตัดสินใจที่มีโอกาสพลาตน้อยที่สุด สามารถใช้แก้ปัญหาได้ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับการตัดสินใจนั้นโดยทั่วไปเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจนั้นเสี่ยงภัยน้อยปฏิบัติง่ายตลอดจนเหมาะสมกับเวลาและ

ทรัพยากร เพื่อให้การตัดสินใจมีคุณภาพ จึงควรมีขั้นตอน ดังนี้ 4.1) วิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริง 4.2) หาทางเลือกในทางแก้ไข 4.3) วิเคราะห์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม 4.4) กำหนดมาตรฐานในการวัดผล 4.5) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และ 4.6) ติดตามผลการตัดสินใจ 5) มาตรฐานแผนจำเป็นจะต้องระบุเป้าหมายหรือมาตรฐานในการปฏิบัติงานไว้ด้วยเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ว่า เมื่อประเมินผลแล้ว แผนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ มาตรฐานที่กำหนดจะต้องไม่สูงเกินไปหรือต่ำไป แต่ควรเป็นมาตรฐานที่ทำให้ต้องปฏิบัติงานด้วยความมานะพยายามมากกว่าปกติเล็กน้อย และ 6) ประหยัดสมรรถภาพ และตรงต่อเวลา แผนแต่ละแผนจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด แต่ใช้สมรรถภาพของบุคคลสูงสุด และตรงตามเวลาที่แผนระบุไว้จึงจะถือว่าเป็นแผนที่ดี (สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547; Greenberg & Baron, 2003; Jones, 2004)

กระบวนการวางแผน

การวางแผนมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะการวางแผนเป็นการใช้ความรู้ทางวิชาการในการกำหนดสิ่งที่พึงปฏิบัติในอนาคต โดยกำหนดหรือคาดการณ์ว่าการบริหารจะดำเนินไปเช่นนี้เช่นนั้น การพยากรณ์หรือการคาดเดาเหตุการณ์นี้จำเป็นต้องมีความรอบรู้ และความชำนาญและประสบการณ์ประกอบกันเข้าเป็นพิเศษ นอกจากนี้ว่าแผนนี้จะเป็นเรื่อง เกี่ยวกับอนาคตแล้ว แผนยังมักเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการเลือกแนวทางปฏิบัติการอย่างไรอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามควรที่จะมีการศึกษาถึงขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการวางแผนให้ชัดเจนกำหนดขั้นตอนของกระบวนการวางแผนไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การคำนึงถึงโอกาสที่จะเป็นไปได้ (Being Aware of Opportunity) 2) การกำหนดเป้าหมาย (Establishing Objectives) 3) การตั้งสมมติฐาน (Premising) 4) การพิจารณาเลือกทางเลือก (Determining Alternative Courses) 5) การประเมินทางเลือก (Selecting a Course) และ 7) การกำหนดที่มาของแผน (Formulating Derivative Plans) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2547; รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; Aldag & Kuzuhara, 2002; Blanchard & Thacker, 2004) กำหนดขั้นตอนของกระบวนการวางแผนไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายขององค์การ (Starting Organizational Objectives) 2) กำหนดทางเลือกที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย (Listing Alternative ways of Reaching Objectives) 3) พัฒนาหลักฐานต่างๆ ซึ่งใช้ทางเลือกเป็นแนวทาง (Developing Premises upon which each Alternative is Based) 4) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย (Choosing best Alternative for Reaching Objectives) 5) พัฒนาแผนให้เป็นไปตามทางเลือก (Developing Plans to Pursue Chosen Alternative) และ 6) กำหนดโครงการเพื่อปฏิบัติ (Putting Plans into Action) กำหนดขั้นตอนของกระบวนการวางแผนไว้ 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) คำนึงถึงโอกาสที่จะเป็นไปได้ (Being Aware of Opportunity) 2) การกำหนดเป้าหมาย (Setting Objectives or Goals) 3) พิจารณาสมมติฐานการทำแผน (Considering Planning Premise) 4) กำหนดทางเลือก (Identifying Alternatives) 5) เปรียบเทียบทางเลือกที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายได้ (Comparing Alternatives in Light of Goals Sought) 6) เลือกทางเลือก (Choosing an Alternative) 7) กำหนดการสนับสนุนแผน (Formulating Supporting Plans) และ 8) รวบรวมแผนโดยกำหนดงบประมาณ (Number Zing Plans by Making Budgets)

ขั้นตอนของกระบวนการวางแผนได้ เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมาย (Setting Objectives) 2) กำหนดทางเลือก (Listing Alternative Ways) 3) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด (Choosing the Best Alternative) 4) การปฏิบัติตามแผน (Implementation) และ 5) การประเมินผลและการปรับปรุง (Evaluating and Review)

สรุปได้ว่านโยบายและแผน คือ การคาดการณ์ล่วงหน้า ถึงเหตุการณ์ต่างๆ แล้วกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายที่ ต้องการ โดยการกำหนดงานที่จะทำ วิธีทำ และวัตถุประสงค์รายย่อยของการทำงานนั้นๆ ขึ้นไว้ ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ประกอบด้วย นโยบายและการ วางแผน

2.2.3.6 การสร้างองค์ความรู้

ในโลกปัจจุบัน คุณค่าของความรู้ถูกวัดจากประโยชน์ใช้สอย เนื่องจากความรู้ได้ กลายเป็นทรัพยากรสำคัญ หากมีทรัพยากรอื่นๆ ก็อาจจะไม่สามารถสร้างทรัพยากรที่สำคัญนี้ แต่ถ้ามีความรู้ก็สามารถดำรงสรรพกำลังทรัพยากรอื่นๆ มาได้ และด้วยเหตุที่ ความรู้กลายมาเป็นทรัพยากรนี้เอง ได้เปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม พลวัตทางเศรษฐกิจสังคม และรูปแบบการเมืองใหม่ขึ้นมา (อสมมา มังกรชัย, 2547)

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ (2548) กล่าวว่า สังคมแห่งความรู้ ความรู้ถือเป็นทรัพยากรหลัก ซึ่งแตกต่างจากปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพราะความไม่ได้ยึดติดกับประเทศใด ประเทศหนึ่งหรือที่ใดที่หนึ่งสามารถสร้างขึ้นมาใหม่ได้ความรู้เป็นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ

วิศตรอม และนอร์แมน (Wikstrom & Normann, 1994) ได้อธิบายกระบวนการความรู้ที่สามารถ เชื่อมโยงนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ดังนี้

1. กระบวนการในการสร้างความรู้ใหม่ (Generative Process) หมายถึง การสร้าง ความรู้ใหม่ด้วยกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ขององค์กร

2. กระบวนการในการทำให้เกิดผลผลิต (Productive Process) หมายถึง เมื่อความรู้ใหม่ ถูกนำไปใช้ในกระบวนการทำให้เกิดผลผลิตที่ก่อให้เกิดพื้นฐานในการทุ่มเท และการมีพันธมิตรผูกพันที่บริษัทนำไปปฏิบัติต่อลูกค้า ซึ่งกระบวนการในขั้นนี้ ช่วยสร้างความรู้ใน ลักษณะที่มีความชัดเจน มีการนำไปใช้ เช่น ส่วน คือ ความรู้ที่ชัดเจนอันเกิดจากกระบวนการ ทางความรู้ของ บริษัทผู้ผลิต ซึ่งส่วนใหญ่ลักษณะกระบวนการเช่นนี้ จะเป็นการผลิตซ้ำ กล่าวคือ บริษัทผลิตส่วนก็จะผลิตส่วนเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

3. กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเป็นตัวแทน (Representative Process) เป็นการส่งมอบ ความรู้ที่ชัดเจนแล้วไปยังลูกค้า ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการทางความรู้ทั้งสองข้างต้น ความรู้ในขั้นนี้จะเกิดจากการที่ลูกค้าเป็นเจ้าของกระบวนการในการสร้างคุณค่าให้กับสินค้า ด้านของแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทั้งในสิ่งที่เป็นส่วนของธรรมชาติทั่วไป หรือความรู้ ที่เกิดขึ้นในองค์กรใดก็ตาม จะเป็นที่มาในการกล่าวถึงของนักคิด นักปรัชญา หรือนักวิชาการ ทางด้านองค์ความรู้หลายท่าน ที่ได้ทำการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ ของความรู้ หรือความหมายของความรู้ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันออกไป แล้วแต่ตามบริบทต่างๆ แต่ทั้งนี้ ไม่ว่าความรู้จะถูกตีความไปในรูปแบบใด หรือแง่มุมใด ก็ตาม ล้วนแล้วแต่มีนัยยะสำคัญที่มองว่าความรู้ถือเป็นสิ่งที่

สำคัญ โดยมุมมองขององค์กร จะถือเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าสูงสุด ที่จะช่วยนำองค์กรไปสู่การมีระบบที่สามารถพัฒนา ได้มากยิ่งขึ้น และสามารถทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้

ความหมายของความรู้และลำดับขั้นของความรู้

ศรันย์ ชูเกียรติ (2541) ได้ให้ความหมายขององค์ความรู้ในองค์กรว่า หมายถึง ความรู้ในการทำบางสิ่งบางอย่าง (Know How หรือ How To) ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่กิจการอื่นๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน ทางปัญญาที่มีความสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน รวมทั้งทำให้ธุรกิจ สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ความรู้เป็นความคิดรวบยอด หมายถึง ข้อมูล การศึกษา การถ่ายทอด ข้อคิดเห็น การเรียนรู้ และสิ่งเร้าทางสมอง ปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายว่า การจัดการความรู้ที่ดีนำมาซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรโดยรวม

ยีน ญูวรารณ (2543) กล่าวว่า ความรู้เป็นการใช้สารสนเทศเป็นฐาน ในการสร้างให้เกิดการคิด และตัดสินใจ

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2546) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ (Knowledge) เป็นผลที่ได้จากการเรียนรู้ เกิดจากความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ เป็นความสามารถในการระลึกนึกออก ในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ความรู้ที่แต่ละบุคคลมี คือ ความรู้รอบตัว และความรู้ในแต่ละสาขา วิชาชีพความรู้ที่องค์กรสร้างขึ้น หรือต้องการใช้ในการพัฒนาองค์กรให้ดียิ่งขึ้น คือ ความรู้ใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนให้เพิ่มพูนอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาความรู้โดยการอ่าน และการคิด

มารสเอท (Marquardt, 1996) กล่าวว่า ความรู้เปรียบเสมือนอาหารของการเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้หรือเป็นสารบำรุงกำลังสำหรับการเติบโตขององค์กร ในขณะที่พนักงาน ขององค์กรมีการเข้ามาทำงานและลาออกไปแต่องค์ความรู้ที่มีคุณค่านั้นองค์กรต้องรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย เพราะสำคัญต่อความอยู่รอดขององค์กร โดยการได้มาซึ่งความรู้ นั้นได้มาจาก 2 ทาง ได้แก่

1. จากภายนอกองค์กร ความรู้จากภายนอกองค์กรนั้นสามารถมาด้วยวิธีการต่างๆ กันดังนี้

- 1.1 กระบวนการเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นๆ
- 1.2 การเข้าร่วมประชุม สัมมนาในเรื่องต่างๆ
- 1.3 การจ้างที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในองค์กร
- 1.4 การศึกษาจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต วารสาร สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ
- 1.5 การติดตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ
- 1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้า คู่แข่งขัน และแหล่งอื่นๆ
- 1.8 จากพนักงานใหม่ที่เข้ามาทำงานในองค์กร

1.8 การร่วมมือกันระหว่างองค์กร การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ และ การร่วมทุน ระหว่างบริษัท

2. จากภายในองค์กร ความสามารถในการเรียนรู้กระบวนการ หรือวิธีการ ทำงานของส่วนอื่นๆ ภายในองค์กร สามารถเป็นองค์ความรู้สำคัญขององค์กรได้ โดยการได้มา ซึ่ง ความรู้ภายในองค์กรนั้น มาจากที่ต่างๆ กัน ได้แก่

2.1 ความรู้ของพนักงานภายในองค์กร

2.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์

2.3 การลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

เดเวนพอร์ท และพีส์ค (Davenport & Prusak, 1998) ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ คือ กรอบของการ ประสมประสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความรอบรู้ในบริบท และ ความรู้แจ้งอย่าง ช้ำซ่องเป็นการประสมประสานที่ให้กรอบสำหรับการประเมินค่า และการนำเอา ประสบการณ์ กับสารสนเทศใหม่ๆ มาผสมเข้าด้วยกันและถูกนำไปประยุกต์ในใจของคนที่มี สำหรับ ในแง่ขององค์กรนั้น ความรู้มักจะสั่งสมในรูปเอกสาร หรือแฟ้มเก็บเอกสารต่างๆ รวมไปถึงสั่งสมอยู่ใน การทำงาน อยู่ในกระบวนการ อยู่ในกาปฏิบัติงาน และอยู่ในบรรทัดฐาน ขององค์กร ซึ่งความรู้จะ เกิดจากสารสนเทศ และสารสนเทศจะเกิดจากข้อมูล

ทิวานา (Tiwana, 2000) ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้คือ สิ่งที่เปลี่ยนแปลง ได้โดยประสบการณ์ และสามารถถูกประยุกต์ใช้ได้โดยบุคคล

วอน กรด อีเจ และ โนนาคา (Von Krogh, Ichijo, & Nonaka, 2000) อธิบายไว้ว่า ความหมายของความรู้ ของแต่ละคน แต่ละองค์กรนั้น มีความหมายที่แตกต่างกัน

เลท (Lueg, 2001) ให้ความหมายว่า ความรู้ไม่ใช่สารสนเทศ แต่ความรู้มา จากสารสนเทศ ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการและสร้างจุดแข็ง ให้แก่ องค์กร ทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ

ดริคเกอร์ (Drucker, 2007) ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ คือ ทรัพยากรที่ สามารถกำหนด ยุทธศาสตร์ที่ทำให้องค์กรต่างๆ ได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

โนนาคา และ เทคชิ (Nonaka & Takeuchi, 1995) ได้อธิบายถึงหลัก สำคัญของการสร้างความรู้ ในหน่วยงาน ขององค์กรต่างๆ ว่า คือ การสังเคราะห์ หรือหลอมรวม ความรู้ที่ชัดเจน กับความรู้ที่ฝังลึก ยกระดับขึ้นไปเป็นความรู้ที่สูงขึ้น โดยผ่านกระบวนการ 4 ส่วนที่ เรียกว่า “เซกิ” (SECI) ซึ่งได้แก่

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) ระหว่างกัน เป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลง ความรู้ที่ไม่ชัดเจน (Tacit Knowledge) ผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งได้จากการ สังเกต การลอกเลียนแบบ หรือการลงมือปฏิบัติคือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อคิดเห็น

2. ความเชื่อ วิธีการ ฯลฯ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ไม่ชัดเจน ระหว่างบุคคลผู้สนใจ แบบตัวต่อตัว

3. การสกัดความรู้จากตัวคน (Externalization) เป็นกระบวนการที่ความรู้ ที่ไม่ชัดเจน ถูกทำให้ชัดเจน โดยการเปรียบเทียบใช้ตัวอย่าง หรือตั้งสมมติฐานจนความรู้ที่ไม่ชัดเจน

เปลี่ยนแปลงเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ฝังลึก ในตัวบุคคล ไปเป็นความรู้ที่ผู้อื่นเข้าถึงได้ ซึ่งอาจทำโดยผ่านการสนทนากลุ่ม จับกลุ่มคุย เพื่อหาความคิดใหม่ๆ เป็นการแลกเปลี่ยนเป็นกลุ่ม

3. การผนวกความรู้ (Combination) เป็นกระบวนการที่ความรู้ที่ชัดแจ้ง ถูกทำให้ เป็นระบบจนกลายเป็นความรู้คือ การนำความรู้ที่ชัดแจ้งอันมากมายหลากหลายมารวบรวม บันทึกลง ซึ่งจะถูกจัดเป็นหมวดหมู่ของความรู้ที่ชัดเจน ที่ยกระดับเพิ่มมากขึ้น ความรู้ในขั้นนี้ จะอยู่ในรูปแบบที่เผยแพร่ได้กว้างขวาง

4. การผนึกความรู้ในตน (Internalization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่ไม่ชัดแจ้ง ซึ่งเป็นทักษะที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลนั้นๆ อีกครั้ง คือ การนำความรู้ ที่ได้ อ่าน หรือความรู้ที่มีคนสอนไปลองปฏิบัติให้เกิดความเชี่ยวชาญเป็น “รู้จริง” ประยุกต์ เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ วิธีการใหม่ หรือปรับปรุงของเก่าให้เกิดคุณค่า และใน กระบวนการนั่นเอง ก็เกิดการ เรียนรู้เป็นความรู้ฝังลึกที่ยกระดับขึ้นไปในตัวบุคคล

องค์ประกอบที่สำคัญประการต่อมาของกระบวนการในการสร้างความรู้ขององค์กร ก็คือ การสนทนา (Dialogue) เพื่อสร้างสรรค์ความรู้ ด้วยตรรกวิทยา (Dialectic) หรือการโต้แย้งกันด้วยเหตุผล ด้วยการชี้แจงความเห็นของตนเอง และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็น กระบวนการของการเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้มาซึ่ง การยกระดับของความรู้ โดยอาจกล่าวได้ว่า ความรู้นั้นจะเป็นความรู้ที่ได้จากการวิพากษ์เพื่อสร้างสรรค์นั่นเอง (Nonaka & Takeuchi, 1995)

องค์ประกอบสุดท้ายของกระบวนการในการสร้างความรู้ขององค์กร คือ การปฏิบัติ (Practice) ซึ่งมีความสำคัญมาก เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการลงมือทำ การปฏิบัติ นั้น ไม่ใช่เพียงลงมือทำ แต่จะต้องคิดถึงความหมายที่แท้จริงของการกระทำและผลของการกระทำนั้น และลงมือปฏิบัติจนกลายเป็นกิจวัตร (Nonaka & Takeuchi, 1995)

วงจรความรู้ในองค์กรที่มีการจัดการความรู้ว่า ข้อมูลหรือความรู้ต่างๆ ในองค์กร จะไหลเวียนทั้งในแนวราบ และแนวตั้ง กล่าวคือ มีการไหลเวียนไปทั่วทั้งองค์กร ซึ่งต่าง จากองค์กรทั่วไปที่ความรู้ต่างๆ มักจะไหลจากบนลงล่าง โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานของ วงจรความรู้ อยู่ด้วยกัน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (เจนเนตร มณีนาค, ดรณรัตน์ วิบูลศิลป์, ภาวิณี บุญเกษมสันติ และอรสา เตติวัฒน์, 2546)

1. การค้นหาและการสร้างขึ้นมา (Find/Create) โดยความรู้สามารถได้มาจากหลายทาง เช่นจากสื่อต่างๆ การพบปะการประชุมประสบการณ์ด้านโครงการการวิจัย และประสบการณ์อุตสาหกรรม

2. การรวบรวมจัดการ (Organize) ในขั้นตอนนี้ความรู้ต้องถูกรองและจัดวาง เป็นหมวดหมู่ จากนั้นก็เชื่อมโยงออกไปข้างนอก

3. การแบ่งปันความรู้ (Share) ขั้นตอนนี้ข้อมูลจะถูกแบ่งปันกระจายออกไปให้ผู้อื่น ได้ใช้ประโยชน์ ณ จุดนี้จะมีการใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์ที่เป็นเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต และเทคนิคอื่นๆ เช่น การประชุม การเขียน หรืออื่นๆ แล้วแต่ช่องทางนั้นๆ จะอำนวย ซึ่งเมื่อถึงขั้นตอนนี้ องค์กรควรมีผู้จัดการความรู้ทำหน้าที่จัดการข้อมูลให้เป็นระบบ หรือ เป็นการเก็บ

ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ และทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการกระจายความรู้ (Share) ช่วยให้คนในองค์กรสามารถนำความรู้ไปใช้ได้

4. การใช้งานและนำกลับมาใช้ใหม่ (Use/Reuse) ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายซึ่งมีความเกี่ยวพันกันระหว่างการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการและติดต่อสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของรายงาน นิทรรศการ การฝึกอบรม ความรู้เหล่านี้ สามารถแพร่กระจาย ออกไป และกลับมาใหม่ได้ และเมื่อถึงขั้นตอนนี้แล้ว วงจรความรู้ก็จะวนกลับไปยังขั้นที่ 1 เป็นวงจรหมุนไปเรื่อยๆ

กรราวสตีนิ (Grundstein, 2000) ได้อธิบายเพิ่มเติมที่สอดคล้องกันในอีกลักษณะหนึ่ง ของการเปลี่ยนรูปของความรู้ (Knowledge Conversion) ในวงจรเกลียวความรู้ (SECI) โดยในแต่ละขั้นตอนจะต้องมีผู้นำที่ส่งเสริมการจัดการความรู้มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีโครงสร้างองค์กรที่เป็นแนวราบที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ รวมทั้งต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่เพียงพอที่จะช่วยให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ โดยวงจรเกลียวความรู้มีลักษณะเป็นพลวัตนั่นเอง

ความรู้ คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการที่มีการสังเคราะห์จากความรู้ ที่ชัดเจน และความรู้ที่ไม่ชัดเจนของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการคิด ตัดสินใจ และดำเนินการต่างๆ ตามลำดับขั้นของความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แหล่งที่มาของความรู้

กรต แกต และ โนนาคา (Krogh, Kazuo, & Nonaka, 2001) กล่าวว่า ความรู้สามารถสังเกตเห็น และแยกแยะใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล (Individual) ปรากฏจากการสังเกตในระดับบุคคล ได้แก่ การเคลื่อนไหว การปฏิบัติ และการติดต่อสื่อสาร และยังมีมิติที่เชื่อมโยง กับความรู้สึก และระดับของการได้ยิน การรับกลิ่น การเห็น และการสัมผัส ในระดับสังคม (Society) คือ การแบ่งปันความรู้ของสมาชิกในองค์กรบนพื้นฐานของประสบการณ์ส่วนบุคคล ในการแลกเปลี่ยนเหตุการณ์ที่ประสบ การถ่ายทอดความรู้ที่สะสมให้กับ สมาชิกได้รับทราบ

นอกจากนั้น ความรู้มีอยู่ทั่วไปทั้งที่คงอยู่ในตัวบุคคล และอยู่ภายนอกตัวคน ความรู้ ที่คงอยู่ในตัวบุคคล รวมถึงความรู้ที่สั่งสมไว้ในประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติ ของบุคคลหนึ่งๆ ส่วนความรู้ที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล ได้แก่ ความรู้ที่ได้มีการบันทึกจัดเก็บ ไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การบันทึกและจัดเก็บไว้ในรูปแบบเอกสาร อย่างเช่น คู่มือ ตำราหรือจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลขององค์กร หรือในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ กระบวนการทำงาน ซึ่งแหล่งที่มาความรู้เหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดหาความรู้ให้แก่บุคคล องค์กร และสังคม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา และต่อการสร้างสรรค์วิธีการที่เป็นเลิศขององค์กร การศึกษาถึงแหล่งที่มาของความรู้จึง เป็นสิ่งจำเป็น (Krogh, 2001)

ชันธฤทธิ์ ปฐมเล็ก (2547) ได้จำแนกแหล่งที่มาของความรู้ ไว้ดังนี้

1. ในการศึกษา การสั่งสอน ไม่ได้จำกัดแต่การศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และ มหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่จะรวมถึงการไปฝึกอบรมเรื่องต่างๆ ที่องค์กรได้จัดส่งไป การอ่านหนังสือ หรือทำกิจกรรมที่เราสนใจอีกด้วย

2. การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด ทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ การแลกเปลี่ยนความคิดทำให้เรามีความรู้ที่กว้างขึ้น มีมุมมองใหม่ ไม่ยึดกับความรู้ในรูปแบบเดิม เช่น บางบริษัทมีมุมกาแฟสำหรับบุคลากรได้มานั่งคุยก่อนเริ่มปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. การเลียนแบบหลายท่านอาจแย้งว่าไม่น่าเป็นแหล่งของความรู้ แต่ในวงการ คอมพิวเตอร์ มีสาขาวิชาที่ชื่อ ปัญญาประดิษฐ์ ที่ทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการเรียนรู้ได้แบบมนุษย์นั่นคือ การเลียนแบบ หรือการที่เรานำความรู้ของผู้อื่นมาใช้ก็เข้าข่าย ในหัวข้อนี้ การเลียนแบบไม่จำเป็นต้องดูจากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเท่านั้น แต่เราสามารถเรียนรู้ได้จากแบบที่ผิดพลาดก็ได้เพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์นั้น

4. การลองผิดลองถูก หลายครั้งที่เรามักจะได้ความรู้จากการทำงานที่ไม่คาดคิด ไว้ก่อน โดยที่ได้ลงมือทำงานไปแล้ว และแก้ปัญหาไปจนค้นพบวิธีหรือแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับตนเอง

5. การประยุกต์ใช้ ลักษณะนี้คล้ายกับการเลียนแบบ แต่ได้ผสมผสานและปรับ ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับตัวเรามากที่สุด ความรู้แบบนี้เป็นแบบที่มีประโยชน์มากและ ควรเน้นนำมาใช้ในการจัดการความรู้ เพราะเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเราจะรู้จักปรับเปลี่ยนความรู้ที่ผ่านมามารับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

6. การทดลองและการวิจัย เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงตาม ระเบียบการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต้องมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่แน่นอน ประกอบด้วย วิธีการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ปัญหา (2) การตั้งสมมติฐาน (3) การเก็บรวบรวม ข้อมูล (4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ (5) การสรุปผล

7. การคิดเอง ความรู้แบบนี้จะเกิดจากการสะสมของความรู้และประสบการณ์ที่มีมากมาย จนสามารถคิดพิจารณาเกิดความรู้ขึ้นมาได้

ความสำคัญของความรู้ในองค์กร

เมื่อนำความรู้มาใช้ในองค์กรต่างๆ จะเห็นว่า มีความเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ได้ เพราะองค์กรนั้นดำเนินการด้วยคน รวมกับการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่างๆ ตามสภาพขององค์กร เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ต้องการ ดังนั้น การที่จะจัดการความรู้ให้บรรลุผล ตามเป้าหมายนั้น ควรทราบถึงเหตุผล 3 ประการ ดังนี้ (นฤมล พุกษศิลป์ และ พัชรา หาญเจริญกิจ, 2543)

1. เพื่อพัฒนางานให้มีคุณภาพ และผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น
2. เพื่อการพัฒนาคน คือ พัฒนาผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ บุคลากรทุกระดับ
3. เพื่อการพัฒนาฐานความรู้ ขององค์กรหรือหน่วยงาน เป็นการเพิ่มพูนทุนความรู้ หรือทุนปัญญาขององค์กร ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีศักยภาพในการฟันฝ่าอุปสรรค ความยากลำบาก หรือความไม่แน่นอนในอนาคตได้

ฉะนั้น การพิจารณาเพื่อนำลักษณะของความรู้มาใช้ในองค์กรต่างๆ นั้น จำเป็นต้องทราบว่า ลักษณะของรูขุมัน เกี่ยวข้องในส่วนใดในเชิงวิธีการ หรือกระบวนการ ดังนี้ (นฤมล พุกษศิลป์ และ พัชรา หาญเจริญกิจ, 2543)

1. ความรู้สามารถปลูกฝังลงไปในช่วงตอน ผลผลิต ระบบ และการควบคุม ได้ ที่ผ่านมา ประเทศไทยซื้อซอฟต์แวร์บางระบบ และเครื่องจักรราคาสูงจากต่างประเทศ

เนื่องจากไม่สามารถผลิตได้เอง ดังนั้น ในเวลาเกิดปัญหาจึงไม่มีความรู้ที่จะแก้ไขด้วยตนเอง จำเป็นต้องรอให้บริษัทที่เป็นเจ้าของซอฟต์แวร์ หรือเครื่องจักรดังกล่าวมาตอบคำถาม หรือ แก้ปัญหาทำให้เกิดการสูญเสียในเรื่องของเวลาและค่าใช้จ่ายในระหว่างการรอเพื่อแก้ไขปัญหา ฉะนั้นถ้ามีความรู้ ปัญหาและความสูญเสียจะไม่เกิดขึ้น

2. ความรู้สามารถเข้าถึงได้ในยามที่ต้องการจากแหล่งความรู้ภายนอกและภายในองค์กร

3. ความรู้สามารถให้ประโยชน์อย่างยิ่ง และสามารถแลกเปลี่ยน ถ่ายโอน ได้ทั้ง แบบที่เป็นทางการ โดยผ่านการฝึกอบรม หรือแบบที่ไม่เป็นทางการโดยผ่านสังคมในที่ทำงาน หรือการพบปะพูดคุย

4. ความรู้คือ หัวใจสำคัญในยุคของการแข่งขัน เมื่อทราบถึงความสำคัญของการจัดการความรู้แล้วจึงพบว่า องค์กรต่างๆ ใช้ความรู้เพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน ทางธุรกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ๆ รวมทั้งเป็นการปรับปรุงเทคนิค และกระบวนการ โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และนำความรู้นั้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ระดับของความรู้

การเข้าใจในเรื่องระดับของความรู้ จะช่วยให้รู้ว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นนั้น จะใช้ประโยชน์ ในระดับต่างๆ ของความรู้ได้อย่างไร เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของบุคคล ในการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระดับของความรู้ว่ามี 4 ระดับ ดังนี้ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2547; พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547; Collison & Parcell, 2004)

ระดับที่ 1 รู้ว่า คือ อะไร (Know-What) เป็นความรู้เชิงทฤษฎีล้วนๆ เปรียบเสมือน ความรู้ของผู้จบปริญญาใหม่ๆ เมื่อนำเอาความรู้เหล่านี้ไปใช้งาน ก็จะได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง หรือเป็นลักษณะความรู้ในเชิงการรับรู้ ผู้ปฏิบัติงานจะปฏิบัติตามข้อมูลที่มีอยู่ ซึ่งต้องใช้เวลาในการรวบรวมความรู้และการตัดสินใจในงานที่ปฏิบัติ

ระดับที่ 2 รู้วิธีการ (Know-How) หรือกลวิธี เป็นความรู้ที่มีทั้งเชิงทฤษฎี และเชิงบริบท เปรียบเสมือนความรู้ของผู้จบปริญญา และมีประสบการณ์การทำงานระยะหนึ่ง เช่น 2-3 ปี ก็จะมีความรู้ในลักษณะที่รู้จักปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือบริบท หรือเป็นความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติมีเทคนิคและวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ

ระดับที่ 3 รู้เหตุผล (Know-Why) เป็นความรู้ในระดับที่อธิบายเหตุผลได้ว่าทำไม ความรู้นั้นๆ จึงใช้ได้ผลในบริบทหนึ่ง แต่ใช้ไม่ได้ผลในอีกบริบทหนึ่งหรือเป็นความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งเชิงเหตุผลที่สลับซับซ้อน ความรู้ในระดับนี้ ผู้ปฏิบัติงานสามารถพัฒนาได้ บนพื้นฐานของประสบการณ์ในการแก้ปัญหา และการอภิปรายเกี่ยวกับประสบการณ์ ร่วมกับผู้อื่น และมีกลยุทธ์ในการทำงานของตน สามารถหยั่งรู้ และมีความเข้าใจในบริบท ของงาน และองค์กรอย่างเป็นภาพรวมทั้งหมด มีเทคนิคและวิธี การทำงานที่เหมาะสม ในการพัฒนา

ระดับที่ 4 ใส่ใจกับเหตุผล (Care-Why) เป็นความรู้ในระดับคุณค่า ความเชื่อ ซึ่งจะเป็น แรงขับเคลื่อนมาจากภายในจิตใจให้ต้องกระทำสิ่งนั้นๆ เมื่อเผชิญสถานการณ์ หรือเป็น ความรู้ ในลักษณะสร้างสรรค์ที่มาจากตัวเอง บุคคลที่มีความรู้ในระดับนี้จะมีเจตจำนง แรงจูงใจ และการปรับตัวเพื่อความสำเร็จ

จากระดับของความรู้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า ทุกองค์กรจะมีบุคลากรที่มีความรู้ อยู่ในทุกระดับของความรู้ข้างต้น องค์กรใดที่มีบุคลากรที่มีระดับความรู้ในระดับที่ 3 และ 4 มากๆ หรืออย่างน้อยก็ในระดับ 2 ขึ้นไป องค์กรนั้นก็จะมีประสบความสำเร็จมาก เพราะ เป็นความรู้ประเภท ผังลึกในคนที่มีการนำออกมาแลกเปลี่ยน และใช้เพื่อการพัฒนาตนเอง และองค์กรโดยความความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายในองค์กร

องค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้หมายถึงองค์กรที่สมาชิกในองค์กรมีความตื่นตัวและมีแรง บันดาลใจที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความคิดริเริ่มที่จะสร้างสรรค์ สิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับองค์กร มีความสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง สมาชิกขององค์กรเอง โดย ภาพรวมเป็นองค์กรที่มุ่งแสวงหาความเป็นไปได้และโอกาสเพื่อพัฒนา (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2545)

กาวิน (Garvin, 2000) เสนอว่า ปัจจุบันคนในองค์กรจำนวนไม่น้อยได้ตระหนัก ชัดแล้วว่า กลยุทธ์ภาวะผู้นำ และเทคโนโลยีของอดีต ไม่สามารถทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในวันข้างหน้าได้ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วย การควบรวมกิจการ การรุดหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ และการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้น บริษัทต้องเพิ่มสมรรถนะในการเรียนรู้ของตน ถ้าหากต้องการจะประสบความสำเร็จ Marquardt (1996) มีความคิดว่า องค์กรที่จะยืนหยัดและสามารถสร้าง ความได้เปรียบในการแข่งขันได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาที่มีลักษณะยั่งยืนไม่ว่าสภาพแวดล้อม จะเปลี่ยนไปอย่างไร ซึ่งการพัฒนาองค์กรด้วยแนวคิดแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้จะเป็น คำตอบที่ดีที่จะนำองค์กรยุคใหม่ไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งคุณลักษณะขององค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางนั้น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ คือ

ประการแรก การเรียนรู้ (Learning) พลวัตแห่งการเรียนรู้ (Learning Dynamics) ประการที่สอง องค์กร (Organization) การปรับเปลี่ยนองค์กร (Organization Transformation) ประการที่สาม สมาชิกในองค์กร (People) การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล (People Empowerment) ประการที่สี่ ความรู้ (Knowledge) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ประการสุดท้าย เทคโนโลยี (Technology) การใช้เทคโนโลยี (Technology Application) องค์ประกอบ ทั้ง 5 ประการนี้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และจะมีการพัฒนา ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเมื่อทุกองค์ประกอบเกิดความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบแล้ว องค์กร จะสามารถก้าวสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ อธิบาย ได้ดังนี้ (Marquardt, 1996) องค์ประกอบแรก การเรียนรู้ (Learning) พลวัตแห่งการเรียนรู้ (Learning Dynamics) องค์กรจะต้องมีการส่งเสริมให้การเรียนรู้ใน องค์กรรลลักษณะของความเป็นพลวัต กล่าวคือ การเรียนรู้จะมีลักษณะเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 ประการคือ ระดับการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ และทักษะในการเรียนรู้ ดังนี้

1. ระดับการเรียนรู้ (Levels) แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1.1 ระดับบุคคล (Individual) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านทักษะ ความรู้ เจตคติ และค่านิยมรายบุคคลอันเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการสังเกต และจากการศึกษาโดยอาศัยเทคโนโลยี

1.2 ระดับกลุ่ม (Group) หมายถึง การเพิ่มขึ้นของความรู้ ทักษะ และสมรรถนะ ภายในกลุ่ม ซึ่งสำเร็จลงได้ด้วยการกระทำของกลุ่ม

1.3 ระดับองค์กร (Organization) เป็นการยกระดับอัจฉริยภาพ และความสามารถ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้มาจากการมุ่งมั่นปรับปรุง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดทั่วทั้ง องค์กร

2. ประเภทของการเรียนรู้ (Types) แบ่งได้เป็น 4 วิธี คือ การเรียนรู้จากการปรับ- เปลี่ยนและการประยุกต์ (Adaptive Learning) การเรียนรู้จากการวางแผนล่วงหน้า (Anticipatory Learning) การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ (Generative and Creative Learning) และการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ (Action Learning)

3. ทักษะในการเรียนรู้ (Learning How to Learn) ประกอบด้วย องค์ประกอบ 6 ประการ โดยที่องค์ประกอบใน 5 ประการแรก เป็นแนวคิดวินัย 5 ประการของ Senge คือ การพัฒนา ตนเองให้เป็นเลิศ (Personal Mastery) ความเชื่อฝังใจ (Mental Models) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Team Learning) การคิดอย่างเป็นระบบ (System Thinking) รวมถึงการสนทนาแบบมีแบบแผน (Dialogue)

องค์กรจะต้องให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้โดยต้องส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้ มีการฝึกอบรม และเรียนรู้วิธีการทำงานเป็นทีม ประกอบกับบุคลากรจะต้องมีการพัฒนา ทักษะในการเรียนรู้ (Learning How to Learn) สามารถมีวิธีการส่งเสริม และเพิ่มพูนความรู้ ให้กับตนเอง ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งมีความสามารถในการคิด และ ปฏิบัติงานที่ สลับซับซ้อนร่วมกับทีมงานได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เรื่องของบรรยากาศใน องค์กรก็เป็นเรื่องสำคัญ กล่าวคือ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ง่าย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพใค้ นั้น สิ่ง สำคัญก็คือ บรรยากาศในองค์กรต้องเอื้อให้สมาชิกในองค์กร เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั่วทั้งองค์กร

องค์ประกอบที่สอง องค์กร (Organization) การปรับเปลี่ยนองค์กร (Organization Transformation) การที่องค์กรจะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ ได้นั้น องค์กรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์กรในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นภาพความสำเร็จในอนาคตที่สมาชิกทุกคนใน องค์กร มุ่งหวังจะไปให้ถึง ซึ่งองค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องเป็นองค์กรที่มีการพัฒนาวิสัยทัศน์ ของ บุคคลแต่ละคน ให้มีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร โดยที่องค์กรจะต้องให้ อิสระทาง ความคิดกับพนักงานทุกคน (Empowerment)

2. วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) คือ สิ่งต่างๆ อันประกอบด้วย สิ่งประดิษฐ์ แบบแผนพฤติกรรม บรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ความเข้าใจ และข้อ สมมติฐาน ของคนจำนวนหนึ่ง หรือส่วนใหญ่ภายในองค์กร

3. กลยุทธ์ (Strategy) เป็นวิธีการออกแบบให้เหมาะสมกับการกำหนดเป้าหมาย ในอนาคต หรือสิ่งที่ต้องการที่จะให้เป็นในอนาคต ซึ่งกลยุทธ์จะขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ที่สมาชิกในองค์กรร่วมกันกำหนดขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 ของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ของ องค์กรที่ผู้บริหารระดับสูงต้องให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยจะต้องจัดให้มีโครงสร้างสายบังคับบัญชาที่ไม่สลับซับซ้อน จัดให้มี ลักษณะแนวราบ (Flat Organization) รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และมี การเพิ่มพูนความรู้อยู่ตลอดเวลา สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุกคน ในองค์กร ให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร

องค์ประกอบที่สาม สมาชิกในองค์กร (People) การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล (People Empowerment) องค์ประกอบนี้องค์กรจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในองค์กร รวมถึง ผู้บริหาร ลูกค้า บริษัทผู้แทนจำหน่าย คู่ค้าทางธุรกิจ และชุมชน ได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นเครือข่าย (Network) มีการทำประโยชน์ร่วมกันเพื่อ สังคม และชุมชน ซึ่งในการเพิ่มอำนาจแก่บุคคล หมายถึง การที่ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ผู้สอนแนะ (Coach) และมีการทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานแบบเป็นทีม โดยต้อง มีการเรียนรู้ร่วมกันและมีการแก้ปัญหาาร่วมกันรวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้มาติดต่อ เพื่อที่จะรับทราบแนวคิด ตลอดจนเป็นแนวทางในการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาผลผลิต หรือบริการ นอกจากนี้ องค์กรต้องมีการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ อาทิเช่น ลูกค้า คู่แข่งทางธุรกิจ และ ต้องให้ความสำคัญในการสนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ และการฝึกอบรมด้วย

องค์ประกอบที่สี่ ความรู้ (Knowledge) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) องค์ประกอบในข้อนี้ องค์กรจะต้องมีการจัดการกับความรู้ในองค์กร โดยเริ่มตั้งแต่ การ สร้างความรู้ การจัดหาความรู้ โดยให้ มีลักษณะของการผสมผสาน ทั้งจากแหล่งความรู้ ภายในและภายนอก แล้วนำมาปรับให้เกิดการสร้างสรรค์ ให้สามารถใช้ได้กับองค์กร เมื่อได้ความรู้ที่ต้องการแล้ว ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ต่อจากนั้น จึงนำมา ถ่ายทอด และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรต่อไป สำหรับการเรียนรู้ขององค์กรจะ ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง และมีการปฏิสัมพันธ์กันแบบเครือข่าย การจัดการความรู้ถือเป็น

หัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ จะนำทาง (Guide) ความรู้ไปด้วยความเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกัน

การแสวงหาความรู้ (Knowledge Acquisition) คือ การสะสมข้อมูล และสารสนเทศ ที่มีอยู่ทั้งจากภายนอกองค์กร ได้แก่ กระบวนการเปรียบเทียบกับองค์กรอื่นๆ การเข้าร่วมประชุม สัมมนาในเรื่องต่างๆ การจ้างที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในองค์กร การศึกษา จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต วารสาร สิ่งพิมพ์โทรทัศน์ภาพยนตร์ฯลฯ การติดตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ การเก็บ รวบรวมข้อมูลจากลูกค้า คู่แข่งชั้น และแหล่งอื่นๆ จากพนักงานใหม่ที่เข้ามาทำงานใน องค์กร การร่วมมือกันระหว่างองค์กร การสร้าง

พันธมิตรทางธุรกิจ และการร่วมทุนระหว่าง บริษัท และจากภายในองค์กรความสามารถในการเรียนรู้ กระบวนการ หรือวิธีการทำงาน ของส่วนอื่นๆ ภายในองค์กร สามารถเป็นองค์ความรู้สำคัญของ องค์กรได้ โดยการได้มา ซึ่งความรู้ภายในองค์กรนั้น มาจากที่ต่างๆ กัน ได้แก่ ความรู้ของพนักงาน ภายในองค์กร การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

การสร้างความรู้ (Knowledge Creation) ความรู้ใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นโดย อาศัยกระบวนการ มากมายที่แตกต่างกันออกไป เริ่มตั้งแต่นวัตกรรมไปจนถึงการวิจัยที่สลับซับซ้อนที่ ต้อง อาศัยความวิริยะอุตสาหะ นอกจากนี้ ยังอาจเกิดจากความสามารถในการมองเห็นการ เชื่อมโยง ใหม่ๆ และการผนวกองค์ประกอบของความรู้ที่เคยรู้มาแล้ว เข้ากับการให้เหตุผล เชิงอุปนัยอัน ซับซ้อนด้วย

การจัดเก็บความรู้ (Knowledge Storage) หมายถึง การเข้ารหัส (Coding) และการ เก็บรักษาความรู้ที่มีค่าขององค์กร เพื่อให้พนักงานทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้นั้นได้โดยง่าย ในทุกเวลา และทุกสถานที่

การถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Transfer and Utilization) คือ การ เคลื่อนย้ายข้อมูล และความรู้ทั้งองค์กร (ทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา) ซึ่งอาจเป็นไปได้ ทั้ง การใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือแม้กระทั่งใช้คนก็ตาม ได้แก่ การเขียน ติดต่อบรรณานุกรม กันผ่านรายงาน จดหมาย บันทึก เอกสารภายในองค์กร การถ่ายโอนการฝึกอบรม การหมุนเวียนงาน และเครือข่ายในองค์กรอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Networks) เป็นต้น

องค์ประกอบสุดท้าย เทคโนโลยี (Technology) การใช้เทคโนโลยี (Technology Application) ปัจจุบันโลกของเราเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงส่งผลให้ข้อมูล ข่าวสาร มีความสำคัญต่อองค์กรมากขึ้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วจะนำมาซึ่งความได้เปรียบ ในการแข่งขันทางธุรกิจ ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ทางเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งที่องค์กรจะต้อง นำมาใช้ในการ จัดการกับการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรในทุกระดับ และ Marquardt ให้ทัศนะว่า องค์กรจะต้องจัด ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และเอื้อต่อการเรียนรู้ของสมาชิก ทุกคนในองค์กร เช่น ห้องประชุม ห้องฝึกอบรมคอมพิวเตอร์ วิทยุทัศน์ และโสตทัศนูปกรณ์ เสริมการเรียนรู้มีการจัดตั้งทีมด้านเทคโนโลยี สารสนเทศรวมทั้งมี การจัดฝึกอบรมพนักงาน ให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มารสเอท (Marquardt, 1996) กล่าวว่า เทคโนโลยีเป็นระบบย่อยของ องค์กร องค์กร ใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการทำงาน การสร้างเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้บุคลากรแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการเรียนรู้

ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการทางเทคนิค ระบบและโครงสร้างองค์กรที่ต้องอาศัย ความร่วมมือ การแนะนำและการประสานงานและแลกเปลี่ยนทักษะทางด้านความรู้ร่วมกัน แบ่ง องค์กรประกอบเป็น 3 องค์ประกอบ คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีเพื่อ การเรียนรู้ และอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ที่ช่วยในการปฏิบัติงาน การให้บุคลากรได้เข้าถึงเทคโนโลยี จะช่วยยกระดับ ความสามารถของบุคลากรในการทำงานมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ พบว่า การที่จะเป็นบริษัทแห่งการเรียนรู้ระดับโลก (The Global Learning Company) มีองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ขององค์กรด้วยกัน 11 ประการ คือ (Marquardt & Reynolds, 1994)

1. โครงสร้างที่เหมาะสม (Appropriate Structure) ได้แก่ โครงสร้างที่เล็ก และคล่องตัว ไม่มีสายการบังคับบัญชาที่มากเกินไป มีคำพรรณนาหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือ ลักษณะงาน (Job Description) ที่ยืดหยุ่นแบบไม่ตายตัว ในอนาคตอาจต้องใช้ความสามารถหรือ สมรรถนะ (Competency) แทน Job Description ไม่มีการบังคับบัญชา ที่เน้นการควบคุม มากเกินไปและกระบวนการทำงานที่ซ้ำซ้อนกันเพื่อเอื้อต่อการจัดตั้งทีมงานได้และที่สำคัญ องค์กรต้องมี โครงสร้างแบบองค์รวม (Holistic Structure) ที่มีองค์ประกอบที่ต่างทำหน้าที่ ของตนเองอย่างประสาน สัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ อย่างแยกอิสระจากกันไม่ได้ แม้จะแยกเป็นหน่วยย่อยก็ต้องมีสภาพทุก อย่างเหมือนระบบทั้งหมดขององค์กรอยู่ดี นอกจากนี้ โครงสร้างขององค์กรจะมีลักษณะแบบทีมงาน ข้ามหน้าที่ (Cross Functional Work Teams) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของทีม พัฒนารูปแบบ การใหม่ๆ ที่เชื่อถือได้เรียนรู้ที่จะประสานงาน และมุ่งตรงไปยังการทำงานที่ซับซ้อนขึ้นของทีมและ เอาชนะความแตกแยกขององค์กร

2. วัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์กร (Corporate Learning Culture) ได้แก่ บรรยากาศ ที่ส่งเสริมการทดลองทำสิ่งใหม่ๆ แม้จะเสี่ยงต่อความผิดพลาดบ้างก็ตาม การวัดผล สำเร็จ ของการเรียนรู้พิจารณาจากการบูรณาการความคิดทั้งหมดขององค์กรเข้าด้วยกัน วัฒนธรรม องค์กรต้องช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่จะตระหนักถึงตนเอง (Self-Awareness) การใคร่ครวญ (Self-Reflective) และการสร้างสรรค์ (Creative Way) ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยให้คน ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนให้มีการให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งมีโอกาสในการพัฒนา ตนเองแก่ทุกคน เช่น มีหลักสูตรการอบรมสัมมนา อุปกรณ์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ครู พี่เลี้ยง และ ศูนย์ข้อมูลให้เกิดการเรียนรู้ทุกอย่าง ในการทำงาน รวมทั้งต้องมีการสนับสนุนด้านขวัญกำลังใจ และ การเงินจากองค์กรอย่างจริงจังด้วย

3. การเพิ่มอำนาจและความรับผิดชอบในงาน (Empowerment) การ ส่งเสริมสนับสนุน และเปิดโอกาสให้พนักงานมีความสามารถในการเรียนรู้มีอิสระในการตัดสินใจ แก้ปัญหา ของตนเอง ลดความรู้สึกที่พึ่งพาผู้อื่นในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาย ขยายผลการเรียนรู้ ของ ตนให้บังเกิดผลที่องกวม และการเพิ่มพูนผลผลิต มีความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่ กระจายความ รับผิดชอบและการตัดสินใจแก้ไขปัญหไปสู่ระดับล่าง หรือผู้ปฏิบัติเพื่อให้ มีศักยภาพในการเรียนรู้ ภายใต้อิทธิพล และแผนงานขององค์กร

4. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) เป็นการ คาดคะเนการ เปลี่ยนแปลงที่อาจมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมขององค์กร ต้องปรับตัวให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาการคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้ การสร้างผลกระทบ ต่อ สภาพแวดล้อมในฐานะการเรียนรู้โดยเจตนาและการเลือกเป้าหมายในสภาพแวดล้อม ว่าควรจะเลือก เรียนรู้อะไร

5. การสร้างและการถ่ายโอนความรู้ (Knowledge Creation and Transfer) หน้าที่ การสร้างนวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่ๆ ไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของ Research and Development (R & D) หรือ Copy and Development (C & D) ผู้ปฏิบัติทุกคนจะมีบทบาทเสริมสร้าง

ความรู้ เรียนรู้จากส่วนอื่น ฝ่ายอื่นจากเครือข่ายสัมพันธ์ติดต่อกันผ่านช่องทางการสื่อสาร และเทคโนโลยีต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยการสร้างฐานข้อมูล ที่เข้าถึงได้ง่าย ใช้บอร์ดข่าวสารเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ใช้ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) ในการสื่อสารระยะไกล และแลกเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในการสร้างระบบเครือข่าย ที่ซับซ้อนขึ้น มีการสร้างความรู้ใหม่ที่นอกจากจะเกี่ยวข้องกับข่าวสารภายนอกแล้วยังรวมถึง การเรียนรู้ภายใน และการหยั่งรู้ทางความคิดของแต่ละบุคคลในองค์กรด้วย

6. เทคโนโลยีการเรียนรู้ (Learning Technology) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในกระบวนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และให้มีการเก็บประมวล ถ่ายทอดข้อมูลกันได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเหมาะสมกับแต่ละบุคคลและสถานการณ์ เช่น การใช้การสื่อสารทางไกลมาใช้ในการเรียนรู้ระยะไกล ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อช่วยถ่ายโอนการเรียนรู้ไปทั่วทั้งองค์กร และการฝึกอบรมโดยการเล่นเกมเพื่อพัฒนาพนักงาน โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเอง เป็นต้น ทำให้การฝึกอบรมในอนาคตจะรวดเร็ว สั้นกระชับ เป็นส่วนที่น่าสนใจประยุกต์ใช้ได้

7. มุ่งเน้นคุณภาพ (Quality) การที่องค์กรให้ความสำคัญกับการบริหารงานเชิงคุณภาพ โดยรวมที่เน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลการการเรียนรู้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ กลายเป็นผลงานที่ดีขึ้น โดยถือหลักว่า จะพัฒนาคุณภาพตามคุณค่าในสายตาผู้รับบริการ และไม่มีคำว่า “ต่อรองคุณภาพ” เสมือนหนึ่งศาสนาที่จะได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อกังขา

8. กลยุทธ์ (Strategy) การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้โดยเจตนาและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เป็นจิตสำนึกขององค์กรควบคู่ไปกับการทำงาน กระบวนการเรียนรู้จะ เป็นไปอย่างมีกลยุทธ์ทั้งในด้านของการยกย่อง การดำเนินการ และการประเมิน ผู้บริหารจะเป็นผู้ทำหน้าที่ทดลองมากกว่าจะเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติหรือคำตอบไว้ให้

9. บรรยากาศที่สนับสนุน (Supportive Atmosphere) บรรยากาศที่สนับสนุน จุดมุ่งหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานนั้นคือ การพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับกับความแตกต่างของบุคคล ความเท่าเทียมกันแรงงานที่มีประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์โดยมีความสมดุลระหว่าง ความต้องการของบุคคลและองค์กรในการเรียนรู้ และพัฒนาเพื่อที่จะทำงานให้ได้ดี องค์กร จึงต้องพัฒนาความสามารถของบุคคลเป็นสำคัญ

10. การทำงานเป็นทีมและแบบเครือข่าย (Teamwork and Networking) การที่องค์กร ตระหนักถึงความร่วมมือ การแบ่งปัน และสร้างผลรวมที่สูงกว่าจากทรัพยากรทั้งภายในองค์กรที่เรียกว่า การทำงานเป็นทีมและภายนอกองค์กรที่เรียกว่า การทำงานแบบเครือข่าย ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา อย่างต่อเนื่องในระยะยาว และริเริ่มสิ่งใหม่เพื่อสร้างการแข่งขันและการสร้างพลังร่วมกัน จึงจะทำให้องค์กรอยู่รอดและเจริญเติบโต

11. วิสัยทัศน์ (Vision) วิสัยทัศน์เป็นความคิดเห็นร่วมกันในองค์กรเพื่อสนับสนุน สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตรวมถึงพันธกิจ (Mission) และจะเป็นแรงผลักดันให้การปฏิบัติงานมุ่งสู่เป้าหมายอย่างมีเจตจำนงที่ผูกพัน การเน้น และใช้พลังงานในการเรียนรู้ไปยังทิศทาง ที่ต้องการร่วมกันทั้งองค์กร บนพื้นฐานของค่านิยม ปรัชญา ความคิดความเชื่อที่คล้ายกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมที่มีจุดหมายเดียวกันในที่สุด

สรุปได้ว่า การสร้างองค์ความรู้ หมายถึง มีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทและตอบสนองต่อเป้าหมายของชุมชน มีการรวบรวมบุคลากรที่สนใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคณะทำงาน ศึกษา ค้นคว้าเรียบเรียงและตรวจสอบองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต

2.3. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

2.3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็น ระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชา (ประเวศ วะสี, 2530) อีกนัยหนึ่งคือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ต่างจากองค์ความรู้ตรงที่ เรามีหนังสือ ทฤษฎี ความรู้มากมายอ้างอิงได้และภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านขั้นตอน 3 อย่างคือ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ต่างกัน ดังนี้

สามารถ จันทรสุริย์ (2533) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งแนวกว้าง แนวลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

อังกูล สมคะเนย์ (2534) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขโดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัยภูมิปัญญาชาวบ้านในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (อ้างถึงใน อังกูล สมคะเนย์, 2534) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมา

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้ง 4 กลุ่มนี้ ปรากฏให้เห็นในเรื่องของการประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ และทางด้านการอบรมสั่งสอน ซึ่งถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังๆ ที่ยัง ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้แก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองกันยาวนานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความสามารถที่ใช้ใน การแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตที่ เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม และมีความสอดคล้อง และสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ภูมิปัญญากับผู้คนในสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติรวมทั้งที่ เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และ พิธีกรรมตามความเชื่อของผู้คนในสังคม เมื่อเวลาผ่านไปภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่ผ่านการลองผิดลองถูก และสั่งสมจากบรรพบุรุษ จึงถูกพัฒนามาเป็นระยะเวลาจนกลายเป็น แบบแผนแนวทาง หรือหลักเกณฑ์ ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม (เอี่ยม ทองดี, 2538; กำธน สินธุวานนท์, 2542)

การศึกษาภาพรวมและวิถีชีวิตที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ใน การเกิดขึ้นของภูมิปัญญาและรับรู้ถึงคุณค่าที่สั่งสมเป็นเวลายาวนาน ผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึงโลกทัศน์ในแบบดั้งเดิมที่เป็นจุดกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการศึกษาโดยใช้โลกทัศน์รูปแบบ สมัยใหม่ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการวิจัย (กำธน สินธุวานนท์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้านรวมทั้งความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ สืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งระหว่างการศึกษาที่มี การปรับ ประยุกต์ และเปลี่ยนแปลงจน อาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (ทำเนียบองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการดำเนินงานวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช, 2554)

ภูมิปัญญา (Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญา ท้องถิ่น (Local Wisdom) ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) หมายถึงพื้นฐานของความรู้ชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สืบทอดกันมา สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่น อีสาน กล่าวได้ว่าเป็นผลของพัฒนาการปรับตัว ปรับวิถีชีวิตของคนไท - ลาวและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่ อยู่ร่วมกันในธรรมชาติแวดล้อม ราชรอบอาณาบริเวณที่ราบสูงกว้างใหญ่ของ อุษาคเนย์ อันมีแม่น้ำ โขงและสาขา คือชี มูลและสายน้ำข่อยย่อยอีกหลายสายหล่อเลี้ยงตอนในของที่ราบสูง อนึ่ง เนื่องจาก วัฒนธรรมอีสานกับวัฒนธรรมลาวทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงนั้นมีความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์ และ เชิงอำนาจใกล้ชิด

ภูมิปัญญาหมายถึงความรู้ความคิด ความเชื่อความสามารถความชัดเจนที่กลุ่มชน ได้ จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมาภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิดความเชื่อ ความสามารถความชัดเจนที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ใน พื้นที่ที่กลุ่ม ชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยน สั่งสรรคทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น

จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม-วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นภูมิปัญญา จึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็น และความเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้สรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้คือ การสร้างสรรค์สั่งสมภูมิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่มีพัฒนาการมายาวนานกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ แล้วสั่งสมไว้เป็นมรดกทางปัญญาลักษณะการเรียนรู้ของ “ชาวบ้าน” หรือคนธรรมดาสามัญในบรรพกาลมนุษยศึกษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอด ด้วยการลองผิดลองถูกในการหาอาหารต่อสู้กับภัยธรรมชาติด้วยการลงมือกระทำจริง การถ่ายทอดความรู้จากการทำจริงได้พัฒนาเป็นการส่งต่อแก่คนรุ่นหลังด้วยการสืบทอดวิธีการการสอน โดยการบอกเล่าในรูปของเพลงกล่อมเด็กคำพังเพยสุภาษิตนิทาน ผ่านพิธีกรรมกล่าวในเชิงจิตวิทยาพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจ โน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไปในตัวตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ ล้วนมีส่วน ตอกย้ำ ภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตการแลกเปลี่ยนความรู้-ประสบการณ์ ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ถิ่นฐานทำกินรวมถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพทางภูมิศาสตร์และสังคม ดังนั้นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ในการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และทางสังคมได้มีคนพยายามเลือกฟื้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมประเพณีมา ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ให้ต้องกับฐานความเชื่อเดิมขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ระดับหนึ่ง (เอกวิทย์ ฦ กลาง, 2544)

ประเวศ วะสี กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นมรดกสมบัติล้ำค่าที่ปู่ ย่าตาทายายบรรพชนได้สร้างสรรค์และรักษาเชื้อแห่งปัญญาเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เป็นฐานข้อมูลเพื่อให้ได้มีการสร้างสรรค์และทำหน้าที่ตามสมควรกับกาลเวลาสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปจากที่กล่าวมา แสดงให้เห็นภูมิปัญญาเป็นรากฐาน ก่อเกิดความรู้และพัฒนาไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นวิทยาการทางปัญญาและวัตถุเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกตามมากมายที่ สอนสอบสวนความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน (2530)

เสรี พงศ์พิศ (2536) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญบางประการ คือมีความจำเพาะเจาะจงกับท้องถิ่น ที่เป็นเรื่องชัดเจนอยู่ในตัว ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง จึงมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและเรื่องราวในท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง หมายถึง มีความเชื่อมโยงระหว่างกายใจและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมสัมพันธ์ทั้งนามธรรมและรูปธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดมีความเคารพอาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญด้านประสบการณ์ด้วย โดยเชื่อว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า และมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากกว่าวัตถุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ จึงมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่งในด้านของลักษณะภูมิปัญญา

เสรี พงศ์พิศ (2536) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวันลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากินการเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่นๆ

ยศ สันตสมบัติ (2542) ได้กล่าวถึงแนวคิดภูมิปัญญาในทำนองเดียวกันว่า ภูมิปัญญาความรู้ของมนุษย์จะเกิดและพัฒนาขึ้น โดยมีกระบวนการที่คนและชุมชนมีการปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศน์ชุดหนึ่งเฉพาะถิ่นและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องถึงเข้าใจวิเคราะห์รวมทั้งระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ พฤติกรรมของมนุษย์กับการ จัดความสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์รอบข้างที่เกี่ยวข้องกับการดำรงวิถีชีวิต ความเชื่อพิธีกรรมศาสนาระบบการผลิต และระบบการจัดการอาหารเพื่อสุขภาพทั้งระบบเข้าด้วยกัน ดังนั้นภูมิปัญญาจึงเป็นความรู้ที่พัฒนาขึ้นมาในบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศน์ชุดหนึ่ง การทำลายระบบนิเวศน์ท้องถิ่นเช่น การเปลี่ยนแปลงที่ทำกินหรือการอพยพชาวเขาจากดอยจึงเป็นการทำลายองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่มีความหลากหลายให้สูญเสียไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ

การศึกษาภาพรวมและวิถีชีวิตที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นในไทยอดีต ทำให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ใน การเกิดขึ้นของภูมิปัญญาและรับรู้ถึงคุณค่าที่สั่งสมเป็นเวลายาวนาน ผู้วิจัยสามารถเข้าใจถึง โลกทัศน์ในแบบดั้งเดิม ที่เป็นจุดกำเนิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกับการศึกษาโดยใช้โลกทัศน์รูปแบบ สมัยใหม่ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการวิจัย (กำธน สินธุวานนท์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย หมายถึง องค์ความรู้และกระบวนการในการแก้ปัญหา การพัฒนา เพื่อสร้างผลผลิต หรือการจัดการด้วยเทคนิควิธี และวิธีการที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนไทย ได้รับ การพัฒนา สั่งสม และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่แสดงให้เห็นเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) และความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ 1. กลุ่มเกษตรกรรม 2. กลุ่มการแพทย์แผนไทย 3. กลุ่มโภชนาการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหการเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตรเป็นต้น

2. กลุ่มการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

3. กลุ่มโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่ง ถนอมอาหาร ได้

เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

2.3.2 ลักษณะที่สำคัญและคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

2.3.2.1 ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ ถูกสร้าง คิดค้น พัฒนาด้วยการลองผิดลองถูก อย่างนับครั้งไม่ถ้วนมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้เกิดองค์ความรู้ ที่สั่งสมโดยค่านึงถึงบริบทแวดล้อม ก่อให้เกิด รูปแบบและ การปฏิสัมพันธ์ที่มีความเรียบง่ายลงตัว และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทั้งการแสดงออกผ่าน รูปแบบทางนามธรรมและรูปแบบที่เป็นรูปธรรม สามารถวิเคราะห์ตามวิธีการในการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ต่อภูมิปัญญาได้ดังนี้

1. การปฏิสัมพันธ์ทางด้านกายภาพ การเลือกใช้วัสดุพื้นถิ่นที่สามารถหาได้ง่าย กรรมวิธีการผลิตที่ไม่ซับซ้อน และการซ่อม บำรุงและการดูแลรักษาที่ผู้ใช้สามารถทำได้ด้วยตนเอง หรือผู้อื่นในชุมชน รูปแบบทางกายภาพที่ ผ่านการสั่งสมปรับเปลี่ยนอย่างมีวัตถุประสงค์ที่ละน้อยจนเกิดความเรียบง่ายที่ผสมผสานความงาม และสะท้อนออกถึงรูปแบบวิถีชีวิตที่สัมพันธ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางภูมิศาสตร์ในแต่ ละท้องถิ่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535; เอี่ยม ทองดี, 2538; ลักษณะ จัตุโพธิ์, 2541)

2. การปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรูปแบบการใช้งาน และ ปฏิสัมพันธ์ที่สื่อสารโดยง่าย สัมพันธ์กับ ประสบการณ์ของผู้ใช้ที่มีความผูกพันและเข้าใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิตที่ถูกถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จึงสามารถควบคุมและใช้งานได้ อย่างมีความเข้าใจอย่างชัดเจนใน กระบวนการที่เปลี่ยนแปลงและรับถึงวัตถุประสงค์ใน การปฏิสัมพันธ์ (Jones, J. Christopher, 1992)

3. การปฏิสัมพันธ์ทางด้านสังคมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในเชิงสังคมวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผสมผสานอยู่ในวิถีการดำรงชีวิต เช่น จิต วิญญาณในการประดิษฐ์ หัตถกรรม ที่ส่งผลต่อรูปแบบที่สะท้อนถึงความศรัทธาในพุทธศาสนา และ ความละเอียดประณีต แสดงผ่านลวดลายที่แสดงถึงความตั้งใจ ความเคารพอ่อนน้อม ที่แสดงออกผ่านทางภูมิปัญญา เช่น วัฒนธรรมการใช้ผ้าชิ้นห่อคัมภีร์ (พระไตรปิฎก) ไบลานของชาวอีสาน เนื่องจากผู้ทอซึ่งเป็นเพศหญิง ไม่มีสิทธิได้บวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งการบวชนี้เป็นเหมือนการ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ผู้หญิงชาวอีสานจึงพยายามใช้การทอผ้าชิ้นอย่างตั้งใจประณีตเพื่อใช้ห่อ คัมภีร์ไบลานแสดงออกถึงความ ต้องการทำนุบำรุงพุทธศาสนา (สุริยา สบุทคุปติ และ พัฒนา กิติอาษา, 2546) ลักษณะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดกันในชุมชนและครอบครัว โดยการบอกเล่า (มุขปาฐะ) และเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติ มากกว่าการออกแบบด้วยวิธีการเขียนแบบ หรือผ่านการช่วยเหลือโดยผู้เชี่ยวชาญในทางวิศวกรรม หรือนักออกแบบมืออาชีพ จุดมุ่งหมายใน การผลิตทั้งด้านรูปแบบและการใช้งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงค่อนข้างยากในการให้ เหตุผลถึงจุดประสงค์ของรูปแบบที่เกิดขึ้น เนื่องจากผ่านการสืบทอด สั่งสมมาเป็นระยะเวลา ยาวนานมากกว่าการแก้ปัญหาปรับปรุงรูปแบบ โดยผู้ใช้งเอง (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535; Jones, J. Christopher, 1992; ลักษณะ จัตุโพธิ์, 2541)

ประเวศ วะสี (2532) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีการบูรณาการสูง ทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตรธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2534) อ้างถึงใน กิตติพิศ ศิริสูตร (2538) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัวความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ

2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อของสังคม โดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่า ถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือนชานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญามี 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุและการกระทำทั้งหลาย
2. เป็นนามธรรม ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชีวิต

รัตนะ บัวสนธิ์ (2533) ได้กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งเป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน รวมทั้งให้ทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วยดังนั้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในโรงเรียน มีหลายวิธี ได้แก่

1. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน
2. ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน
3. ให้คำปรึกษา ทารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน
4. ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

2.3.2.2 คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีประโยชน์และคุณค่าที่สัมพันธ์กับการใช้ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นและ สภาพแวดล้อมอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกตาม จุดมุ่งหมายในชีวิตของผู้คนในสังคมได้ 3 ประการดังนี้

1. จุดมุ่งหมายในการสร้าง “สัมพันธ์ภาพ” ระหว่างผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อม ที่อยู่รอบรอบทั้งหมด ทั้งความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (เอี่ยม ทองดี, 2538; กำธน สินธุวานนธ์, 2542)

2. จุดมุ่งหมายในการสร้าง “ดุลยภาพ” ซึ่งสร้างให้เกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจในผู้อื่น และเข้าใจใน ธรรมชาติ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในสังคม โดยสามารถวิเคราะห์จำแนกออก ตามการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมได้ 4 รูปแบบดังนี้

1. ดุลยภาพในตัวภูมิปัญญา เนื่องจากรูปแบบของภูมิปัญญาที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยได้รับการปรับปรุงและขัดเกลาตลอดเวลาเป็นจำนวนมากมาหลายครั้ง วิธีการดังกล่าวสามารถสร้างความสมดุลที่สมบูรณ์ในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ในหลายด้าน ด้วยรูปแบบที่มีความเรียบง่าย ลงตัว มีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถตอบสนองความต้องการของ ผู้ใช้เข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิตสภาพแวดล้อมทั้งในธรรมชาติและในสังคม (Jones, J. Christopher. 1992; ลักษณะ จัตุโพธิ์, 2541)

2. ดุลยภาพระหว่างร่างกายและจิตใจภายในตัวผู้คนในสังคม แสดงออกผ่านพฤติกรรมในการใช้ชีวิตที่มีทั้งการใช้แรงงานทางกายในการทำงาน และการใช้แรงงานทาง สมอง ในการแก้ปัญหา การจัดการ การดูแลรักษา ให้ผลผลิตทางการเกษตรของตนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทางจิตใจแสดงออกผ่านการประดิษฐ์ของใช้ การดูแลบ้านเรือน ที่ผสมผสานสุนทรียภาพของแต่ละบุคคล (กำธน สินธุวานนธ์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

3. ดุลยภาพระหว่างผู้คนในสังคมและชุมชน เช่น การช่วยเหลือกันในชุมชน การใช้ระบบน้ำใจ แลกเปลี่ยนแรงงานและการช่วยเหลือกันเมื่อคนในชุมชนมีปัญหา หรือ การแสดงออกด้วยความสามัคคีผ่านทางพิธีกรรมในชุมชนเมื่อเกิดปัญหาร่วมกัน แม้แต่รูปแบบของ การค้าที่แสดงถึงความสมดุล เช่น การค้าขายเพื่อแลกเปลี่ยนอาหาร สิ่งของ เครื่องใช้ที่มีความจำเป็น ในชีวิตไม่ได้มุ่งเน้นในการแลกเปลี่ยนเพื่อเงินตรา ไม่มีการชั่งตวงวัดออกมาเป็นตัวเลขที่ตายตัว แต่เป็นการแลกเปลี่ยนโดยใช้ความรู้สึกที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดความอบอุ่นและ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี (เอี่ยม ทองดี, 2538; กำธน สินธุวานนธ์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

4. ดุลยภาพระหว่างผู้คนกับธรรมชาติ (และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติ) ผู้คนในสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเคารพในการใช้ วัสดุ สิ่งของ วัตถุดิบ อาหาร ที่มาจากในธรรมชาติ ความเคารพดังกล่าวเกิดจากความเชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงมีการพึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง และมีความ เข้าใจถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติในภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม แก่ผู้คนในสังคม (เอี่ยม ทองดี, 2538; กำธน สินธุวานนธ์, 2542)

3. จุดมุ่งหมายของผู้คนในสังคม เพื่อการมี “อิสรภาพ” ในการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาเกิดจากการใช้สติปัญญาเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตและการ ทำมาหากิน และการแก้ปัญหาดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน ให้มีอิสระในการ ใช้ชีวิตไม่พึ่งพาเทคโนโลยีชั้นสูง จากสังคมภายนอก ตัวอย่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอิสระใน การใช้ชีวิต เช่น การปลูกข้าวหรือผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเอาไว้กินเองในครัวเรือนในสังคม เกษตรกรรม การใช้ยา รักษาโรค ที่ใช้สมุนไพรที่หาได้ในชุมชน การสร้างบ้านเรือนหรือการ ประดิษฐ์อุปกรณ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยตนเองหรือคนในชุมชนโดยใช้วัสดุที่สามารถหาได้ง่าย ในท้องถิ่น ส่งผลต่อรูปแบบ การปฏิสัมพันธ์ ที่กลมกลืนลงตัวกับวิถีชีวิต ทำให้สามารถดูแลรักษา และซ่อมบำรุงได้โดยง่าย มี อิสรภาพในการดำเนินชีวิตและลดการพึ่งพาจากสังคมภายนอก (เอี่ยม ทองดี, 2538; กำธน สินธุวานนท์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549) สภาพการณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมการ เปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีผลกระทบต่อภูมิปัญญานั้นเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งในอดีต และปัจจุบัน ใน อดีตอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยอิทธิพลของประเทศที่มีความเจริญกว่าเผยแพร่ วัฒนธรรมของตนผ่านทาง การค้าของชนชั้นปกครองในประเทศ แต่ใน ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่เกิดจาก อิทธิพลของสังคมภายนอกที่มีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีที่สูงกว่าภายใต้ ระบบทุนนิยมแพร่ ผ่านทางกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงและอิทธิพลเหนือกลุ่มอื่นๆในประเทศ (Everett M. Rogers. 1962; Francis Fukuyama, 1992) โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภูมิปัญญาสามารถ แบ่งออกได้ตาม รูปแบบของผลกระทบต่อสังคมได้ดังนี้

1. ผลกระทบโดยตรงของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ผลกระทบ โดยตรงเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมที่มีความรวดเร็ว ชัดเจนส่งผลต่อภูมิ ปัญญาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการขาดแคลน วัสดุในการผลิตภูมิ ปัญญา ซึ่งในอดีตผู้ใช้ในชุมชนสามารถหาวัสดุที่นำมาผลิตภูมิปัญญาในเชิง หัตถกรรมได้จาก สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในชุมชนได้โดยง่าย แต่ปัจจุบันไม่สามารถหาวัสดุ เดิมมาใช้เนื่องจากขาด แคลน วัสดุมีมูลค่าที่สูงขึ้นมากจนเกินกำลังทรัพย์ซึ่งบางครั้งผู้ใช้ในชุมชนอาจ “จำยอม” เปลี่ยนแปลง พัฒนาตัว ภูมิปัญญาด้วยตนเองซึ่งอาจจะทำให้คุณค่าบางอย่างในตัวภูมิปัญญาสูญเสียไป (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2534; สวทช. และ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545)

2. ผลกระทบโดยทางอ้อมของการเปลี่ยนแปลงในสังคมผลกระทบ ทางอ้อมเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของสังคม เมื่อโครงสร้าง ของสังคมเปลี่ยนไป ส่วนต่างๆ ที่อยู่ภายในโครงสร้างจะเปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งจากในอดีตโครงสร้าง ของสังคมในประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีวิถีการดำเนินชีวิต และปฏิสัมพันธ์อันดีต่อ สภาพแวดล้อมและภูมิปัญญา ด้วยความเคารพและสมดุลงาน ได้มีการปรับเปลี่ยนอย่างช้าๆ มาสู่สังคม ในเชิงพาณิชย์ที่ส่งผลต่อภูมิ ปัญญาท้องถิ่นให้แตกต่างไปจากเดิม (เอี่ยม ทองดี, 2538; Helen Ho, 2001; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยที่มีความซับซ้อนในหลายด้าน เช่น ด้านการเรียนรู้ และถ่ายทอด การเปลี่ยนแปลงแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ในชุมชนที่ใช้ รูปแบบการบอก เล่าร่วมกับการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติปรับเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ระบบความรู้สมัยใหม่ ในโรงเรียนและ มหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการสอนเพื่อตอบสนองระบบพาณิชย์นิยม ส่งผลให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงจาก การใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาในชีวิตเพื่อความสัมพันธ์ในชุมชน กลายเป็นการสร้างมูลค่าแก่ ความรู้เพื่อการตอบสนองจุดมุ่งหมายในเชิงพาณิชย์ ซึ่งความรู้ดังกล่าวอาจไม่ได้คำนึงถึง ความสัมพันธ์ต่อชุมชนหรือสังคมของผู้เรียนรู้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

โลกทัศน์เชิงพาณิชย์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง ความสุขและประโยชน์ส่วนตน เน้นการพึ่งพาเทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสบายจากสังคมภายนอก ขาดการคำนึงถึง “สัมพันธ์ภาพ” ในชุมชนและสังคม ขาดซึ่ง “ดุลยภาพ” และ “อิสรภาพ” ในการ ดำเนินชีวิต ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้เกิดการลดลงของความต้องการของผู้ใช้ภูมิปัญญาในสังคม ผู้ใช้ในสังคมไม่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น จากการลงแขกเกี่ยวข้าวร่วมกันในชุมชนที่ใช้ระบบน้ำใจสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน เปลี่ยนเป็นการใช้ระบบการจ้างแรงงานด้วยเงิน การเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตที่มีการประดิษฐ์อุปกรณ์เครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยตนเองในครัวเรือนหรือชุมชนเป็น การใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อความสะดวกสบาย จากสังคมภายนอก (เอี่ยม ทองดี, 2538; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

ระดับของการเปลี่ยนแปลงในภูมิปัญญาที่เกิดขึ้น มีหลายระดับได้แก่การเปลี่ยนแปลง มุมมองและทัศนคติของผู้ใช้ในสังคมต่อภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทาง สังคม เช่น การเปลี่ยนจากอาชีพจากเกษตรกรในสังคมเกษตรกรรมไปสู่อาชีพอื่นที่ตอบสนอง ระบบความรู้เชิงพาณิชย์อาจส่งผลต่อผู้ใช้ให้เกิดความละเลยขาดความเคารพต่อธรรมชาติและภูมิปัญญา ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในชุมชนและสังคมลดลงรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุปสงค์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การสร้างอุปสงค์ใหม่เพื่อการคา เช่น การมุ่งผลิตภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพาณิชย์ หรือการมุ่งผลิตภูมิปัญญาเพื่อการตอบสนองสังคมภายนอกที่ขาด ความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญา (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532; สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2534; กำธน สินธุวานนท์, 2542; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2549)

2.3.3 ขอบข่ายภูมิปัญญาไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กำหนดความหมาย และขอบข่ายภูมิปัญญาไทยไว้คือ ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุล กับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทยซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายกลุ่ม เช่น

1. กลุ่มเกษตรกรรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาดการแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. กลุ่มอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ได้แก่ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. กลุ่มการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

4. กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำการทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น

5. กลุ่มกองทุนและธุรกิจชุมชน ได้แก่ ความสามารถในด้านการสะสมและบริหารกองทุนและสวัสดิการชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การจัดการกองทุนของชุมชนในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ รวมถึงความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน และการจัดระบบ สวัสดิการบริการชุมชน

6. กลุ่มศิลปกรรม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้านและนันทนาการ

7. กลุ่มภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษาวรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรตหนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ

8. กลุ่มปรัชญา ศาสนาและประเพณี ได้แก่ ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว

9. กลุ่มโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

จากขอบข่ายภูมิปัญญาไทยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสนใจศึกษาภูมิปัญญาไทยกลุ่มเกษตรกรรมกลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ เพราะในบริบทของเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ผลผลิตทางการเกษตรบางชนิดสามารถนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เก็บรักษา ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และในบางพื้นที่เป็นชุมชนเก่าแก่ มีภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับภูมิปัญญาทั้ง 3 กลุ่มดังนี้

2.3.3.1 กลุ่มเกษตรกรกรม ได้แก่ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองใน สภาพการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้าน การตลาดการแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตรเป็นต้น

2.3.3.2 กลุ่มการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษา สุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจาก สมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น

ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย <http://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book544/thai.html> โดย อาจารย์กิตติ ลีสยาม

1. ความหมายภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญา ตามพจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า พื้นความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญาการแพทย์ แผนไทย ทางการแพทย์แผนไทยได้ให้ความหมายว่า พื้นความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการแพทย์แผน ไทย การแพทย์แผนไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา หรือ ป้องกันโรค หรือการส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์หรือสัตว์ การผดุงครรภ์ การนวดไทย และให้ หมายรวมถึงการเตรียมการผลิตยาแผนไทย และการประดิษฐ์อุปกรณ์ และเครื่องมือทางการ แพทย์ ทั้งนี้โดยอาศัยความรู้หรือตำราที่ได้ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา การแพทย์แผนไทย ตาม พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า การประกอบโรคศิลปะตาม ความรู้หรือตำราแบบไทยที่ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา หรือตามการศึกษาจากสถานศึกษาที่ คณะกรรมการรับรองการประกอบโรคศิลปะ ตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ได้ ให้ความหมายว่า การประกอบวิชาชีพที่กระทำหรือมุ่งหมายจะกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการตรวจโรค การ วินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การส่งเสริมและการฟื้นฟูสุขภาพ การผดุงครรภ์ แต่ไม่รวมถึง การประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นๆ

2. กล่าวโดยรวมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย หมายความว่าถึง พื้นความรู้ ความสามารถหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ไทย หรือจะให้ความหมายตามสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีนโยบายส่งเสริมภูมิ ปัญญาไทยในการจัดการศึกษา เพื่อยกย่องและเชิดชูเกียรติ “ครูภูมิปัญญาไทย” ภูมิปัญญาไทย หมายความว่าถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสรปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและ พัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทย มี ลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็น ที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาชิ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการ ปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและ

วรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ ด้านการแพทย์แผนไทย อันได้แก่ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพรอันมีอยู่หลากหลาย การนวดไทย การดูแล และรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ถือเป็นระบบการแพทย์แบบองค์รวมระหว่าง กาย จิต สังคมและธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นว่าการแพทย์แผนไทยไม่ได้มุ่งเน้นเป็นแต่เพียงการบำบัดโรคทางกาย หรือการรักษาเฉพาะส่วนอย่างการแพทย์ตะวันตก แต่เป็นการดูแลสุขภาพของคนทั้งร่างกาย และจิตในระดับปัจเจกบุคคล และยังสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคม และยังเอื้อประสานความสมดุลของระบบนิเวศน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยจึงต้องเป็นองค์ความรู้ ระบบความคิด ความเชื่อของชุมชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสม ปรับตัว และดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมในแง่การจัดการป้องกัน การดูแล และการรักษาสุขภาพของคนไทยที่มีการพัฒนาสืบทอดกันมา รากฐานหรือองค์ความรู้การแพทย์แผนไทยนั้นเป็นผลจากการใช้สติปัญญาปรับตัวตามสภาวะการณ์ต่างๆ เป็นภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ของคนไทยเอง หรืออาจเป็นภูมิปัญญาจากภายนอกที่ได้มีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอด ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และเกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนชาติอื่น และรับเอามาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย

2. ความเป็นมาของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยการแพทย์แผนไทยนับว่าเป็นภูมิปัญญาของชาติ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณ ควบคู่มากับสังคมไทย เป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก พัฒนาและถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อแก้ปัญหาสุขภาพให้สมดุลกับบุคคล สังคม และสภาพแวดล้อม และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ได้ 3 ลักษณะ คือ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ
- 2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมหรือชุมชน
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

นับว่าการแพทย์ดั้งเดิมของไทยก็ผูกพันกับความเชื่อดังกล่าว อันได้แก่ ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ หรือการเคารพธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากมีการบวงสรวงเทพ เทวดา เจ้าป่า เจ้าเขา แม่ธรณี เป็นต้น ต่อมา มีการลองผิดลองถูก จดจำสมุนไพร เกิดเป็นการแพทย์พื้นบ้าน อันเป็นการแพทย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ ทดสอบเรื่องสรรพคุณสมุนไพร ทั้งจากพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมผสมผสานกับการแพทย์ประสบการณ์ จึงเกิดระบบการแพทย์พื้นบ้าน จากนั้น การแพทย์แผนไทยก็ได้รับอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของขอม อินเดีย และจีน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและผสมผสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งอิทธิพลขอมสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปรากฏหลักฐาน คือ อโรคยศาลที่พบในประเทศไทยหรือตำราสมุดข่อยโบราณที่เป็นตำรา ภาษาขอม การเผยแพร่ศาสนาพุทธและฮินดูจากอินเดีย ทำให้การแพทย์อายุรเวทเข้ามามีอิทธิพลและเป็นรากฐานของการแพทย์แผนไทย ดังจะเห็นได้ว่า ตำราหรือคัมภีร์แพทย์จะเริ่มต้นคำปณาม หรือนมัสการพระพุทธเจ้า มีการอ้างถึง

ปรมาจารย์ทางการแพทย์คือ หมอชีวกโกมารภัจจ์ จากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา เช่น กล่าวถึงธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็มีปรากฏในพระไตรปิฎก และอิทธิพลของการแพทย์จีนก็มีหลักฐาน เช่น ตำราพระโอสถพระนารายณ์ ก็ประกอบด้วยหม้อจีนและตำรับแพทย์จีน หรือมีการใช้โกฎ ซึ่งเป็นตัวยาจีน ในยาอายุวัฒนะ เป็นต้น ซึ่งการแพทย์จีนเข้ามามีอิทธิพลเฉพาะตัวยา แต่ทฤษฎีการแพทย์จีนและหลักการวินิจฉัยอย่างการแกะจับชีพจรคนไข้ก็เป็นเพียงเครื่องมือประกอบในการวินิจฉัยโรคเท่านั้น

นอกจากนี้ ทฤษฎีการแพทย์ดั้งเดิม ได้แก่ ทฤษฎีธาตุสมุฏฐาน อุตสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน และกาลสมุฏฐาน ก็ล้วนเป็นรากฐานการแพทย์แผนไทย ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า รากฐานการแพทย์แผนไทยประกอบด้วย

1. ระบบการแพทย์พื้นบ้าน หรือระบบการแพทย์ท้องถิ่น
2. พระพุทธศาสนา
3. อายุรเวทจากอินเดีย
4. การแพทย์จีนหรือการแพทย์ขอม
5. ทฤษฎีการแพทย์ดั้งเดิม

ความเป็นมาของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในยุคก่อนสมัยสุโขทัยที่ปรากฏเด่นชัดทางโบราณคดี ได้แก่ อโรคยศาล ที่สร้างสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งมีปรากฏหลักฐานในประเทศไทยถึง 22 แห่ง โดยมีอโรคยศาลที่เปรียบเหมือนโรงพยาบาล ซึ่งมีความสำคัญ คือ มีพระพุทธรูปปางชยคุรุไวฑูรย์ประภา ซึ่งถือว่าเป็นพระพุทธรูปเจ้าทางด้านกรการแพทย์ และยังพบจารึกที่กล่าวถึงแพทย์อายุรเวทและตัวยารักษาโรค ดังนั้น ในอโรคยศาล น่าจะมีการรักษาด้วยสมุนไพร ประกอบกับพิธีกรรมความเชื่อ หลังจากพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สวรรคต ความเจริญรุ่งเรืองและการแผ่อำนาจทางการเมืองของขอมก็เริ่มเสื่อมลง พร้อมกับการเจริญรุ่งเรืองของรัฐสุโขทัยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งการบำบัดและรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้รับอิทธิพลจากศาสนาและวัฒนธรรมจากขอมอินเดีย และจีน และจากระบบการแพทย์พื้นบ้านอันเป็นการแพทย์ประสบการณ์ เกิดการผสมผสานหล่อหลอมเป็นรากฐานของการแพทย์แผนไทยมาตั้งแต่รัฐสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์

3. องค์ประกอบของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

องค์ประกอบของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ประกอบด้วย ตำราหรือคัมภีร์แพทย์แผนไทย บุคลากรแพทย์แผนไทย ป่าและสมุนไพร ส่วนประเภทของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สามารถแบ่งได้เป็นการแพทย์แผนไทย ตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 และการแพทย์พื้นบ้าน

3.1 ตำราและคัมภีร์การแพทย์แผนไทย

3.1.1 ตำราการแพทย์แผนไทย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า หลักวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทย ทั้งที่บันทึกไว้ในสมุดไทย ใบลาน ศิลาจารึก หรือวัสดุอื่น หรือมิได้มีการบันทึกกันไว้ แต่เป็นการเรียนรู้หรือถ่ายทอดสืบต่อกันมาไม่ว่าด้วยวิธีใด เช่น ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง เป็นต้น

3.1.2 ตำรับยาแผนไทย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า สูตรซึ่งระบุกรรมวิธีการผลิตและส่วนประกอบสิ่งปรุงที่มียาแผนไทยรวมอยู่ด้วยไม่ว่า สิ่งปรุงนั้นจะมีรูปลักษณะใด เช่น ตำรับยาในตำราจารึกวัดราชโอรส และตำราพระโอสถพระนารายณ์ เป็นต้น

3.1.3 คัมภีร์แพทย์ คือ องค์ความรู้ หรือทฤษฎีการแพทย์แผนไทย หรือ ทฤษฎีโรคของการแพทย์แผนไทย อันเป็นความรู้ที่มีการบันทึก ถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยมากจะเป็นคัมภีร์โรคแผนโบราณหลายๆ คัมภีร์ มักถูกรวบรวมอยู่ในตำราการแพทย์แผนไทย เช่น คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย คัมภีร์โรคนิทาน และคัมภีร์ธาตวิภังค์ เป็นต้น

3.2 บุคลากรการแพทย์แผนไทย แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.2.1 แพทย์แผนไทยที่ขึ้นทะเบียนของทางราชการ แพทย์ที่มีการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ตำราเปิดเผยมีแบบฉบับแน่นอน ต้องผ่านการขึ้นทะเบียนของกองประกอบโรคศิลปะ กระทรวงสาธารณสุข แบ่งออกเป็น 2 สาขาตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ได้แก่

ก. สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง การประกอบโรคศิลปะตามความรู้หรือตำราแผนไทยที่ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา หรือตามการศึกษาจากสถานที่คณะกรรมการรับรอง ได้แก่ เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทยและการนวดไทย

ข. สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ หมายถึง การประกอบโรคศิลปะตามการศึกษาจากสถานศึกษาที่คณะกรรมการรับรองและใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อการตรวจวินิจฉัยและการบำบัดโรคที่กำหนดในกฎกระทรวง

3.2.2 แพทย์แผนไทยที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนของทางราชการ ได้แก่ บุคคลที่เรียนรู้ด้วยตนเอง หรือได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ หรือจากการฝากตัวเป็นศิษย์กับครูหมอพื้นบ้าน การเรียนอาศัยทฤษฎีจากตำราเก่าที่สืบทอดกันมา เช่น สมุดข่อยใบลาน หรือจากประสบการณ์ตรง ให้การรักษาด้วยสมุนไพรหรือวิถีธรรมชาติ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น แก่สมาชิกในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัยกัน และได้รับการยอมรับจากชุมชน แต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับทางราชการ เช่น หมอยาพื้นบ้าน หมอพระ หมอนวด หมอตำแย หมอกระดูก หมอน้ำมนต์ หมออุ้ง เป็นต้น

3.3 ป่าไม้และสมุนไพร ป่าเป็นคลังยา ประกอบด้วย สมุนไพรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ได้แก่ พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ หมอพื้นบ้านเรียนรู้จากป่า เรื่องยาสมุนไพร พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ป่าจึงเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของหมอยาพื้นบ้าน ซึ่งหมอพื้นบ้านมักจะเก็บยาจากป่า ซึ่งอาจเป็นป่านุรักษ์ที่เป็นอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือป่าชุมชนใกล้ที่อยู่อาศัย การเก็บสมุนไพรจะเก็บในเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือ สำหรับพืชป่าจะเก็บเฉพาะส่วนที่จะนำมาทำยา ส่วนที่เหลือยังคงไว้หรือสามารถขยายพันธุ์เจริญเติบโตต่อไปได้ และจะไม่นำพืชป่าออกมาปลูกที่บ้านอย่างเด็ดขาด แสดงถึงการให้ความสำคัญของถิ่นกำเนิดสมุนไพร หมอพื้นบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมักจะได้องค์ความรู้มาจากป่าทั้งด้านพฤกษศาสตร์และสรรพคุณทางยา และหมอพื้นบ้านบางคนรู้จักพรรณไม้เกือบทั้งหมดของป่า กล่าวได้ว่า ป่าและสมุนไพรเป็นแหล่งภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าได้ลดลงอย่างมาก จึงควรให้ความสำคัญช่วยรักษาและปลูกป่า

ทดแทน อนุรักษ์และป้องกันการทำลายพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสมุนไพร ทดแทนสมุนไพรธรรมชาติ การวางแผนการจัดการ และการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

4. ประเภทของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ประเภทของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย สามารถแบ่งได้เป็นภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน โดยที่การแพทย์แผนไทยจะมีการเรียนการสอน ครูผู้สอน และตำราที่ใช้เป็นระบบชัดเจนกว่าการแพทย์พื้นบ้าน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเภท ดังนี้

4.1 ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย แบ่งตามประเภทตามพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ได้แก่ เวชกรรมไทย เภสัชกรรมไทย การผดุงครรภ์ไทยและการนวดไทย มีนิยามดังนี้

4.1.1 เวชกรรมไทย หมายความว่า การตรวจ การวินิจฉัย การบำบัดหรือการป้องกันโรคด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย คือ เวชกรไทย หรือหมอไทยที่มีองค์ความรู้ในการบำบัด รักษา และป้องกันโรคด้วยการแพทย์แผนไทย

4.1.2 เภสัชกรรมไทย หมายความว่า การกระทำในการเตรียมยา การผลิตยา การประดิษฐ์ยา การเลือกสรรยา การควบคุมและการประกันคุณภาพยา การปรุงยาและการจ่ายยาตามใบสั่งยาของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนไทย และการจัดจำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยยา ทั้งนี้ ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย คือ เภสัชกรไทย ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องยาไทย

4.1.3 การผดุงครรภ์ไทย หมายความว่า การตรวจ การบำบัด การแนะนำ และการส่งเสริมสุขภาพหญิงมีครรภ์ การป้องกันความผิดปกติในระยะตั้งครรภ์และระยะคลอด การทำคลอด การดูแลและส่งเสริมสุขภาพมารดาและทารกในระยะหลังคลอด ทั้งนี้ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย คือ หมอไทยที่มีองค์ความรู้เรื่องหญิงมีครรภ์และทารก

4.1.4 การนวดไทย หมายความว่า การตรวจประเมิน การวินิจฉัย การบำบัด การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ และฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธีการกด การคลึง การบีบ การจับ การดัด การดึง การประคบ การอบ หรือวิธีการอื่นตามศิลปะการนวดไทย หรือใช้ยาตามกฎหมายว่าด้วยยา ทั้งนี้ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย คือ หมอไทยที่มีองค์ความรู้เน้นการนวดไทยเพื่อการบำบัดรักษาโรค

4.2 ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาที่มีคววกับสังคมไทย ผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ทั้งความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสืบทอดเป็นการแพทย์ประสบการณ์ท้องถิ่นที่อิงกับบริบทของสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่าง ทำให้เป็นการแพทย์ที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลายเฉพาะถิ่น ดังนั้น การแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นการดูแลสุขภาพตามคติความเชื่อและการดำเนินชีวิต อาจแบ่งเป็นการแพทย์ประสบการณ์ การแพทย์โหราศาสตร์ การแพทย์ไสยศาสตร์ หรือการแพทย์แบบอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น แต่ทั้งนี้การแพทย์พื้นบ้านจะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น จึงทำให้สามารถแบ่งการแพทย์พื้นบ้านออกเป็น 4 ภาค รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 การแพทย์พื้นบ้านภาคเหนือ เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต จิตวิญญาณ ธรรมชาติและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพ มีความเชื่อว่า คนประกอบขึ้นจากรูปกับนาม คือ กาย (ธาตุ) และจิต (ขวัญ) อย่างสมดุล และสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องของกรรมที่อาจไปสัมพันธ์กัน เช่น คนกับชุมชน คนกับผีหรือจิตวิญญาณ หรือคนกับธรรมชาติ หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคเหนือ เช่น ฮ้องขวัญ กินอ้อพญา ย่าขาง ตอกเส้น ฟ้อนเซ็ง เซ็ดแหก ผีย่าหม้อหนึ่ง และชวากซุย เป็นต้น

4.2.2 การแพทย์พื้นบ้านภาคอีสาน ชาวอีสานมีความเชื่อเรื่องผีแถน เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง ทำให้เกิด ดิน น้ำ ลม ไฟ โลกและมนุษย์ การติดต่อกับผีแถนโดยผ่านทางพิธีกรรมบุญบั้งไฟและลำผีฟ้า มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ เรื่องขวัญ ซึ่งเป็นสิ่งรวมศูนย์ชีวิตภูมิปัญญาด้านสุขภาพของคนอีสานถึงสาเหตุการเจ็บป่วย จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคอีสาน เช่น หมอลำผีฟ้า การอยู่ไฟหรืออยู่กรรม การสู่วัณ การบูชาผีปู่ตา และโจลมะมั่วด เป็นต้น

4.2.3 การแพทย์พื้นบ้านภาคกลาง ภาคกลางมักเรียกตัวเองว่าชาวพุทธ เนื่องจากส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นศูนย์กลางการรักษา สืบทอดตำรายาพื้นบ้าน ตลอดการรักษาด้วยคาถาเวทมนต์ ความเชื่อในท้องถิ่นยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ศาลพระภูมิเจ้าที่ นอกจากนี้ ภาคกลางยังเป็นศูนย์รวมผสมกลมกลืนของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมมอญ อิสลาม และจีน เป็นต้น ดังนั้น ความคิด ความเชื่อในการดูแลสุขภาพจึงมีความหลากหลาย ทั้งการดูแลรักษาสุขภาพแบบดั้งเดิมผสมผสานกับอิทธิพลของวัฒนธรรมอื่น มีการปรับใช้ให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวภาคกลาง ตัวอย่างการแพทย์พื้นบ้านภาคกลาง เช่น การเหยียบเหล็กแดงของหมออิสลาม การทำนายพยากรณ์ปัญหาสุขภาพ การดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรม การรักษาผู้ป่วยด้วยวัฒนธรรมของ การนวดพื้นบ้านภาคกลาง เป็นต้น

4.2.4 การแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ นับเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งพราหมณ์ อิสลาม จีนและมลายู ชาวใต้มีความเชื่อเรื่องผีไม่ต่างจากชาวล้านนาและชาวอีสาน เชื่อว่า มีผีสถิตอยู่ในธรรมชาติ เช่น ผีเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่นา และยังนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า “ครูโนรา” ในเรื่องความเจ็บป่วยชาวใต้เชื่อว่า เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจธรรมชาติ และอำนาจความผิดปกติทางสังคม การแพทย์พื้นบ้านภาคใต้ ตัวอย่างเช่น โต้ะปีแด (หมอดำแยชาวไทยมุสลิม) โนราลงครู หมองู หมอยาสมุนไพร และหมอบีบหมอนวดภาคใต้ เป็นต้น

2.3.3.3 ด้านโภชนาการ ได้แก่ ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยาได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย

2.4 นโยบายรัฐ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

2.4.1 ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร

1. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ทั้งในมิติของการผลิตที่สามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนภาคเกษตร และเป็นฐานการผลิตที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการค้าและการส่งออกสำหรับภาคการผลิตและบริการอื่นๆ รวมถึงในมิติการพัฒนาสู่แหล่งการผลิตพลังงานทดแทนที่สำคัญของประเทศเนื่องจากภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตที่เข้มแข็งด้วยมีที่ตั้งทางภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสม มีภูมิปัญญาด้านการผลิต การประยุกต์ดัดแปลง และวัฒนธรรมอาหารที่เข้มแข็งและหลากหลาย รวมทั้งเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารส่งออกที่สำคัญรายใหญ่ของโลก ซึ่งสถานการณ์การพัฒนาของภาคเกษตรตลอดช่วงที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

1.1 บทบาทภาคเกษตรเริ่มลดลงแต่ยังเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศ โดยปัจจุบันมีพื้นที่ทางการเกษตร ร้อยละ 40.0 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ครัวเรือนเกษตรกร 6.9 ล้านครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยเกษตรกรรายย่อยที่ผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง เกษตรกรที่ผลิตเชิงพาณิชย์ และเกษตรกรที่แปรรูปผลิตผลเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยในปี 2553 สามารถ ทำการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมงรวมมูลค่า 381,594 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 8.3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ลดลงจากร้อยละ 9.0 ในปี 2549 ในขณะที่การผลิตส่วนใหญ่ยังมีปริมาณผลผลิตพอเพียงกับความต้องการใช้ภายในประเทศสามารถเป็นหลักประกันในการพึ่งพาและสร้างความมั่นคงของสินค้าเกษตรและอาหารที่ใช้ภายในประเทศได้และมีเหลือส่งออกสร้างรายได้ให้กับประเทศ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน โดยเฉพาะข้าว มีผลผลิตเหลือส่งออก ร้อยละ 45.0 ของผลผลิตทั้งหมดที่ผลิตได้ มันสำปะหลัง ส่งออกร้อยละ 31.0 อ้อย (น้ำตาล) ส่งออก ร้อยละ 67.0 ของผลผลิตทั้งหมด ขณะที่สินค้าปศุสัตว์และประมงส่งออกที่สำคัญ เช่น กุ้ง และไก่ มีปริมาณการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 86.0 และ 32.0 ของปริมาณผลผลิตทั้งหมด ตามลำดับอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันตลาดสินค้าเกษตรมีการแข่งขันรุนแรงและมีแนวโน้มถูกแย่งส่วนแบ่งตลาดจากประเทศคู่แข่งที่สำคัญมากขึ้น

1.2 ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทย มีแนวโน้มลดลงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยจะเห็นได้จากประสิทธิภาพการผลิตโดยเฉลี่ยในบางสินค้าที่ยังคงต่ำ หากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากภาคเกษตร ไม่สามารถเร่งพัฒนาสภาพการผลิตได้ทันต่อสภาพการแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งออกหลักของภาคเกษตรยังคงอยู่ในรูปของสินค้าขั้นปฐม และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาหนี้สินและความยากจน โดยในปี 2550 ประเทศไทยมีคนยากจนทั้งสิ้น 5.4 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเกษตรกร ร้อยละ 56.9 อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น พื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในบางพื้นที่ไม่สูงเท่าที่ควร และมีคุณภาพผลผลิตไม่สม่ำเสมอ เกษตรกรส่วนใหญ่พึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกโดยเฉพาะปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และผลิตพืชเชิงเดี่ยวเป็นหลัก ในขณะที่การพัฒนา

ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนยังไม่สามารถขยายตัวได้เท่าที่ควร ทำให้มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของราคามากขึ้น ขณะที่ราคาผลผลิตเกษตรผันผวนและขึ้นกับราคาในตลาดโลก การเกิดภัยพิบัติจากธรรมชาติบ่อยครั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจุบันเกษตรกรรมมีแนวโน้มสูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินและกลายเป็นผู้เช่ามากขึ้น ทำให้ขาดความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรม ในขณะเดียวกันพบว่า รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเพิ่มจาก 52,933 บาทต่อครัวเรือน ในปีการผลิต 2548/49 เป็น 58,632 บาทต่อครัวเรือน ในปีการผลิต 2552/53 ซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่งเนื่องจากราคาผลผลิตการเกษตรที่ปรับตัวสูงขึ้นในสินค้าเกษตรที่สำคัญ เช่น ยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรก็มีขนาดหนี้สินต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นกัน จาก 52,897 บาท ในปี 2548/49 เป็น 54,409 บาท ในปี 2552/53

1.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการครอบครองทรัพยากรพันธุกรรมส่งผลกระทบต่อวิถีการผลิตของเกษตรกร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของปริมาณและการกระจายตัวของน้ำฝน ระดับอุณหภูมิเฉลี่ยที่มีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในเชิงฤดูกาลต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากต่อความมั่นคงอาหารและพลังงานของประเทศ ในขณะเดียวกัน ปัญหาการครอบครองทรัพยากรพันธุกรรมและการผูกขาดทางการค้าเมล็ดพันธุ์พืช จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยจำนวนมากที่พึ่งพาอาศัยทรัพยากรป่าไม้พันธุ์พืชต่างๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสมุนไพร และกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว

1.4 การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ผลกระทบจากการที่ประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกษตรกรที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประกอบกับคนหนุ่มสาวไม่สนใจทางการเกษตร โดยในช่วงปี 2541-2550 จำนวนแรงงานภาคเกษตรลดลงประมาณร้อยละ 1.9 ต่อปี ส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรและศักยภาพภาคเกษตรในอนาคต ในขณะที่ความต้องการอาหารทั้งภายในประเทศและของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเกิดจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อความมั่นคงอาหารในอนาคต

1.5 ความต้องการพืชที่สามารถนำไปผลิตเป็นพลังงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสถานการณ์ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้น และผันผวนอย่างมากประกอบกับความต้องการใช้พลังงานมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้หลายประเทศในโลก รวมทั้งประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากพืชแทนการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล มากขึ้น และทำให้ความต้องการพืชที่สามารถนำไปผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ผลผลิตการเกษตรจากการปลูกเพื่อเป็นพืชอาหารมาเป็นพืชพลังงานมากขึ้น ซึ่งสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหาร รวมทั้งความมั่นคงอาหารของประเทศและการส่งออกได้ ดังนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน โดยพยายามสร้างฐานภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งและเกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอ มีคุณภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพลังงานทดแทนจาก

พืชที่เพียงพอ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศเมื่อราคาพลังงานเกิดความผันผวน รวมถึงสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรในระบบด้วย

2. การประเมินความเสี่ยง

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ได้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยเสี่ยงที่ภาคเกษตรกำลังเผชิญในหลายมิติ ทั้งในเชิงทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงสถานะความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพของประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของภาคเกษตรให้ลดลงได้ โดยมีปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นฐานการผลิตภาคเกษตรมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น การพัฒนาที่ผ่านมาได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ จำนวนมาก เพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจรวมทั้งภาคเกษตรเพื่อให้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการใช้อย่างสิ้นเปลือง ไม่มีประสิทธิภาพและขาดการบำรุงรักษา ทำให้ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตของภาคเกษตรที่สำคัญมีความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ที่พบปัญหาดินเสื่อมสภาพจำนวน 190.0 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 60.0 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงเกือบปีละ 1.0 ล้านไร่ เนื่องจากการเสื่อมไปตามสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ถูกต้องตามสมรรถนะของดิน ในขณะที่เป้าหมายตามแผนการฟื้นฟูดินของภาครัฐกำหนดไว้ประมาณปีละ 2.0 ล้านไร่ ทำให้การดำเนินงานไม่ทันต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ความเสื่อมโทรมของดินรุนแรงขึ้นนอกจากนี้ มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรในปริมาณมาก โดยมีการนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารเคมีการเกษตรปีละประมาณ 6.0 ล้านตัน มูลค่ากว่า 80,000 ล้านบาท รวมทั้งมีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากประสบปัญหาน้ำ ดันทุนลดลงอย่างมาก ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาคุณภาพน้ำ ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพที่ถูกทำลายมากขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยเสี่ยง ที่ส่งผลต่อความมั่นคงและยั่งยืน รวมถึงความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรในอนาคต

2.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการผลิตภาคเกษตรโดยเฉพาะภาวะน้ำท่วม ภัยแล้ง และฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล รวมถึงโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดซึ่งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตร จากการคาดการณ์ของศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ปี 2547) พบว่า การเพิ่มขึ้นของปริมาณน้ำฝนในภาคกลาง จะทำให้เกิดน้ำท่วมบ่อยครั้งและจำนวนความถี่มากขึ้น มีผลให้การผลิตข้าวในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้ผลผลิตลดลง นอกจากนี้ ยังเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดรุนแรงขึ้น เช่น การระบาดของเพลี้ยแป้งสีชมพูในมันสำปะหลัง ประมาณ 1.0 ล้านไร่ในปี 2552 เป็นต้น รวมถึงการระบาดของโรคพืชบางประเภทที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วแต่เพิ่มระดับความรุนแรงยิ่งขึ้น อาทิ การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลในนาข้าว โรคเหี่ยวเตี้ยและโรคใบหงิกในนาข้าวภาคกลาง ประมาณ 2.4 ล้านไร่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตของภาคเกษตร

2.3 ความอ่อนแอของภาคเกษตรที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ทั้งนี้ เป็นผลจากหลายปัจจัยที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตใน

สังคมเกษตร ที่เข้าสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป ขาดการปฏิสัมพันธ์และทากิจกรรมร่วมกัน ในขณะที่ผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรลดลง อันเกิดจากการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรที่ยังไม่เพียงพอต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิต โดยเฉพาะพื้นที่ชลประทานที่มีเพียง 28.0 ล้านไร่ หรือร้อยละ 22.0 ของพื้นที่ทางการเกษตร ขณะที่การถือครองที่ดินการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรในช่วงปี 2546-2551 ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักเฉลี่ย 19.4 ไร่ต่อครัวเรือน แต่แนวโน้มการเป็นผู้เช่าเพิ่มขึ้น โดยปี 2549 มีการทำการเกษตรบนเนื้อที่ของคนอื่นเพียง 37.0 ล้านไร่ (ร้อยละ 28.4 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร) และเพิ่มเป็น 65.3 ล้านไร่ (ร้อยละ 49.5 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร) ในปี 2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลาง ในขณะเดียวกัน ต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น อันเนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตและการขนส่งสูงขึ้นที่ปรับตัวตามราคาพลังงาน ทำให้ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้เท่าที่ควร ประกอบกับแรงงานเกษตรมีแนวโน้มลดลงและเป็นผู้สูงอายุ รวมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง และมีการย้ายออกจากภาคเกษตรไปในภาคการผลิตอื่น เช่น ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า เป็นต้น ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการพึ่งพาต่างประเทศทั้งปัจจัยการผลิตและตลาดส่งออก เช่น เทคโนโลยี ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ต้องนำเข้าปีละกว่า 80,000 ล้านบาท เป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกว่า 16,000 ล้านบาท โดยในปี 2550 มีสัดส่วนการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 35.0 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ซึ่งนับเป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ผลผลิตที่ได้ยังต้องเผชิญความเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคา ยิ่งกว่านั้นยังมีปัญหาสุขภาพของเกษตรกร ซึ่งตลอดช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยจากพิษภัยของสารเคมีเพิ่มสูงขึ้น นำไปสู่ปัญหาโรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคต่อมไร้ท่อ และปัญหาอื่นๆ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นโรคสำคัญอันดับต้นๆ ของคนไทย ทั้งที่เป็นเกษตรกรและประชาชนทั่วไป โดยในปี 2550 เกษตรกรที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยจากสารเคมีการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 38.5 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.0 ในปี 2540 จึงนับเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งขณะที่ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญส่วนใหญ่ของไทยประมาณร้อยละ 60-70 ต้องพึ่งพิงตลาดส่งออก ทั้งยังเป็นสินค้าขั้นปฐมที่มีมูลค่าเพิ่มน้อย ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำและไม่มีเสถียรภาพ ประกอบกับการเปิดเขตการค้าเสรีส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยในประเทศ เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ซึ่งจะเห็นได้จากปริมาณการนำเข้าวัตถุดิบอาหารและสินค้าเกษตรจากต่างประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่มีการเปิดเขตการค้าเสรีในปี 2547 กับประเทศต่างๆ เช่น จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น รวมมูลค่าปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท และอาจมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นเมื่อเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ในขณะที่ทรัพยากรถูกแย่งชิงจากภาคการผลิตอื่น ทั้งทรัพยากรที่ดินและน้ำ เพื่อตอบสนองความต้องการตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยเฉพาะในพื้นที่ชานเมืองที่มีการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรในพื้นที่การเกษตรเดิมมากขึ้น

2.4 ประเทศไทยมีการใช้พลังงานที่ผลิตจากพืชเพื่อทดแทนพลังงานเชื้อเพลิงจากฟอสซิล มากขึ้น ทำให้มีความต้องการพืชที่สามารถนำไปผลิตเป็นพลังงานเพิ่มมากขึ้น เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น เกษตรกรจึงมีการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรจากการปลูกพืชอาหารมาเป็นการปลูกพืชพลังงานแทน ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารลดลง และทำให้ราคาพืชอาหารมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการผลิตและใช้เอทานอล รวมทั้ง ไบโอดีเซล ให้มีสัดส่วนที่สูงขึ้น เพื่อลดการนำเข้าและการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน โดยมีเป้าหมายการเพิ่มการใช้ เอทานอล และไบโอดีเซลเป็นส่วนประกอบในน้ำมันเบนซินและดีเซลไม่น้อยกว่า 9 และ 4.5 ล้านลิตรต่อวัน ภายในปี 2565 ตามลำดับ เพิ่มขึ้นจากปัจจุบันที่มีการใช้เอทานอล 1.2 ล้านลิตรต่อวัน และไบโอดีเซล 1.7 ล้านลิตรต่อวัน และที่ผ่านมาพบว่า มีปริมาณการผลิตเอทานอล เพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงเพิ่มขึ้นจาก 135.4 ล้านลิตร ในปี 2549 เป็น 426.0 ล้านลิตร ในปี 2553 เพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัวจาก ปี 2549 ขณะที่ปริมาณไบโอดีเซลเพิ่มขึ้นจาก 3.4 ล้านลิตร ในปี 2549 เป็น 595.0 ล้านลิตร ในปี 2553 ซึ่งสถานการณ์แนวโน้มดังกล่าวนับเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศในระยะยาว

3. การสร้างภูมิคุ้มกัน

การประเมินปัจจัยเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่อความเข้มแข็งของภาคเกษตรซึ่งเป็นทั้งความมั่นคงด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพของประเทศ จำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันให้เพิ่มขึ้นและรักษาภูมิคุ้มกันที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้สามารถป้องกันและลดผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ผลการพัฒนาที่ผ่านมา ทุกภาคส่วนได้นำอำนวยการของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยที่หลากหลายและเข้มแข็ง ทำให้ประเทศไทยมีภูมิคุ้มกันและความพร้อมในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงที่ประเทศไทยต้องเผชิญมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องเสริมสร้างจุดแข็งหรือภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ในภาคการผลิตและบริการ รวมทั้งพัฒนาภูมิคุ้มกันใหม่เพื่อรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และใช้โอกาสที่เอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและรู้เท่าทัน โดยมีภูมิคุ้มกันที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ความเหมาะสมของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจำเป็นต้องรักษาและใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า เพื่อให้สามารถพัฒนาสู่การเป็นฐานการผลิตที่เหมาะสม และสนับสนุนให้การผลิตทางการเกษตรมีประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นโดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ แรงงาน รวมทั้งเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2 ฐานการผลิตการเกษตรที่เข้มแข็ง ที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้และความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานให้กับประเทศ ให้กับเกษตรกรและสังคมชนบท รวมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ของสภาวะแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรของ

สังคมเกษตรกรรม และสนับสนุนการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้าและบริการ โดยให้ความสำคัญกับระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น

3.3 องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความรู้พื้นฐานให้เกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิต ฝึกระวัง ป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ที่มีไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาภาคเกษตร การผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างมั่นคงมากขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ภายภาคการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความผันผวนด้านราคา และภาวะทางเศรษฐกิจ

3.4 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพียงพอที่จะใช้เป็นอาหารและพลังงานชีวภาพในปริมาณที่เหมาะสม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหาร และให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงาน และการใช้วัสดุเหลือใช้ในครัวเรือนและการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีการนำวัสดุเหลือใช้ เช่น แกลบ ฟางข้าว ชังข้าวโพด เศษไม้ มูลสัตว์ เป็นต้น มาใช้ในการผลิตพลังงานจากชีวมวลและก๊าซชีวภาพ ซึ่งช่วยลดมลภาวะแก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

3.5 กลไกการบริหารจัดการ ที่มีธรรมาภิบาล จะเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านการผลิตและการตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่ม การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมและความเข้มแข็งในชุมชนชนบท รวมทั้งเพื่อให้เกิดกลไกในการสร้างความมั่นคงในการบริหารจัดการอาหารและพลังงานชีวภาพของประเทศ

4. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

4.1 วัตถุประสงค์

4.1.1 เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิต ที่มีความมั่นคงและมีการเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถผลิตสินค้าเกษตร อาหารและพลังงานที่มีมูลค่าเพิ่ม มีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของตลาดในระดับราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรมโดยให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหารเป็นลำดับแรก

4.1.2 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้เกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนครัวเรือนและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน

4.1.3 เพื่อส่งเสริมชุมชนและเกษตรกรให้มีส่วนร่วมและสนับสนุนความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมถึงสามารถพึ่งพาตนเองได้

4.2 เป้าหมาย

4.2.1 เพิ่มสัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรไม่ต่ำกว่าร้อยละ 16.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

4.2.2 ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเพียงพอต่อความต้องการของตลาด พัฒนาคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหารอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มพื้นที่การทำเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างน้อยร้อยละ 5.0 ต่อปี รวมทั้งผู้บริโภคสามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดภัยได้อย่างทั่วถึงในราคาที่เหมาะสมและเป็นธรรม

4.2.3 เกษตรกรมีหลักประกันที่มั่นคงด้านอาชีพและรายได้ มีความสามารถในการชำระหนี้สินเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรอย่างต่อเนื่อง

4.2.4 ครอบครัวเกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองทางอาหารจากไร่นาได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50.0 ในปี 2559 เกษตรกรและผู้บริโภคได้รับอาหารที่ปลอดภัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.2.5 เพิ่มปริมาณการผลิตพลังงานทดแทนจากพืชพลังงาน ได้แก่ เอทานอล และไบโอดีเซล ในปี 2559 ไม่น้อยกว่า 6.2 และ 3.6 ล้านลิตรต่อวัน ตามลำดับ และเพิ่มผลผลิตพลังงานไฟฟ้า และพลังความร้อนจากชีวมวล ก๊าซชีวภาพ ของเสียจากครัวเรือน วัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตร และอุตสาหกรรม เกษตร ไม่น้อยกว่า 3,440 เมกะวัตต์ และ 5,564 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ ในปี 2559 ตามลำดับ และส่งเสริมการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 ตัวชี้วัด

4.3.1 สัดส่วนมูลค่าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

4.3.2 ผลผลิตและต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของสินค้าเกษตร

4.3.3 จำนวนฟาร์มที่ได้รับรองมาตรฐานในแต่ละปีเพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืน อาทิ พื้นที่เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

4.3.4 สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร

4.3.5 สัดส่วนเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อเกษตรกรทั้งหมด

4.3.6 สัดส่วนเกษตรกรพึ่งพาตนเองทางอาหารจากไร่นา และสัดส่วนเกษตรกรที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยจากสารเคมีการเกษตร

4.3.7 ระบบประกันภัยพืชผลที่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง

4.3.8 ปริมาณผลผลิตพลังงานทดแทนจากพืชพลังงาน และผลผลิตพลังงานไฟฟ้าและพลังความร้อน จากชีวมวล ก๊าซชีวภาพ ของเสียจากครัวเรือนและวัสดุเหลือใช้จากภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร

5. แนวทางการพัฒนา

การพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าภาคเกษตรจะมีบทบาทสำคัญทั้งในแง่ของการผลิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านอาหารและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ รวมถึงเป็นฐานการผลิตที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการค้าและการส่งออกสำหรับภาคการผลิตและบริการอื่นๆ แต่ความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกลับมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของการผลิตในภาค

เกษตรมีความเสื่อมโทรมและถูกใช้ไปเป็นจำนวนมากโดยไม่มี การบำรุงรักษาเท่าที่ควร ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น และการเปิดเขตการค้าเสรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาคมอาเซียนที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรรายย่อย ขณะเดียวกันแนวโน้มสถานการณ์การใช้พลังงานทดแทนจากผลผลิตพืชจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารในอนาคต ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจึงต้องให้ความสำคัญ กับการดูแลและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรอย่างรู้คุณค่าเพื่อความยั่งยืน ในการพัฒนา เพิ่มศักยภาพการผลิตภาคเกษตร สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสัตว์น้ำรวมถึงเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่ม สินค้าเกษตร อาหารและพลังงาน บนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดสร้างสรรค์ สร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้แก่เกษตรกรเพื่อลดผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรี รวมถึงสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพในครัวเรือน ชุมชนและประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตร โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการพัฒนาภาคเกษตรให้เกิดความยั่งยืนที่ครอบคลุมทั้ง การเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองการเกษตรในเชิงพาณิชย์ และการเกษตรแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ดังนี้

5.1 การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.1.1 รักษา ป้องกัน และคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรและสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน โดยการปรับปรุงกฎระเบียบที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการนำที่ดินมาใช้เพื่อการเกษตร เช่น พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 เป็นต้นรวมถึงการเร่งรัดการออกกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาและควบคุมการใช้พื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูงที่รัฐบาลได้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานไว้แล้ว เช่น ระบบชลประทาน ระบบคมนาคมและขนส่ง เป็นต้น และบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 เพื่อคุ้มครองพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการผลิตทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนของประเทศ

5.1.2 เร่งรัดให้มีการจัดซื้อที่ดินจากเอกชนมาดำเนินการปฏิรูปเพื่อเกษตรกรรม และใช้มาตรการทางภาษีเพื่อบังคับหรือจูงใจให้บุคคลผู้ถือครองที่ดินไว้เป็นจำนวนมาก โดยไม่ได้ทำประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและสังคม ให้หันมาหาประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

5.1.3 เร่งรัดการจัดให้มีองค์กรและระบบบริหารจัดการที่ดินให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว เพื่อเป็นกลไกในการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง และสนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐอย่างคุ้มค่าโดยเกษตรกรและชุมชน รวมทั้งเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์หรือจัดสรรสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ไร้ที่ทำกินให้มีความเป็นของตนเองอย่างเป็นธรรม

5.1.4 พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคการเกษตร ทั้งในเรื่องการฟื้นฟูคุณภาพของทรัพยากรดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ

และการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำภาคเกษตร เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตร

5.1.5 พื้นฟูและส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทางการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อช่วยสร้างความสมดุลและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ และป่าไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นฐานการผลิตทางการเกษตรต่อไปในอนาคต

5.2 การเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.2.1 รัฐควรให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสัตว์น้ำ ที่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกและส่งเสริมบทบาทของสถาบันเกษตรกร วิชาสหกิจชุมชน องค์กรชุมชน และเกษตรกร ในการพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์และสัตว์น้ำ การใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร โดยเฉพาะการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน และระบบตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นธรรม เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันและพึ่งพาตนเองของเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการและการสร้างนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตร เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและพลังงาน และคงความเป็นผู้นำด้านการเกษตรของโลกในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

5.2.2 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชน โดยสนับสนุนสินเชื่อผ่อนปรนและมาตรการทางด้านภาษีแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ที่มีการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและขยายการลงทุนให้เหมาะสมกับสถานการณ์การแข่งขันในตลาดโลก

5.2.3 สนับสนุนการผลิตทางการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เช่น ศักยภาพของดินแหล่งรองรับผลผลิต และปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตรที่สำคัญ เช่น ระบบชลประทาน ระบบโลจิสติกส์ เป็นต้นเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรและการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของความสมัครใจและการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยกำหนดเขตการใช้ที่ดินและมาตรการจูงใจให้เกษตรกรทางการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่และสนับสนุนข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ เช่น สินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรน เป็นต้น และส่งเสริมให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชแต่ละชนิด เพื่อใช้สำหรับวางแผนการผลิตให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับภาวะตลาด

5.2.4 ควบคุมและกำกับดูแลให้มีการนำเข้าและใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ได้มาตรฐานโดยการปรับปรุงระบบการขึ้นทะเบียนสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อให้ได้มาตรฐาน และไม่อนุญาตให้มีการขึ้นทะเบียนวัตถุอันตรายที่หลายประเทศห้ามใช้แล้ว ควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขายที่ขัดต่อเกณฑ์ทางจริยธรรมขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ รวมทั้งสนับสนุนการใช้สารชีวภาพให้มากขึ้นเพื่อลดต้นทุนการผลิต และสร้างความปลอดภัยในสุขภาพของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจรรณรงค์สร้างความเข้าใจให้เกษตรกรใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องวิธีตามหลักวิชาการ

5.2.5 ปรับปรุงบริการขั้นพื้นฐานเพื่อการผลิตให้ทั่วถึง เช่น ศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตรหรือศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตในระดับชุมชน เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5.2.6 ส่งเสริมการผลิตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และสนับสนุนการทดลองวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม เป็นต้น เพื่อให้มีองค์ความรู้ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีของโลกในระยะต่อไป

5.2.7 พัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เหมาะสมทางการเกษตร รวมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยผ่านศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต เครือข่ายเกษตรกรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละพื้นที่และจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จหรือปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนเพิ่มความสามารถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง รวมถึงพัฒนาสื่อทางการเกษตรในวงกว้าง เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรสู่เกษตรกรและประชาชนที่มีความสนใจให้ทั่วถึงมากขึ้น

5.3 การสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิต โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.3.1 สนับสนุนการผลิตและบริการของชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร อาหารและพลังงาน โดยพัฒนาศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน บนฐานความรู้ที่สร้างสรรค์เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของสินค้า เช่น สมุนไพร ผลิตภัณฑ์อาหารและบริการเพื่อสุขภาพ สินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์ฮาลาล เป็นต้น รวมถึงสินค้าเกษตรที่มีใช้อาหาร เช่น ผลิตภัณฑ์ยาง ไม้ยาง สินค้าจำพวกวัสดุชีวภาพ ผลิตภัณฑ์ยาและอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ตลอดจนการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดให้มีโอกาสทางการตลาดและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงสนับสนุนการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรชนิดใหม่ๆ ที่มีมูลค่าสูงเพื่อรองรับความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่มและตลาดโลก

5.3.2 ส่งเสริมสถาบันการศึกษาในพื้นที่เข้ามาร่วมทางการศึกษาวิจัยกับภาคเอกชน ควบคู่กับการใช้มาตรการด้านสินเชื่อผ่อนปรนและมาตรการด้านภาษีเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรและผู้ประกอบการนำองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บนฐานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหาร

5.3.3 สนับสนุนการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และมาตรฐานระบบการผลิตสินค้าเกษตรให้เทียบเท่าระดับสากล ควบคุมและดูแลกระบวนการตรวจรับรองคุณภาพอย่างเข้มงวด พัฒนาระบบตรวจสอบย้อนกลับและความสามารถในการติดตามการขนส่งหรือเคลื่อนย้ายสินค้ารวมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้ง

ภายในและต่างประเทศ รวมถึงเป็นการสร้างโอกาสและการใช้ประโยชน์จากการเปิดการค้าเสรี ตลอดจนมีความรวดเร็ว ทัวถึง และประหยัดสำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการ

5.3.4 ส่งเสริมและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจ การใช้เทคโนโลยี ที่ลดต้นทุนการผลิตอย่างยั่งยืน รวมถึงปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อผลิตพ่อแม่พันธุ์และลูก พันธุ์คุณภาพ พื้นฟูทรัพยากรประมงและจัดระเบียบการทำประมงให้สมดุลกับศักยภาพการผลิตตาม ธรรมชาติ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการประมงในทุกกระดับ ให้ พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กฎ ระเบียบ ข้อกำหนดต่างๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม ให้สามารถทำประมงอย่างมีความรับผิดชอบต่อ รักษาสมดุลของการผลิตและการใช้ทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน

5.3.5 เพิ่มมูลค่าผลผลิตด้านปศุสัตว์ให้สูงขึ้น โดยเพิ่มศักยภาพกระบวนการ ผลิตให้ได้มาตรฐาน ปลอดภัย และเพิ่มสมรรถนะการควบคุม ป้องกันโรค ปรับรูปแบบและวิธีการ เลี้ยงให้มีมาตรฐานตามหลักวิชาการ ทั้งรูปแบบของโรงเรือน ชนิด และประเภทของอาหารรวมถึงยาที่ ใช้ในการเลี้ยงปศุสัตว์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมการทาปศุ สัตว์ชนิดอื่นๆ ที่มีมูลค่าสูงให้มากขึ้น โดยการสนับสนุนความรู้ เงินทุน เทคโนโลยีการผลิต และการ วิจัยและพัฒนาพันธุ์ปศุสัตว์ที่มีอัตราแลกเนื้อที่ดี มีโอกาสทางการตลาด และให้ผลตอบแทนต่อการ ลงทุนสูง รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาการผลิตอาหารเสริมสำหรับปศุสัตว์จากวัตถุดิบในประเทศ

5.3.6 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรและผู้ประกอบการผลิตสินค้าเกษตรและ อาหารตามมาตรฐานที่กำหนด เช่น มาตรฐานอาหารปลอดภัย มาตรฐานฮาลาล เป็นต้น รวมทั้งการ ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ มาตรฐาน ลดภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง เพื่อขยายการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มี คุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ

5.3.7 ส่งเสริมระบบตลาดกลางสินค้าเกษตรและตลาดซื้อขายสินค้าเกษตร ล่วงหน้าให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนสิ่งจูงใจ เช่น สินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้กับ ผู้ประกอบการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการตลาดกลางสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดกลไกตลาดที่มี ความเป็นธรรม และสนับสนุนให้สถาบันเกษตรกรสามารถเข้ามาทำธุรกรรมในตลาดสินค้าเกษตร ล่วงหน้า เป็นต้น

5.3.8 ส่งเสริมภาคเอกชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันบริหาร จัดการระบบสินค้าเกษตรและอาหาร การเพิ่มมูลค่า และการจัดการด้านการตลาด ร่วมกับสถาบัน เกษตรกร เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีช่องทางในการสร้างรายได้ที่เป็นธรรมและเหมาะสมเพิ่มขึ้น รวมถึง สนับสนุนการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบกลุ่มการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับและ ต่อ ยอดการแปรรูปสินค้าเกษตร

5.3.9 สนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหาร จัดการโลจิสติกส์ของภาคเกษตรที่เชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทานและสามารถตรวจสอบการเคลื่อนย้าย

ของสินค้า เพื่อลดความสูญเสียและลดต้นทุนตลอดห่วงโซ่อุปทานจากการเน่าเสียของสินค้าที่มีสาเหตุจากกระบวนการเก็บรักษาและระบบขนส่งสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยพัฒนาระบบขนส่งที่มีการควบคุมอุณหภูมิ ระบบตรวจสอบย้อนกลับและสนับสนุนให้ผู้ผลิตหรือสมาคมธุรกิจเฉพาะด้านเข้ามามีบทบาทในการจัดระบบการบริหารโลจิสติกส์ของภาคเกษตรร่วมกับภาครัฐ รวมทั้งพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลด้านการผลิตและตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

5.4 การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.4.1 พัฒนาระบบการสร้างหลักประกันด้านรายได้ของเกษตรกรให้มีความมั่นคง และให้ครอบคลุมเกษตรกรทั้งหมด เพื่อนำไปสู่การปรับโครงสร้างการผลิตอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างความมั่นใจกับเกษตรกรในรายได้ขั้นต่ำที่สามารถยึดการเกษตรเป็นอาชีพได้อย่างมั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

5.4.2 เร่งพัฒนาระบบประกันภัยพืชผลการเกษตร ให้สามารถคุ้มครองความเสี่ยงด้านการผลิตทางการเกษตรจากทุกภัยพิบัติให้กับเกษตรกรในทุกพื้นที่ โดยให้เกษตรกรมีส่วนรับผิดชอบชำระเบี้ยประกันตามความเสี่ยงของพื้นที่

5.4.3 ส่งเสริมระบบการทางการเกษตรแบบมีพันธสัญญาที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหลักประกันทั้งทางด้านรายได้ให้กับเกษตรกรและความมั่นคงด้านวัตถุดิบแก่ภาคอุตสาหกรรมการเกษตร อาหาร และพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับสถาบันและองค์กรเกษตรกรในการเป็นคู่สัญญากับบริษัท และพัฒนาระบบการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลสำหรับการสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง และกำหนดกลไกและมาตรการที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลให้เกษตรกรและผู้ประกอบการดำเนินงานร่วมกันบนพื้นฐานของการแบ่งปันประโยชน์อย่างเสมอภาคโปร่งใสและเป็นธรรม

5.4.4 ยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยพัฒนาระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมเกษตรกรในทุกสาขาอาชีพ และสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

5.4.5 สร้างแรงจูงใจให้เยาวชน หรือเกษตรกรรุ่นใหม่ และแรงงานที่มีคุณภาพเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้มีจิตสำนึก เห็นคุณค่าของอาชีพเกษตรและวิถีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น ด้วยการสนับสนุนองค์ความรู้อย่างครบวงจร การจัดหาที่ดินทำกิน สร้างโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน รวมทั้งสนับสนุนกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่อาชีพเกษตรกรรม และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมการพัฒนาภาคเกษตรของเกษตรกรต้นแบบให้มากขึ้น

5.4.6 พัฒนาสถาบันเกษตรกร สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชนให้เป็นกลไกสนับสนุนการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง โดยการพัฒนาความรู้และความสามารถด้านการตลาดและการบริหารจัดการ ด้วยการศึกษาดูงานจากเกษตรกรหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จ และการสนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน ภายใต้ระบบการควบคุมตรวจสอบที่

รัดกุม รวมทั้งการเชื่อมโยงบทบาทของสถาบันเกษตรกรกับสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อร่วมวางแผนทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมตามพื้นฐานและความต้องการของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ

5.4.7 ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและอาหารจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการปรับปรุงกระบวนการนำเข้าวัตถุดิบมาแปรรูปให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารที่มีต้นทุนต่ำ อันเป็นผลจากข้อตกลงการเปิดการค้าเสรี โดยสนับสนุนการปรับตัวและเพิ่มขีดความสามารถให้เกษตรกรไทย สามารถผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้ตามมาตรฐาน พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยอาหารของสินค้าเกษตรและอาหารนำเข้าเพื่อป้องกันสินค้านำเข้าที่มีคุณภาพไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

5.5 การสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพัฒนาพลังงานชีวภาพในระดับครัวเรือนและชุมชนมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.5.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกต้นไม้และมีการปลูกป่าโดยชุมชนและเพื่อชุมชนเพิ่มขึ้นเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศที่จะเป็นฐานการผลิตด้านการเกษตรและอาหาร และใช้เป็นแหล่งช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

5.5.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรทางการเกษตรด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เป็นต้น โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เพื่อสร้างความมั่นคง ความหลากหลาย การพึ่งพาตนเองและสามารถเข้าถึงด้านอาหารทุกครัวเรือนทั้งในเชิงของปริมาณ คุณภาพ โภชนาการ และความปลอดภัย โดยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตผ่านเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และแหล่งความรู้ในพื้นที่

5.5.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้และการพัฒนาด้านอาหารศึกษาทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมพฤติกรรมกรบริโภคที่เหมาะสมของบุคคลและชุมชน เพื่อให้มีพฤติกรรมกรบริโภคที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตและการบริโภคที่เหมาะสมกับภาวะสุขภาพของแต่ละบุคคล โดยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ในการสนับสนุนด้านอาหารศึกษา และเน้นการวิจัยและพัฒนาด้านอาหารในมิติต่างๆ ควบคู่ไปกับการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณค่าต่อการบริโภค

5.5.4 สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคที่เกื้อกูลกันในระดับชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน โดยมีเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น ตลาดท้องถิ่น ตลาดเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ปริมาณผลผลิตมีตลาดรองรับมากขึ้น สามารถพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนและนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งมีศักยภาพในการผลิตและเข้าถึงอาหารและโภชนาการที่ดี รวมทั้งมีความรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง

5.5.5 ส่งเสริมการนำวัตถุดิบทางการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนและที่เหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชน เช่น ไบโอดีเซล พลังงาน

ความร้อนจากการเผาไม้เศษวัสดุทางการเกษตร ก๊าซชีวภาพที่ได้จากการหมักมูลสัตว์ และเศษขยะอินทรีย์ เป็นต้น

5.5.6 สนับสนุนการผลิตพลังงานทดแทนภายในชุมชน โดยการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตพลังงานทดแทน ทั้งจากวิทยุติดมือถือใช้จากครัวเรือนและการเกษตร อาทิ มูลสัตว์ ขยะฟาง แกลบ เศษไม้ ตลอดจนถ่ายทอดวิธีการดูแลรักษาและการซ่อมบำรุงให้แก่ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการผลิตพลังงานทดแทน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพลังงานทดแทนอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระดับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดต้นทุนด้านพลังงาน รวมถึงลดมลภาวะแก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทนที่ไม่ใช่อาหารและมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เช่น สบู่ดำ เป็นต้น

5.5.7 ส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งด้านอาหารให้กับเกษตรกรและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยสนับสนุนบทบาทการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น ศูนย์พันธุ์ข้าวชุมชน โรงปุ๋ยชีวภาพปุ๋ยอินทรีย์ โรงสีและลานตาก เป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพผลผลิตผลการเกษตรในชุมชน

5.6 การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานชีวภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็งภาคเกษตร มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.6.1 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพลังงานจากพืชพลังงานโดยการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชพลังงานที่เหมาะสมกับประเทศและให้ผลผลิตสูง และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น รวมทั้งศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตพลังงานจากพืชเพื่อให้สามารถผลิตพลังงานได้มากขึ้นในปริมาณพืชเท่ากัน ตลอดจนส่งเสริมการวิจัยพืชพลังงานอื่นที่ไม่ได้ใช้เป็นตัวหลักในการผลิตอาหาร เช่น สาหร่าย เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อลดปัญหาภาวะขาดแคลนในพืชที่ใช้เป็นทั้งวัตถุดิบในการผลิตอาหารและพลังงาน

5.6.2 จัดให้มีระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นทั้งอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหาร เช่น ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลัง และอ้อย เป็นต้น เพื่อให้มีการผลิตและการใช้อย่างเป็นระบบที่เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน ไม่กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ

5.6.3 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการใช้พลังงานชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับภาคการผลิตและบริการ เพื่อลดการพึ่งพาการใช้ น้ำมันเชื้อเพลิงจากการนำเข้าต่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผลผลิตทางการเกษตรเกิดความมั่นคงและราคาสินค้าเกษตรมีเสถียรภาพ

5.6.4 จัดให้มีกลไก ในการกำกับดูแลโครงสร้างราคาของพลังงานชีวภาพ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อ การสร้างเสถียรภาพและความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคและผู้ผลิต เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงของการใช้พลังงานชีวภาพและศักยภาพการผลิตที่เหมาะสม โดยไม่กระทบต่อการผลิตอาหารของประเทศ

5.6.5 ปลุกจิตสำนึกในการใช้พลังงานชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงประโยชน์และผลกระทบของการใช้พลังงานชีวภาพ

5.7 การปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงานมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.7.1 สนับสนุนบทบาทของเกษตรกร เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ภาคเอกชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ เชื่อมโยงกับกลไก การบริหารจัดการภาครัฐและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง เช่น สภา เกษตรกรแห่งชาติ เป็นต้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอย่างเป็น ระบบ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

5.7.2 ปรับกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพลังงาน ให้มีการร่วมมือและบูรณาการ การทำงานอย่างจริงจัง ทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่โดยมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการสร้าง ความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน รวมถึงเป็นผู้ผลักดันและสนับสนุนการพัฒนาการเกษตร อาหารและพลังงานให้สอดคล้องกับความต้องการในระดับชุมชนในพื้นที่และระดับประเทศ นอกจากนี้ กำหนดให้มีกลไกการประสานการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและเกษตรกร และ ตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่

5.7.3 พัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศด้านอาหารและพลังงานตั้งแต่การ ผลิตการตลาด ไปจนถึงการบริโภคให้มีความถูกต้อง สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้โดยง่าย เพื่อใช้ ในการวางแผน พัฒนา แก้ไขปัญหา และเตือนภัย โดยพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ข้อมูลในระบบ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งพัฒนาการสร้างความตระหนักรู้ด้านอาหารตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร และใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผน นโยบายด้านการเกษตรในระยะต่อไป

5.7.4 พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการเกษตรเพื่อให้เอื้อ ต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาทิ การเร่งรัดออกกฎ ระเบียบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช โดยเฉพาะการคุ้มครองพันธุ์พื้นเมืองและสิทธิชุมชน ให้ประชาชนและประเทศได้รับประโยชน์จากการ เข้าถึงฐานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม เป็นธรรม และมีความเป็นสากล ปรับปรุงพระราชบัญญัติ การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยให้รวมถึงการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของชาวต่างชาติ และให้มีการ เก็บภาษีในอัตราที่สูงกว่าคนไทย เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ คุ้มครอง สนับสนุนให้มี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน การส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ เพื่อให้เกิดการทำงานในเชิงระบบที่เป็นองค์รวม ต่อเนื่อง และมี กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

5.7.5 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี โดยเฉพาะประชาคมอาเซียน ในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา ความร่วมมือในการผลิตการตลาด การจัดตั้งระบบสำรองข้าวฉุกเฉิน ปรับปรุงกฎ ระเบียบ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกที่มี อยู่ เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน

ภาคเกษตรนับเป็นภาคการผลิตที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเนื่องจากเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของคนส่วนใหญ่ในประเทศและเป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคอุตสาหกรรม ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติและความเหมาะสมของสภาพภูมิอากาศรวมทั้งการสะสมความรู้และภูมิปัญญาทางการเกษตรอย่างต่อเนื่องและการใช้ผลผลิตการเกษตรเป็นวัตถุดิบด้านอาหาร พลังงาน และวัสดุชีวภาพมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ภาคเกษตรยังมีการเติบโตน้อยกว่าภาคการผลิตอื่นโดยเปรียบเทียบ ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศลดลงจากร้อยละ 10.4 ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เป็นร้อยละ 8.9 ในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เนื่องจากภาคเกษตรไม่สามารถพัฒนาผลิตภาพการผลิตได้ทันต่อสภาพการแข่งขันในตลาดโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต้องพึ่งพาการส่งออกสินค้าเกษตรสำคัญโดยไม่ได้อยู่ระดับการผลิตและแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเท่าที่ควร

พัฒนาภาคเกษตร บนฐานการเพิ่มผลิตภาพในการผลิตและยกระดับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีและกระบวนการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับธุรกิจด้านการเกษตรและอาหารให้เป็นแหล่งรายได้และศูนย์กลางตลาดโลก รวมถึงปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพดินและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ สนับสนุนการผลิตทางการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์แปรรูปสินค้าเกษตร เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านการเกษตร เช่น ระบบโลจิสติกส์ ของภาคเกษตร เป็นต้น

การปรับปรุงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคการพัฒนภายในประเทศตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น ให้พร้อมต่อการเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงในบริบทโลก เอเชียแปซิฟิก อาเซียนและอนุภูมิภาค โดย เสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีต่อกันในระดับประชาชนโดยผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายทางชุมชนและวัฒนธรรม

ภาคเกษตร เร่งเพิ่มผลผลิตตอบสนองตลาด จนส่งผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและขยายพื้นที่บุกรุกพื้นที่ป่า ใช้สารเคมีปริมาณมาก ทั้งปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เหลือเป็นสารตกค้าง ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดินและทำลายความหลากหลายทางชีวภาพในที่สุด รวมทั้งการไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืนอย่างจริงจังเพื่อช่วยสร้างความสมดุลและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและลดมลพิษ จึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง

การสร้างภูมิคุ้มกัน

จากการพิจารณาสถานการณ์และความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่ประเทศไทย ต้องเผชิญ ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นฐานการพัฒนาของประเทศในอนาคต จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อให้ประเทศสามารถลดความเสี่ยงและบริหารจัดการ รวมทั้งสร้างความพร้อมในการรับมือกับปัจจัยเสี่ยงดังกล่าว

ข้างต้นได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมเป็นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศได้ อย่างยั่งยืน โดยภูมิคุ้มกันที่สำคัญ ได้แก่

การมีระบบฐานข้อมูลและองค์ความรู้ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสม ในการปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ง่ายต่อการเข้าถึงและใช้ ประโยชน์ ทั้งด้านภัยพิบัติจากธรรมชาติ โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการผลิต รวมไปถึง การลงทุนด้าน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น การฟื้นฟู ป่าบก การป้องกันชายฝั่งการแก้ปัญหาดินเค็ม การสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ การคืนสมดุลให้ธรรมชาติ และการบรรเทาปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตไทย และความ ตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเป็นภูมิคุ้มกันนำไปสู่ สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาด้วยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวอาจไม่ทันกับปัญหาที่สะสมอย่างต่อเนื่อง หาก ประชาชนยังคงมีพฤติกรรม การบริโภคเกินพอดี ขาดความตระหนัก รักและหวงแหนใน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การไม่ให้ความสำคัญกับระบบ เกษตรกรรมยั่งยืนเท่าที่ควร อัน จะเป็นพื้นฐานในการเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่วิถีแห่งการผลิตและบริโภคที่มี ความพอดี ประหยัด รู้ คุณค่าและยั่งยืน

การบริหารจัดการที่ดี โดยมุ่งเน้นการบูรณาการที่ยึดพื้นที่เป็นหลักในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงเครื่องมือและกลไกในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อประกอบการกำหนด นโยบายและวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกระดับ การเพิ่ม ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายให้เข้มงวดเป็นธรรม และโปร่งใส การแก้ไขปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม การสร้างความตระหนักและ จิตสำนึกรับผิดชอบของทุกภาคส่วน และการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของหน่วยงานในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพในการ ดำเนินงานภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการค้าและการ ลงทุนอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการทางการเกษตรที่เกื้อกูลกับระบบนิเวศ ตามแนวคิดของการทำ เกษตรกรรมยั่งยืนเพื่อให้เกิดความสมดุลโดยจัดให้มีกลไกให้ความรู้และขับเคลื่อนทั้งระดับชุมชนและ ระดับประเทศ ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ช่วย ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รณรงค์ให้เกษตรกรใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี เพื่อลด ผลกระทบกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในระยะยาว พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับสถานะและภูมิสังคมของประเทศ ปรับระบบ การใช้ที่ดิน และการค้นคว้าชนิดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ใช้น้ำน้อย และทนต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ รวมทั้งสนับสนุนการสร้างตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ด้านปศุสัตว์ สนับสนุนให้มีการ จัดการอาหารที่ใช้เลี้ยงโคและกระบือ เพื่อลดการเกิดก๊าซมีเทน ในขณะที่ด้านประมง ส่งเสริมให้มีการ ทำประมงที่คำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากร สัตว์น้ำและระบบนิเวศ รวมทั้งปรับปรุงระบบการ

บริหารจัดการให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เช่น กฎ ระเบียบเกี่ยวกับการป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุมของสหภาพยุโรป เป็นต้น

การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรมอย่างบูรณาการ มีแนวทางหลัก ดังนี้

1. พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยสนับสนุนแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ ตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิมภายใต้หลักการคนอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างเกื้อกูล สนับสนุนสิทธิของชุมชน บทบาทของประชาชนชาวบ้านและผู้นำชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพึ่งตนเอง สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศเพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนให้ชุมชนสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อจัดทำฐานข้อมูลระดับชุมชน โดยร่วมกับองค์กรท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมระบบการจัดการที่เคารพสิทธิทางปัญญา คุ่มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะด้านสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และปกป้องทรัพยากรของชุมชน

2. สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมและพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นและชุมชน โดยสนับสนุนการจัดการเชิงพื้นที่ พัฒนากลไกการจัดการร่วมที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน รวมทั้งการจัดตั้งสภาสิ่งแวดล้อมชุมชนท้องถิ่น เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาของภาครัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในทุกขั้นตอน บนพื้นฐานขององค์ความรู้ ข้อมูลที่ถูกต้องเปิดเผย โปร่งใส สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เสริมสร้างบทบาทของสื่อมวลชนในการสร้างความตระหนักรู้และความตื่นตัวของสาธารณชนในการดูแลคุ้มครองทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำ และมลพิษทางน้ำ การจัดการขยะและของเสียอันตราย รวมทั้งการจัดการภัยพิบัติ

แนวทางการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติ

การบริหารจัดการการพัฒนาประเทศเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำแผนพัฒนาประเทศไปปฏิบัติให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน กระบวนการดังกล่าวได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับทั้งกลไกกระบวนการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีผลต่อการบริหารการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายที่มีความซับซ้อนและ หลากหลายมากขึ้นทุกขณะ การฉีกพลังของทุกภาคส่วนในการสร้างสังคมที่มีความสุข มีความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันภายใต้วิสัยทัศน์ของแผน จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการบริหารจัดการแผนฯ สู่การปฏิบัติในภาวะที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทั้งที่จะเป็นโอกาสและข้อจำกัดของการบริหารจัดการการพัฒนาประเทศ จึง

จำเป็นต้องทบทวนการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมา ตลอดจนวิเคราะห์สถานะด้านการบริหารประเทศในปัจจุบันที่จะมีผลต่อการบริหารจัดการแผนฯ ทั้งในด้านความเสี่ยงที่ต้องตระหนัก และศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อนำมาสรุปบทเรียนของการขับเคลื่อนแผน และกำหนดรูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับภาพรวมและระดับพื้นที่ภายใต้สถานะแวดล้อมและเงื่อนไขที่ซับซ้อนมากขึ้นต่อไปพัฒนาการของการวางแผนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-10 ทั้งในแง่สาระและกระบวนการได้ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการวางแผนและขับเคลื่อนการพัฒนา ข้อเสนอสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบการวางแผนในช่วงต่อไปมี 2 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดการพัฒนาที่เริ่มต้นจากบนลงล่างและแนวคิดที่ผลักดันให้มีการพัฒนาที่ริเริ่มจากล่างขึ้นบน ภายใต้กรอบของแนวคิดพื้นที่-ภารกิจ-การมีส่วนร่วม ซึ่งได้พัฒนามาถึงจุดที่แนวคิดจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน จะต้องหาจุดเชื่อมโยงในระดับพื้นที่เพื่อให้เกิดการบูรณาการทั้งในด้านสาระของการวางแผน และกระบวนการขับเคลื่อนที่จะต้องมีการสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ การจัดสรรและใช้ทรัพยากร รวมทั้งงบประมาณที่สอดคล้องกับแนวคิดพื้นที่-ภารกิจ-การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดที่เคยยึดแนวทางที่ให้ความสำคัญต่ออุปทานมาตั้งแต่เริ่มการพัฒนาภายใต้ระบบการวางแผนมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนมา คำนึงถึงหลักอุปสงค์ ผ่านกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ อาทิ กลไกคณะกรรมการร่วมภาครัฐและภาคเอกชน กลไกแผนท้องถิ่นและแผนชุมชน โดยเฉพาะการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ต้องให้ความสำคัญกับปัจจัย “ภูมิสังคม” ของพื้นที่ ดังนั้น การวางแผนในระยะต่อไป ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของการพัฒนาทั้งในระดับภาพรวม พื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน โดยมุ่งสร้างความสมดุลและความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว

ปัจจัยเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ จากการพิจารณาจุดแข็ง/โอกาสด้านการบริหารจัดการประเทศภายใต้บทบาทของภาคส่วนต่างๆ ประกอบด้วย

1. ภาครัฐการมีเครื่องมือและวิธีการใหม่ๆ ด้านการกระจายอำนาจที่เสริมให้การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถสนับสนุนการพัฒนาในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มีการปรับโครงสร้าง กลไก และหลักเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรภาครัฐให้กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชนเพิ่มขึ้น อาทิ ปรับปรุง พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2549) มีผลต่อการแก้ไขปัญหาการถ่ายโอนงาน-คน-เงินให้ท้องถิ่น และสร้างความชัดเจนในบทบาทของกระทรวง กรมจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถเพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการภารกิจของท้องถิ่น สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและสนับสนุนการปฏิบัติงานในระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัดมากขึ้นนอกจากนี้ การมี พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 และ พ.ร.ฎ. ว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้จังหวัด/กลุ่มจังหวัดยื่นคำขอจัดตั้งงบประมาณได้ และให้ถือ

ว่าจังหวัด/กลุ่มจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ทำให้จังหวัดสามารถของงบประมาณพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัดที่ตอบสนองความต้องการของคนในพื้นที่ได้โดยตรง

2. ภาคชุมชนและภาคประชาชนมีความเข้มแข็งและมีโอกาสเพิ่มขึ้นในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการประเทศ ประชาชนในวงกว้างตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนเองและชุมชนมากขึ้น และมีช่องทางในการมีส่วนร่วมกับภาครัฐและภาคพัฒนาอื่นๆ อาทิการมีส่วนร่วมในสภาองค์กรชุมชนที่ให้สิทธิผู้แทนชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน/ท้องถิ่น การเข้าร่วมเป็นผู้แทนในคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.) ทำหน้าที่สอดส่องและเสนอแนะการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัด ตลอดจนร่วมเป็นผู้แทนในเครือข่ายที่ปรึกษาผู้ตรวจราชการภาคประชาชนในการตรวจราชการระดับพื้นที่ร่วมกับผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีและผู้ตรวจราชการกระทรวง โดยเฉพาะการตรวจติดตามนโยบายสำคัญของรัฐบาล เป็นช่องทางให้ประชาชนทุกระดับทั่วประเทศเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐได้กว้างขวาง

3. ภาคธุรกิจเอกชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ มีแนวคิดการดำเนินธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคมและทำธุรกิจเพื่อสังคมมากขึ้น ภาคเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาภาคการผลิต การท่องเที่ยว การส่งเสริมธุรกิจชุมชน และการต่อต้านการทุจริตประพฤตินิষอบ โดยจัดทำแผนยุทธศาสตร์และมีกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญทั้งในระดับชาติและจังหวัด อาทิ คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. ภาควิชาการตื่นตัวและได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะแกนหลักของการพัฒนา ในช่วงต่อไป หน่วยงานการวิจัยและพัฒนา มีบทบาทมากขึ้นในการเชื่อมโยงงานวิจัยลงสู่พื้นที่ โดยนำหลักการทางวิชาการมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ การบริหารจัดการในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือภายในชุมชนตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล การร่วมกันคิดวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจ ไปจนถึงกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาของตนเองเกิดเป็นเครือข่ายภาคี ในการพัฒนาที่ทำงาน ประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่ อาทิ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาสังคมอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาการบริหารจัดการ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สามารถนำแนวคิด Plan-Do-Check-Act (PDCA) มาปรับใช้ได้ เริ่มตั้งแต่จัดทำแนวทางยุทธศาสตร์ให้ชัดเจน ทั้งวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทาง รวมทั้งจัดทำการบริหารจัดการ อาทิ กระบวนการ วิธีการและเครื่องมือต่างๆ ในการนำทางและกำกับการบริหารจัดการแผนไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยทุกภาคส่วน มีการปฏิบัติงาน ภายใต้ระบบที่ออกแบบไว้อย่างจริงจัง รวมถึงตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าและประเมินผลที่สะท้อนผลกระทบและความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อผลการพัฒนาที่เกิดขึ้น นำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการ และวิธีการดำเนินงาน ให้การขับเคลื่อนแผนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2.5 ชุมชนเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

2.5.1 ความหมายชุมชน “ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียด จะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะ ทักษะ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผล ประโยชน์ประการใดประการหนึ่งความหมาย “ชุมชน”

พจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) ให้ความหมายว่าชุมชนหรือประชาคม คือ 1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกัน ลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานงานในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึงเขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคมแต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดดีกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจจะมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา 2. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งหมดที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม UNDP. Changing Policy and Practice from Below: Community Experiences in Poverty Reduction. A. Krishna (ed.).

“ชุมชน” (Community) คือ ดินแดนแห่งการรวมตัวทางสังคมที่เป็น การสมัครใจก่อขึ้นเองโดยประชาชน ส่วนใหญ่แล้วสนับสนุนตนเองเป็นเอกเทศ จากรัฐและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น Community ประกอบด้วยองค์กรต่างๆ ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึง กลุ่มความสนใจ (ชมรม) กลุ่มวัฒนธรรม และศาสนา สมาคมอนุรักษ์หรือพัฒนาสังคม/กลุ่ม Robert M. Maclver ให้ความหมายไว้ในหนังสือ Society, Its Structure and changes ว่าชุมชนคือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน และสมาชิกทุกคน ได้ให้ความสนใจ ในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกัน มิเพียงแต่ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะ แต่ให้ความสนใจโดยทั่วไป ซึ่งมีขอบเขตมากพอที่จะอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้วชุมชนนั้นอาจหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างง่าย ๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่ง ชนเผ่าหนึ่ง หรือการอยู่ร่วมกันขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนึ่งๆ หรือประเทศหนึ่ง (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2544)

โรแลนด์ วาแรน (Roland Warran) ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้ายๆ กันมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือมีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง (จิรพรรณ กาญจนะจิตตรา, 2530)

คริสทีน ออสสัน (Cristient T. Onussen) อธิบายว่า “ชุมชน” ได้แก่ คนที่อยู่ร่วมกันในขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่แน่นอน และมีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์และโครงสร้างดังกล่าวมีวิวัฒนาการขึ้นมาจากกระบวนการกลุ่มที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มทางดินแดน ทั้งนี้เพราะการพึ่งพาอาศัยกัน และการอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นภายในกลุ่มเกิดขึ้นได้เนื่องจากคนในกลุ่มสำนึกเรื่องเอกภาพ

และความสามารถของชุมชนอันเพียงพอในการควบคุมกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นในขอบเขตทางดินแดน (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2532)

2.5.2 ความหลากหลายของชุมชน

ความเป็นชุมชนหรือความเป็นหมู่คณะมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวใดแนวหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลายหรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชน และถ้าพิจารณาโดยรวมก็จะเห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้น เน้นเรื่องของความสัมพันธ์และการเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่างๆ อย่างไรก็ตาม การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดต่างๆ เหล่านี้ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในการที่จะเลือกความเหมาะสมและ สอดคล้องกับฐานปฏิบัติการ (Practical Base) ของตนโดยแนวคิดแล้ว “ชุมชน” มีความหมายที่หลากหลายและสามารถจะจัดกลุ่มตามนัยหรือความหมายที่ใกล้เคียงกันได้ 4 แนวคิด คือ

2.5.2.1 แนวคิดทางสังคมวิทยา (Sociological Perspective)

ตามแนวคิดนี้ชุมชนมีฐานะเป็นหน่วยทางสังคม (Community as unit of Social Organization) และนิยามความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง หน่วยทางสังคมและกายภาพอันได้แก่ ละแวกบ้าน หมู่บ้าน เมือง มหานคร

กอท ฮิลลารี พอปลิน (George Hillary, Poplin, 1979) ได้พยายามหาความหมายร่วมจากคำจำกัดความของชุมชนที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยสรุปหาลักษณะความหมายต่างๆ ได้ว่า ชุมชน ประกอบไปด้วย

1. อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Geographical Area-Territorial)
2. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction-Sociological)
3. มีความผูกพัน (Common Ties-Psycho Cultural)

อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งวิธีการสรุปคำจำกัดความในแบบของ Hillary ว่าไม่อาจหาคำจำกัดความตายตัวมาอธิบายลักษณะของชุมชนทุกชุมชน เพราะแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างกันออกไป หากพยายามจะหาลักษณะร่วมแล้ว ธาตุแท้ของชุมชนบางชุมชนจะขาดหายไปจากคำจำกัดความอันเป็นคำกลางนั้น (Plant, 1974)

พอปลิน (Poplin, 1979) ได้กล่าวถึงชุมชนใน 5 สถานะ คือ

1. กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรือบริเวณหนึ่ง (Geographical Area)
2. สมาชิกมีการติดต่อระหว่างกันทางสังคม (Social Relationship)
3. สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม (Social Relationship)
4. มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อระบบนิเวศ (Psycho-Ecological Relationship)

Relationship)

5. มีกิจกรรมส่วนรวม เพื่อใช้ประโยชน์ (Central Activities for Utilization)

ฮิลลารี และ พอปลิน (Hillary & Poplin) ได้เป็นแนวคิดในการวิเคราะห์ชุมชนของนักสังคมวิทยาในรุ่นต่อมาและนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการมองชุมชนในฐานะทั้ง 3 ประการ คือ

1. ชุมชนในฐานะหน่วยทางภูมิศาสตร์ (Community as a Territorial Unit)

การพิจารณาชุมชนในมิตินี้มีความสำคัญ คือ ทำให้ชุมชนมีลักษณะเป็นรูปธรรม มีหลักแหล่งที่ตั้งแน่นอนและสมาชิกสามารถระบุที่อยู่ของตนได้ อาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลต่อชุมชน จะเห็นได้ว่าในหลายกรณี สภาพทางภูมิศาสตร์จะเป็นตัวกำหนดสถานที่ตั้งและศักยภาพในการเจริญเติบโตของ ชุมชน กล่าวคือ ชุมชนมักจะเกิดขึ้นในบริเวณที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ หรือที่ซึ่งมีการคมนาคมสะดวกเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร ชุมชนมีอิทธิพลต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ แม้ว่าตัวแปรเกี่ยวกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ จะมีอิทธิพลต่อสถานที่ตั้งและพบอัตราการเจริญเติบโตของชุมชน (Growth and Dynamics of Community) แต่การปรับตัวของคนต่ออาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ของชุมชนก็ขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ดังนั้น มนุษย์เองมีส่วนในการกระทำต่อภาวะแวดล้อมของตนไม่ว่าจะโดยทางบวกหรือทางลบ เช่น

1.1 การปรับให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของ มนุษย์ เช่น การทำนาแบบขั้นบันได การสร้างเหมืองฝายชลประทาน ปรับปรุงแก้ไขสร้างที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์

1.2 ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การศึกษาชุมชนตามแนวคิดทางสังคมวิทยาถือว่า ตัวแปรทางด้านภูมิศาสตร์จะเป็นสิ่งที่ละลายเสียมิได้ แนวคิดนี้จัดว่ามีอิทธิพลต่อทฤษฎีนิเวศวิทยาของมนุษย์

2. ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม (Community as Unit of Social Organization) การวิเคราะห์แบบ Social System Approach จะให้ภาพของลำดับชั้น (Hierarchy) เริ่มจากระดับล่างที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนถึงระดับชาติหรือระดับโลก ชุมชนเป็นระบบย่อยอันแรกที่มีศักยภาพในการจัดให้มีสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งกายภาพ จิตใจ และสังคม ซึ่งในระบบครอบครัวกลุ่มเครือญาติมีขนาดเล็กเกินไป ไม่มีสถาบันทางสังคมที่สมบูรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ส่วนระบบที่ใหญ่กว่านี้ เช่น กลไกของรัฐก็ใหญ่โตและซับซ้อนเกินไป จนเข้าไม่ถึงอารมณ์ความรู้สึกของคนจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางกายและทางใจได้ บางทีคนวิเคราะห์ชุมชนที่เป็นระบบทางสังคมว่าเป็นเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Network of Interaction) ซึ่งประกอบด้วยสถานภาพ บทบาท กลุ่มคน และสถาบัน ชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันเหมือนลูกโซ่ ที่ระบบย่อยระบบหนึ่งจะได้รับปัจจัยนำเข้าที่ ต้องการจากระบบย่อยอื่นๆ ปัจจัยนำเข้าและผลผลิตที่รับและให้แก่กันในระหว่างชุมชนหรือระบบย่อยนี้ อาจจะเป็นในรูปของเงิน แรงงาน ความกดดันทางสังคม ทรัพยากรต่างๆ แนวความคิดนี้นักวิชาการไทยได้เสนอรูปแบบของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน เช่น

จิตยา สุวรรณภู (2527) กล่าวว่า โดยทั่วไปชุมชนจะต้องมีลักษณะสำคัญ

3 ประการ คือ

1. ชุมชนในฐานะเป็นอาณาบริเวณ การพิจารณาชุมชนในข้อนี้มีใช้เฉพาะเป็นบริเวณที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของ กลุ่มคนเท่านั้น ยังต้องพิจารณาถึงมิติต่างๆ เช่น ในฐานะที่อยู่อาศัยของการใช้พื้นที่ และในฐานะที่เป็นบริเวณของชุมชน

2. ชุมชนในฐานะที่เป็นที่รวมประชากร โดยจะเน้นที่ลักษณะของประชากรที่อยู่ในบริเวณชุมชน ในด้านที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โครงสร้างประชากร เช่น สัดส่วน เพศชาย เพศหญิง อายุ ประชากร อาชีพ และการศึกษา สุนัขลักษณะ เป็นต้น

3. ชุมชนในฐานะที่เป็นระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกที่มีอยู่ในชุมชน และความสัมพันธ์กับชุมชน โดยพิจารณาถึงระบบความสัมพันธ์ของชุมชนจะประกอบด้วยความสัมพันธ์ย่อย เช่น ความสัมพันธ์ของครอบครัว เครือญาติ มิตรสหาย ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระบบความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2524) ได้เสนอรูปแบบขององค์ประกอบของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในระบบต่างๆ เป็น 5 ประการ คือ

1. คน
2. ความสนใจ
3. อาณาบริเวณ
4. การปฏิบัติต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

สนธยา พลศรี (2533) ได้กล่าวถึง ชุมชนในฐานะหน่วยทางสังคม โดยการแบ่งชุมชนออกเป็นลักษณะต่างๆ ได้แก่

1. การแบ่งตามจำนวนพลเมือง เช่น หมู่บ้าน เมือง นคร
2. การแบ่งตามพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ชุมชนอุตสาหกรรม ชุมชนการปกครอง
3. การแบ่งตามความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐ เช่น ศูนย์ผู้อพยพ
4. การแบ่งตามลักษณะพิเศษของประชากร เช่น ชานาทาวน์
5. การแบ่งตามลักษณะทางด้านนิเวศวิทยา เช่น ย่านการค้า เหมืองแร่
6. การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมทางสังคม เช่น ศูนย์การขนส่ง
7. การแบ่งตามหน่วยการปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
8. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง

ชนบท ชุมชนเมือง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536) แบ่งชุมชนออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามการบริหารการปกครอง ซึ่งแบ่งโดยการพิจารณาจากลักษณะการปกครองของไทย ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนเขต สุขาภิบาล ชุมชนเขต เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร และกรุงเทพมหานคร

2. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนศูนย์การค้า ศูนย์กลางขนส่ง เขตอุตสาหกรรม ชุมชนศูนย์กลางของการบริการ

3. ลักษณะของชุมชนแบ่งตามความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม เป็นการแบ่งชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง

นอกจากการศึกษาชุมชนในลักษณะดังกล่าว ก็สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ได้ทั้งแนวนอน (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) ในแนวนอนนั้น

รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลหรือระหว่างกลุ่มในระดับท้องถิ่น ส่วนในแนวตั้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับผลประโยชน์หรือกับกลุ่มผลประโยชน์ในระดับ ต่าง ๆ ที่สูงขึ้น ไปจนถึงองค์กรในระดับชาติหรือระหว่างชาติ/ประเทศ นอกจากนั้น ยังมีวิธีการอื่นอีกในการวิเคราะห์ ถึงเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนว่า ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มมีกระบวนการทางสังคมที่ ประกอบด้วยความร่วมมือ การแข่งขัน และความขัดแย้ง ซึ่งมีผลการวิเคราะห์เหล่านี้ให้คุณค่าที่มี นัยสำคัญในการทำความเข้าใจ เกี่ยวกับชีวิตของชุมชนเป็นอย่างดี

3. ชุมชนในฐานะหน่วยทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Community as a Psycho Cultural Unit) ในมิตินี้เน้นที่ว่าชุมชนจะต้องมีความผูกพันในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ความ ผูกพันนี้จะตีความว่าเป็นทั้งทางด้านจิตวิทยาและวัฒนธรรม ในทางจิตวิทยานั้น คนจะมีความมั่นคง เพราะสามารถระบุได้ว่า ตนเป็นสมาชิกของกลุ่ม หมู่ หรือที่ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีสังกัดอย่างไร ก็ ตาม การวิเคราะห์ในมิตินี้ ในแนวคิดทางสังคมวิทยาก็ถือว่าเป็นเพียงมิติหนึ่งของความเป็นจริงที่ ซับซ้อน อยู่ในความหมายของชุมชน มิได้ถือว่าเป็นการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง

2.5.2.2 แนวคิดทางมนุษยนิยม (Humanistic Perspective)

แนวคิดของชุมชนในแนว Humanistic Perspective นี้ บางคนเรียกว่า เป็นแนวคิดของกลุ่ม Utopia นักสังคมวิทยาที่มีอิทธิพลสำคัญต่อ 2 แนวคิดนี้ 2 คน คือ Robert Nisbet และ Baker Brownell ซึ่งมีความคิดว่า ชุมชนต้องก่อมิตรภาพ ความเอื้ออาทร ความมั่นคง และความผูกพันระหว่างคนในชุมชน

Nisbet เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกผูกพันของ ชุมชน (Sense of Community) ในข้อเขียนของ Nisbet เรื่อง The Quest for Community นั้น เกิดจากเงื่อนไขของสังคมสมัยใหม่ที่ไม่สามารถตอบสนองให้ปัจเจกบุคคลเกิด ความมั่นคง เขาได้แสดง ความเห็นว่า ในลักษณะรัฐการเมืองสมัยใหม่ รัฐไม่สามารถตอบสนองความมั่นคงได้ ไม่มีองค์กรขนาดใหญ่ใดที่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจของคนได้ เพราะโดยธรรมชาติแล้ว องค์กร เหล่านี้มีขนาดใหญ่ ซับซ้อน เป็นทางการเกินไป รัฐอาจจะก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในนามของรัฐ เช่น การก่อสงคราม แต่ในการตอบสนองอย่างปกติธรรมดา ต่อความต้องการของคนในเชิงการ ยอมรับมิตรภาพ ความมั่นคง ความเป็นสมาชิก รัฐจะทำได้ ทางเลือกที่นักคิดในแนวนั้นเสนอ ก็คือ การเรียกร้องให้ชุมชนมีขนาดเล็ก แต่มีโครงสร้างที่แน่นเหนียว เพราะชุมชนขนาดเล็กเท่านั้นที่จะช่วย ฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดีขึ้น เพราะจะรับผิดชอบต่อหน่วยที่เล็กที่สุด และกล่าวถึง ชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการกระทำที่เต็มไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่ ตันรู้จักอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม แนวคิดทั้งสองนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการเรียกร้องต่อการเปลี่ยนแปลง ของสังคมสมัยใหม่ การขยายตัวของเมือง ประชากร ที่ก่อให้เกิดสภาวะความแปลกแยก ความวิตก กังวล ความโดดเดี่ยว ไม่สนใจใยดีหรือรู้สึกรับผิดชอบต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นๆ ที่อยู่รอบข้าง ไม่รู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบตัดสินใจหรือรับผลประโยชน์นั้นๆ

ฮิรช (Hirsch, 1993) กล่าวถึง การสร้างชุมชนว่า เป็นการแสดงออกถึง อำนาจและเป็นวาทกรรมของคนกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ภายใต้เงื่อนไขทาง สังคมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงมีทั้งความหมายที่หลากหลายและ

ความหมายที่ขัดแย้ง มิได้มีเพียงความหมายเดียวหรือความหมายที่เป็นกลาง และไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ นัยของการนิยามหมู่บ้านให้ติดกับพื้นที่เกิดขึ้นจากการที่รัฐพยายามรวมศูนย์ อำนาจด้วยการทำให้ พื้นที่แตกออกเป็นหน่วยเล็กๆ เพื่อง่ายต่อการปกครองสะท้อนให้เห็นกระบวนการที่หมู่บ้านถูกผนวก เข้าสู่ระบบ ทูนและตลาดโดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนทางมนุษยนิยมมีลักษณะที่น่าสนใจ คือ

1. ไม่ได้ให้ความสนใจหรือความสำคัญกับอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่
2. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์
3. เน้นลักษณะความรู้สึกเชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชนหรือแบบแผนใน

อุดมคติ ซึ่งเกี่ยวกับนำเสนอลักษณะชุมชนที่ควรจะเป็นชุมชนที่ดีหรือชุมชนในอุดมคติ นั่นเอง

แม้ว่าจะมีทัศนะอันหลากหลายเกี่ยวกับชุมชน ก็ยังสามารถสรุปจุดร่วมกัน

ได้ 2 ประการ คือ เป็นการกล่าวถึง วิวัฒนาการของการสมาคมของมนุษย์ (Human Association) มีการยอมรับอย่างกว้างขวางว่า การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของความเกาะเกี่ยวในสังคมมนุษย์เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ลักษณะหนึ่งของ Human Association จะหายไปและมีลักษณะใหม่มาแทนที่

2.5.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนประชาคม (Civil Society Perspective)

ประชาสังคม หมายถึง การรวมตัวพบปะของคนหลากหลาย ซึ่งไม่ใช่เฉพาะ คนที่รู้จักคุ้นเคยเพียงกลุ่มเดียว แต่รวมถึงคนแปลกหน้าที่สนใจในประเด็นส่วนรวม (สาธารณะ) ประเด็นใดประเด็นหนึ่งร่วมกัน เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ใช่การรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สถานที่รวมตัวพบปะเรียกว่า เวทีประชาคม ซึ่งมีลักษณะพหุภาคีเป็น สำคัญชุมชนฐานรากมักเกิดการรวมตัวกันเองเบื้องต้น จากปัญหาปากท้องและเศรษฐกิจเรียกว่า กลุ่ม ปากท้อง (ให้พี่น้องอดอยาก) อาจพัฒนาไปสู่การออมที่เรียกว่า กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อแก้ไขปัญหาอดอยาก ที่อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือออมเพื่อเป็นสวัสดิการ ทางสังคม เช่น การเจ็บป่วย ตาย กลุ่มปากท้อง และกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็งสามารถรวมตัวเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชน ซึ่งศักยภาพด้านการตลาดที่พึ่งพา ตนเองทางเศรษฐกิจได้ กลุ่มปากท้อง กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธุรกิจ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่นำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงจิตสำนึกแบบพึ่งพาเป็นสำนึก การมีส่วนร่วมพัฒนาไปเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองและชุมชน เข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเองที่เข้มแข็งจะเริ่มพัฒนาไปสู่การมีจิตสำนึกสาธารณะ (สำนึกส่วนรวมที่ไม่ใช่ เพื่อประโยชน์เฉพาะกลุ่ม) การเกิดเครือข่ายชุมชนพึ่งตนเองที่เข้มแข็งและมีเวทีประชาคมสำหรับ ชุมชนต่างๆ ที่หลากหลายและผู้คนทั่วไปซึ่งสนใจในประเด็นสาธารณะต่างๆ ร่วมกันจะนำไปสู่ความ เป็นประชาคม อันเป็นอำนาจประชาชนที่แท้จริงในการทำให้เกิดดุลยภาพระหว่างอำนาจรัฐ อำนาจ ทูน และอำนาจประชาชน (ประชาสังคม) มีสภาพธรรมรัฐเกิดขึ้น (Good Governance) ในการ บริบทสังคมไทยซึ่งมีภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและวิกฤตสังคมในปัจจุบัน การก่อรูปประชาสังคมควรเร่ง พัฒนาชุมชนให้พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและมีความเข้ม แข็งพร้อมไปกับการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ และการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะ ต่างๆ ในเวทีประชาคม แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน-ประชาสังคม เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาของสังคม การที่ประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับนโยบายและ ทิศทางการพัฒนา รวมทั้งกิจกรรมสาธารณะซึ่งในอดีตมักจะถูกครอบงำหรือ ชี้นำจากภาครัฐ แนวคิดนี้ปฏิเสธอำนาจรัฐซึ่งมีบทบาทอย่างมากมาต่อการตัดสินใจในกิจกรรมทาง

สังคม รวมทั้งปฏิเสธลัทธิปัจเจกชนที่มุ่งแต่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน สารสำคัญของแนวคิดนี้ ก็คือ การรวมกลุ่มของปัจเจกชน โดยมองว่า ประชาสังคมเป็นโครงสร้างทางสังคมที่อยู่กึ่งกลางระหว่างรัฐและปัจเจกชนที่ เรียกว่า Mediating Structure

ทวิชศักดิ์ นพเกษร (2542) ยังได้ให้คำจำกัดความ ประชาสังคม หมายถึง การที่คนในสังคม ซึ่งมีจิตสำนึก (Civic Consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) ในการกระทำบางอย่าง ทั้งนี้ ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ประชาสังคมจะก่อให้เกิด “อำนาจที่สาม” นอกเหนือจากอำนาจรัฐและอำนาจธุรกิจ อำนาจที่สามนี้อาจไม่ต้องการคนจำนวนมาก แต่เป็นกลุ่มเล็กน้อยกระจัดกระจายและอาจมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ย่อยๆ (Civic Network) การรวมตัวกันนั้น อาจไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกัน แต่สามารถสื่อสารกันได้ เกิดเป็นองค์กรขึ้น (Civic Organization) ซึ่งอาจเป็นองค์กรทางการ (นิติบุคคล) หรือไม่เป็นทางการก็ได้

ธีรยุทธ บุญมี และอเนก เหล่าธรรมทัศน์ เชื่อว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น ควรให้ความสำคัญกับพลังที่สาม หรือพลังสังคมที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคม

ชูชัย ศุภวงศ์ ให้ความหมายของประชาสังคมว่า คือ การที่ผู้คนในทุกภาคส่วนของสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาของสังคมที่ สลับซับซ้อนยากต่อการแก้ไข จึงมารวมตัวกันเป็นกลุ่มประชาคม (Civil Group) และนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน (Civil Consciousness) เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือกระทำการบางอย่างเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ การรวมกลุ่มจะเป็นไปด้วยความรักความสมานฉันท์ การเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล (2541) ให้ความหมายของชุมชน-ประชาสังคมว่า หมายถึง ชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวม และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับอย่างเหนียวแน่น ด้วยระบบคุณค่าและวัตถุประสงค์ร่วมกันชุมชน ประชาสังคมอาจมีขนาดและลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แต่มีลักษณะเป็นพลวัตที่บุคคลหรือกลุ่มต่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระทำกิจกรรมทางสังคมที่สนใจ นักวิชาการทั้งสองท่านได้ให้ความหมายของลักษณะของ ประชาสังคม ว่ามีความหลากหลายทั้งในรูปแบบของการรวมตัว พื้นที่ รูปแบบของกิจกรรม ประเด็นของความสนใจปัญหาที่มีความเป็นชุมชนที่อาจจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ได้ประกอบด้วยจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีกิจกรรมบนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มและพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสารและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำความเข้าใจต่อองค์ประกอบที่สำคัญของประชาสังคม อันได้แก่

1. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม
2. การมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างกว้างขวาง
3. การมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน
4. การมีองค์ความรู้และความสามารถ รวมทั้งวิธีการใหม่ๆ ในการแสวงหา

ความรู้

5. มีการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งประสานกันอย่างเป็นระบบ ภายใต้การจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2.5.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่ (Virtual Community Perspective)

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยี และ ปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาไม่อาจจำกัดอยู่ในปริมาตรของชุมชนที่มี อาณาเขตภูมิศาสตร์เล็กๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาเกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการการรวมกำลัง ความร่วมมือ และทรัพยากรจากภายนอกชุมชนคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ (Schuler, 1996)

1. จิตสำนึกร่วม (Consciousness)
2. หลักการ (Principle)
3. จุดมุ่งหมาย (Purpose)

ดังนั้น ชุมชนในรูปแบบใหม่ จึงอาจมีลักษณะเป็น “ชุมชนทางอากาศ” หรือ ผู้สนใจจะมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ ชุมชนเครือข่ายบน Internet อาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพและไม่จำเป็นต้องว่าสมาชิกต้องพบปะ หน้าตากันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องสานความสัมพันธ์และจิตสำนึกร่วมของสมาชิก Schuler ได้กล่าวว่า ชุมชน คือ สายใย (Web) ของความสัมพันธ์ทางสังคมมีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) การสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน ทำนองเดียวกัน เทคโนโลยีก็คือ สายใย (Web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่างๆ เทคโนโลยีและการสื่อสารผ่านวิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ มีบทบาทในการสร้างชุมชนในรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะเศรษฐกิจ เป็นต้น

ชุมชนในรูปแบบใหม่ อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชุมชนเหมือนจริง” (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยคำภาษาและความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้ มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่าไม่มีอคติเกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อากัปกริยาของสมาชิกชุมชนเสมือนจริงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิมจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าค่าตาและต้องคบหาสมาคมกับ ผู้คนจำนวนไม่น้อยกว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่องเหมือนกับ เรา แต่ในชุมชนประเภทนี้ สามารถเข้าถึงแหล่งที่สนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ยังมีข้อดี คือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเช่นแต่ก่อน (Rheingold, 1998)

อย่างไรก็ตาม มีข้อทักท้วงว่าชุมชนในรูปแบบใหม่นี้ ไม่น่าจะถือว่ามีลักษณะเป็น “ชุมชน” เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มีพันธะผูกพันใดๆ กับชุมชน มีอิสระที่จะเลือกเข้าร่วมเมื่อใดก็ได้หรือถอยออกไปเมื่อใดก็ได้ อีกทั้งข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันก็ไม่สามารถที่จะเชื่อถือได้ทั้งหมดชุมชนในรูปแบบใหม่นี้ ยังคงต้องมีการอาศัยความเป็นชุมชนเดิมคือพื้นที่อยู่บ้าง แต่ลักษณะความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลงไป สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ซับซ้อน โดยผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งที่มีรูปแบบที่กว้างขวางขึ้นทั้งในระดับชาติและในระดับโลก กล่าวคือ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นถ้าเป็น

ปัญหา ปัญหาหรือสิ่งนั้นๆ ก็จะเชื่อมโยงไปในระดับที่กว้างขึ้นได้ และในทางตรงกันข้ามก็จะเป็นประโยชน์หรือมีผลต่อความรับผิดชอบร่วมกันในฐานะ เป็นชุมชนรูปแบบใหม่ที่มีจิตสำนึกร่วม มีหลักการและจุดหมายร่วมกัน

ชูเลอร์ (Schuler, 1996) กล่าวถึงปัจจัยและทิศทางของชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า คือ ความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละบุคคล ระบบเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศ อันไร้ขอบเขตที่จะสร้างวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่

ลอส ดีน (Lois Dean) กล่าวว่า ชุมชนในปี ค.ศ. 2020 ว่าชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานและหรืออยู่ในรูปแบบขององค์กร รัฐ รัฐบาลท้องถิ่น องค์กรเอกชนที่สามารถสร้างและส่งเสริมโดยการวางแผนร่วมกันโดยมีคอมพิวเตอร์ เป็นพื้นฐานและการพัฒนาจะอยู่ในลักษณะของกิจกรรมความร่วมมือทางเทคนิคและการมีส่วนร่วมของรัฐ เอกชน และกลุ่มคนในท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในมิตินี้ จะช่วยให้เป็นความเปลี่ยนแปลงและเข้าใจสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ได้ และช่วยให้เห็นรูปแบบของชุมชนที่มีความหลากหลาย โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงเครือข่ายของผู้คนเข้าด้วยกัน ด้วยความที่มีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกัน หรือเป็นศูนย์กลางการสื่อสารที่ทำให้ผู้คนที่ผ่านเข้ามาในเครือข่ายได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ร่วมกันโดยความร่วมมือทางเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับภูมิภาคจนถึงระดับโลก ในขณะเดียวกัน ความเป็นศูนย์กลางการสื่อสารหรือเครือข่ายชุมชนในรูปแบบนี้ สมาชิกในเครือข่ายมีจุดอ่อน คือ ไม่มีภาระผูกพัน ข้อต่อรอง หรือมีความพร้อมในเรื่องข้อเท็จจริงร่วมกัน แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกันมากขึ้น ความพร้อมในเรื่องข้อเท็จจริงจะปรากฏเพิ่มขึ้น จากนั้นจะนำไปสู่การประสานงานและการทำกิจกรรมร่วมกัน

ลักษณะของชุมชนในรูปแบบใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศนี้ ถ้ามองในด้านของพื้นที่แล้วจะเห็นว่าเป็นชุมชนที่ไร้พรมแดน จะอาศัยเพียงความสัมพันธ์อย่างง่าย ที่ผู้เข้ามาหรือผ่านมาได้มีความรู้สึกผูกพันกันอย่างมีหลักการและเป้าหมาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ได้หรือไม่ ดังนั้น นักวิชาการและนักพัฒนาผู้ที่ทำงานร่วมกับชุมชนจึงควรแสวงหาคำตอบเพื่อรู้ เท้าทันกับสภาพของชุมชนที่ไร้พรมแดน ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ถ้าย้อนถึงการสร้างความเป็นชุมชนของนักพัฒนาเริ่มจากการเน้น “ชุมชน” ขนาดเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบส่วนตัว รู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ภายในกลุ่มเล็กๆ มาสู่การขยายเป็น “เครือข่าย” การช่วยเหลือที่เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างขึ้น และมาสู่ชุมชนในรูปแบบใหม่ ซึ่ง

โทนิส (Tonises, 2542) กล่าวว่า เป็นความสัมพันธ์แบบปัจเจก มีการแข่งขัน มีการคิดคำนวณบนฐานของประโยชน์และอยู่บนพันธะทางกฎหมาย อาจสูญเสียความเป็นธรรมชาติ สัมผัสของความเป็นมนุษย์และการเกื้อหนุนของ สมาชิก แต่การสร้างความเป็นชุมชนใหม่จึงไม่ใช่การรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนแบบดั้งเดิม หากเป็นการผสมผสานความเชื่อแบบเก่าที่มีคุณค่าและการพัฒนาระบบใหม่ที่ก้าว ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

อริยา เศวตามร์ (2542) กล่าวถึง ชุมชนในรูปแบบใหม่ว่า สำหรับผู้นำชุมชน และนักพัฒนาแล้วความเป็นชุมชน หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง กิจกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการสร้างความเป็นชุมชนในรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทาง

สังคมที่ยุติธรรมและเครือข่ายที่กว้างขวางมากกว่า ในอดีตเพื่อสอดคล้องกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบันที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของ ชุมชนและเครือข่ายหรือเพื่อรู้เท่าทันการเชื่อมโยงเครือข่ายของเทคโนโลยี สมัยใหม่ที่ไร้พรมแดน

กล่าวโดยสรุป ความเป็นชุมชนไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง การให้ความหมายเกี่ยวกับชุมชนจึงเป็นสื่อที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ทาง สังคมหรือการจัดระบบความสัมพันธ์ทั้งกับภายในและภายนอกชุมชน ฉะนั้น ความเป็นชุมชนจึงมิได้มีเพียงหน่วยเดียว หากแต่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ที่สานขึ้นจากความสัมพันธ์ต่างๆ และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันอยู่ การสร้างใหม่ของความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนอันเป็นการ โต้ตอบของคนในชุมชนหรือสังคม และเป็นที่ยังช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ ความสามารถ การรับรู้และความเข้มแข็งหรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสาน สัมพันธ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน

กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน ชุมชนมีความแตกต่างกันตามบริบท แม้แต่ชุมชนในประเทศเดียวกัน ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน อาจมีรายละเอียดแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามมีปัจจัยร่วมกันดังนี้ คือ 1) แหล่งของการเรียนรู้ในชุมชน 2) ลักษณะการเรียนรู้ในชุมชน 3) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน 4) ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน และ 5) เครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน

1. แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน วัด บ้าน เป็นแหล่งวิทยาการที่เด็กได้รับการศึกษาในอดีตครูผู้สอน ได้แก่ เจ้านาย พระสงฆ์ และผู้รู้ในศิลปะแขนงต่างๆ สอนตามสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับวิถีชีวิต (สุมน อมรวิวัฒน์ และคนอื่นๆ, 2535) ปัจจุบันการเรียนรู้ที่ได้รับจากพ่อแม่ ครอบครัว และพระสงฆ์ลดน้อยลงไป การเรียนรู้จากสื่อมวลชนเข้ามาแทนที่โดยเฉพาะประเทศไทยก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และยุคข้อมูลข่าวสารทำให้แหล่งการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปสู่เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร้พรมแดน (ทิตินา เขมมณี, 2539) องค์ประกอบของการเรียนรู้ในชุมชน คือ คน ความรู้ และทรัพยากร คน ได้แก่ ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำ ชุมชน และผู้มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน ความรู้ ได้แก่ ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านความรู้ทางวิชาการ หรือที่มาจากภายนอก หรือประสบการณ์ที่ชุมชนได้สะสมและพัฒนาขึ้นและ ทรัพยากร ได้แก่ เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์ และผลผลิตของชุมชน (วิจิต นันทสุวรรณ และจางงศ์ แรกพิณิจ, 2541) องค์ประกอบเหล่านี้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของการดำเนินชีวิต โดยมีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2. ลักษณะการเรียนรู้ในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนได้เรียนรู้มาจากการลองผิดลองถูกการลงมือกระทำ จริง การเรียนรู้โดยผ่านพิธีกรรม การเรียนรู้โดยผ่านศาสนา หลักธรรมคำสอน การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างกลุ่ม การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ (เอกวิทย์ ณ ถกลาง, 2540) ลักษณะการเรียนรู้ตามสภาพจริงของชีวิต และสิ่งแวดล้อมมุ่งให้ผู้เรียนสัมผัส และสัมพันธ์กับธรรมชาติ ได้รับรู้ลักษณะที่ตึงตางและเลวร้ายของธรรมชาติของมนุษย์ โดยการเผชิญสถานการณ์และปัญหา ได้ฝึกทักษะ การคิด และการปฏิบัติจนแก้ปัญหาได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดขึ้นตลอดเวลาในครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน เรียกว่า

กระบวนการเรียนรู้แบบซึมซับ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2542) และปัจจัยที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือเครือข่ายชุมชน เครือญาติ บทบาทผู้นำ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และความเป็นชุมชน (กฤษณา บุญชัย พุทธิณณิ กางกั้น และประสารทพร สุขพรวรรกุล, 2538)

3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้มีวิธีการที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กลุ่มเป้าหมายใด วิธีการใดหรือหลายๆ วิธีรวมกัน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้สรุปวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไว้ดังนี้ 1) การทำให้ดูเป็นตัวอย่างเป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโสหรือผู้เฒ่าผู้แก่ โดยกระทำ เป็นตัวอย่างของคนในครอบครัวญาติพี่น้องในชุมชนเดียวกัน 2) การคิดร่วมกันเป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยน และเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน 3) การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคล ระดับกลุ่มให้มาก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาอย่างหลากหลาย และนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่ และ 4) การบรรยาย สัมมนา หรือเวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันส่งผลให้แก่สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ซึ่งในแต่ละชุมชนมีลักษณะการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกัน

4. ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน การถ่ายทอดความรู้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อการดำรงชีวิต ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ไม่มีกฎระเบียบ ใช้ความผูกพันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ศูนย์กลางการเรียนรู้ที่กระบวนการถ่ายทอดคือการฝึกปฏิบัติจริง สถานการณ์จริง และใช้อุปกรณ์การปฏิบัติจริง (ชูเกียรติ ม่วงไหมทอง, 2538) การถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวจากแม่ถ่ายทอดให้กับลูก เป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวลาว ที่แม่จะต้องเตรียมบุตรสาวให้เรียนรู้การเตรียมเส้นด้ายสำหรับทอผ้า และเมื่อบุตรสาวอายุ 12 ขวบจะต้องเริ่มทอผ้าซึ่งเป็นข้อกำหนดทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ (Connars, 1998) ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่างๆ (รัชพล ปังพิบูลย์, 2530) ความเชื่อของคนในชุมชนเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ งานด้านศิลป หรือตำรับยา หรือการผลิตอื่นๆถูกจำกัดไว้ในระดับครอบครัว เฉพาะวงศ์ตระกูล หรือในวงศ์ของศิษย์ ถือว่าเป็นศักดิ์ศรีของบ้าน หรือครอบครัวเท่านั้น (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2542) ทั้งนี้ ในแต่ละครอบครัวจะมีการถ่ายทอดความรู้โดยผ่านพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมเสนเรือน มีความเชื่อว่าเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การถ่ายทอดความรู้ที่สืบทอดมาจาก บิดา มารดา โดยการสังเกตจดจำและประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิต (สุกัญญา เหลืองไชยยะ, 2538) ส่วนการถ่ายทอดความรู้ในระดับชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพให้แก่องค์กรในชุมชน ต้องคำนึงถึงการให้องค์กรได้มีการฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และการฝึกปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด จึงจะสามารถเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรในชุมชนได้ (Goodkind, 1998)

5. เครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน การจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ แม่ข่ายการเรียนรู้ องค์กรในการจัดการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ (ประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล, 2538) การ

สร้างเครือข่ายทำให้สมาชิกเรียนรู้การพึ่งตนเอง และแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการผลิตในเชิงพาณิชย์ได้ (สุนันทามัน เศรษฐวิทย์, 2539) เครือข่ายการเรียนรู้พัฒนามาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีผู้นำทำหน้าที่ในการเปลี่ยนแปลง ใช้เครือข่ายเป็นศูนย์กลางดำเนินงานในชุมชน อีกทั้งขยายเครือข่ายเชื่อมโยงกับเครือข่ายภาครัฐบาล เอกชน ชุมชน หรือองค์กรวิชาการ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายพึ่งตนเองเป็นหลัก (ปาน กิมปี, 2540) ทั้งนี้ เครือข่ายการเรียนรู้ไม่มีรูปแบบหลักเกณฑ์ตายตัว เป็นการจัดเวทีให้ชาวบ้านได้พบปะแลกเปลี่ยนกัน เพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก และเป็นเวทีวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาทางแก้ไข ทดสอบสรุปบทเรียนเพื่อประเมินผล (กฤษฎา บุญชัย พุทธิมนต์ กางกั้น และประสารทพร สุขพรวรกุล, 2538) อีกทั้ง รูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้จะมีผู้นำ กระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และสร้างผู้นำอย่างเป็นธรรมชาติ (เสนห์ จามริก, 2541ก) ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน และสมาชิกเครือข่ายทำให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนการสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญา เป็นการเรียนรู้สิ่งที่คนรุ่นหนึ่งได้ศึกษาไว้ และถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้องค์ความรู้ดังกล่าว เกิดประโยชน์แก่อนุชนในรุ่นต่อไป จากการศึกษาของ

ปฐม นิคมานนท์ (2535) พบว่า รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทยมี 4 รูปแบบ ดังนี้ 1) รูปแบบการสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพของหมู่บ้าน 2) รูปแบบการสืบทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะสมาชิกในครอบครัว 3) รูปแบบฝึกหัดจากผู้รู้ชำนาญเฉพาะอย่าง และ 4) รูปแบบการฝึกฝนและพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง ทั้ง 4 รูปแบบมีดังนี้

1. รูปแบบการสืบทอดความรู้ในลักษณะอาชีพหมู่บ้าน ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดลักษณะอาชีพนี้ได้แก่ ทรัพยากร หรือสภาพแวดล้อมที่อำนวยในการประกอบอาชีพ หรือความชำนาญแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) บรรพบุรุษซึ่งเป็นบุคคลในท้องถิ่นนั้นประกอบอาชีพ หรือมีความชำนาญมานาน ลูกหลานได้รับการสืบทอดต่อกันมา 2) บรรพบุรุษย้ายถิ่นมีความรู้ ความชำนาญติดตัวมาแต่เดิม เมื่อมาอยู่ที่ใหม่มีทรัพยากรและสภาพแวดล้อมอำนวย จึงประกอบอาชีพที่ตนเองถนัด สืบทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลังต่อไป และ 3) การประกอบอาชีพโดยมีนายทุนให้ความสนับสนุนดำเนินการในรูปธุรกิจ โดยมีชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน เป็นผู้รับทำสินค้าในลักษณะรับจ้างแรงงาน คือ เป็นอาชีพรองจากอาชีพหลักแล้วสืบทอดไปสู่ลูกหลานต่อไปรูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ 3 ลักษณะนี้ ทำให้เด็กในหมู่บ้านคุ้นเคยกับอาชีพ ส่วนใหญ่ไม่มีการสอนหรือฝึกอาชีพอย่างเป็นทางการ แต่เป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติ ในการดำรงชีวิตประจำวันเด็กจะได้รับการฝึกหัดโดยไม่รู้ตัวว่าเป็นการสอนโดยตรง และการศึกษาของประสาธ อิศรปริดา (2520) พบว่า รูปแบบนี้เป็นการเรียนรู้ที่ไม่สามารถมองเห็นหรือสังเกตได้โดยตรง แต่จะทราบว่าได้เกิดการเรียนรู้ต่อเมื่อมองเห็นจากผลการกระทำเพราะการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึกหัด (เหตุ) จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร (ผล) และการเรียนรู้จะเกิดผลอย่างบูรณาการแก่ผู้เรียนคือ สร้างความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี โดยมีรากฐานมาจากความรักและความเข้าใจ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2542)

2. รูปแบบการสืบทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะสมาชิกในครอบครัว รูปแบบนี้เป็นอาชีพหรือความชำนาญที่ทุกครัวเรือนในชุมชนทำได้เหมือนกันหมด ซึ่งเป็นอาชีพหรือความชำนาญที่สืบทอดกันภายในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะ ได้แก่ การรักษาโรค อาหารบางชนิด การทอผ้า เป็นต้น ลักษณะการสืบทอดเริ่มต้นจากบรรพบุรุษได้สืบทอดความรู้ต่อกันมาจนถึงรุ่นพ่อแม่ หรือพ่อแม่มีความสนใจในอาชีพ หรือพัฒนาความรู้ขึ้นมา ความรู้ทั้ง 2 กรณีได้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน เครือญาติ และผู้สนใจที่มาขอเรียน ปัจจุบันลูกหลานยังคงใช้ความรู้นี้ประกอบอาชีพต่อไป อีกวิธีหนึ่งที่พ่อแม่ถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลานโดยตรง คือการทิ้งตำราหรือความรู้ไว้ให้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน เครือญาติ สามารถไปศึกษาค้นคว้าจากตำรา แล้วนำไปประกอบอาชีพ การได้รับความรู้ในลักษณะนี้ เป็นมรดกตกทอดจากครอบครัว ในรูปแบบนี้เป็นความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการพัฒนาสู่อนาคตที่ดีกว่าเดิม โดยเฉพาะวัยผู้ใหญ่ความต้องการนี้เกิดขึ้นจากแรงจูงใจเพื่อพัฒนาความรู้ โดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต (Knowles, 1977)

3. รูปแบบฝึกหัดจากผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง ลักษณะนี้ผู้เรียนจะไปเรียนหรือฝึกงานจากผู้รู้ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่นอกชุมชน ผู้ที่ต้องการเรียนต้องแสดงความจำนงค์ขอเรียนโดยสมัครเป็นศิษย์ เพื่อรับการถ่ายทอดความรู้โดยเสียค่าเล่าเรียน หรือใช้วิธีแลกเปลี่ยนแรงงานไปอยู่อาศัยเป็นลูกหลาน หรือในลักษณะเป็นลูกจ้างฝึกงาน การถ่ายทอดความรู้โดยการฝึกงานจากผู้ชำนาญเฉพาะอย่างมีหลายลักษณะ คือ การไปขออยู่เป็นลูกมือฝึกหัด การเรียนรู้จากพระในวัด การไปขอเรียนโดยเสียค่าเล่าเรียน และการเรียนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สอน ผลการวิจัยของ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) พบว่า การไปขอฝึกหัดในฐานะลูกมือ เป็นการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติ และค่อยๆ สังเกตวิธีการปฏิบัติงานของผู้รู้ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน จึงเริ่มปฏิบัติจริงจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยากขึ้น และฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ การเรียนรู้เหล่านี้เป็นการเรียนรู้ในสภาพที่เป็นจริง ใช้อุปกรณ์การเรียนของจริง เน้นกระบวนการและการฝึกปฏิบัติ ส่วนการประเมินผลประเมินจากกระบวนการทำงานและผลงาน ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลด้วยตนเองโดยพิจารณาจากผลงานและคนที่มาจ้างจะพิจารณาฝีมือจากผลงานที่เคยทำมาก่อน

4. รูปแบบการฝึกฝนและพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง รูปแบบนี้ส่วนใหญ่ได้รับแรงบันดาลใจทำให้มีความต้องการเรียนรู้ในเรื่องนั้น เช่น ชอบมาตั้งแต่เด็กเห็นตัวอย่างคนอื่นทำแล้วชอบและมีผู้ชี้แนะ ขึ้นต่อมาคิดทำเอง ฝึกฝน คิดดัดแปลงจนเกิดความชำนาญยึดเป็นอาชีพ หรือทำ สิ่งนั้นด้วยใจรัก หรือทำ เพื่อความเพลิดเพลินกลายเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนั้น ลักษณะการเรียนรู้อาจถ่ายทอดความรู้โดยดูตัวอย่างจากเพื่อนบ้านที่ทำในหมู่บ้าน บางครั้งเรียนโดยการสังเกตจากคนอื่นและเรียนโดยทำ ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ และชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535) พบว่าวิธีการฝึกฝนและพัฒนาความรู้ด้วยตนเอง โดยการฝึกปฏิบัติ ลองผิดลองถูก ค้นคว้า ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จ บุคคลเหล่านี้ต่อมากลายเป็นผู้รู้ และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สนใจต่อไป การเรียนรู้ในลักษณะ นี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียนโดยมีบุคคลภายนอกเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ชี้นำตนเอง (Self Directing) คือ ผู้เรียนต้องบอกความต้องการ วัตถุประสงค์ และการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ จึงเป็นความเชื่อที่นำไปสู่แนวคิดที่ว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach) (ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช,

2542) รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ทั้ง 4 รูปแบบนี้ มีการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องของการดำเนินชีวิต มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ซึ่ง Longworth & Davies (1999) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้ “การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ โดยผ่านกระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียนและศักยภาพของแต่ละบุคคล” ทั้งนี้การได้มาซึ่งความรู้ ค่านิยม ทักษะ และความเข้าใจตามความต้องการของบุคคล โดยผ่านช่วงเวลาของการดำเนินชีวิตที่สามารถนำสิ่งที่ได้รับ ไปปรับใช้ด้วยความเชื่อมั่น สร้างสรรค์ และพอใจ ตามเงื่อนไขและสภาพแวดล้อม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เกิดจากภูมิปัญญาของมนุษย์ที่ต้องการอยู่รอดและดำรงเผ่าพันธุ์ ภูมิปัญญาของมนุษย์จึงเป็นแกนกลางเชื่อมร้อยความรู้ทุกส่วนเข้าด้วยกัน เป็นองค์ความรู้ใหม่ องค์ความรู้นี้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ต้องมีการสืบทอด และสานต่อในปัจจุบัน เพื่อคงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่เป็นฐานการพัฒนาประเทศ

2.5.3 ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

2.5.3.1 ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกร ที่สามารถผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี รู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร โดยพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งสามารถนำพาเครือข่ายชุมชน เกษตรกรที่ทำนาข้าว ในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ให้เห็นความสำคัญของการแปรรูปซึ่งทำให้คนสามารถพึ่งพาตนเองใน สภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร ด้านการตลาดการแก้ปัญหา ด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีเหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2.5.3.2 ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มการแพทย์แผนไทย

ชุมชนที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทยและแพทย์แผนไทยการแพทย์แผนไทย เป็นการรวมศาสตร์เกี่ยวกับบำบัดโรค ทั้งการใช้ยาสมุนไพร หัตถบำบัด การรักษากระดูกและโครงสร้าง โดยอิงกับความ เชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นความรู้ที่ไม่มีเกณฑ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับหมอรักรักษาวิธีใดได้ผลก็ใช้วิธีนั้นสืบทอดกันมา ซึ่งมีความสามารถในการบริหารจัดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนมาใช้ในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร อันมีอยู่หลากหลาย การนวดแผนโบราณ การดูแลรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งยาไทยมาจากส่วนผสม 4 ประเภท คือ พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ เช่น เกลือสมุทรรำมะถัน ทองคำ ดินปะสิว และจุลชีวะ เช่น เห็ด รา โดยแพทย์หรือผู้จ่ายยาต้องรู้ลักษณะ สี กลิ่น รส ชื่อของสิ่งที่นำมาใช้ ประเภทและอาการของโรคอย่างดีก่อนจึงจะนำมาใช้ได้ นอกจากนี้วิธีการปรุงยา ก็มีหลายวิธีด้วยกันตามรูปแบบของยา เช่น กิน อาบ ต้ม พอก หรือแช่ เป็นต้น

การใช้สมุนไพรรักษาโรค “พืชสมุนไพร” นั้นมีสรรพคุณทางยาดีมาก คนโบราณใช้ทำการรักษาโรคกันมานานแล้วควรอนุรักษ์เอาไว้ ในวงการแพทย์ก็มองเห็นความสำคัญของพืชที่มีประโยชน์ในทางยานี้มากเช่นเดียวกัน มีการนำเอา “พืชสมุนไพร” ไปสกัดเอาสาร สำคัญที่มีอยู่

ในส่วนต่างๆ ของพืชสมุนไพรทำประโยชน์กันมากในชนบทที่ห่างไกลก็ใช้ “พืชสมุนไพร” นี้เองช่วยในการบำบัดรักษาโรค และอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งก็นับว่าได้ผลดีมาก เช่น

1. ใช้ชุมเห็ดเทศเป็นยาถ่าย ยาระบาย
2. ใช้บัวบกเป็นยาแก้เจ็บคอ แก้ร้อนใน
3. ใช้ตำลึงรักษาโรคเบาหวาน
4. ใช้กะเพราเป็นยาเพิ่มน้ำนมในสตรีหลังคลอด
5. ใช้ไพลเป็นยารักษาโรคหืด
6. ใช้มะระเป็นยาขมเจริญอาหาร
7. ใช้มะนาวเป็นยาแก้เลือดออกตามไรฟันหรือโรคลักปิดลักเปิด

สิ่งเหล่านี้เป็นความสามารถของแพทย์แผนโบราณที่ยึดเอา “พืชสมุนไพร” เป็นหลักในการรักษาโรคที่เกิดขึ้นกับคนเรามาเนิ่นนานนับพันปีมาแล้ว

2.5.3.3 ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มโภชนาการ

ชุมชนที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มีความสามารถในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เลือกรสร ประดิษฐ์และปรุงแต่ง ถนอมอาหาร ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าและบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย รวมถึงการขยายคุณค่าเพิ่มของทรัพยากรด้วย โดยประชากร อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย (ภาคผนวก)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาค้นคว้างานวิจัยจากแหล่งต่างๆ หลายแหล่งพบว่า มีงานวิจัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านนี้น้อยมาก ผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบความรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เป็นระบบที่มีคุณค่า เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สำหรับปัจจุบันและอนาคต ที่สามารถนำมาพัฒนา เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งหรือประสิทธิผลของชุมชนได้

กัลยา สุวรรณพงศ์ (2531) จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อผลผลิตน้ำตาลโตนดที่ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดในการทำนายผลผลิตน้ำตาลโตนดโดยการกำหนดตัวแปรซึ่งประกอบด้วย การใช้เงินทุนในการผลิต การใช้แรงงานในการผลิต ความมีวินัยในการผลิต การยอมรับนวัตกรรมในการผลิต สุขภาพในการผลิต การกำหนดโครงการล่วงหน้าในการผลิต และการรวมกลุ่มเพื่อผลิตกับผลผลิตน้ำตาลโตนดของกลุ่มเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพผลิตน้ำตาลโตนดในทุกหมู่บ้าน จำนวน 9 หมู่บ้าน โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยการเพิ่มผลผลิตของตาลโตนดที่ปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า การใช้แรงงานในการผลิตและการใช้เงินทุนในการผลิตมีความสัมพันธ์กันสูงและส่งผลกระทบต่อเชื่อมั่นว่าผลผลิตน้ำตาลโตนดจะไปในทิศทางบวก อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า ผลผลิตของน้ำตาลที่เป็นไปในทิศทางบวก จะทำให้มีความมั่นใจว่าสามารถนำไปสู่กระบวนการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในส่วนของการศึกษารูปแบบและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จนั้น

ประมาณ เทพสงเคราะห์ (2534) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบเตาเศรษฐกิจที่ เหมาะสมต่อ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมของตาลโตนด อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา” โดยมีวัตถุประสงค์ การวิจัยเพื่อที่จะศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำเตาเศรษฐกิจ สภาพการใช้เตาเคี้ยวน้ำตาลโตนด โดยสุ่มตัวอย่างประชากรจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำตาลโตนดในตำบลต่างๆ จำนวน 10 ตำบล ของอำเภอสิงหนคร และใช้วิธีการสัมภาษณ์กับการสังเกตในภาคสนาม แล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทางสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการศึกษาปรากฏว่า เกษตรกรมี ปัจจัยการผลิตน้ำตาลโตนดโดยทั่วไปแตกต่างกัน ได้แก่ การถือครองจำนวนต้นตาล จำนวนต้นตาลที่ ขึ้นต่อวัน ปริมาณน้ำตาลสดต่อวัน ปริมาณการใช้เชื้อเพลิง ความต้องการปลูกไม้ทำเชื้อเพลิงและเวลา ที่ใช้ในการเคี้ยวน้ำตาล เตาที่ใช้ในการเคี้ยวน้ำตาลโตนด พบว่า มี 3 แบบ ได้แก่ แบบ 1 กระทะไม่มี ปล่องมากที่สุตร้อยละ 88.1 เตาแบบ 1 กระทะมีปล่องร้อยละ 10.8 และเตาแบบ 2 กระทะมีปล่อง ร้อยละ 7.1 โดยที่เตาเคี้ยวน้ำตาลโตนดที่มีประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับปัจจัยการผลิตน้ำตาลโตนด ของเกษตรกรอำเภอสิงหนคร เป็นเตาเคี้ยวน้ำตาลแบบ 1 กระทะก่อด้วยดินมีปล่อง

จิราวุธ พลมณี (2535) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหา ครอบครัวยุคใหม่และชุมชน ศึกษากรณีวิฤติการณ์ภัยแล้ง บ้านหนองไผ่ล้อม ตำบลกุดตุ้ม อำเภอเมือง จังหวัด ชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวยุคใหม่และชุมชนกรณีปัญหา วิฤติการณ์ภัยแล้ง ตลอดจนสภาพทั่วไปและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนผลการวิจัยพบว่า สภาพ ทั่วไปของชุมชนหนองไผ่ล้อมในอดีตมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านทำการเกษตรกรรม เลี้ยงชีพมีอยู่มีกินตลอดปี จนกระทั่งมีการตัดถนนชุมชนทำให้สภาพชุมชนเปลี่ยนเป็นชุมชนชายขอบ เมือง โดยได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตคนในสังคมเมืองมุ่งเน้นวัฒนธรรมบริโภค ซึ่งเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่สุด การผลิตในภาคเกษตรดั้งเดิมลดลง คนในวัยแรงงานส่วนใหญ่อพยพไปขายแรงงานในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความขาดแคลนแรงงานในไร่นาจต้องว่าจ้างแรงงานทดแทนทำให้ต้นทุนการ ผลิตในไร่นาจสูงขึ้นโดยปริยาย ชาวบ้านต้องอาศัยเงินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ทั่วๆ ที่ผลผลิตในไร่นาจลดปริมาณลงอันเนื่องมาจากวิฤติการณ์ภัยแล้งเป็นสาเหตุ

ส่วนการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านแก้ไขปัญหากลุ่มภัยแล้งในครอบครัวยุคใหม่และชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านใช้วิธีการไปขอแลกข้าวกับเครือข่ายหรือชุมชนอื่นทำให้มีข้าวกินตลอด ปีแต่ไม่เหลือขาย การเลี้ยงผีไร่ผืนนา ผีต้นน้ำ ผีบ้านผีเรือน เป็นพิธีกรรมตามประเพณีท้องถิ่นที่แสดง ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ชุมชนที่ชาวบ้านหนองไผ่ล้อมได้ถือปฏิบัติเพื่อให้เกิดฟ้าฝนดี อุดมสมบูรณ์ และเกิดผลดีทางจิตต่อการเพาะปลูกในฤดูกาลผลิตใหม่ แต่คนรุ่นใหม่กลับเห็นว่าพิธีกรรมต่างๆ ดังกล่าวโบราณล้าสมัยไม่ทันอยู่ทันกัน มีบางครัวเรือนในชุมชนได้พยายามสร้างงานขึ้นในครัวเรือน เพื่อให้สมาชิกมีงานทำนอกฤดูกาลทำนาตลอดปี อาทิ การทอผ้าการขายผ้า การเลี้ยงสัตว์ โดยไม่ ออกไปขายแรงงานนอกหมู่บ้านในประเด็นการศึกษาค้นคว้าแนวภูมิปัญญาของจังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏในงานวิจัยของ

พยุภพร ไตรรัตน์สิงหกุล (2538) การศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอด ทัศนกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา กรณี วิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์” เพื่อมุ่งศึกษาการดำรงอยู่ของทัศนกรรมพื้นบ้านและรูปแบบการถ่ายทอด

เพื่อให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกทั้งเป็นการจรรโลงหัตถกรรมพื้นบ้านไว้ไม่ให้สูญหาย พบว่า กระบวนการถ่ายทอดวิธีทำเครื่องจักสาน จะต้องประกอบไปด้วยแหล่งความรู้ ได้แก่ แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยราชการต่างๆ เช่น ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน กรมพัฒนาชุมชน เกษตรตำบล ด้านผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลต่างหมู่บ้าน ที่เป็นผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด สำหรับวิธีการถ่ายทอด ได้แก่ 1) การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริง และการฝึกหัด 2) การฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวัน จนสามารถทำได้เอง โดยไม่ต้องมีคนสอน แต่บางครั้งก็ใช้วิธีการเลียนแบบ ในด้านการถ่ายทอดจากเพื่อนบ้านนั้น เป็นการบอกเล่าด้วยปาก ผู้เรียนนำอุปกรณ์ไปเอง และสอนโดยการปฏิบัติจริง และด้านการถ่ายทอดจากหน่วยราชการ โดยการพาไปเรียนนอกสถานที่ ผู้สอนจะอธิบายวิธีการทำแล้วให้ผู้เรียนทำไปพร้อมกันด้านการศึกษาวิจัยโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาครอบครัวและชุมชน

ศรันย์ ชูเกียรติ (2541) ได้ให้ความหมายขององค์ความรู้ในองค์การว่า หมายถึง ความรู้ในการทำบางสิ่งบางอย่าง (Know How หรือ How To) ที่เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่กิจการอื่นๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน ทางปัญญาที่มีความสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน รวมทั้งทำให้ธุรกิจ สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ความรู้เป็นความคิดรวบยอด หมายถึง ข้อมูล การศึกษา การถ่ายทอด ข้อคิดเห็น การเรียนรู้ และสิ่งเร้าทางสมอง ปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันอย่าง แพร่หลายว่า การจัดการความรู้ที่ดีนำมาซึ่งการทำงานที่มี ประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลดีต่อองค์การโดยรวม

พีรสุด ศรีธวัช ณ ออยุธยา (2541) “องค์ประกอบเชิงระบบและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา หมู่บ้านวัดเกาะ ตำบลวังหว้า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี” โดยศึกษาองค์ประกอบและลักษณะองค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นกระบวนการ ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบได้แก่ วัฒนธรรม ความรู้ บุคลากร/กองทุน สถานที่วัสดุอุปกรณ์ พบว่า องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาหมู่บ้านคือ บุคลากร ด้านกระบวนการ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การรวมกลุ่ม การกำหนดเป้าหมาย กิจกรรม และการจัดการ กระบวนการเรียนรู้ สำหรับองค์ประกอบที่เป็นหัวใจและเป็นตัวขับเคลื่อนขึ้นกระบวนการคือ การจัดการ ด้านผลลัพธ์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การตอบสนองเป้าหมาย และประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมได้รับ พบว่า ด้านการตอบสนองเป้าหมายเกี่ยวข้องกับผู้นำ คณะทำงาน และการจัดการ ที่จะทำให้งิจกรรมสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ด้านผลกระทบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผลกระทบต่อชุมชน การยอมรับจากภายนอก และการขยายผล พบว่า หากกิจกรรมได้ผลลัพธ์ที่ดี ผลกระทบจะมีแนวโน้มในทางที่ดีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิผลของการดำเนินการและระดับการตอบสนองส่งผลครอบคลุมจำนวนคนในชุมชนมากขึ้นน้อยเพียงใด อย่างไรก็ตาม ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนคือ ช่วงก่อนรวมกลุ่มปัจจัยที่สำคัญคือความรู้และประสบการณ์ของผู้ริเริ่ม ความสำนึกในการรับผิดชอบ ช่วงการรวมกลุ่มหรือกิจกรรม พบว่า การไม่เห็นความสำคัญในกิจกรรม ไม่มีเวลาว่างและการยึดมั่นในคำสัญญาของผู้เข้าร่วม ช่วงการดำเนินกิจกรรมและผลที่เกิดขึ้น พบว่า ปัญหาในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับสังคมภายนอกมีผลให้

กลุ่มมีอันสืบสุดลง จากงานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน คือ คนในชุมชน ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม และชาวบ้านที่เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน การที่ความเข้มแข็งของชุมชนเกี่ยวข้องกับชุมชนเนื่องมาจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ประกอบด้วยกิจกรรมหลายส่วนทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ และของชุมชนเอง

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2543) จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” พบว่า รูปแบบที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีศักยภาพพื้นฐาน รูปแบบนี้เน้นแนวคิดการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากร ตลอดจนภูมิปัญญาภายในชุมชน โครงสร้างดังกล่าวเกิดขึ้นโดยชุมชนเอง และมีเป้าหมายในการพัฒนาความสามารถของสมาชิกเพื่อแก้ปัญหาการพัฒนาที่ยั่งยืน

ป.อ.ปยุตโต (2543) ให้จำกัดความของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง”

เสรี ซาเหลา (2544) กล่าวว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ขั้นแรกสุดคือต้องให้เกิดความมุ่งหมายและมีความหวังร่วมกันเสียก่อนการค้นหาและการกำหนดความต้องการที่จำเป็นของชุมชน จะต้องกระทำอย่างละเอียดและมีความรอบคอบมาก มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วนก่อนและหลัง โดยทั้งนี้จะต้องเป็นความเห็นชอบจากชุมชนด้วย ในการศึกษาชุมชนยังต้องให้ครอบคลุมด้วยการค้นหาทรัพยากรด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ แรงงาน หรือกำลังคนในชุมชนอย่างทั่วถึง แม้กระทั่งรายละเอียดของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมไปถึงความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากองค์กรภายนอกชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายที่จะระดมทรัพยากรเหล่านั้นให้สามารถเป็นพลังเสริมสร้างแก้ปัญหาและสนองความต้องการอันจำเป็นของชุมชน รวมทั้งการแสวงหาผู้นำชุมชนเพื่อให้เป็นตัวจักรสำคัญต่อไป ใช้รูปแบบการแก้ปัญหาโดยจัดเป็นเวทีชาวบ้านเสนอปัญหาแต่ละหมู่บ้าน รวบรวมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งงานพัฒนาหรืองานสร้างชุมชนเข้มแข็งจะต้องเดินกันไปทีละย่างก้าว ไม่ใช่ขบวนการจัดตั้งเบ็ดเสร็จหรือตัดตอนอะไรทั้งสิ้นประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและภูมิปัญญากับวิถีชีวิตนั้น ได้มี

สำนักวิจัยและบริการวิชาการ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและปัจจัยที่ชุมชนประสบความสำเร็จในการใช้วัฒนธรรมเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริ ศึกษากรณีบ้านนากลาง หมู่ที่ 7 ตำบล ไทรหลักทอง อำเภอพนมสนิม จังหวัดชลบุรีพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้ชุมชนนากลางใช้ภูมิปัญญาของชุมชนสร้างความแข็งแกร่งให้กับกลุ่มอาชีพจักสาน ประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เชื่อสัจต่อกัน และปัจจัยภายนอกได้แก่ ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสานในตัวอำเภอ และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ

เตือนใจ บรรเจิดกิจ (2544) “การพัฒนาแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านการตลาดของสถาบันราชภัฏนครสวรรค์ กรณีศึกษากลุ่มอาชีพผลิตถักน้าตาลโตนด ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาด้านการตลาด ด้านการลงทุน ด้านการขาย ด้าน

การบริหารจัดการ ทั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านการตลาด โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมด้วยเทคนิค Appreciation Influence and Control - AIC. ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านการตลาดคือ การจัดเวทีชาวบ้าน ทั้งผู้นำและชาวบ้าน รวมทั้งหน่วยงานของราชการภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมประชุมกับกลุ่ม แกนนำในชุมชน มีลักษณะร่วมคิด ร่วมกันแก้ปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาด้านการตลาด โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย และใช้สถานที่จริงในการดำเนินการ อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งด้านการตลาดยังสามารถเชื่อมโยงไปถึงกลุ่มอาชีพอื่นๆ ได้อีกหลายกลุ่ม เพื่อเป็นการพัฒนาสร้างเครือข่ายในการขยายตลาดสินค้าได้อีกด้วย และยังขับเคลื่อนให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องในการสร้างความเข้มแข็งให้การตลาดในชุมชนนอกจากนั้นใน

เกษม จันทร์แก้ว (2545) การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน ก็คือ การใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพ ของสิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อใช้แล้วต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อยใช้ตลอดเวลา โดยมีสต็อกเป็นตัวให้ผลผลิต จะไม่สามารถทำได้และส่งผลกระทบต่อการขาดแคลน ทรัพยากรมีใช้ในอนาคตความ

สุรัตน์ ทัญญุกดิ์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทในการพัฒนาการศึกษาของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดพังงา พบว่า สมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่โดยตรงของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แหล่งที่มาของรายได้ที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจออกข้อบังคับตำบล เพื่อเก็บภาษีอากรและค่าธรรมเนียม แต่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง โครงสร้างคณะกรรมการบริหารสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับบทบาทในฐานะผู้จัดการศึกษา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ให้ความสำคัญกับผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีบทบาทมากที่สุดในเรื่องการออกไปพบปะพูดคุยและเยี่ยมเยียนคณะกรรมการโรงเรียน คณะครู เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ส่วนบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนการศึกษานั้น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ผลจากข้อค้นพบครั้งนี้จะนำไปเป็นข้อมูลและพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

บุญมา พงษ์โหมด (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอเมืองอำเภอบางคล้า และอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่รวบรวมได้มีหลายด้าน คือ ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม การรักษาพื้นบ้าน คติ ความเชื่อ โภชนาการ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ในลักษณะการบอกเล่า การฝึกปฏิบัติ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมธรรมชาติเปลี่ยนแปลง ความอุดมสมบูรณ์ลดลง วัตถุดิบที่มีตามธรรมชาติขาดแคลน ประชาชนจึงนำวัตถุดิบชนิดอื่นมาทดแทน การถ่ายทอดความรู้ มีคงเหลือแต่กลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงรักษาไว้ บางอย่างพัฒนาเป็นรูปแบบใหม่ในลักษณะเพื่อการค้ามากกว่าระบบการพึ่งพาตนเองแบบเบ็ดเสร็จ

อรรวรรณ ยานุทัย (2547) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามแผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2543-2545 ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พบว่า การดำเนินงานตามแผนแม่บท

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนมีประสิทธิภาพในระดับมาก โดยผลการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ ด้านสมรรถนะหลักข้าราชการส่วนใหญ่มีสมรรถนะหลักที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในระดับมาก ด้านระยะเวลาการฝึกอบรมเฉลี่ยต่อคนต่อปี ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ยมากกว่า 5 วันทำการต่อปีในระดับมาก และด้านความต่อเนื่องของการพัฒนาข้าราชการส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระดับปานกลาง และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนแม่บทฯ ความพึงพอใจของข้าราชการ ทศนคติของข้าราชการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้รับการพัฒนา และความพร้อมของหน่วยงาน (บุคลากร งบประมาณ และการนำนโยบายไปปฏิบัติ) มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการดำเนินงานตามแผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนสำหรับอายุ อายุราชการ ระดับตำแหน่ง และลักษณะงานที่ปฏิบัติ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการดำเนินงานตามแผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

พรรณิภา โสทธิพันธุ์ และคนอื่นๆ (2547) เรื่อง “วัฒนธรรมतालโตนด กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้ยุทธวิธีเชิงรุก 4 วิธี คือ

1. ยุทธวิธีสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value-Added Policy) จากฐานทรัพยากรในท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนด้านเศรษฐกิจชุมชน

2. ยุทธวิธีพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้ภูมิใจโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานราก

3. ยุทธวิธีเสริมสร้างปรากฏการพิทักษ์วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ที่ดั้งเดิมของชุมชน

4. ยุทธวิธีผลิตคนรุ่นใหม่เพื่อสามารถประสานการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทุกด้านให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยมีปัจจัยป้อน 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกกลุ่มหัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับतालโตนด กลุ่มที่สอง กลุ่มผลิตที่เกี่ยวข้องกับน้ำतालโตนด และกลุ่มที่สาม กลุ่มผลิตที่เกี่ยวข้องกับลูกतालโตนด การดำเนินงานในโครงการวิจัยนี้ยังไม่สิ้นสุด แต่ผลการดำเนินงานในระยะที่ 1-2 พบว่า การสร้างกลุ่มเงื่อนไขที่จำเป็น (Necessary Condition) คือด้านผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีบารมีเป็นที่เคารพนับถือ บารมีดังกล่าวเป็นคุณลักษณะที่บ่มเพาะจากอดีต คือ ลักษณะซื่อสัตย์ โปร่งใส มุ่งมั่นและเอาจริงเอาจริงในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ เสียสละ และจะต้องสร้างเงื่อนไขพอเพียง (Sufficient Condition) ที่จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่พึงประสงค์ หากกิจกรรมหลักในการรวมกลุ่มชาตพลังในการขับเคลื่อนกลุ่มจะต้องมีการสร้างปัจจัยตั้งที่เป็นเงื่อนไขคือระบบความพอเพียง

การดำเนินการพัฒนาให้มีการรวมตัวกันโดยกลุ่มอาสาสมัครและจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ ระดมความคิดและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบริหารกลุ่ม กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ สัมมนา ประเมินผลโดยการประชุมกลุ่ม สรุปข้อสังเกต โดยให้มีการทบทวนและเรียนรู้กระบวนการผลิต แลกเปลี่ยนข้อมูล การวิเคราะห์จัดหาทุน แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การประชาสัมพันธ์ และการขยายช่องทางการตลาด ระยะแรกกลุ่มมีความกระตือรือร้นการจำหน่ายสินค้า แต่วิถีคิดของชุมชนเป็นอุปสรรคต่องานวิจัย นั่นคือ วิถีคิดแบบพึ่งพาการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของการวิจัย เมื่อทีมวิจัยถอนตัวออกจากสนามวิจัย และเข้าไปอีกครั้งพบว่าผู้ถอนตัวออกจากกลุ่มคงเหลือสมาชิกเพียงไม่กี่คน สำหรับผู้ที่ถอนตัวจากงานวิจัยพบว่ามีความไม่ไว้วางใจในสมาชิกในกลุ่ม

โดยที่ทีมวิจัยได้พบจุดอ่อนในประเด็นของการละเลยระบบคุณค่าแบบพอเพียงที่เป็นฐานของการพึ่งพาตนเองอันเป็นคุณลักษณะของกลุ่มที่เข้มแข็ง กล่าวคืองานวิจัยไม่ได้แทรกระบบพอเพียงเข้าไปในกระบวนการกลุ่มอย่างมากพอที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าเมื่อกลุ่มรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งแล้วระบบคุณค่าแบบ “พอเพียง” จะเป็นระบบคุณค่าของกลุ่มต่อไปในประเด็นการศึกษาตามกระบวนการพัฒนาอาชีพตามลาดับเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งนี้ ปรากฏว่ามีผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านประสบการณ์จริงในงานพัฒนาชนบทและด้านวิชาการพัฒนาชุมชนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 25 ปี

สุนัย จุลพงศธร (2549) ที่แสวงหาทางออกให้กับโรงสีชุมชนในมิติใหม่ คือ “เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อความยั่งยืน” โดยยอมรับการอยู่ร่วมกันต่อสู้และใช้เครื่องมือพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองที่ยากจนให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพและมีทางเลือกในการดำเนินชีวิต

สำเนียง รัตนวิไล และคนอื่นๆ (2550) พบว่าการแพทย์พื้นบ้าน (Traditional Medicine) เป็นภูมิปัญญาในการดูแล และบำบัดรักษาโรค ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้คนในชุมชน ซึ่งทางองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มีนโยบายให้ประเทศสมาชิกส่งเสริมการผสมผสานการแพทย์พื้นบ้านเข้าไปในระดับการดูแลสุขภาพของชาติ เพื่อตอบสนองปัญหาสุขภาพ และงานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิอย่างเหมาะสม มีการสนับสนุนให้ทีมงานวิจัยต่างๆ และจัดทำคำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมให้เป็นมาตรฐานในองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน เพื่อเป็นการแสดงถึงประสิทธิผล คุณภาพและความปลอดภัยของการแพทย์พื้นบ้าน สนับสนุนในการเก็บรักษาองค์ความรู้การแพทย์ดั้งเดิมและสมุนไพรเพื่อสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัย ประสิทธิภาพและคุณภาพ

เดชณรงค์ วัฒนพันธุ์ (2551) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย บรรยากาศการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ วิสัยทัศน์ การติดต่อสื่อสาร ความผูกพันองค์กร การมีส่วนร่วม นโยบายและแผน เป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง ได้ร้อยละ 78.70

สุภาดา แจ้งกระจ่าง (2556) ความจำเป็นด้านพื้นฐาน เป็นความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพอยู่ ยาก ก็เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องใช้ให้มีชีวิตอยู่อย่างปรกติสุข การสืบทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการใช้ยาสมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดรักษาโรคต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายในเขตพื้นที่ จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษาถูกกว่าแพทย์แผนปัจจุบัน

รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์ (2556) พบว่า ด้านการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยความรู้ทั้งศาสตร์ทางวิชาการในการพัฒนาและการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นศิลป์ด้านการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวหรือจุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวเที่ยว โดยต้องให้ความสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน โดยต้องวางการพัฒนาการท่องเที่ยวโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องมีหลากหลาย อาทิ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ความปลอดภัย เป็นต้น

สรุปจากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่เสนอมานี้ กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นระบบองค์ความรู้พื้นฐานที่มีคุณค่า ความรู้ดังกล่าวจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความยั่งยืน การสร้างรายได้

และมีภูมิคุ้มกัน โดยอาศัยความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและคุณภาพการบริหารจัดการ เพื่อทำให้เกิดผลผลิต เพราะมนุษย์มีความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและนำระบบการบริหารจัดการ มาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย นั้นมีหลายปัจจัย มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นผู้ริเริ่มโดยสร้างกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาและมีการส่งเสริมช่วยเหลือด้านวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจะได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติ ได้ต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา ประสิทธิภาพ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อศึกษานโยบายรัฐ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มโภชนาการ และกลุ่ม การแพทย์แผนไทย เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังภาพ

GRAD VRU

ตัวแปรต้น :

ตัวแปรตาม :

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการวิจัยผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งจะใช้วิธีการสำรวจ สอบถาม การศึกษาวิจัยในภาคสนาม (Field Study) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะใช้วิธีการศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มเป็นพื้นฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 3.1 ขั้นตอนการวิจัย 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3.5 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนการเตรียมโครงการวิจัยตามระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยของความพร้อมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการรวมถึงศึกษาวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสาร ตำรา ข้อมูลสถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่างๆ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อนำมาจัดทำโครงการวิจัย โดยขอคำแนะนำความคิดเห็นในการจัดทำโครงการวิจัย จากอาจารย์ที่ปรึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเสนอขออนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง สร้างและพัฒนาแบบสอบถาม นำไปทดลองใช้และปรับปรุงข้อบกพร่องของเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด วิเคราะห์และแปลผลการวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการวิเคราะห์เอกสารแนวคิดทฤษฎี และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นบุคลากรในแวดวง

การศึกษาจำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) เพื่อนำข้อมูลมากำหนดตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ขั้นที่ 2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยนำข้อมูลตัวแปรต่างๆ ที่ได้มาสร้างเป็นแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดการวิจัย และตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) นำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนี ความสอดคล้อง IOC (Index Item of Objective Congruence) จากนั้นนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ มาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และนำผลที่ได้เสนออาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาค่าการหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient) ของคอนบราค (Cronbach) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรายฉบับเท่ากับ 0.973

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปใช้ในการสอบถามระดับการปฏิบัติ ของบุคคลที่อยู่ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุดรธานี 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี ทั้งสิ้นจำนวน 504 คน 72 หน่วยประกอบการ

ขั้นที่ 4 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทยการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 5 นำข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise นำมาสร้างสมการพยากรณ์เพื่อค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร

ขั้นที่ 6 สรุปข้อมูล เชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ

ขั้นที่ 7 สรุปผลการวิจัยรายงานการวิจัยทำเล่มสมบูรณ์ (Final Report)

รายละเอียดของขั้นตอนการวิจัยดังแสดงใน ภาพประกอบที่ 3.1

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังในภาพที่ 3.1 ดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้

3.2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่อยู่ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุตรดิตถ์ 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการดำเนินการสุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรที่ต้องการศึกษาในแต่ละขั้นตอนดังนี้

3.2.2.1 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง 2. ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน มะลูลีม 3. อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ 4. อาจารย์ ดร.บุญเรือง ศรีเหรียญ 5. อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์

3.2.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม ระดับการปฏิบัติ ของบุคคลที่อยู่ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุตรดิตถ์ 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากสมาชิกภูมิปัญญา กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ กลุ่มการแพทย์แผนไทย และ เป็นผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ระดับประเทศ 5 ดาว และ/หรือเคยส่งออกไปยังต่างประเทศ (ข้อมูลจาก: สำนักภูมิปัญญาท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) จำนวน 72 หน่วย ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 Yamane Taro (1973) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานด้วยการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

3.2.2.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ที่เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้บริหาร ผู้นำผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบด้วยการแปลความ ตีความและวิเคราะห์ โดยแบ่งออกเป็นรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จากผู้ประกอบการกลุ่มผลิตชุมชน วิสาหกิจชุมชน อยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด

ที่	จังหวัด	จำนวนผู้ประกอบการ (หน่วย)	
		ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1	กำแพงเพชร	86	8
2	ตาก	164	5
3	นครสวรรค์	82	10
4	พิจิตร	69	13
5	พิษณุโลก	85	10
6	เพชรบูรณ์	64	11
7	สุโขทัย	86	4
8	อุตรดิตถ์	71	9
9	อุทัยธานี	55	2
รวม		762	72

ตารางที่ 3.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากผู้ประกอบการอยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย

ที่	จังหวัด	กลุ่มภูมิปัญญาไทย			กลุ่มตัวอย่าง (หน่วย)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
		เกษตรกร	โภชนาการ	การแพทย์แผนไทย		
1	กำแพงเพชร	3	5	-	8	56
2	ตาก	2	2	1	5	35
3	นครสวรรค์	2	7	1	10	70
4	พิจิตร	5	5	3	13	91
5	พิษณุโลก	4	5	1	10	70
6	เพชรบูรณ์	4	6	1	11	77
7	สุโขทัย	2	2	-	4	28
8	อุตรดิตถ์	4	5	-	9	63
9	อุทัยธานี	-	1	1	2	14
รวม		26	38	8	72	504
ได้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กลับมา					25	400
ร้อยละ						79.37

3.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัย โดยมุ่งศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย มีประเด็นในสาระครอบคลุมเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้

3.3.1 ตัวแปรต้น: ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า 2. การอนุรักษ์ 3. การใช้ประโยชน์ 4. การเพิ่มมูลค่า 5. การพัฒนา 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

ตารางที่ 3.3 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรพยากรณ์		
ตัวแปรแฝง ด้านความหลากหลายของกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ		
X_1	แทน	1. การรู้คุณค่า
X_2	แทน	2. การอนุรักษ์
X_3	แทน	3. การใช้ประโยชน์
X_4	แทน	4. การเพิ่มมูลค่า
X_5	แทน	5. การพัฒนา
X_6	แทน	6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

3.3.2 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการประกอบด้วย 7. ภาวะผู้นำ 8. การมีส่วนร่วม 9. การทำงานเป็นทีม 10. ความผูกพันต่อองค์กร 11. นโยบายและแผน 12. การสร้างองค์ความรู้

ตารางที่ 3.4 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรพยากรณ์		
ตัวแปรแฝง ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ		
X_7	แทน	7. ภาวะผู้นำ
X_8	แทน	8. การมีส่วนร่วม
X_9	แทน	9. การทำงานเป็นทีม
X_{10}	แทน	10. ความผูกพันต่อองค์กร
X_{11}	แทน	11. นโยบายและแผน
X_{12}	แทน	12. การสร้างองค์ความรู้

3.3.3 ตัวแปรตาม ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย

1. ด้านคุณภาพชีวิต
2. ด้านความยั่งยืน
3. ด้านการสร้างรายได้
4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน

ตารางที่ 3.5 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์		
ตัวแปรแฝง ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ		
Y_1	แทน	1. ด้านคุณภาพชีวิต
Y_2	แทน	2. ด้านความยั่งยืน
Y_3	แทน	3. ด้านการสร้างรายได้
Y_4	แทน	4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน
Y	แทน	5. ประสิทธิผลการบริหารจัดการ

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ดังนี้

3.4.1 ลักษณะของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mix Method) โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมี 2 ฉบับ ดังนี้ คือ ฉบับที่ 1 แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชนฯ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมี

โครงสร้าง เพื่อสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและสอบถามข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ได้รายละเอียดเพียงพอจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ให้ครอบคลุมกับ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคประชาชน ที่มีบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ 1. กลุ่มเกษตรกรรม 2. กลุ่มการแพทย์แผนไทย 3. กลุ่มโภชนาการ แบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปด้านส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่ง ของบุคคลในชุมชนลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยมีลักษณะการวัดระดับข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ผู้วิจัยใช้คำถามแบบเลือกตอบเป็นคำถามปลายปิด เก็บข้อมูลและนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ และหาร้อยละ จำนวน 5 ข้อ ดังตัวอย่าง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด			
ตอนที่ 1	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม		
1) เพศ	☐	1. ชาย	☐
			2. หญิง
2) อายุ	☐	1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	☐
			2. 21 – 40 ปี
	☐	3. 41 – 60 ปี	☐
			61 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า จำนวน 5 ข้อ 2. การอนุรักษ์ จำนวน 5 ข้อ 3. การใช้ประโยชน์ จำนวน 5 ข้อ 4. การเพิ่มมูลค่า จำนวน 5 ข้อ 5. การพัฒนา จำนวน 5 ข้อ 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียง
ข้อเดียว

ข้อที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	การรู้คุณค่า	5	4	3	2	1
0	มีความรู้ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติของการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่น					

โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ระดับตามวิธีของ
ลิเคิร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณา ดังนี้คือ

5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมาก
3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อย
1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนนโดยนำคะแนนรวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล
การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ทั้ง 3 กลุ่ม
ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย ไปหาค่าเฉลี่ย รวม และค่าเฉลี่ย
รายด้าน กำหนดการแปลผลแบบสอบถาม ตามแนวทางของ Best (1983) คือ

4.50 - 5.00 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มากที่สุด

3.50 - 4.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาก

2.50 - 3.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ปานกลาง

1.50 - 2.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น้อย

1.00- 1.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ และข้อเสนอแนะ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 7. การมีภาวะผู้นำ จำนวน 5 ข้อ 8. การมีส่วนร่วม จำนวน 5 ข้อ 9. การทำงานเป็นทีม จำนวน 5 ข้อ 10. ความผูกพันต่อองค์กร จำนวน 5 ข้อ 11. นโยบายและแผน จำนวน 5 ข้อ 12. การสร้างองค์ความรู้ จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ดังตัวอย่าง

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ข้อที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ การแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ภาวะผู้นำ	5	4	3	2	1
0	ผู้นำในชุมชนของท่านมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่น					

โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณา ดังนี้คือ

5	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมาก
3	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อย
1	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนนโดยนำคะแนนรวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย ไปหาค่าเฉลี่ย รวม และค่าเฉลี่ยรายด้าน กำหนดการแปลผลแบบสอบถาม ตามแนวทางของ Best (1983) คือ

4.50 - 5.00 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ มากที่สุด

3.50 - 4.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการการแก้ปัญหาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ มาก

2.50 - 3.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
 จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ปานกลาง

1.50 - 2.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
 จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ น้อย

1.00- 1.49 มีระดับการปฏิบัติปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
 จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ
 ประกอบด้วย ประกอบด้วยด้านคุณภาพชีวิต จำนวน 5 ข้อ 2. ด้านความยั่งยืน จำนวน 5 ข้อ 3. ด้าน
 การสร้างรายได้ จำนวน 5 ข้อ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ ดังตัวอย่าง

ตอนที่ 4 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียง
 ข้อเดียว

ข้อที่	ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	คุณภาพชีวิต	5	4	3	2	1
0	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดคุณภาพชีวิต มีงาน ทำในหมู่บ้านไม่ต้องอพยพย้ายไปทำงานที่อื่น					

โดยกำหนดเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ระดับตามวิธีของ
 ลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณา ดังนี้คือ

5 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติมาก

3 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติน้อย

1 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

การแปลความหมายของคะแนนโดยนำคะแนนรวม ประสิทธิผลการบริหารจัดการ
 ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ทั้ง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย
 ไปหาค่าเฉลี่ย รวม และค่าเฉลี่ยรายด้าน กำหนดการแปลผลแบบสอบถาม ตามแนวทางของ Best
 (1983) คือ

4.50 - 5.00 มีระดับการปฏิบัติประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
 มากที่สุด

มาก	3.50 - 4.49	มีระดับการปฏิบัติประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ปานกลาง	2.50 - 3.49	มีระดับการปฏิบัติประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
น้อย	1.50 - 2.49	มีระดับการปฏิบัติประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
น้อยที่สุด	1.00- 1.49	มีระดับการปฏิบัติประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ตอนที่ 5 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อนำเสนอแนวทาง การพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง นอกเหนือจากแบบสอบถามตอนที่ 1-4 ดังตัวอย่าง

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มีจำนวน 2 ข้อ

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ตามความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านมีปัญหา อุปสรรค ในเรื่องใดบ้าง

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังตัวอย่าง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) สถานะ/ตำแหน่ง
- 2) ระดับการศึกษา
- 3) ประสบการณ์การบริหารจัดการ/อาศัยอยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ใช้สัมภาษณ์ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

3.5.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.5.1.1 ศึกษานโยบายรัฐ เอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยกำหนดประเด็นหลักและประเด็นย่อยให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของการวิจัย

3.5.1.2 นำคำนิยามศัพท์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามมาสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามโครงสร้างเนื้อหา ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างสร้างแบบสอบถาม 1 ฉบับ และแบบสัมภาษณ์ 1 ฉบับ

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคประชาชน ที่มีบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ แบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปด้านส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การ ตำแหน่ง ของบุคคลในชุมชนลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) โดยมีลักษณะการวัดระดับข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale) ผู้วิจัยใช้คำถามแบบเลือกตอบเป็นคำถามปลายปิด เก็บข้อมูลและนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ และหาร้อยละ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า จำนวน 5 ข้อ 2. การอนุรักษ์ จำนวน 5 ข้อ 3. การใช้ประโยชน์ จำนวน 5 ข้อ 4. การเพิ่มมูลค่า จำนวน 5 ข้อ 5. การพัฒนา จำนวน 5 ข้อ 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านการบริหารจัดการ และข้อเสนอแนะ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 7. การมีภาวะผู้นำ จำนวน 5 ข้อ 8. การมีส่วนร่วม จำนวน 5 ข้อ 9. การทำงานเป็นทีม จำนวน 5 ข้อ 10. ความผูกพันต่อองค์กร จำนวน 5 ข้อ 11. นโยบายและแผน จำนวน 5 ข้อ 12. การสร้างองค์ความรู้ จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ประกอบด้วย ประกอบด้วยด้านคุณภาพชีวิต จำนวน 5 ข้อ 2. ด้านความยั่งยืน จำนวน 5 ข้อ

3. ด้านการสร้างรายได้ จำนวน 5 ข้อ 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อนำเสนอแนวทาง การพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง นอกเหนือจากแบบสอบถามตอนที่ 1-4

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structure Interview) แบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย 2 ส่วน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องที่เกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) สถานะ/ตำแหน่ง
- 2) ระดับการศึกษา
- 3) ประสบการณ์การบริหารจัดการ/อาศัยอยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ใช้สัมภาษณ์ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 ประเด็น

3.5.2 การตรวจสอบเครื่องมือ นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ดังรายละเอียด (ภาคผนวก ก.) ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนต่อไปนี้

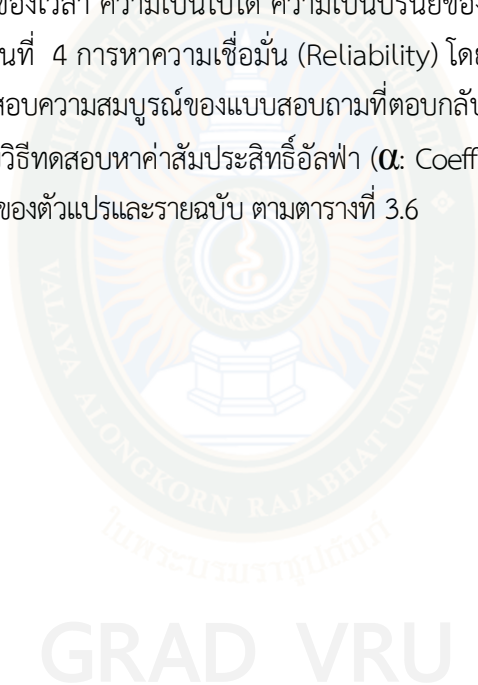
ขั้นตอนที่ 1 การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) (วรรณดีแสงประทีปทอง, 2555) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมควบคุมดูแลนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ด้านเนื้อหา โครงสร้างและภาษา ให้มีความถูกต้องชัดเจน และสามารถวัดได้ตรงตามเรื่องที่ศึกษา ปรับปรุงตามคำแนะนำก่อนให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

ขั้นตอนที่ 2 นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแต่งตั้งจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ คุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้าน สถิติ วิจัย จำนวน 5 คน (ภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบความ

ตรงเชิงเนื้อหา และนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่า ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงถือว่าข้อคำถามนั้นๆ ใช้ได้ ผลจากการคำนวณปรากฏว่า แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง อยู่ระหว่าง 0.6 – 1.0 หมายความว่าใช้ได้ ดังรายละเอียด (ภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตรวจสอบ นำมาคัดเลือก ปรับปรุง แก้ไข ข้อคำถามให้มี ความเหมาะสม ถูกต้องเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่เหมาะสม ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับ บุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสัมภาษณ์ทดลองใช้ผู้นำชุมชน ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อดูข้อคำถาม ความเหมาะสมของเวลา ความเป็นไปได้ ความเป็นปรนัยของข้อคำถาม

ขั้นตอนที่ 4 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ตอบกลับมา แล้วนำข้อมูลหาค่าสถิติความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α : Coefficient Alpha) ของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านของตัวแปรและรายฉบับ ตามตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มาตรฐานค่าปัจจัยรายด้านของตัวแปร และรายฉบับ

ลำดับที่	ตัวแปร	ค่าความเชื่อมั่น
1	ด้านที่ 1 ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	0.94
2	ด้านที่ 2 ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	0.90
3	ด้านที่ 3 ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ	0.91
	รวมแบบสอบถามรายฉบับ	0.97

โดยใช้เกณฑ์พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป (วรรณดี แสงประทีปทอง, 2555) ดังรายละเอียด (ภาคผนวก ข)

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงภาษา เนื้อหาสาระ เพื่อเก็บ ข้อมูลเชิงปริมาณ และจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ สัมภาษณ์ตัวแทนผู้นำชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียด (ภาคผนวก ข.)

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.5.1 ผู้วิจัย ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่งไปยังชุมชน จำนวน 72 แห่ง จาก 9 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อแจ้งเหตุผล ความสำคัญการวิจัยและขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูลจากชุมชนกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ดัง รายละเอียด (ภาคผนวก)

3.5.2 ผู้วิจัย ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ถึงชุมชนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าไปเก็บข้อมูล การส่งคืนแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ตามกำหนดเวลา และนัดหมายสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ Skype Facebook ไลน์ เพิ่มเติม กับผู้วิจัยดังรายละเอียด (ภาคผนวก)

3.5.3 ผู้วิจัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือ ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยถึงกลุ่มตัวอย่างทุกคน เพื่ออธิบายถึงจุดมุ่งหมาย เป้าหมายการทำวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนด ตลอดจนส่งกลับคืนให้กับผู้วิจัยทางไปรษณีย์โดยผู้วิจัยได้แนบซองเปล่าพร้อมติดแสตมป์ไปให้

3.5.5 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างหลายช่องทางได้แก่ สัมภาษณ์ด้วยตนเองอย่างเป็นทางการ นัดหมายสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ Skype Facebook ไลน์ เพิ่มเติม

3.5.6 ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามที่ส่งคืนมาทุกฉบับ เพื่อทำการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แต่ละตอน และนำคะแนนไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

3.5.7 ผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ จัดประเด็นและประมวลผลข้อมูล

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และสรุปผลเชิงเนื้อหา โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.6.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นข้อคำถามแบบกำหนดตัวเลือกให้ วิเคราะห์โดยคำนวณค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อคำถามที่ให้เติมข้อมูลของผู้ตอบ เพื่ออธิบาย สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.6.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 2-3

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า จำนวน 5 ข้อ 2. การอนุรักษ์ จำนวน 5 ข้อ 3. การใช้ประโยชน์ จำนวน 5 ข้อ 4. การเพิ่มมูลค่า จำนวน 5 ข้อ 5. การพัฒนา จำนวน 5 ข้อ 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 7. การมีภาวะผู้นำ จำนวน 5 ข้อ 8. การมีส่วนร่วม จำนวน 5 ข้อ 9. การทำงานเป็นทีม จำนวน 5 ข้อ 10. ความผูกพันต่อองค์กร จำนวน 5 ข้อ 11. นโยบายและแผน จำนวน 5 ข้อ 12. การสร้างองค์ความรู้ จำนวน 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายลักษณะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

3.6.2.1 วิเคราะห์โดยคำนวณค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยมาแปลตามเกณฑ์การประเมินตามแนวทางของ Best (1983) ดังนี้

4.50 - 5.00	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยมากที่สุด
3.50 - 4.49	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาก
2.50 - 3.49	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยปานกลาง
1.50 - 2.49	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยน้อย
1.00 - 1.49	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น้อยที่สุด

3.6.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัย (ตัวแปรทำนาย) ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยการสร้างสมการพหุคูณ เพื่อค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบ Stepwise Regression Analysis และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร

3.6.3 ตอนที่ 4 ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น วิเคราะห์โดยคำนวณค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยมาแปลตามเกณฑ์การประเมินตามแนวทางของ Best (1983) ดังนี้

4.50 - 5.00	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มากที่สุด
3.50 - 4.49	ประสิทธิผลต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มาก
2.50 - 3.49	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ปานกลาง
1.50 - 2.49	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น้อย
1.00- 1.49	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย น้อยที่สุด

3.6.4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง แบบเป็นทางการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นแบบสัมภาษณ์เพื่อนำเสนอแนวทาง การพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

3.6.5 นำข้อมูลจาก 3.6.1-3.6.4 มาสรุปอภิปรายผลการวิจัยประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อเขียนรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย เรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาปรับปรุง แกไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4.2 ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายของข้อมูล เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1.1 สถิติ

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทุกคุณ
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย
(Constant)	แทน	ค่าคงที่
Y'	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรในรูปคะแนนดิบ
Z'_Y	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรในรูปคะแนนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติใช้ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของอิทธิพลคงที่
Sig	แทน	ค่าสถิติใช้ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของอิทธิพลสุ่ม
B	แทน	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อน

4.1.2 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรพยากรณ์

ตัวแปรแฝง ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร
คือ

X_1	แทน	1. การรู้คุณค่า
X_2	แทน	2. การอนุรักษ์
X_3	แทน	3. การใช้ประโยชน์
X_4	แทน	4. การเพิ่มมูลค่า
X_5	แทน	5. การพัฒนา
X_6	แทน	6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

4.1.3 ตัวแปรต้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ตัวแปรต้นหรือตัวแปรพยากรณ์

ตัวแปรแฝง ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร คือ

X_7	แทน	7. ภาวะผู้นำ	
X_8	แทน	8. การมีส่วนร่วม	
X_9	แทน	9. การทำงานเป็นทีม	
X_{10}	แทน	10. ความผูกพันต่อองค์กร	ORGANI
X_{11}	แทน	11. นโยบายและแผน	
X_{12}	แทน	12. การสร้างองค์ความรู้	

4.1.4 ตัวแปรตาม ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
ตัวแปรตาม หรือ ตัวแปรเกณฑ์

ตัวแปรแฝง ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ

Y_1	แทน	1. ด้านคุณภาพชีวิต	QUALI
Y_2	แทน	2. ด้านความยั่งยืน	PERM
Y_3	แทน	3. ด้านการสร้างรายได้	INCOME
Y_4	แทน	4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน	IMMU

4.2 ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติบรรยาย
ได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เกี่ยวกับ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และ กลุ่มโภชนาการ

4.2.3 ผลการวิเคราะห์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยสร้างสมการพหุคูณเพื่อค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร

4.2.4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสอบถาม ชุมชน หน่วยงานๆ ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามระดับการปฏิบัติ ของบุคคลที่อยู่ในชุมชน กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มโภชนาการ และกลุ่มการแพทย์แผนไทย ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ 1. จังหวัดอุดรดิษฐ์ 2. จังหวัดพิษณุโลก 3. จังหวัดเพชรบูรณ์ 4. จังหวัดสุโขทัย 5. จังหวัดตาก 6. จังหวัดกำแพงเพชร 7. จังหวัดพิจิตร 8. จังหวัดนครสวรรค์ 9. จังหวัดอุทัยธานี ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ชุมชนที่มีระบบบริหารจัดการที่ดี และได้รับรางวัลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยระดับประเทศระดับ 5 ดาว และ/หรือเคยส่งออกไปยังต่างประเทศ อยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด (ข้อมูลจาก : สำนักภูมิปัญญาท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) เป็นหน่วยในการสุ่ม ตามสัดส่วนของจำนวนชุมชน หน่วยงาน ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ตามสัดส่วนจากประชากร ด้วยการเลือกเก็บข้อมูลจาก 72 หน่วยๆ ละ 7 คน จำนวน 504 คน ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) การศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 Yamane Taro (1973) ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.973 ตามสัดส่วนจากประชากร ได้ แบบสอบถามกลับมา 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 79.37 ซึ่งสูงกว่า ร้อยละ 70 ถือว่าเป็นอัตราการตอบกลับที่ยอมรับได้ (Wiersma, 1991; & Babbie, 1994) แบ่งผลการวิเคราะห์ ข้อมูลออกเป็น 5 ตอน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ผลการวิเคราะห์ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติบรรยาย ได้แก่ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบาย สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เกี่ยวกับ สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ได้จากแบบสอบถามตอนที่ 1 ที่เป็นข้อคำถามแบบกำหนดตัวเลือกให้ จากการ สำหรับข้อคำถามที่ให้เติมข้อมูลของผู้ตอบ เพื่ออธิบาย สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) เพศ		
1. ชาย	295	73.75
2. หญิง	105	26.25
2) อายุ		
1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี	-	0.00
2. 21 – 40 ปี	180	45.00
3. 41 – 60 ปี	210	52.50
4. 61 ปีขึ้นไป	10	2.50
3) อาศัยอยู่ในพื้นที่		
1. 1 ปี – 5 ปี	12	3.00
2. 6 ปี – 10 ปี	26	6.50
3. 11 ปี ขึ้นไป	362	90.50
4) อาชีพเดิม		
1. ทำนา / ทำไร่	240	60.00
2. รับจ้าง	62	15.50
3. รับราชการ	50	90.50
4. อื่นๆ (ระบุ).....	48	12.50
5) ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	120	30.00
2. มัธยมศึกษาปีที่ 6 / ปวช. / ปวส.	250	62.50
3. ปริญญาตรี	25	6.25
4. สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.25

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพและข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6) รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน		
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	50	12.50
2. 10,001 – 20,000 บาท	160	40.50
3. 20,001 – 30,000 บาท	120	30.50
4. มากกว่า 30,000 บาท	70	17.50
7) ท่านอยู่ในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่ม		
1. กลุ่มเกษตรกรกรรม	156	39.00
2. กลุ่มการแพทย์แผนไทย	48	12.00
3. กลุ่มโภชนาการ	196	49.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่าข้อมูลทั่วไปของชุมชน หน่วยงานฯ ที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 400 คน เป็นเพศชาย 295 คน คิดเป็นร้อยละ 73.75 เพศหญิง 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 อายุ 21 – 40 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 อายุ 41 – 60 ปี จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 อายุ 61 ปีขึ้นไปจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 1 ปี – 5 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.00 6 ปี – 10 ปี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 11 ปีขึ้นไป จำนวน 362 คน คิดเป็นร้อยละ 90.50 อาชีพเดิมทำนา/ ทำไร่ จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รับจ้าง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 รับราชการ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 อื่นๆ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 มัธยมศึกษาปีที่ 6 / ปวช. / ปวส. จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 ปริญญาตรีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 สูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาทจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาทจำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน 20,000 – 30,000 บาทจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน มากกว่า 30,000 บาทจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 ท่านอยู่ในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มเกษตรกรกรรมจำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 กลุ่มการแพทย์แผนไทย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 กลุ่มโภชนาการจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00

4.3.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูล ของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่ออธิบายลักษณะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของ ตัวแปร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ดังตารางที่ 4.2-4.8

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การรู้คุณค่า มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	1. การรู้คุณค่า		
1.	การมีความรู้ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติของการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.80	0.66
2.	การมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.63	0.75
3.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน	3.76	0.70
4.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในด้านธรรมชาติ	3.80	0.66
5.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมดีสี่ธรรมถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว	3.80	0.66
	รวม	3.76	0.69

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การรู้คุณค่า มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการมีความรู้ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติของการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในด้านธรรมชาติ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมดีสี่ธรรมถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.66) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.75)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การอนุรักษ์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	2. การอนุรักษ์		
1.	ในยุคปัจจุบันบุตรหลานได้สืบทอดต่อความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.09	0.73
2.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ	3.89	0.75
3.	มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.99	0.72
4.	มีการดำรงชีวิตตามแบบแผนของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.08	0.74
5.	มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและแก่นสาร ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.09	0.73
	รวม	4.02	0.73

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยการอนุรักษ์ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีในยุคปัจจุบันบุตรหลานได้สืบทอดต่อความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น, มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและแก่นสารความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.73) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.75)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การใช้ประโยชน์ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	3. การใช้ประโยชน์		
1.	มีการใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรบุคคล ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสูงสุด	3.70	0.64
2.	มีการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.77	0.62
3.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต	3.73	0.63
4.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น	3.69	0.67
5.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการจำหน่าย และการบริการต่างๆ	3.70	0.64
	รวม	3.72	0.64

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การใช้ประโยชน์ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D.= 0.64) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.77$, S.D.= 0.62) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ($\bar{X} = 3.69$, S.D.= 0.67)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเพิ่มมูลค่า มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรวม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	4. การเพิ่มมูลค่า	\bar{X}	S.D.
1.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการทำให้ลูกค้าหรือผู้รับประโยชน์ได้รับสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจากเดิม	3.86	0.67
2.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการทำให้อัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับเปรียบเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไปเพิ่มขึ้น	3.96	0.63
3.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ	4.43	0.67
4.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยอยู่เสมอ	4.35	0.62
5.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการตื่นตัวและ กระตือรือร้น ในการทำงานด้วยวิธีการใหม่ๆ	4.36	0.60
	รวม	4.19	0.64

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยการเพิ่มมูลค่า มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.64) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ ($\bar{X} = 4.43$, S.D.= 0.67) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการทำให้ลูกค้าหรือผู้รับประโยชน์ได้รับสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจากเดิม ($\bar{X} = 3.86$, S.D.= 0.67)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร
กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญา
ท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	5. การพัฒนา	\bar{X}	S.D.
1.	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.43	0.65
2.	มีการริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย	3.39	0.67
3.	มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการร่วมกลุ่มพัฒนาอาชีพ	3.39	0.68
4.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาช่วยต่อยอดในการผลิต การตลาด และการบริหาร	3.40	0.63
5.	มีการนำความรู้ใหม่ๆ ช่วยเพื่อป้องกันและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.43	0.65
	รวม	3.41	0.66

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญา
ท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การพัฒนา มีผลการปฏิบัติโดยภาพ
รวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D.= 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง
ทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการ
บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น,มีการนำความรู้ใหม่ๆ ช่วยเพื่อป้องกันและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
($\bar{X} = 3.43$, S.D.= 0.65) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญา
ท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย ($\bar{X} = 3.39$, S.D.= 0.67) มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการ
ร่วมกลุ่มพัฒนาอาชีพ ($\bar{X} = 3.39$, S.D.= 0.68)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	\bar{X}	S.D.
1.	มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.53	0.62
2.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นนำเทคโนโลยีต่างๆ มาสร้างองค์ความรู้ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม	3.56	0.63
3.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการผลิต	3.61	0.61
4.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการตลาด	3.55	0.61
5.	ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์	3.53	0.62
	รวม	3.56	0.62

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= 0.62) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการผลิต ($\bar{X} = 3.61$, S.D.= 0.61) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.53$, S.D.= 0.62)

ตารางที่ 4.8 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
1.	การรู้คุณค่า	3.76	0.69
2.	การอนุรักษ์	4.02	0.73
3.	การใช้ประโยชน์	3.72	0.64
4.	การเพิ่มมูลค่า	4.19	0.64
5.	การพัฒนา	3.41	0.66
6.	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	3.56	0.62
รวม		3.78	0.67

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D.= 0.67) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการเพิ่มมูลค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D.= 0.64) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D.= 0.66) การเพิ่มมูลค่า การอนุรักษ์ การรู้คุณค่า การใช้ประโยชน์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการพัฒนา ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางถึงมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.19, 4.02, 3.76, 3.72, 3.56, 3.41 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการดังตารางที่ 4.9-4.15

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีภาวะผู้นำ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	7. การมีภาวะผู้นำ	\bar{X}	S.D.
1.	ชุมชนของท่านผู้นำมีความพยายามทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.54	0.89
2.	ชุมชนของท่านผู้นำมองโลกในแง่ดีและมั่นใจเมื่อพูดถึงเรื่องที่จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนดีขึ้นกว่าเดิม	3.51	0.91
3.	ชุมชนของท่านผู้นำมีการกระตุ้นให้ชุมชนมีความตื่นตัวและกระตือรือร้นในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการใหม่ๆ	3.53	0.89
4.	ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดให้มีแผนงานในอนาคตเพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.56	0.87
5.	ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ชัดเจน	3.56	0.87
	รวม	3.54	0.89

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการการมีภาวะผู้นำ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.89) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดให้มีแผนงานในอนาคตเพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น, ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ชัดเจน ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.87) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชุมชนของท่านผู้นำมองโลกในแง่ดีและมั่นใจเมื่อพูดถึงเรื่องที่จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนดีขึ้นกว่าเดิม ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.91)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
	ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	\bar{X}	S.D.
	8. การมีส่วนร่วม		
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาแผนงานของชุมชนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.06	0.79
2.	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.06	0.80
3.	ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.98	0.81
4.	ท่านมีส่วนร่วมเผยแพร่ข่าวสารผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.00	0.80
5.	ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะปรับปรุงการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.06	0.79
	รวม	4.03	0.79

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการการมีส่วนร่วม มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D.= 0.79) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาแผนงานของชุมชนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.06$, S.D.= 0.79) ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะปรับปรุงการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.06$, S.D.= 0.80) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.98$, S.D.= 0.81)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทำงานเป็นทีม มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	9. การทำงานเป็นทีม	\bar{X}	S.D.
1.	ชุมชนของท่านมีการแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว	3.78	0.76
2.	ชุมชนของท่านมีการตัดสินใจและดำเนินการตามมติเสียงส่วนใหญ่ของคนในชุมชนในด้านการบริการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.83	0.79
3.	ชุมชนของท่านมีการนำความรู้ ประสบการณ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นที่ประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้	3.90	0.79
4.	ชุมชนของท่านมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น	3.75	0.74
5.	ชุมชนของท่านมีความสามารถในการติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงานอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ	3.78	0.76
	รวม	3.81	0.77

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการการทำงานเป็นทีม มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือชุมชนของท่านมีการนำความรู้ ประสบการณ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นที่ประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ ($\bar{X}=3.90$, S.D.= 0.79) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชุมชนของท่านมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น ($\bar{X}=3.75$, S.D.= 0.74)

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความผูกพันต่อองค์กร มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	10. ความผูกพันต่อองค์กร		
1.	ความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.49	0.64
2.	ความตั้งใจทุ่มเทในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.48	0.62
3.	ความเต็มใจในการดำเนินการตามความรู้ความสามารถ	3.46	0.64
4.	การปกป้องชื่อเสียงของภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อถูกกล่าวร้ายโดยไร้เหตุผลหรือเข้าใจผิด	3.48	0.64
5.	ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.49	0.64
	รวม	3.48	0.63

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการความผูกพันต่อองค์กร มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.64) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความเต็มใจในการดำเนินการตามความรู้ความสามารถ ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.64)

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นโยบายและแผน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	11. นโยบายและแผน		
1.	มีการกำหนดจุดหมายปลายทางและวางแนวทางดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย	3.68	0.73
2.	การจัดทำแผนกลยุทธ์เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.80	0.75
3.	มีแผนปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับ	3.83	0.81

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	11. นโยบายและแผน		
4.	มีการกำกับติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานของภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง	3.86	0.78
5.	มีการสรุป เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการจัดการของภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่สาธารณชน	3.88	0.77
	รวม	3.81	0.77

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการนโยบายและแผน มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีการสรุป เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการจัดการของภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่สาธารณชน ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.77) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ มีการกำหนดจุดหมายปลายทาง และวางแนวทางดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ($\bar{X}=3.68$, S.D.= 0.73)

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสร้างองค์ความรู้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	12. การสร้างองค์ความรู้		
1.	ชุมชนของท่านมีการสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.65	0.83
2.	ชุมชนของท่านมีบุคลากรที่สนใจในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.70	0.85
3.	ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตอบสนองเป้าหมายของชุมชน	3.84	0.85
4.	ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน	3.76	0.85
5.	ชุมชนมีการรวบรวมบุคลากรเป็นคณะทำงานที่สนใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.76	0.85
	รวม	3.74	0.84

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการการสร้างองค์ความรู้ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$, S.D.= 0.84) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตอบสนองเป้าหมายของชุมชน ($\bar{X}=3.84$, S.D.= 0.85) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ชุมชนของท่านมีการสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=3.65$, S.D.= 0.83)

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมรายด้านคุณภาพการบริหารจัดการ ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
7.	ภาวะผู้นำ	3.54	0.89
8.	การมีส่วนร่วม	4.03	0.79
9.	การทำงานเป็นทีม	3.81	0.77
10.	ความผูกพันต่อองค์กร	3.84	0.63
11.	นโยบายและแผน	3.81	0.77
12.	การสร้างองค์ความรู้	3.74	0.84
รวม		3.74	0.78

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$, S.D.= 0.78) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ปัจจัยโดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.03$, S.D.= 0.79) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือภาวะผู้นำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.54$, S.D.= 0.89) การมีส่วนร่วม ความผูกพันต่อองค์กร การทำงานเป็นทีม นโยบายและแผน การสร้างองค์ความรู้ และภาวะผู้นำ ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดถึงมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.03, 3.84, 3.81, 3.81, 3.74, 3.54 ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการดังตารางที่ 4.16-4.22

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านคุณภาพชีวิต มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	13. ด้านคุณภาพชีวิต	\bar{X}	S.D.
1.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ มีงานทำในหมู่บ้านไม่ต้องอพยพย้ายไปทำงานที่อื่น	3.80	0.66
2.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถบรรเทาความเดือดร้อนและทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี	3.81	0.68
3.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ	3.79	0.63
4.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการท้องถิ่นมาเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายในการดำรงชีวิตประจำวัน	3.80	0.66
5.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการท้องถิ่นมาสร้างสรรค์พัฒนาชุมชนสังคมและสภาพแวดล้อมภายในสังคม	3.80	0.66
	รวม	3.80	0.66

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการด้านคุณภาพชีวิต มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถบรรเทาความเดือดร้อนและทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.68) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.63)

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความยั่งยืน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	2. ด้านความยั่งยืน	\bar{X}	S.D.
1.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ มีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือการทำงาน	4.09	0.73
2.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะยังคงอยู่คู่ชุมชนเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี	4.11	0.73
3.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป	4.00	0.73
4.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างพอเพียงต่อความจำเป็นเท่านั้น	4.08	0.74
5.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการลดการบริโภคที่มากเกินไปและลดของเสีย	4.09	0.73
	รวม	4.07	0.73

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการด้านความยั่งยืน มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือภูมิปัญญาท้องถิ่นจะยังคงอยู่คู่ชุมชนเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.73) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.73)

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านการสร้างรายได้ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	3. ด้านการสร้างรายได้	\bar{X}	S.D.
1.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว	3.88	0.77
2.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอยู่ตรงไหน	3.85	0.76
3.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพ	3.88	0.77
4.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำผลประโยชน์ไปกระจายสู่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตนเอง	3.86	0.78
5.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี	3.88	0.77
	รวม	3.87	0.77

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการด้านการสร้างรายได้ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.87$, S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี ($\bar{X}=3.88$, S.D.= 0.77) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอยู่ตรงไหน ($\bar{X}=3.85$, S.D.= 0.76)

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านมีภูมิคุ้มกัน มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ	ผลการปฏิบัติ	
	4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน	\bar{X}	S.D.
1.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้มีภูมิคุ้มกันชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนมีความอบอุ่นและสมบูรณ์ดีขึ้น	3.76	0.85
2.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม	3.70	0.85
3.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.84	0.85
4.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ทุกคนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม	3.76	0.85
5.	การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน	3.76	0.85
รวม		3.77	0.84

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการด้านมีภูมิคุ้มกัน มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.85) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.85)

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวบรวมรายด้านของประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่ม การแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ

ที่	ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
1.	ด้านคุณภาพชีวิต	3.80	0.66
2.	ด้านความยั่งยืน	4.07	0.73
3.	ด้านการสร้างรายได้	3.87	0.77
4.	ด้านมีภูมิคุ้มกัน	3.77	0.84
รวม		3.81	0.78

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, S.D.= 0.78) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความยั่งยืน โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.= 0.73) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านมีภูมิคุ้มกัน โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$, S.D.= 0.84) ด้านความยั่งยืน ด้านการสร้างรายได้ ด้านคุณภาพ ชีวิต และด้านมีภูมิคุ้มกัน ทุกด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.07, 3.87, 3.80, 3.77 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.21 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม เกษตรกรรม กลุ่มการแพทย์แผนไทย และกลุ่มโภชนาการ

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	ตัวแปรต้น ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย		
1.	การรู้คุณค่า	3.34	0.84
2.	การอนุรักษ์	3.66	0.70
3.	การใช้ประโยชน์	3.72	0.64
4.	การเพิ่มมูลค่า	4.19	0.68
5.	การพัฒนา	3.41	0.65
6.	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี	3.56	0.61
รวม		3.64	0.74

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ที่	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ผลการปฏิบัติ	
		\bar{X}	S.D.
	ตัวแปรต้น ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ		
7.	ภาวะผู้นำ	3.55	0.88
8.	การมีส่วนร่วม	4.03	0.79
9.	การทำงานเป็นทีม	3.81	0.77
10.	ความผูกพันต่อองค์กร	3.47	0.62
11.	นโยบายและแผน	3.57	0.67
12.	การสร้างองค์ความรู้	3.67	0.84
รวม		3.68	0.79

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มีผลการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.64$, S.D.= 0.874) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.79) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D.= 0.78)

4.3.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 2-3 เป็นข้อคำถาม เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ: ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise และผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations)

ผู้วิจัยสร้างสมการพยากรณ์เพื่อค้นหาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) มีสมมุติฐานเบื้องต้น เปิดโอกาสให้ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันได้ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ จะต้องเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear) เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก (Additive) และมีทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียว (Unidirectional) เป็นต้น

ตอนที่ 5 สร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise เพื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ รายละเอียดจากตารางที่ 4.22 ถึง ตารางที่ 4.29 ดังนี้

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 1) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 1	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	3.05	0.07		44.59	0.00
X ₁₂ การสร้างองค์ความรู้	0.22	0.02	0.53	12.35	0.00
R ² = 0.27			Adjusted R Square = 0.27		

จากตารางที่ 4.22 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X₁₂. การสร้างองค์ความรู้ มีค่าเท่ากับ 0.220 โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถ พยากรณ์ได้ร้อยละ 27.50 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 3.05 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X₁₂. การสร้างองค์ความรู้ มีค่าเท่ากับ 0.53 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 3.05 + 0.22 X_{12}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.53 Z_{X_{12}}$$

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 2) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 2	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	1.85	0.10		17.64	0.00
X ₁₂ การสร้างองค์ความรู้	0.28	0.01	0.67	18.27	0.00
X ₂ การอนุรักษ์	0.24	0.02	0.50	13.55	0.00
R ² = 0.50			Adjusted R Square = 0.50		

จากตารางที่ 4.23 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X₁₂ การสร้างองค์ความรู้, X₂ การอนุรักษ์ มีค่าเท่ากับ 0.28, 0.24 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถ พยากรณ์ได้ร้อยละ 50.30 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 1.85 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย

มาตรฐานของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์ มีค่าเท่ากับ 0.67 และ 0.50 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.85 + 0.28 X_{12} + 0.24 X_2$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.67 ZX_{12} + 0.50 ZX_2$$

ตารางที่ 4.24 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 3) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 3	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	1.46	0.10		13.93	0.00
X_{12} การสร้างองค์ความรู้	0.26	0.01	0.63	18.50	0.00
X_2 การอนุรักษ์	0.23	0.02	0.47	14.01	0.00
X_{11} นโยบายและแผน	0.14	0.01	0.30	9.24	0.00
$R^2 = 0.59$		Adjusted R Square = 0.59			

จากตารางที่ 4.24 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน มีค่าเท่ากับ 0.26, 0.23 และ 0.14 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 59.00 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 1.46 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน มีค่าเท่ากับ 0.63, 0.47 และ 0.30 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.46 + 0.26 X_{12} + 0.23 X_2 + 0.14 X_{11}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.63 ZX_{12} + 0.47 ZX_2 + 0.30 ZX_{11}$$

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 4) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 4	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	0.87	0.10		8.71	0.00
X ₁₂ การสร้างองค์ความรู้	0.23	0.01	0.54	18.16	0.00
X ₂ การอนุรักษ์	0.20	0.01	0.43	14.81	0.00
X ₁₁ นโยบายและแผน	0.17	0.01	0.37	13.22	0.00
X ₁ การรู้คุณค่า	0.18	0.01	0.35	12.38	0.00
R ² = 0.70		Adjusted R Square = 0.70			

จากตารางที่ 4.25 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X₁₂ การสร้างองค์ความรู้, X₂ การอนุรักษ์, X₁₁ นโยบายและแผน, X₁ การรู้คุณค่า มีค่าเท่ากับ 0.23, 0.20, 0.17 และ 0.18 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถ พยากรณ์ได้ร้อยละ 70.40 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 0.87 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X₁₂ การสร้างองค์ความรู้, X₂ การอนุรักษ์, X₁₁ นโยบายและแผน, X₁ การรู้คุณค่า มีค่าเท่ากับ 0.54, 0.43, 0.37 และ 0.35 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.87 + 0.23 X_{12} + 0.20 X_2 + 0.17 X_{11} + 0.18 X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.43 ZX_2 + 0.37 ZX_{11} + 0.35 ZX_1$$

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 5) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 5	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	0.76	0.10		7.78	0.00
X ₁₂ การสร้างองค์ความรู้	0.22	0.01	0.52	18.38	0.00
X ₂ การอนุรักษ์	0.20	0.01	0.41	14.86	0.00
X ₁₁ นโยบายและแผน	0.15	0.01	0.34	12.23	0.00
X ₁ การรู้คุณค่า	0.16	0.01	0.31	10.98	0.00
X ₅ การพัฒนา	0.09	0.01	0.17	6.02	0.00
R ² = 0.73		Adjusted R Square = 0.73			

จากตารางที่ 4.26 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา มีค่าเท่ากับ 0.22, 0.20, 0.15, 0.16 และ 0.09 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 72.80 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 0.76 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย มาตรฐานของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา มีค่าเท่ากับ 0.52, 0.41, 0.34, 0.31 และ 0.17 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.76 + 0.22 X_{12} + 0.20 X_2 + 0.15 X_{11} + 0.16 X_1 + 0.09 X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.52 ZX_{12} + 0.41 ZX_2 + 0.34 ZX_{11} + 0.31 ZX_1 + 0.17 ZX_5$$

ตารางที่ 4.27 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 6) เพื่อพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 6	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	0.59	0.10		5.66	0.00
X_{12} การสร้างองค์ความรู้	0.23	0.01	0.54	19.15	0.00
X_2 การอนุรักษ์	0.21	0.01	0.44	15.66	0.00
X_{11} นโยบายและแผน	0.15	0.01	0.33	12.16	0.00
X_1 การรู้คุณค่า	0.14	0.01	0.27	9.32	0.00
X_5 การพัฒนา	0.07	0.01	0.13	4.62	0.00
X_3 การใช้ประโยชน์	0.06	0.02	0.12	4.05	0.00
$R^2 = 0.74$	Adjusted R Square = 0.74				

จากตารางที่ 4.27 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์ มีค่าเท่ากับ 0.23, 0.21, 0.14, 0.15, 0.07, 0.14, 0.07, และ 0.06 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 73.90 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 0.59 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11}

นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์ มีค่าเท่ากับ 0.54, 0.44, 0.33, 0.27, 0.13 และ 0.12 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.59 + 0.23 X_{12} + 0.21 X_2 + 0.15 X_{11} + 0.14 X_1 + 0.07 X_5 + 0.06 X_3$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.44 ZX_2 + 0.33 ZX_{11} + 0.27 ZX_1 + 0.13 ZX_5 + 0.12 ZX_3$$

ตารางที่ 4.28 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 7) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 7	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	0.56	0.10		5.39	0.00
X_{12} การสร้างองค์ความรู้	0.23	0.01	0.54	19.34	0.00
X_2 การอนุรักษ์	0.19	0.01	0.41	14.13	0.00
X_{11} นโยบายและแผน	0.14	0.01	0.31	11.35	0.00
X_1 การรู้คุณค่า	0.15	0.01	0.28	9.82	0.00
X_5 การพัฒนา	0.06	0.02	0.10	3.50	0.00
X_3 การใช้ประโยชน์	0.06	0.02	0.11	3.63	0.00
X_8 การมีส่วนร่วม	0.04	0.01	0.10	3.40	0.00
$R^2 = 0.75$		Adjusted R Square = 0.75			

จากตารางที่ 4.28 พบว่า สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 การมีส่วนร่วม มีค่าเท่ากับ 0.23, 0.19, 0.14, 0.15, 0.06, 0.06 และ 0.04 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการ และสามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถ พยากรณ์ได้ร้อยละ 74.50 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 0.56 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 การมีส่วนร่วม มีค่าเท่ากับ 0.54, 0.41, 0.31, 0.28, 0.10, 0.11, และ 0.10 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.56 + 0.23 X_{12} + 0.19 X_2 + 0.14 X_{11} + 0.15 X_1 + 0.06 X_5 + 0.06 X_3 + 0.04 X_8$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.41 ZX_2 + 0.31 ZX_{11} + 0.28 ZX_1 + 0.10 ZX_5 + 0.11 ZX_3 + 0.10 ZX_8$$

ตารางที่ 4.29 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Stepwise (Model 8) เพื่อพยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

Model 8	B	SE	Beta	t	Sig.
(Constant)	0.64	0.10		6.14	0.00
X ₁₂ การสร้างองค์ความรู้	0.24	0.01	0.57	20.08	0.00
X ₂ การอนุรักษ์	0.18	0.01	0.37	12.20	0.00
X ₁₁ นโยบายและแผน	0.14	0.01	0.30	11.30	0.00
X ₁ การรู้คุณค่า	0.13	0.01	0.26	8.77	0.00
X ₅ การพัฒนา	0.07	0.02	0.13	4.40	0.00
X ₃ การใช้ประโยชน์	0.08	0.02	0.14	4.78	0.00
X ₈ การมีส่วนร่วม	0.07	0.01	0.15	4.71	0.00
X ₇ ภาวะผู้นำ	-0.05	0.01	-0.13	-3.93	0.00
R ² = 0.75		Adjusted R Square = 0.75			

จากตารางที่ 4.29 พบว่า Model 8 สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปร X₁₂ การสร้างองค์ความรู้, X₂ การอนุรักษ์, X₁₁ นโยบายและแผน, X₁ การรู้คุณค่า, X₅ การพัฒนา, X₃ การใช้ประโยชน์, X₈ การมีส่วนร่วม, X₇ ภาวะผู้นำ มีค่าเท่ากับ 0.24, 0.18, 0.14, 0.13, 0.07, 0.08, 0.07, และ -0.05 ตามลำดับ โดยเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ ในสมการให้เป็นค่าคงที่ ตัวแปรเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารจัดการและสามารถใช้พยากรณ์ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยภาพรวมสามารถ พยากรณ์ได้ร้อยละ 75.40 โดยค่าคงที่มีค่าเท่ากับ 0.64 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานของตัวแปร X₁₂ การสร้างองค์ความรู้, X₂ การอนุรักษ์, X₁₁ นโยบายและแผน, X₁ การรู้คุณค่า, X₅ การพัฒนา, X₃ การใช้ประโยชน์, X₈ การมีส่วนร่วม, X₇ ภาวะผู้นำ มีค่าเท่ากับ 0.57, 0.37, 0.30, 0.26, 0.13, 0.14, 0.15 และ -0.13 ตามลำดับ ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.64 + 0.24 X_{12} + 0.18 X_2 + 0.14 X_{11} + 0.13 X_1 + 0.07 X_5 + 0.08 X_3 + 0.07 X_8 + (-0.05) X_7$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.57 ZX_{12} + 0.37 ZX_2 + 0.30 ZX_{11} + 0.26 ZX_1 + 0.13 ZX_5 + 0.14 ZX_3 + 0.15 ZX_8 + (-0.13) ZX_7$$

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสร้างสมการพยากรณ์ ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบ Stepwise เพื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย พบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ของปัจจัย ต่างๆ ในการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด เรียงลำดับ คือ X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 การมีส่วนร่วม, X_7 ภาวะผู้นำ

และจากการวิเคราะห์การถดถอย ปัจจัย X_4 . การเพิ่มมูลค่า X_6 . การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี X_9 . การทำงานเป็นทีม X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร ไม่มีอำนาจพยากรณ์

ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยจำแนก ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ออกเป็น 8 สมการ คือ

1. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้ มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 27.50 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 3.05 + 0.22 X_{12}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.53 Z_{X_{12}}$$

2. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์ มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.85 + 0.28 X_{12} + 0.24 X_2$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.67 Z_{X_{12}} + 0.50 Z_{X_2}$$

3. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 1.46 + 0.26 X_{12} + 0.23 X_2 + 0.14 X_{11}$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.63 Z_{X_{12}} + 0.47 Z_{X_2} + 0.30 Z_{X_{11}}$$

4. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.87 + 0.23 X_{12} + 0.20 X_2 + 0.17 X_{11} + 0.18 X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.43 ZX_2 + 0.37 ZX_{11} + 0.35 ZX_1$$

5. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.76 + 0.22 X_{12} + 0.20 X_2 + 0.15 X_{11} + 0.16 X_1 + 0.09 X_5$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.52 ZX_{12} + 0.41 ZX_2 + 0.34 ZX_{11} + 0.31 ZX_1 + 0.17 ZX_5$$

6. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์ มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.59 + 0.23 X_{12} + 0.21 X_2 + 0.15 X_{11} + 0.14 X_1 + 0.07 X_5 + 0.06 X_3$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.44 ZX_2 + 0.33 ZX_{11} + 0.27 ZX_1 + 0.13 ZX_5 + 0.12 ZX_3$$

7. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.56 + 0.23 X_{12} + 0.19 X_2 + 0.14 X_{11} + 0.15 X_1 + 0.05 X_5 + 0.06 X_3 + 0.04 X_8.$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.54 ZX_{12} + 0.41 ZX_2 + 0.31 ZX_{11} + 0.28 ZX_1 + 0.10 ZX_5 + 0.11 ZX_3 + 0.10 ZX_8$$

8. ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 การมีส่วนร่วม, X_7 ภาวะผู้นำ มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้ร้อยละ 75.40 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = 0.64 + 0.24 X_{12} + 0.18 X_2 + 0.14 X_{11} + 0.13 X_1 + 0.07 X_5 + 0.08 X_3 + 0.07 X_8 + (-0.05) X_7.$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z'_Y = 0.57 ZX_{12} + 0.37 ZX_2 + 0.30 ZX_{11} + 0.26 ZX_1 + 0.13 ZX_5 + 0.14 ZX_3 + 0.15 ZX_8 + (-0.13) ZX_7$$

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์สมการพหุคูณ
ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย รายละเอียดตามตารางที่ 4.30 ดังนี้

ตารางที่ 4.30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับประสิทธิผลการบริหารจัดการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂	Y
X ₁	1												
X ₂	0.04	1											
X ₃	0.34**	-0.11*	1										
X ₄	0.08	-0.02	0.10*	1									
X ₅	0.24**	0.08	0.35**	0.01	1								
X ₆	-0.01	-0.22**	0.20**	-0.03	0.01	1							
X ₇	-0.04	-0.27**	0.38**	0.03	0.38**	0.23**	1						
X ₈	-0.04	0.30**	0.16**	0.07	0.36**	-0.20**	0.38**	1					
X ₉	0.28**	-0.22**	0.24**	0.00	-0.07	0.40**	-0.11*	-0.12*	1				
X ₁₀	0.02	0.20**	-0.32**	0.04	-0.03	-0.31**	-0.08	0.16**	-0.02	1			
X ₁₁	-0.17**	0.05	0.03	0.02	0.18**	-0.10	0.14**	0.29**	0.09	0.13**	1		
X ₁₂	0.19**	-0.30**	0.00	0.01	0.13**	0.33**	0.24**	-0.03	0.39**	0.19**	0.13**	1	
Y	0.41**	0.30**	0.22**	0.04	0.41**	0.05	0.10*	0.34**	0.27**	0.22**	0.40**	0.53**	1

** . Correlation is Significant at the 0.01 Level (2-tailed). * . Correlation is Significant at the 0.05 Level (2-tailed).

จากตารางที่ 4.30 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ในแต่ละปัจจัย พบว่า ปัจจัย X₁ การรู้คุณค่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X₃. การใช้ประโยชน์, X₉ การทำงานเป็นทีม, X₅ การพัฒนา และ X₁₂ การสร้างองค์ความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.34** , 0.28** , 0.24** และ 0.19** ตามลำดับ ปัจจัย X₂ การอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X₈ การมีส่วนร่วมและ X₁₀ ความผูกพันต่อองค์กรมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.30** และ 0.20** ตามลำดับ ปัจจัย X₃ การใช้ประโยชน์ มี

ความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 และ 0.05 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับ ปัจจัย X_7 ภาวะผู้นำ, X_5 การพัฒนา, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_8 การมีส่วนร่วม และ X_4 การเพิ่มมูลค่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.38^{**} , 0.35^{**} , -0.32^{**} , 0.24^{**} , 0.20^{**} , 0.16^{**} และ 0.10^* ตามลำดับ ปัจจัย X_4 การเพิ่มมูลค่าไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นตัวใดเลย ปัจจัย X_5 การพัฒนา มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับ ตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_7 . ภาวะผู้นำ, X_8 การมีส่วนร่วม, X_{11} นโยบายและแผนและ X_{12} การสร้างองค์ความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.38^{**} , 0.36^{**} , 0.18^{**} และ 0.13^{**} ตามลำดับ ปัจจัย X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{12} การสร้างองค์ความรู้และ X_7 ภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.40^{**} , 0.33^{**} และ 0.23^{**} ตามลำดับ ปัจจัย X_7 ภาวะผู้นำ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_8 การมีส่วนร่วม, X_{12} การสร้างองค์ความรู้ และ X_{11} นโยบายและแผน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.38^{**} , 0.24^{**} และ 0.14^{**} ตามลำดับ ปัจจัย X_8 การมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_{11} นโยบายและแผน และ X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.29^{**} และ 0.16^{**} ตามลำดับปัจจัย X_9 การทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.39^{**} ปัจจัย X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, และ X_{11} นโยบายและแผน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.19^{**} และ 0.13^{**} ตามลำดับ ปัจจัย X_{11} นโยบายและแผน มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 เรียงลำดับตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ กับปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คือ 0.13^{**}

เมื่อพิจารณาด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการกรณีปัญหาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า Y ประสิทธิภาพ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวแปรต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 เรียงลำดับ ตามค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้กับ ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_5 การพัฒนา, X_1 การรู้คุณค่า, X_{11} นโยบายและแผน, X_8 การมีส่วนร่วม, X_2 การอนุรักษ์, X_9 การทำงานเป็นทีม X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร X_3 การใช้ประโยชน์, X_7 ภาวะผู้นำ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คือ 0.53^{**} , 0.30^{**} , 0.40^{**} , 0.41^{**} , 0.41^{**} , 0.22^{**} , 0.34^{**} และ 0.99^* ตามลำดับ

สรุปผลการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยการรู้คุณค่า การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การเพิ่มมูลค่า การพัฒนา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ความผูกพันต่อองค์กร นโยบายและแผน และการสร้างองค์ความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล ด้านคุณภาพชีวิต ด้านความยั่งยืน ด้านการสร้างรายได้ และด้านภูมิคุ้มกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปร

ต้น และระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 เป็นไปทางบวก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ช่วงระหว่าง 0.02 - 0.53 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุดมี 1 คู่ มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าสูงสุด 1 คู่ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้และประสิทธิผล Y โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.53 ส่วนตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุดมี 1 คู่ มีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีค่าต่ำสุด 1 คู่ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย X_1 การรู้คุณค่า กับ ปัจจัย X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.02

การศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างโดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 เป็นไปทางบวก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ช่วงระหว่าง 0.02 - 0.93 และนำผลการ วิเคราะห์ข้อมูลสร้างสมการพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบ Stepwise พบว่า มีปัจจัยมีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้, X_2 การอนุรักษ์, X_{11} นโยบายและแผน, X_1 การรู้คุณค่า, X_5 การพัฒนา, X_3 การใช้ประโยชน์, X_8 การมีส่วนร่วม, X_7 ภาวะผู้นำ และจากการวิเคราะห์การถดถอยจำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัย X_4 การเพิ่มมูลค่า, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร ไม่มีอำนาจการพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

4.3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้นำผลจากการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างมากำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่นผู้บริหาร ผู้นำผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบด้วย การแปลความ ตีความและวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอตัวอย่างบทสัมภาษณ์ และได้ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

คนที่ 1 “รัฐบาลมีการผลักดัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม โดยมีการจัดงบประมาณในการส่งเสริมให้เกิดภูมิปัญญาในท้องถิ่น”

คนที่ 2 “ไม่เหมาะสม มีการส่งเสริมเพียงครั้งคราวไม่ได้ติดตามต่อเนื่อง”

คนที่ 3 “ไม่เหมาะสม การจัดสรรจะพิจารณาโดย เจ้าหน้าที่ หากว่าเจ้าหน้าที่ไม่ชอบกลุ่มใดงบประมาณก็จะไม่ได้”

คนที่ 4 “ไม่มีความเหมาะสมเพราะยังขาดความช่วยเหลือที่ดีและจริงจัง”

คนที่ 5 “ไม่เหมาะสม ผู้นำท้องถิ่นไม่มีความรู้ซึ่งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีการสืบทอด”
สรุปได้ว่า “นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบัน รัฐมีการผลักดันภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณ แต่เป็นการส่งเสริมเพียงครั้งคราวขาดความต่อเนื่องและจริงจัง”

ประเด็นที่ 2 แผนงาน โครงการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร

คนที่ 1 “โครงการของรัฐบาล ส่งเสริมผลักดัน ให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูง”

คนที่ 2 “ไม่เหมาะสม คือไม่มีการประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ประกอบการทราบว่า มีแผนงานใดบ้าง ผู้ประกอบการต้องช่วยเหลือตนเองในการประกอบกิจการ”

คนที่ 3 “ไม่เหมาะสม รัฐให้ความสำคัญภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยมาก งบประมาณแค่ อดต. แต่เข้ามาถึงหมู่บ้านน้อย ต้องผ่าน อดต.”

คนที่ 4 “มีความเหมาะสมน้อยคือรัฐไม่ทำอย่างจริงจังทำไปวันๆ”

คนที่ 5 “มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ทำเป็นนโยบายหลักของชาติ ให้เป็นแหล่งปฏิบัติและทำอย่างต่อเนื่อง”

สรุปได้ว่าแผนงาน โครงการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็น โครงการของรัฐ ส่งเสริมผลักดันให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมน้อยมาก รัฐบาลไม่ทำอย่างจริงจัง ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่า มีแผนงานใดบ้าง

ประเด็นที่ 3 การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของรัฐมีรูปแบบอย่างไร มีความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร

คนที่ 1 “มีความเหมาะสมในการบริหารจัดการ โดยคัดเลือกกลุ่ม ชุมชน ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็งที่มีศักยภาพมาบริหารจัดการ”

คนที่ 2 “ไม่เหมาะสม คือ จัดทำแบบไฟไหม้ฟาง”

คนที่ 3 “ไม่เหมาะสม บางท้องถิ่นเข้าไม่ถึงการบริหารรัฐจะสนับสนุนแต่ชุมชนที่เจริญแล้ว เพราะไม่ต้องสร้างผลงานใหม่เอาของเดิมพัฒนาเท่านั้น”

คนที่ 4 “มีน้อยแทบไม่มีเลย”

คนที่ 5 “ต้องทำความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน คือรู้ว่าตนเองต้องการให้เกิดอะไร และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง”

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของรัฐ ต้องมีรูปแบบที่ต้องติดตามอย่างจริงจังอย่าทำแบบไฟไหม้ฟาง ควรติดตามผลงาน ไม่ใช่แบบรายงานบนกระดาษแต่ไม่ปฏิบัติจริง บางชุมชนรัฐจะสนับสนุนแต่ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จแล้วเนื่องจากไม่ต้องสร้างผลงานใหม่เพียงแต่นำของเดิมมาพัฒนาเท่านั้น

ประเด็นที่ 4 กระบวนการจัดการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

คนที่ 1 “ควรน่าจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือก และให้ข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่มอื่นๆ อย่างเป็นธรรม”

คนที่ 2 “ไม่เหมาะสม มีการทำเพียงครั้งคราวมิได้ทำต่อเนื่อง”

คนที่ 3 “ไม่เหมาะสม รัฐจะกำหนดให้ เจ้าหน้าที่ ของภาครัฐเป็นผู้บริหารแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่ให้กลุ่มในชุมชนเข้ามาบริหารร่วม”

คนที่ 4 “กระบวนการที่รัฐตั้งไว้สวยจังแต่ทำไม่ได้”

คนที่ 5 “เหมาะสมอย่างยิ่งแต่ต้องแก้ไขปรับปรุงให้เป็นรูปธรรมควรมีบุคคลที่ทำสำเร็จมาคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ”

สรุปได้ว่ากระบวนการจัดการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่เหมาะสมรัฐจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้บริหารจัดการเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ให้กลุ่มในชุมชนเข้ามาบริหารร่วม กระบวนการที่ตั้งไว้สวยงามจริง แต่ทำไม่ได้ ต้องแก้ไข ปรับปรุงให้เป็นรูปธรรม ไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว มิได้ทำต่อเนื่อง ควรให้ข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่ม ชุมชน อย่างเป็นธรรม

ประเด็นที่ 5 การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ

คนที่ 1 “ไม่มี”

คนที่ 2 “มีการแข่งขันการตลาดภายในท้องถิ่นมาก, ได้รับความนิยมในท้องถิ่น ไม่แพร่หลาย, วัตถุดิบราคาสูงขึ้นตลอด, จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้เพียงเล็กน้อย มีการตัดราคาภายในท้องถิ่น”

คนที่ 3 “มีส่วนร่วมทั้งสองฝ่าย รัฐและประชาชน (ท้องถิ่น) ผู้นำเข้มแข็ง”

คนที่ 4 “ต้องเข้าถึงประชาชน มาดูเขาบ้างไม่ใช่ใครเป็นใหญ่แล้วก็หายไป”

คนที่ 5 “ส่วนมากยังติดขัดเรื่องเงิน แท้จริงถ้าคนเข้าใจและใช้ความคิดไปในแนวทางเดียวกัน”

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเงื่อนไข ที่ทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ คือต้องมีการทำงานร่วมทั้งสองฝ่ายทั้งภาครัฐและประชาชน และต้องเข้าถึงชุมชน ไม่ใช่ใครเป็นใหญ่แล้วก็หายไป ควรทำด้วยใจ และมีเงินเป็นส่วนสนับสนุน

ประเด็นที่ 6 ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

คนที่ 1 “ผู้นำชุมชน/ชมรม ที่มีศักยภาพสูง, การให้การสนับสนุนจากภายนอกชมรม/กลุ่ม เช่น ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล

คนที่ 2 “ให้ความรู้กับผู้ประกอบการในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่, สนับสนุนส่งเสริมการจัดการบริหารงานขาย.แนะนำหรือช่วยเหลือประชาสัมพันธ์จากรัฐบาลให้มากกว่านี้”

คนที่ 3 “นำทรัพยากรในธรรมชาติมาใช้ (ในชุมชน) เน้นวัตถุดิบในชุมชน มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีพ”

คนที่ 4 “คือต้องให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงจะไปได้รอด”

คนที่ 5 “ต้องทำความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน คือรู้ว่าเดือดร้อนอย่างไรเราต้องการอะไร แล้วปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความ สอดคล้องกับผลการอธิบายความผันแปร ของประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 75.90 % ได้แก่ 1. การรู้คุณค่า ในการสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบทั้งหมดทั้งความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว 2. การอนุรักษ์ กระทบการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย และพร้อมที่จะช่วยกันสืบทอดสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป 3. การใช้ประโยชน์ ชุมชนต่างๆ ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพและนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้า และการบริการต่างๆ เพื่อทำให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นสะดวกสบายมากขึ้น 4. การเพิ่มมูลค่า ทำให้ลูกค้าหรือผู้รับประโยชน์ ได้รับในสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจากเดิมหรือเป็นการทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับ เปรียบเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไปเพิ่มขึ้น 5. การพัฒนา ควรมีการริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นอันจะขาดมิได้ในการพัฒนาประเทศ เพราะสารสนเทศเป็นที่มาของความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งในด้านการผลิต การจัดการการตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่ง ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ 7. การมีภาวะผู้นำ ผู้นำมีความสามารถที่ชักจูงให้บุคคล หรือ เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่น ๆ ในองค์กรและสามารถจูงใจให้ผู้อื่น กลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุผล ปฏิบัติตามความคิดเห็นของตนได้ 8. การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปองค์ คณะบุคคล ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผล 9. การทำงานเป็นทีม เป็นสภาพการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย ทีมแก้ปัญหา ทีมงานบริหารโดยตนเอง ทีมประสานข้ามสายงาน และทีมเสมือนจริง 10. ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึงบุคคลมีความภาคภูมิใจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการ มีความพยายามแสวงหาความรู้ความสามารถมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย และต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดไป ประกอบด้วย ความศรัทธาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความทุ่มเทต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และความภักดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น 11. นโยบายและแผนเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า ถึงเหตุการณ์ต่างๆ แล้วกำหนดนโยบาย

และแผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายที่ ต้องการ โดยการกำหนดงานที่จะทำ วิธีทำ และวัตถุประสงค์รายย่อยของการทำงานนั้นๆ ขึ้นไว้ ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ประกอบด้วย นโยบายและการ วางแผน 12. การสร้างองค์ความรู้ ให้บุคคลมีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบท และตอบสนองต่อเป้าหมายของชุมชน มีการรวบรวมบุคลากรที่สนใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคณะทำงาน ศึกษา ค้นคว้าเรียบเรียงและตรวจสอบองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต โดยผู้นำชุมชนต้องมีศักยภาพสูง และได้รับการสนับสนุนจากภายนอกกลุ่ม มีการให้ความรู้ ส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ แนะนำช่วยเหลือประชาสัมพันธ์ นำทรัพยากรในชุมชนมาบริหาร ต้องมีความร่วมมือและให้การสนับสนุนท้องถิ่นถึงจะปรอด

ประเด็นที่ 7 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอย่างไร

คนที่ 1 “ความต่อเนื่องของวัตถุดิบ, การส่งเสริมให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง”

คนที่ 2 “มีการแข่งขันการตลาดมาก,มีการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์”

คนที่ 3 “งบประมาณบางครั้งเข้าไม่ถึงกลุ่มขาดการพัฒนา พัฒนาเป็นแบบซ้ำๆ”

คนที่ 4 “คนเรายังไม่เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นและสมุนไพรมากเกินไป”

คนที่ 5 “หากจุดประสงค์ไม่ตรงกัน และหาผลประโยชน์จากเงินสนับสนุนและทุกคนเห็นแก่ตัว”

สรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจาก คนยังไม่เข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนรุ่นหลัง งบประมาณเข้าไม่ถึงกลุ่ม ขาดการพัฒนาหรือพัฒนาอย่างซ้ำๆ

ประเด็นที่ 8 การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

คนที่ 1 “เหมาะสม”

คนที่ 2 “มีน้อยเนื่องจากต้องทำมาหากิน ในการจัดการอบรมแนะนำหรือให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการมักไม่ค่อยให้ความร่วมมือเนื่องจากเสียรายได้หรือเสียเวลา”

คนที่ 3 “เหมาะสม สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ชุมชนเข้มแข็ง”

คนที่ 4 “การมีส่วนร่วมของประชาชน ทางกลุ่มเราได้ทำอยู่แล้ว จะเหมาะสมหรือไม่ รัฐไม่เข้ามาดูแลเลย”

คนที่ 5 “ยังไม่เหมาะสม ควรมีการขึ้นชมบุคคลสาธารณะที่สำคัญเป็นผู้ให้สังคมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการชมเชย”

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมเนื่องจากเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนเข้มแข็ง รัฐควรเข้ามาดูแล บางครั้งการให้ความรู้ มักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือเนื่องจากถูกมองว่าเสียเวลา เสียรายได้

ประเด็นที่ 9 ความพึงพอใจของท่านที่มีต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างไร

คนที่ 1 “มีความพึงพอใจเนื่องจากได้นำสิ่งของท้องถิ่นที่มีอยู่มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์”

คนที่ 2 “มีความพึงพอใจน้อยมาก เช่นการออกงาน OTOP มีการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมมากเข้าไปร่วมงานก่อน ทำให้ผู้ประกอบการรายเล็กๆ ไม่ได้รับการคัดเลือก”

คนที่ 3 “น้อยมาก เพราะเราไม่ทราบเลยว่าจะมีองค์กรหรือหน่วยงานใดได้งบประมาณมาเพื่อมาพัฒนา”

คนที่ 4 “เราภูมิใจตัวของเราเอง และกลุ่มของเราก็ได้พึ่งตัวเองมาตลอด”

คนที่ 5 “น้อยมากเพราะผู้ทำโครงการไม่ได้ใช้ภูมิปัญญาอย่างแท้จริง”

สรุปได้ว่าความพึงพอใจของประชาชน ที่มีต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างน้อยมากเนื่องจากผู้ทำโครงการไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง การคัดเลือกหรืองบประมาณในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับรู้จากหน่วยงานหรือองค์กรใดๆ แต่กลุ่มมีความภูมิใจในตัวเองและพึ่งพาตัวเองมาตลอด

ประเด็นที่ 10 การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นเป็นอย่างไร

คนที่ 1 “ควรมีความเป็นธรรม มีระบบและกระบวนการที่ดีและสอดคล้องเข้ากับสภาพของชุมชน”

คนที่ 2 “ควรได้รับการส่งเสริม,สนับสนุน,แนะนำจากภาครัฐให้มากขึ้นมิใช่ทำเพียงครั้งคราว ควรทำให้จริงจังและต่อเนื่องมากกว่านี้”

คนที่ 3 “ให้กลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการในการจัดการ ทั้งการทำงาน งบประมาณเพื่อเข้าถึงการพัฒนา”

คนที่ 4 “การบริหารจัดการภูมิปัญญาต้องให้เห็นเป็นรูปธรรมกว่านี้ไม่ใช่ให้ทางกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นไปตายเอาดาบหน้า”

คนที่ 5 “ให้ทำเป็นนโยบายถาวร และให้มีการประเมินผลจากผลงานอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าผู้นำคนใดมา ก็ให้สานต่อ”

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ที่พึงปรารถนา

นั่นคือ ผลปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นผลผลิต (ผลกระทบ/ผลลัพธ์) ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวังไว้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนจากการดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ควรมี ผลลัพธ์

1. ด้านคุณภาพชีวิต โดย การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไปใช้เพื่อส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อมภายในสังคม มาพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อการประกอบอาชีพ

2. ด้านความยั่งยืน คือใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอเพียง ต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป การลดการบริโภคที่มากเกินไป ความจำเป็น และการลดของเสีย การรักษาความหลากหลาย การสนับสนุนเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น

3. ด้านการสร้างรายได้ การเข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งอยู่ตรงไหน ผลิตอะไร ใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน มีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงครอบครัว และนำผลประโยชน์ไปกระจายสู่ผู้คนที่ด้อยโอกาสกว่าตนเอง

4. ด้านภูมิคุ้มกัน ชุมชนมีความจำเป็นที่ต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึงจัดให้ทำเป็นนโยบายถาวร และให้มีการประเมินผลจากผลงานอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าผู้นำคนใดเข้ามาก็ให้สานต่อ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน แนะนำจากภาครัฐให้มากขึ้น มิใช่ทำเพียงครั้งคราวควรทำให้จริงจัง และต่อเนื่องมากกว่านี้ ควรมีความเป็นธรรม มีระบบและกระบวนการบริหารที่ดีและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ให้กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน งบประมาณ เพื่อให้เข้าถึงการพัฒนา ต้องให้เห็นเป็นรูปธรรมกว่านี้ มิใช่ให้ทางกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นไปตายเอาดาบหน้า

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเพื่อต่อบัณฑิตวุฒิปริญญาตรี 3 ข้อ มีสาระสำคัญสรุปผลได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

เพื่อให้ผลการวิจัยเป็นไปตามกรอบการวิจัยและครอบคลุมเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ดังนี้

การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและ 3) เสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ที่เลือกแบบเจาะจงผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่างโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณาทางด้านความยั่งยืน อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาได้แก่การสร้างรายได้, คุณภาพชีวิต และการมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X} = 4.07, 3.87, 3.80, 3.77$) ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลและการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น, นโยบายและแผน, การรู้คุณค่า, การพัฒนา, การใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำซึ่งปัจจัยทั้ง 8 ประการดังกล่าว สามารถอธิบายความผันแปร ของประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ได้ 75.40 % (Adjusted R Square = 0.75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ข้อเสนอแนะทางการปรับปรุง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยการดำเนินการที่สำคัญจำนวน 8 ประการ คือ (1) ควรสร้างองค์ความรู้ โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น(2) ควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีกระบวนการในการ จัดกิจกรรมที่เป็นระบบ (3) ควรจัดทำนโยบายและแผนงานของชุมชนโดยวางแผนปฏิบัติงาน ที่แน่นอน (4) ควรส่งเสริมการรู้คุณค่า ของชุมชนโดยสร้างสัมพันธภาพระหว่าง

ผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อม (5) ดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีการคิดสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการปรับปรุง ให้เหมาะสมกับยุคสมัย (6) พัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ (7) เสริมสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชนด้วยการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปองค์คณะบุคคลด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (8) พัฒนาให้ชุมชนมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สามารถสร้างอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการองค์กรกลุ่มบุคคลให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุผลเป้าหมาย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากคำกล่าวที่ว่าภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุลภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากล บนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป

จากการศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่างในครั้ง นี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นนำมาอภิปรายเพื่อสรุป ให้ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยมีการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงสนับสนุนหรือขัดแย้งได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านความยั่งยืน อยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.07$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างรายได้ ($\bar{X} = 3.87$) ด้านคุณภาพชีวิต ($\bar{X} = 3.80$) และด้านภูมิคุ้มกัน ($\bar{X} = 3.77$) ตามลำดับ โดยด้านการสร้างความยั่งยืน ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด นั้นเนื่องจาก ชุมชนได้มีการบริหารจัดการที่ดีทำให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือการทำงานทำให้สามารถใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน และมีความพอเพียงตามความจำเป็น ลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย และสามารถลดของเสีย ที่มากเกินไปจนความจำเป็น ส่วนด้านภูมิคุ้มกัน ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุดนั้น เนื่องจาก การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังไม่สามารถปรับใช้ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจนไม่สามารถสร้าง ความเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในด้านการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนที่เท่าเทียมกันในสังคม ทั้งในด้านการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพความเป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนที่เท่าเทียมกันได้ซึ่งการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีประสิทธิผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ขึ้นไปเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 ของการวิจัยขึ้นไปเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 ของการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ การวิจัยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ป.อ.ปยุตโต (2543) ให้จำกัดความของ คำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไป

ใน อนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง และ เกษม จันทร์แก้ว (2545) การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน ก็คือ การใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ตามศักยภาพ ของสิ่งแวดล้อมนั้น เมื่อใช้แล้วต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อย ใช้ตลอดเวลา โดยมีสต็อกเป็นตัวให้ผลผลิต จะไม่สามารถทำได้และส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต ทรัพยากรมีใช้ในอนาคตความ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนัย จุลพงศธร (2549) ที่แสวงหา ทางออกให้กับโรงสีชุมชนในมิติใหม่ คือ “เศรษฐกิจชุมชนทางเลือกเพื่อความยั่งยืน” โดยยอมรับการ อยู่ร่วมกันต่อสู้และใช้เครื่องมือพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองที่ยากจนให้เป็น แรงงานที่มีคุณภาพและมีทางเลือกในการดำเนินชีวิตและสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตเกล้า เปรม ประสิทธิ์ (2556) พบว่า ด้านการท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยความรู้ทั้งศาสตร์ทางวิชาการในการพัฒนาและ การจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นศิลป์ด้านการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวหรือจุดขาย ให้กับแหล่งท่องเที่ยวเที่ยว โดยต้องให้ความสำคัญในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการ นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชน โดยต้องวางการพัฒนาการท่องเที่ยวโครงสร้างพื้นฐานและสิ่ง อำนวยความสะดวกที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องมี หลากหลาย อาทิ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ความปลอดภัย เป็นต้น

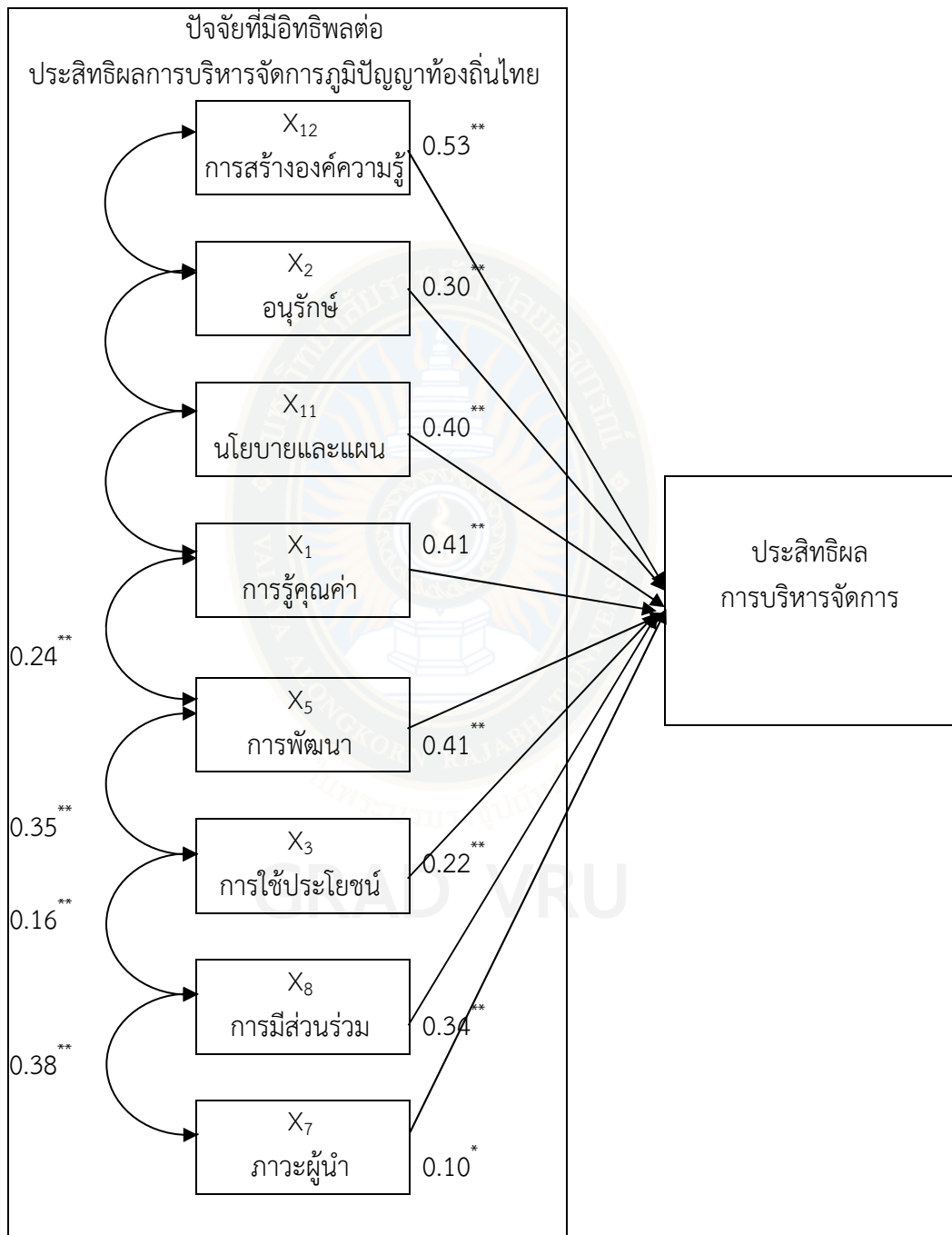
5.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลและการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขต ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การ สร้างองค์ความรู้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายและแผน การรู้คุณค่า การพัฒนา การใช้ ประโยชน์ การมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำ ซึ่งปัจจัยทั้ง 8 ประการดังกล่าว สามารถอธิบายความผันแปร ของประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 75.90 % (Adjusted R Square = 0.75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหาร จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง สรุปผลจากการสร้างสมการพยากรณ์ การ วิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise ปัจจัยทุกตัวมีอิทธิพล และสามารถบ่งชี้ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ ภาคเหนือตอนล่างแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2 ของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศรันย์ ชูเกียรติ (2541) ได้ให้ความหมายขององค์ความรู้ในองค์กรว่า หมายถึง ความรู้ในการทำบาง สิ่งบางอย่าง (Know How หรือ How To) ที่เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่กิจการ อื่นๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน ทางปัญญาที่มีความสำคัญในการสร้างความ ได้เปรียบทางการแข่งขัน รวมทั้งทำให้ธุรกิจ สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ความรู้เป็นความคิดรวบ ยอด หมายถึง ข้อมูล การศึกษา การถ่ายทอด ข้อคิดเห็น การเรียนรู้ และสิ่งเร้าทางสมอง ปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันอย่าง แพร่หลายว่า การจัดการความรู้ที่ได้นำมาซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลดีต่อองค์กรโดยรวมและสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดชณรงค์ วัฒนพันธุ์ (2551) ปัจจัยที่ มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการของคณะกรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง ประกอบด้วย บรรยากาศการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ วิสัยทัศน์ การ ติดต่อสื่อสาร ความผูกพัน องค์กร การมีส่วนร่วม นโยบายและแผน เป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหาร จัดการของคณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง ได้ร้อยละ 78.70

5.2.3 ข้อเสนอแนะทางในการปรับปรุง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย การดำเนินการที่สำคัญจำนวน 8 ประการ คือ (1) ควรสร้างองค์ความรู้ โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีความสนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้มีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน มีการตรวจสอบองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต (2) ควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีกระบวนการในการ จัดกิจกรรมที่เป็นระบบ และปลูกจิตสำนึก ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ ของประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (3) ควรจัดทำนโยบายและแผนงานของชุมชนโดยวางแผนปฏิบัติงาน ที่แน่นอนให้เป็นแนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายและสอดคล้องกับแผนงานของชุมชน (4) ควรส่งเสริมการรู้คุณค่า ของชุมชน โดยสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว (5) ดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีการคิดสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการปรับปรุง ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอด (6) พัฒนาและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ทางการผลิต การจำหน่าย และการบริการอย่างประหยัดและเหมาะสม (7) เสริมสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชนด้วยการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปองค์คณะบุคคล ด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการ การรับผลประโยชน์และการประเมินผล (8) พัฒนาให้ชุมชนมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สามารถสร้างอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการองค์กร กลุ่มบุคคลให้ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุผลเป้าหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำเนียง รัตนิไล และคนอื่นๆ, 2550 พบว่าการแพทย์พื้นบ้าน (Traditional Medicine) เป็นภูมิปัญญาในการดูแล และบำบัดรักษาโรค ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้คนในชุมชน ซึ่งทางองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มีนโยบายให้ประเทศสมาชิกส่งเสริมการผสมผสานการแพทย์พื้นบ้านเข้าไปในระดับการดูแลสุขภาพของชาติ เพื่อตอบสนองปัญหาสุขภาพ และงานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิอย่างเหมาะสม มีการสนับสนุนให้มีงานวิจัยต่างๆและจัดทำคำแนะนำเกี่ยวกับการควบคุมให้เป็นมาตรฐานในองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน เพื่อเป็นการแสดงถึงประสิทธิผล คุณภาพและความปลอดภัยของการแพทย์พื้นบ้าน สนับสนุนในการเก็บรักษาองค์ความรู้การแพทย์ดั้งเดิมและสมุนไพร เพื่อสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัย ประสิทธิภาพและคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาดา แจ็งกระจ่าง (2556) ความจำเป็นด้านพื้นฐาน เป็นความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพที่มีชีวิตอยู่ ยา ก็เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่มนุษย์มีความจำเป็นต้องใช้ให้มีชีวิตอยู่อย่างปรกติสุข การสืบทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษกันมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการใช้ยาสมุนไพรที่ใช้ในการบำบัดรักษาโรคต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายในเขตพื้นที่ จึงทำมีค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษาถูกกว่าแพทย์แผนปัจจุบัน

5.3 บทสังเคราะห์งานวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ปัจจัย X_4 การเพิ่มมูลค่า, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กรไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยจึงปรับผังเส้นทางการประสิทธิผลใหม่ ให้สอดคล้องผลการวิจัยตามสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการและ

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ดังแสดงตามภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 รูปแบบการปรับปรุงประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ตามผลการวิจัย

จากภาพที่ 5.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพล และเกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างด้วยการ สร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัย ที่มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ประกอบด้วย ปัจจัย X_{12} การสร้างองค์ความรู้ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพสูงสุดมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.53^{**} ปัจจัย X_2 การอนุรักษ์ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการสร้างองค์ความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.30^{**} ปัจจัย X_{11} นโยบายและแผน มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.40^{**} ปัจจัย X_1 การรู้คุณค่า มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากนโยบายและแผน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.41^{**} ปัจจัย X_5 การพัฒนา มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการรู้คุณค่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.41^{**} ปัจจัย X_3 การใช้ประโยชน์ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการพัฒนา มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.22^{**} ปัจจัย X_8 การมีส่วนร่วม มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการใช้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.34^{**} ปัจจัย X_7 ภาวะผู้นำ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิภาพรองจากการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผล 0.10^{**}

ส่วน ปัจจัย X_4 การเพิ่มมูลค่า, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร เป็นปัจจัยที่มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้อยที่สุด ไม่สามารถ สร้างสมการพยากรณ์จึงนำออกจากผังเส้นทางประสิทธิผล

แต่ X_4 การเพิ่มมูลค่า, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร ก็ยังมีความสัมพันธ์ กับปัจจัยอื่นๆ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ แสดงว่า X_4 . การเพิ่มมูลค่า, X_6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี, X_9 การทำงานเป็นทีม, X_{10} ความผูกพันต่อองค์กร ก็มี ความจำเป็นและเป็นที่คาดหวังของการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มาก ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างน้อยก็ตาม

5.4 ข้อเสนอแนะ

ซึ่งประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จะเป็นประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในรูปองค์คณะบุคคล โดยเฉพาะในการนำไปประยุกต์ ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยผู้วิจัยขอเสนอแนะระดับนโยบาย ระดับหน่วยปฏิบัติและเสนอแนะแนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์และเพื่อการศึกษาวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า 1. นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบัน รัฐมีการผลักดันภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณ แต่เป็นการส่งเสริมเพียงครั้งคราวขาดความต่อเนื่องและจริงจัง 2. แผนงาน โครงการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็น โครงการของรัฐ ส่งเสริมผลักดันให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมน้อยมาก รัฐบาลไม่ทำอย่างจริงจัง ไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่า มีแผนงานใดบ้าง

3. การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของรัฐ ต้องมีรูปแบบที่ต้องติดตามอย่างจริงจังอย่าทำแบบไฟไหม้ฟาง ควรติดตามผลงาน ไม่ใช่แบบรายงานบนกระดาษแต่ไม่ปฏิบัติจริง บางชุมชนรัฐจะสนับสนุน แต่ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จแล้วเนื่องจากไม่ต้องสร้างผลงานใหม่เพียงแต่นำของเดิมมาพัฒนาเท่านั้น

4. กระบวนการจัดการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่เหมาะสมรัฐจะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้บริหารจัดการเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่ให้กลุ่มในชุมชนเข้ามาบริหารร่วม กระบวนการที่ตั้งไว้สวยงามจริง แต่ทำไม่ได้ ต้องแก้ไข ปรับปรุงให้เป็นรูปธรรม ไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว มิได้ทำต่อเนื่อง ควรให้ข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่ม ชุมชน อย่างเป็นธรรม

ผู้วิจัยขอเสนอแนะในระดับนโยบาย ว่ารัฐควรมีการพัฒนาาระบบและกลไกการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน ในการขับเคลื่อนเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน” ชุมชนควรได้การสนับสนุนแนวทางการบริหารจัดการที่ดีจากภาครัฐ ทำให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานให้ทัดเทียมนานาชาติในการก้าว ย่างเข้าสู่เศรษฐกิจอาเซียน พัฒนาสามารถในการทำงานโดยใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างคุ้มค่า อย่างยั่งยืน และมีความพอเพียงตามความจำเป็น ลดการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยและสามารถลดของเสีย ที่มากเกินความจำเป็น และรัฐควรสนับสนุน ส่งเสริม เน้นให้ทุกคนต้องขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายร่วมกันเกี่ยวกับปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นโยบายและแผน การรู้คุณค่า การพัฒนา การใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมของประชาชน ภาวะผู้นำ การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการบริหารจัดการชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาระบบกลไกและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาสมรรถนะองค์กรในการทำงานเชิงบูรณาการ โดยได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” 5 ประเด็น ดังนี้ 1. การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ 2. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามนโยบายและแผนในการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน 3. ส่งเสริมให้รู้คุณค่า รู้จักการพัฒนา การใช้ประโยชน์และการมีส่วนร่วมของประชาชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4. เสริมสร้างภาวะผู้นำโดยเน้นหลักธรรมาภิบาลและความมั่นคงของชุมชน 5. เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูงโดยส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการบริหารจัดการชุมชน ควรนำข้อเสนอแนะจากการวิจัยมาประสานกับสำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน คือ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป้าประสงค์ คือ มุ่งหวังให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาท้องถิ่นยกระดับสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน 3 กลยุทธ์ ดังนี้ 1. พัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการตลาด 2. ส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเผยแพร่สู่เวทีโลก 3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม มีกระบวนการในการขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุเป้าหมายประเด็นยุทธศาสตร์ ภายใต้กลยุทธ์ดังกล่าว 6 กระบวนการ ได้แก่ 1. กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการและเครือข่าย 2. กระบวนการส่งเสริมช่องทางการตลาด 3. กระบวนการสืบค้น รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น

4. กระบวนการสืบสาน และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5. กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน 6. กระบวนการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน

5.4.2 ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

จากผลการวิจัยพบว่า

5.4.2.1 การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเงื่อนไข ที่ทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ คือต้องมีการทำงานร่วมทั้งสองฝ่ายทั้งภาครัฐและประชาชน และต้องเข้าถึงชุมชน ไม่ใช่ใครเป็นใหญ่แล้วก็หายไป ควรทำด้วยใจ และมีเงินเป็นส่วนสนับสนุน

5.4.2.2 ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1. การรู้คุณค่า ในการสร้างความสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้คนในสังคมกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ทั้งหมดทั้งความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและสังคม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในทางธรรมชาติและสิ่งศักดิ์รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว 2. การอนุรักษ์ กระบวนการ หรือกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาโดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสารและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย และพร้อมที่จะช่วยกันสืบทอดสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่ต่อไป 3. การใช้ประโยชน์ ชุมชนต่างๆ ได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพและนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้า และการบริการต่างๆ เพื่อทำให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นสะดวกสบายมากขึ้น 4. การเพิ่มมูลค่า ทำให้ลูกค้าหรือผู้รับประโยชน์ ได้รับในสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจากเดิมหรือเป็นการทำให้ค่าอัตราส่วนระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับ เปรียบเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไปเพิ่มขึ้น 5. การพัฒนา ควรมีการริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 6. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นอันจะขาดมิได้ในการพัฒนาประเทศ เพราะสารสนเทศเป็นที่มาของความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งในด้านการผลิต การจัดการ การตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งด้านคุณภาพการบริหารจัดการ 7. การมีภาวะผู้นำ ผู้นำมีความสามารถที่ชักจูงให้บุคคล หรือ เป็นผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ มากกว่าคนอื่นๆ ในองค์กรและสามารถจูงใจให้ผู้อื่น กลุ่มบุคคลปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้ทำเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้บรรลุผล ปฏิบัติตามความคิดเห็นของตนได้ 8. การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปองค์กร คณะบุคคล ประกอบด้วย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมดำเนินการ มีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผล 9. การทำงานเป็นทีม เป็นสภาพการทำงานร่วมกันของคณะกรรมการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประกอบด้วย ทีมแก้ปัญหา ทีมงานบริหารโดยตนเอง ทีมประสานข้ามสายงาน และทีมเสมือนจริง

10. ความผูกพันต่อองค์กร หมายถึงบุคคลมีความภาคภูมิใจที่ได้รับการแต่งตั้งเป็น กรรมการ มีความพยายามแสวงหาความรู้ความสามารถมาปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้สำเร็จตาม เป้าหมาย และต้องการที่จะดำรงไว้ซึ่งการเป็นกรรมการภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดไป ประกอบด้วย ความศรัทธาของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความทุ่มเทต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และความภักดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น 11. นโยบาย และแผนเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า ถึงเหตุการณ์ต่างๆ แล้วกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานเป็น แนวทางในการทำงานในอนาคต ให้ตรงเป้าหมายที่ ต้องการ โดยการกำหนดงานที่จะทำ วิธีทำ และ วัตถุประสงค์รายย่อยของการทำงานนั้นๆ ขึ้นไว้ ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของ บุคลากรทุกฝ่าย ประกอบด้วย นโยบายและการ วางแผน 12. การสร้างองค์ความรู้ ให้บุคคลมีความ สนใจที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทและตอบสนองต่อ เป้าหมายของชุมชน มีการรวบรวมบุคลากรที่สนใจในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคณะทำงาน ศึกษา ค้นคว้าเรียบเรียงและตรวจสอบองค์ความรู้และวิธีปฏิบัติไว้เป็นแนวทางในอนาคต โดยผู้นำ ชุมชนต้องมีศักยภาพสูง และได้รับการสนับสนุนจากภายนอกกลุ่ม มีการให้ความรู้ ส่งเสริมให้ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ แนะนำช่วยเหลือประชาสัมพันธ์ นำทรัพยากรในชุมชนมาบริหาร ต้องมีความ ร่วมมือและให้การสนับสนุนท้องถิ่นถึงจะไปรอด

5.4.2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก คนยังไม่เข้าใจในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คน รุ่นหลัง งบประมาณเข้าไม่ถึงกลุ่ม ขาดการพัฒนาหรือพัฒนาอย่างช้าๆ

5.4.2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมเนื่องจากการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชนเข้มแข็ง รัฐควรเข้ามาดูแล บางครั้ง การให้ความรู้ มักจะไม่ได้รับความร่วมมือเนื่องจากถูกมองว่าเสียเวลา เสียรายได้

5.4.2.5 ความพึงพอใจของประชาชน ที่มีต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างน้อยมากเนื่องจากผู้ทำโครงการไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้เรื่องภูมิ ปัญญาท้องถิ่นอย่างแท้จริง การคัดเลือกหรืองบประมาณในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับรู้จาก หน่วยงานหรือองค์กรใดๆ แต่กลุ่มมีความภูมิใจในตัวเองและพึ่งพาตัวเองมาตลอด

5.4.2.6 การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสำเร็จหรือผลลัพธ์ ในการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ที่พึงปรารถนา นั่นคือ ผลปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็น ผลผลิต (ผลกระทบบ/ผลลัพธ์) ได้ผลตรงตามผลที่คาดหวังไว้เป็นที่พึงพอใจของประชาชนจากการ ดำเนินการของชุมชน หน่วยงาน ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ควรมี ผลลัพธ์ 1. ด้านคุณภาพชีวิต โดย การนำสิ่งที่ได้จากการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยไปใช้เพื่อส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้าน เศรษฐกิจ มาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย ในการดำรงชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์พัฒนา ชุมชน สังคม และสภาพแวดล้อมภายในสังคม มาพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น และส่งผลต่อ การประกอบอาชีพ 2. ด้านความยั่งยืน คือใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและ วัฒนธรรมอย่างพอเพียง ต่อความจำเป็นเท่านั้น และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป การลดการบริโภคที่ มากเกินความจำเป็น และการลดของเสีย การรักษาความหลากหลาย การสนับสนุนเศรษฐกิจและการ

มีส่วนร่วมของท้องถิ่น 3. ด้านการสร้างรายได้ การเข้าใจทรัพยากรของตนเองว่ามีจุดแข็งอยู่ตรงไหน ผลคืออะไร ใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน มีรูปแบบของการสร้างรายได้เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงครอบครัวและนำผลประโยชน์ไปกระจายสู่ผู้คนที่ด้อยโอกาสมากกว่าตนเอง 4. ด้านมีภูมิคุ้มกัน ชุมชนมีความจำเป็นที่ต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ให้ความสำคัญกับการสร้างความเท่าเทียมกันของโอกาสและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและมีความเป็นธรรม ประชาชนสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับโอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เพื่อป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึงจัดให้ทำเป็นนโยบายถาวร และให้มีการประเมินผลจากผลงานอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าผู้นำคนใดเข้ามาก็ให้สานต่อ ควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน แนะนำจากภาครัฐให้มากขึ้น มิใช่ทำเพียงครั้งคราวควรทำให้จริงจัง และต่อเนื่องมากกว่านี้ ควรมีความเป็นธรรม มีระบบและกระบวนการบริหารที่ดีและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ให้กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน งบประมาณ เพื่อให้เข้าถึงการพัฒนา ต้องให้เห็นเป็นรูปธรรมกว่านี้ มิใช่ให้ทางกลุ่มมีปัญหาท้องถิ่นไปตายเอาดาบหน้า

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้หน่วยปฏิบัติงานท้องถิ่นควร 1) ให้ชุมชน เข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเผยแพร่สู่เวทีโลก เพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น 2) ภาคราชการในทุกระดับควรปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยใหม่ จากที่เคยเป็นผู้กำหนด วางแผน บริหารและสั่งการตามนโยบาย โดยควรมีการปรับบทบาทหน้าที่ให้เป็นคณะที่ปรึกษาให้กับองค์กรบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในพื้นที่เป้าหมาย

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

5.3.3.1 ควรทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยของชุมชนในเขตพื้นที่ให้ครอบคลุมภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งแต่ละภาค มีบริบทแตกต่างกัน

5.3.3.2 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการเพิ่มมูลค่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การทำงานเป็นทีม ความผูกพันต่อองค์กร เป็นปัจจัยที่มีอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารจัดการน้อยที่สุด ไม่สามารถ สร้างสมการพยากรณ์ แต่ก็มีความสัมพันธ์ กับปัจจัยอื่นๆ และประสิทธิผลการบริหารจัดการแสดงว่า ปัจจัยดังกล่าวก็มีความจำเป็นและเป็นที่ยึดถือของการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มาก ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างน้อยก็ตามควรนำปัจจัยเหล่านี้ไปทำการวิจัยซ้ำอีกครั้งว่า ผลจะเป็นอย่างไร เพื่อหาทางปรับปรุง แก้ไข การเพิ่มมูลค่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การทำงานเป็นทีม ความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้คาดหวังอย่างสูง ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

บรรณานุกรม

GRAD VRU

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2540). ประชากรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กฤษฎา บุญชัย พุทธรณีสัน แกงกั้น และประสารทพร สุขพรวรรกุล. (2540). พลวัตชุมชนล้านนาในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กำธน สินธุวานนท์. (2542). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่มที่ 13. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- การดีพิชชา สุรีคุณาพงษ์. (2545). แนวทางในการพัฒนาหาดเชิงชายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม จันทร์แก้ว และคนอื่นๆ. (2542). สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2543). รายงานสรุปผลงานวิจัยของโครงการ (ปีที่ 2) โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2545). การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไกรยุทธ ธีรตยาสินันท์. (2536). การประเมินผลระบบบริหารการวิจัยของประเทศไทย ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขจรยศ มีวาสนา. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตการทำงานกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ไทยเมเดินชา จำกัด. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2537). รายงานการประเมินความก้าวหน้าคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศ ปีการศึกษา 2535. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิราวุธ พลมณี. (2535). บทคัดย่องานวิจัยด้านวัฒนธรรม เล่ม 2 กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มภาคกลาง กลุ่มภาคใต้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2530). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จักร ดิงศภัทย์. (2549). การจัดการยุคใหม่: กลยุทธ์การบริหารผลการดำเนินงาน. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- ชูเกียรติ ลีสวรรณ์. (2541). **แนวความคิดและแนวทางการเตรียมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์สำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่**. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูเกียรติ ม่วงไหมทอง. (2538). **ศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชูชีพ พิพัฒน์ศิริ. (2540). **เศรษฐศาสตร์การวิเคราะห์โครงการ**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชัย ศุภวงศ์. (2541). **ประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทมติชนจำกัด.
- ชัยยศ อิมสุวรรณ์. (2543). **การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช. (2542). **คู่มือการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดฟิลิกส์เซ็นเตอร์.
- ชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ และคนอื่นๆ. (2551). **ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เดชณรงค์ วัฒนพันธุ์. (2551). **ประสิทธิผลการบริหารจัดการของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- ติน ประชัญญฤทธิ์. (2535). **รัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เตือนใจ บรรเจิดกิจ. (2544). **การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านการตลาดของสถาบันราชภัฏนครสวรรค์: กรณีศึกษากลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์น้ำตาลโตนดตำบลภैया อำเภอุมแสง จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา สถาบันราชภัฏนครสวรรค์
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2542). **วิกฤตสังคมไทยกับบทบาทวิทยาการกระบวนการเล่ม 1**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน.
- ทิตยา สวรรณ์ชฎ. (2527). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทศนา แหมมณี. (2539). **กลุ่มสัมพันธ์ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: บุรพาติลปะการพิมพ์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). **องค์การและการบริหารการศึกษาและการจัดการแผนใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

- นิติ เอียวศรีวงศ์. (2541). **สภาพเศรษฐกิจสังคมไทยยุคใหม่จริยธรรมในการศึกษาสำหรับอนาคต.**
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2546). **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตา ชูโต. (2538). **การประเมินโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: หจก.พี.เอ็น.การพิมพ์.
- นิตารัตน์ ศิลปเดช. (2540). **ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.** กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์การพิมพ์.
- นันทสาร สีสลับ. (2542). **ภูมิปัญญาไทย ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเล่มที่ 23.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ปฐม นิคมานนท์. (2535). **การค้นหาคำรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน. วารสารการวิจัย
ทางการศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา.**
9(12), 334-335.
- บุญชู โสตา. (2548). **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- บุญมา พงษ์โหมด. (2546). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอเมือง อำเภอบางคล้า และอำเภอบ้านโพธิ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา. ฉะเชิงเทรา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
ราชนครินทร์.**
- บุรุษ คักดีมณี. (2532). **การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ.**
วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา ศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ประกอบ ใจมั่น. (2539). **การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของครูผู้สอนเกี่ยวกับการใช้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
ครุสภาลาดพร้าว.
- ประมาณ เทพสงเคราะห์. (2534). **การศึกษาการยอมรับการใช้เตาเศรษฐกิจในการผลิตน้ำตาล
โตนดของเกษตรกร ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา: คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- ประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล. (2538). **เครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรกรรมทางเลือกของ
ชุมชน: วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- ประเวศ วะสี. (2530). **การสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ประเวศ วะสี. (2532). **วิกฤตหมู่บ้านไทยทางออกและอนาคตอยู่ที่ไหน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
หมู่บ้าน.
- ปราสาท อิศรปรีดา. (2520). **ธรรมชาติและกระบวนการเรียนรู้.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปาน กิมปี. (2540). การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พจน์ บุญเรือง. (2546). การทำงานส่งเสริม. วารสารส่งเสริมการเกษตร. 10(6), 44 – 46.
- พรณิภา โสทธิพันธ์ และคนอื่นๆ. (2547). วัฒนธรรมतालโตนต: กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- พระมหาปฐวีศักดิ์ รัมโพธิ์ธารทอง. (2551). ภูมิปัญญาไทยในการเปลี่ยนชื่อเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตวิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาพินิต จันทน์เสนะ. (2540). ประสิทธิผลการฝึกอบรมคุณธรรมข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร หลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2533). ธรรมกับการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2539). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ปรับปรุง). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2543). การพัฒนาแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พยุภร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2538). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: สุภา.
- พีระสุต ศรีวัช ฌ อยุธยา. (2541). องค์ประกอบเชิงระบบและปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษา หมู่บ้านวัดเกาะ ตำบลวังหว่า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ภรณ์ กิรีติบุตร. (2529). การประเมินประสิทธิผลขององค์การ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2539). หลักและระบบงานแนะแนวในสถานศึกษา หน่วยที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ยศ สันติสมบัติ. (2542). **ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เย็นใจ เลหาวนิช. (2520). **คุณภาพชีวิต: ความคิดรวบยอดที่สำคัญของประชากรศึกษา**. วารสาร **ประชากรศึกษา**. 3(2), 47-79.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รัชพล ปัจพิบูลย์. (2538). **กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทยทรงดำ**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2556). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอำเภอป่าสักจังหวัดน่าน**. วารสาร **การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน**. 6(1), 61-78.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). **การนำนโยบายไปปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ลักขณา จตุโพธิ์. (2541). **เครื่องจักรสานไม้ไผ่ของชาวม้งบ้านโนน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรนารถ แสงมณี. (2543). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วรรณดี แสงประทีปทอง และคนอื่นๆ. (2555). **การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่อง การสร้างเครื่องมือวิจัย**. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิจิต นันทสุวรรณ และจำนงค์ แรกพินิจ. (2541). **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิจิต อ้วน. (2548). **การวิจัยธุรกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2532). **เครื่องจักสานในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นและไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร.
- ศรัณย์ ชูเกียรติ. (2541). **เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการองค์ความรู้ขององค์กรกลยุทธ์ เพื่อความสำเร็จภายใต้สภาวะการแข่งขันปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์.

- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, ดิเรก ศรีสุโข. (2551). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์. (2544). **การศึกษารูปแบบและขีดความสามารถของประชาสังคมท้องถิ่นที่เอื้อต่อกลไกธรรมรัฐในรัฐบาลท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. ยะลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. (2542). **องค์การและการจัดการ**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ
- สนธยา พลศรี. (2533). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. (2532). **การพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพงศ์ เกษมสิน. (2523). **การบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). **สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน**.
ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2533). **ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์
- เสรี ชาหลา. (2544). **กระบวนการเรียนรู้ของประชาชนคือแนวทางการพัฒนาและปฏิวัติชาติ**.
นครสวรรค์: สวรรค์วิถีการพิมพ์
- เสน่ห์ จามริก. (2541). **ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถีพรรค.
- สุกัญญา โสภี. (2538). **วิเคราะห์ท่วงท่าของการแต่งวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของ พุ่มพวงดวงจันทร์**.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุกัญญา เหลืองไชยยะ. (2538). **การพัฒนาแบบวัดเจตคติต่อคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2534). **การเปลี่ยนแปลงของการผลิตผ้าพื้นเมืองชุมชนบ้านหาดเลี้ยว อ.ศรีสขนาลัย จ.สุโขทัย**. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2540). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2539). **หลักและวิธีการสอนอ่านภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนัย จุลพงศธร. (2549). **การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมกับแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเพื่อทางเลือกที่ยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการและการวางแผนชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุภาดา แจ็งกระจ่าง. (2556). **การแพทย์พื้นบ้าน ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก**. **วารสารมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 10(2), 69-84.

- สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- สุริยา สมุทคุปต์ และ พัฒนา กิติอาษา. (2546). วิธีคิดของคนไทย: พิธีกรรมช่วงผีฟ้อนของลาว
ข้าวจ้าวจังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: สมบูรณ์การพิมพ์.
- สุรัตน์ ทันยุภักดี. (2546). บทบาทในการพัฒนาการศึกษาของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน
ตำบลในจังหวัดพังงา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำเนียง รัตนวิไล. (2550). ประเมินผลโครงการจัดบริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการ
สาธารณสุขของรัฐตามระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. นนทบุรี: สำนักงานเลขาธิการ
กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกกระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม. (2554). ทำเนียบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการ
ดำเนินงานวัฒนธรรมประจำปีพุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบันราชภัฏราชชนครินทร์. (2544). การศึกษาสถานภาพนักศึกษา
ใหม่ ปีการศึกษา 2544. ปราจีนบุรี: สำนักวิจัยและบริการวิชาการ สถาบันราชภัฏ
ราชชนครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). การประกันคุณภาพการศึกษาเล่มที่ 1
แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- อรรวรรณ ยานุกุทัย. (2547). ประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามแผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากร
บุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2543 – 2545 ศึกษาเฉพาะ
กรณีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อริยา เสวตามร์. (2542). การสร้างความหมายเกี่ยวกับชุมชนในกระบวนการผ้าป่าข้าว ภายใต้
บริบทของงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนในจังหวัดพะเยา. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2542). ความเป็นชุมชนการวิจัยในมิติวัฒนธรรม. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มีงเมือง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอี่ยม ทองดี. (2538). ข้าว: วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- อังกูล สมคะเนย์. (2535). ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ.
กรุงเทพฯ: ศุภสภา.

- Babbi, E. (1994). **The Practice of Social Research**. Belmont, CA: Wadsworth.
- Best, J., & Kahn, J. (1993). **Research in education**. MA: Allyn and Bacon.
- Caplow, Theodore. (1964). **Principle of Organization**. New York: Barcourt Brace & World.
- Etzioni, Amitai. (1964). **Modern Organizations**. Upper Saddle River. N.J.: Prentice-Hall.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). **Educational Administration: Theory, Research, and Practice**. 4th ed. Singapore: McGraw-Hill.
- Gibson, M. A., Sandberg, L. B., Grosso, L. E. & Cleary, E. G. (1991). Complementary DNA cloning stablishes microfibril-associated glycoprotein (MAGP) to be a discrete component of elastin-associated microfibrils. **J. Biol. Chem.** 266,7596-7601
- Jones, John Christopher. (1992). **Design Methods: seeds of human futures**, London John Wiley & Sons Ltd.
- Longworth, N. & Davies K. (1999). **Lifelong Learning: New Vision, New Implications, New roles for People, Organization Nations, and Communications In The 21 st Century**. London: Kogan Page.
- Kondo, A. K. (1985). **Population and Quality of Lite**. Lraining in Population Education in the Pacific. Bangkok: Unesc Regional Office for Population Education in Asia and the Pacific.
- Knowles, M. S. (1977). **The Modern Practice of Adult Education: Andragogy Versus Pedagogy**. 8th ed. New York: Association Press.
- O'Connor, J. (1998). **Natural Causes: Essays in ecological Marxism**. New York: The Guildford Press.
- Parsons, Talcott. (1964). **Essays in Sociological Theory**. Mankato: Free Press.
- Price, Linda A. (1968). **Characteristics of Early Student Dropouts at Allegany Community College and Recommendations for Early Intervention**. Cumberland. MD: Allegany Community College (ED 361 051).
- Rheingold, H. (1993). **The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier**. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley.
- Schuler, D. (1996). **New community networks: wired for change**. New York, NY: ACM Press.

- Sharma R. C. (1975). **Population and Socio-Economic Development**. In Population Resources and Environment: Handbook for Population Education, p. 12.
- Simon, Herbert A. (1947). **Administrative Behavior: a Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization**. 1st ed. New York: Macmillan.
- Steers, R. M. (1977). **Organization Effectiveness**. California Publishing Company Inc.
- Wallace, S. (1974). Quality of life. **Journal of Home Economics**. 66, 6-9.
- Wiersma, W. (1991). **Research methods in education: An introduction**. 5th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- Yamane, Taro. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3th ed. New York: Harper and Row Publication.

ภาคผนวก

GRAD VRU

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

GRAD VRU

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

การศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดตัวแปรของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน	ดอกโหล่ง
2. ศาสตราจารย์ ดร.อิมรอน	มะลูลิม
3. อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ	นเรศเสนีย์
4. อาจารย์ ดร.บุญเรือง	ศรีเหรียญ
5. อาจารย์ ดร.บุญเลิศ	ไพรินทร์

การวิจัยเรื่อง

ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

เครื่องมือการวิจัย: แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ประกอบกรวิจัย: ตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดตัวแปรของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

คำชี้แจง

1. การวิเคราะห์เพื่อกำหนดตัวแปรจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้เชี่ยวชาญ เป็นขั้นตอนที่ 1 ของการดำเนินการวิจัย เรื่องประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

2. ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ โดยเสรี

3. ให้ผู้เชี่ยวชาญ แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อจะได้แนวคิดไปใช้ในการกำหนดตัวแปรต่อไป

4. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ จะเป็นความลับและไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่ประการใด และจะนำไปใช้เฉพาะในการวิจัยเท่านั้น

ผู้วิจัย นายวิจิต ไชยชนะ

นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

ชื่อผู้สัมภาษณ์ นายวิจิต ไชยชนะ

วัน / เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....

สถานที่สัมภาษณ์

รายการประเด็น / ข้อคำถามที่ใช้สัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าสิ่งใดบ้างที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
ไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของ
ชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ของชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือนีทางวิชาการ
และการเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ต่อการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ข

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

GRAD VRU

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณจ.ประตุน้ำพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง

ด้วย ด.ต.วิชิต ไชย'ชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง"
โดยมี อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น และ
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณจ.ประตุน้ำพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. บุญเลิศ ไพรินทร์

ด้วย ค.ต.วิชิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔๘๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น
และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. นุญหัน ดอกโสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

GRAD VRU

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณจ.ประจวบคีรีขันธ์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. ภิศักดิ์ กัลยาณมิตร

ด้วย ด.ต.วิจิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสถียร เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น
และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณจ.ประตุน้ำพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. พรนภา เตียสุธิกุล

ด้วย ด.ต.วิชิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น
และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณ.ประตุน้ำพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. สาธร ทรัพย์รวงทอง

ด้วย ด.ต.วิชิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น
และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณจ.ประตู่หน้าพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร. ขรินทร์ สัททิม

ด้วย ด.ต.วิชิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เรียนเชิญท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น
และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง)
ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
2. อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์
3. อาจารย์ ดร.ภัสกรดี กัลยาณมิตร
4. อาจารย์ ดร.พรนภา เตียสุธิกุล
5. อาจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง
6. อาจารย์ ดร.ชรินทร์ ศรีทับทิม

โดยกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 6 คน ได้แก่

ลำดับ	รายละเอียด	
1	ชื่อ - สกุล	ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง
	ประวัติ / ความเชี่ยวชาญ	B.A. (Political Science) 2511 University of Manila ประเทศฟิลิปปินส์ M.A. (Political Science Development) 2513 ประเทศสหรัฐอเมริกา Ph.D. (Leadership/Human Behavior with Specialization in Urban Development) 2517 US International University ประเทศสหรัฐอเมริกา
	สังกัด / หน่วยงาน	-
2	ชื่อ - สกุล	อาจารย์ ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์
	ประวัติ / ความเชี่ยวชาญ	ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) ปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ (Master of Public Administration) มหาวิทยาลัยจอร์เจีย (University of Georgia) สหรัฐอเมริกา ปริญญาเอกทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Doctor of Public Administration) มหาวิทยาลัยจอร์เจีย (University of Georgia) สหรัฐอเมริกา
	สังกัด / หน่วยงาน	อดีตข้าราชการบำนาญ (ระดับ 10) สำนักงาน ก.พ. สำนักงานนายกรัฐมนตรี อดีตสมาชิกวุฒิสภา จังหวัดฉะเชิงเทรา (พ.ศ. 2543-2549) อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยนักบริหาร สำนักงาน ก.พ.

ลำดับ	รายละเอียด	
3	ชื่อ - สกุล	อาจารย์ ดร.ภิศักดิ์ กัลยาณมิตร
	ประวัติ / ความเชี่ยวชาญ	รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) (รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2555) ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2545) ศศ.บ. (รัฐศาสตร์) (ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์)) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2540)
4	สังกัด/หน่วยงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์
	ชื่อ - สกุล	อาจารย์ ดร.พรนภา เตียสุธิกุล
	ประวัติ / ความเชี่ยวชาญ	
	สังกัด / หน่วยงาน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์

ลำดับ	รายละเอียด	
5	ชื่อ – สกุล	อาจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง
	ประวัติ / ความ เชี่ยวชาญ	ปร.ด.(การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร
	สังกัด / หน่วยงาน	อาจารย์ประจำสาขาวิชา ทดสอบและวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ http://edu.nsr.u.ac.th/2011/index.php?view=teachCard.php&order=7
6	ชื่อ – สกุล	อาจารย์ ดร.ชรินทร์ สีทับทิม
	ประวัติ / ความ เชี่ยวชาญ	
	สังกัด / หน่วยงาน	

ภาคผนวก ค

ผลการประเมินคุณภาพเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัย (IOC)

GRAD VRU

**แบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณา
แบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
และประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น**

คำชี้แจง

ขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ ได้พิจารณาว่าแบบสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วลงความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้อง ในด้านต่างๆ ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับความคิดเห็น” ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความมีความเหมาะสมและสอดคล้อง
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความมีความเหมาะสมและสอดคล้อง
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่มีความเหมาะสมและสอดคล้อง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	

GRAD VRU

ตาราง แสดงความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อ
คำถามกับ เนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)						IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6		
1	1	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
2	0	0	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
3	0	1	0	1	1	1	0.60	ใช้ได้
4	1	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
5	1	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
6	1	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
7	-1	1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
8	1	-1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
10	1	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
11	1	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
12	1	-1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
13	1	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
14	1	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
15	1	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
16	-1	1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)						IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6		
21	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
22	1	1	-1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
23	1	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
25	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
26	1	1	1	1	0	1	0.80	ใช้ได้
27	1	1	1	1	-1	1	0.60	ใช้ได้
28	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
29	1	1	1	1	-1	1	0.60	ใช้ได้
30	1	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
31	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
33	1	1	1	-1	1	1	0.60	ใช้ได้
34	1	0	1	1	1	1	0.80	ใช้ได้
35	1	-1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
36	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
37	1	1	1	0	1	1	0.80	ใช้ได้
38	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
39	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
40	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
41	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
42	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)						IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6		
43	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
44	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
45	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
46	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
47	1	1	1	-1	1	1	0.60	ใช้ได้
48	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
49	1	-1	1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
50	1	1	1	-1	1	1	0.60	ใช้ได้
51	1	1	-1	1	1	1	0.60	ใช้ได้
52	1	1	0	1	1	1	0.80	ใช้ได้
53	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
54	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
55	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
56	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
57	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
58	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
59	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
60	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
61	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
62	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
63	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
64	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ตาราง (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (คนที่)						IOC	แปลผล
	1	2	3	4	5	6		
65	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
66	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
67	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
68	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
69	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
70	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
71	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
72	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
73	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
74	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
75	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
76	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
77	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
78	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
79	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้
80	1	1	1	1	1	1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัย

GRAD VRU

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณ.ประคูน้ำพระอินทร์ จ.ปทุมธานี
๑๓๑๘๐

๔ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัย

เรียน

ด้วย ด.ต.วิชิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตรรัฐ
ประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี อาจารย์
พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือสำหรับ
การวิจัยในหน่วยงานของท่าน และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. นุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย

GRAD VRU

การหาความเชื่อมั่น (Reliability)

ตาราง แสดง Print Out การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α : Coefficient Alpha) โดยการนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาหาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถาม ทั้งฉบับ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .973

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.973	.975	80

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	4.498	3.533	4.867	1.333	1.377	.131	80

ตาราง แสดง Print Out การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α : Coefficient Alpha) โดยการนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาหาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถาม

ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .904

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.904	.914	30

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	4.409	3.533	4.867	1.333	1.377	.195	30

ตาราง แสดง Print Out การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α : Coefficient Alpha) โดยการนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาหาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถาม

ด้านที่ 2 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .939

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.939	30

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	4.532	4.100	4.867	.767	1.187	.091	30

ตาราง แสดง Print Out การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α : Coefficient Alpha) โดยการนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ มาหาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถาม

ด้านที่ 3 ด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .906

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.906	.916	20

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	4.580	4.100	4.867	.767	1.187	.089	20

ภาคผนวก ฉ

เครื่องมือเก็บข้อมูล: แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

GRAD VRU

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของคุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” เพื่อใช้ประกอบการศึกษาในระดับปริญญา รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของ ดาบตำรวจวิจิต ไชยชนะ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งท่านสามารถเลือกตอบคำถามได้ตามความเห็นของท่าน เนื่องจากเป็นแบบสอบถามที่ใช้ประโยชน์ เพื่อประการศึกษาเท่านั้น

แบบสอบถาม จะแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นไทยด้านคุณภาพการบริหารจัดการ

ตอนที่ 4 ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง โครงสร้างการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2) อายุ

1. ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี 2. 21 – 40 ปี
 3. 41 – 60 ปี 4. 61 ปี ขึ้นไป

3) อาศัยอยู่ในพื้นที่

- ต่ำกว่า 5 ปี 5 ปี – 10 ปี 11 ปี ขึ้นไป

4) อาชีพ

1. ทำนา 2. ทำไร่ 3. รับราชการ
 4. อื่นๆ

5) ระดับการศึกษา

1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6
 2. มัธยมศึกษาปีที่ 6/ปวช
 3. ปริญญาตรี
 4. สูงกว่าปริญญาตรี

6) รายได้ส่วนบุคคลต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 10,000 บาท 2. 10,001 – 20,000 บาท
 3. 20,001 – 30,000 บาท 4. มากกว่า 30,000 บาท

7) ท่านอยู่ในชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน

1. ด้านเกษตรกรรม 2. ด้านการแพทย์แผนไทย
 3. ด้านโภชนาการ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ปัจจัยด้านความหลากหลาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
การรู้คุณค่า					
1. มีความรู้ความเข้าใจในวิธีปฏิบัติ ของการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่น					
2. มีจุดมุ่งหมายในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม กับภูมิปัญญาท้องถิ่น					
3. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีในครัวเรือน					
4. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมใน ด้านธรรมชาติ					
5. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว					
การอนุรักษ์					
6. ในยุคปัจจุบันบุตรหลานได้สืบทอด ต่อความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ปัจจัยด้านความหลากหลาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ					
8. มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น					
9. มีการดำรงชีวิตตามแบบแผนของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
10. มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและแก่นสารความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
การใช้ประโยชน์ 11. มีการใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสูงสุด					
12. มีการอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการประกอบอาชีพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น					
13. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการผลิต					

ปัจจัยด้านความหลากหลาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
14. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ ประโยชน์เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น					
15. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการ จำหน่าย และการบริการต่างๆ					
การเพิ่มมูลค่า 16. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการทำให้ลูกค้าหรือผู้รับ ประโยชน์ได้รับสิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นจาก เดิม					
17. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการทำให้อัตราส่วนระหว่าง ผลประโยชน์ที่ได้รับเปรียบเทียบกับ ต้นทุนที่ต้องเสียไปเพิ่มขึ้น					
18. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการ ปฏิบัติงานที่เพียงพอ					
19. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ ทันสมัยอยู่เสมอ					
20. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการตื่นตัวและกระตือรือร้นใน การทำงานด้วยวิธีการใหม่ๆ					

ปัจจัยด้านความหลากหลาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
การพัฒนา					
21. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำสิ่ง ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร จัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
22. มีการริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุง ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย					
23. มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น พื้นฐานในการร่วมกลุ่มพัฒนาอาชีพ					
24. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีมาช่วยต่อยอดในการผลิต การตลาด และการบริหาร					
25. มีการนำความรู้ใหม่ๆ ช่วยเพื่อ ป้องกันและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี					
26. มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ ประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น					
27. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นนำเทคโนโลยีต่างๆ มาสร้างองค์ ความรู้ที่จะสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่ม					
28. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ ความรู้ทั้งในด้านการผลิต					

ปัจจัยด้านความหลากหลาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
29. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ ความรู้ทั้งในด้านการตลาด					
30. ในการบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาองค์ ความรู้ทั้งในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์					

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้าน
คุณภาพการบริหารจัดการ

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ปัจจัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
ภาวะผู้นำ 1. ชุมชนของท่านผู้นำมีความ พยายามทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจ ซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
2. ชุมชนของท่านผู้นำมองโลกในแง่ดี และมั่นใจเมื่อพูดถึงเรื่องที่จะทำให้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนดีขึ้น กว่าเดิม					
3. ชุมชนของท่านผู้นำมีการกระตุ้น ให้ชุมชนมีความตื่นตัวและ กระตือรือร้นในการบริหารจัดการภูมิ ปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการใหม่ๆ					

ปัจจัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
4. ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดให้มีแผนงานในอนาคตเพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
5. ชุมชนของท่านผู้นำมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ชัดเจน					
การมีส่วนร่วม 6. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาแผนงานของชุมชนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
7. ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผล การปฏิบัติในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
8. ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนที่มีการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
9. ท่านมีส่วนร่วมเผยแพร่ข่าวสารผลงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
10. ท่านมีส่วนร่วมเสนอแนะปรับปรุงการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
การทำงานเป็นทีม 11. ชุมชนของท่านมีการแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน					
12. ชุมชนของท่านมีการตัดสินใจและดำเนินการตามมติเสียงส่วนใหญ่ของคนในชุมชนในด้านการบริการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ปัจจัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
13. ชุมชนของท่านมีการนำความรู้ ประสบการณ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น อื่นที่ประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้					
14. ชุมชนของท่านมีการประชุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนภูมิ ปัญญาท้องถิ่นอื่นเพื่อเพิ่มประสิทธิผล ในภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น					
15. ชุมชนของท่านมีความสามารถใน การติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงาน อื่น อย่างมีประสิทธิภาพ					
ความผูกพันกับองค์กร 16. ความภาคภูมิใจในงานที่ได้รับ มอบหมายเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
17. ความตั้งใจทุ่มเทในการทำงานให้ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					
18. ความเต็มใจในการดำเนินการ ตามความรู้ความสามารถ					
19. การปกป้องชื่อเสียงของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเมื่อถูกกล่าวร้ายโดยไร้ เหตุผลหรือเข้าใจผิด					
20. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น					

ปัจจัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
นโยบายและการวางแผน					
21. มีการกำหนดจุดหมายปลายทาง และวางแนวทางดำเนินงานให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย					
22. การกำหนดนโยบายเกิดจากการ มีส่วนร่วมของชุมชนและสอดคล้อง กับสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น					
23. มีแผนปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับ งบประมาณที่ได้รับ					
24. มีการกำกับติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานของภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง					
25. มีการสรุป เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลการจัดการของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นแก่สาธารณชน					
การสร้างองค์ความรู้					
26. ชุมชนของท่านมีบุคลากรที่สนใจ ในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น					
27. ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่ตอบสนองเป้าหมาย ของชุมชน					
28. ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ที่ เหมาะสมกับบริบทของชุมชนในการ บริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น					
29. ชุมชนมีการรวบรวมบุคลากรเป็น คณะทำงานที่สนใจในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น					

ปัจจัย ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
30. ชุมชนมีคณะทำงานศึกษาองค์ ความรู้ในการบริหารภูมิปัญญา ท้องถิ่นไว้เป็นแนวทางในอนาคต					

ตอนที่ 4 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย “✓” ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงข้อเดียว

ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
คุณภาพชีวิต					
1. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้ มีงานทำในหมู่บ้านไม่ ต้องอพยพย้ายไปทำงานที่อื่น					
2. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นสามารถบรรเทาความ เดือดร้อนและทำให้มีชีวิตความเป็น อยู่ที่ดี					
3. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตด้าน เศรษฐกิจ					
4. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำสิ่งที่ได้จากการ บริหารจัดการท้องถิ่นมาเพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายในการดำรงชีวิต ประจำวัน					

ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
5. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำสิ่งที่ได้จากการ บริหารจัดการท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ พัฒนาชุมชนสังคมและ สภาพแวดล้อมภายในสังคม					
ความยั่งยืน 6. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้ มีโอกาสได้รับการ พัฒนาทักษะฝีมือการทำงาน					
7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะยังคงอยู่คู่ ชุมชนเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี					
8. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป					
9. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการใช้ทรัพยากรทาง ธรรมชาติอย่างพอเพียงต่อความ จำเป็นเท่านั้น					
10. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการลดการบริโภคที่มากเกินไป ความจำเป็น และการลดของเสีย					
การสร้างรายได้ 11. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างรายได้ เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและ ครอบครัว					

ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
12. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้เข้าใจทรัพยากรของ ตนเองว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอยู่ตรงไหน					
13. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีรูปแบบของการสร้างรายได้ เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพ					
14. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีการนำผลประโยชน์ไป กระจายสู่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตนเอง					
15. ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริม เศรษฐกิจของชุมชนเมื่อมีการบริหาร จัดการที่ดี					
ภูมิคุ้มกัน 16. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้มีภูมิคุ้มกันชีวิตความ เป็นอยู่ของครอบครัวและชุมชนมี ความอบอุ่นและสมบูรณ์ดีขึ้น					
17. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้เกิดการสร้างความเท่า เทียมกันในสังคม					
18. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงและสามารถบริหาร จัดการความเสี่ยงได้อย่างมี ประสิทธิภาพ					
19. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้ทุกคนมีความมั่นคงทาง เศรษฐกิจและสังคม					

ประสิทธิผลการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
20. การบริหารจัดการภูมิปัญญา ท้องถิ่นทำให้ได้รับโอกาสในการ ประกอบสัมมาอาชีพอย่างเท่าเทียม กัน					

ตอนที่ 5 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย มีจำนวน 2 ข้อ

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ตามความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของท่านมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าจะมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีประสิทธิผลสูงขึ้น
ท่านมีข้อเสนอแนะประการใด

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย ซึ่งท่านเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

1) สถานะ/ตำแหน่ง

- () ประธานชุมชน/ชมรม
- () ผู้นำท้องถิ่น
- () คณะกรรมการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น
- () ข้าราชการ/เจ้าหน้าที่

2) ระดับการศึกษา

- () ระดับปริญญาตรี
- () ระดับสูงปริญญาสูงกว่าตรี

3) ประสบการณ์การบริหารจัดการ/อาศัยอยู่ในพื้นที่

- () 1 ปี – 5 ปี
- () 6 ปี – 10 ปี
- () 10 ปี ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ใช้สัมภาษณ์ประธานชุมชน/ชมรม ผู้นำท้องถิ่น ผู้มีส่วนได้เสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คณะกรรมการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

2) แผนงาน โครงการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบัน เป็นอย่างไร มีความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร

3) การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของรัฐมีรูปแบบอย่างไร มีความเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ อย่างไร

4) กระบวนการจัดการของรัฐที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

5) การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้การบริหารจัดการประสบผลสำเร็จ

6) ในการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น

7) ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นอย่างไร

8) การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมหรือไม่
อย่างไร

9) ความพึงพอใจของท่านที่มีต่อการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างไร

10) การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นเป็นอย่างไร

GRAD VRU

ภาคผนวก ช

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

GRAD VRU

ที่ พิเศษ/ ๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปณ.ประตุน้ำพระอินทร์
จ.ปทุมธานี ๑๓๑๘๐

๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย

เรียน

ด้วย ด.ต.วิจิต ไชยชนะ นักศึกษาปริญญาเอก รหัสนักศึกษา ๕๔B๗๓๓๓๐๑๐๖ หลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง” โดยมี
อาจารย์ พลเอก ดร.เกษมชาติ นเรศเสนีย์ เป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสำหรับการ
วิจัยของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น ในหน่วยงานของท่าน และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต

โครงการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
โทรศัพท์ ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๗
โทรสาร ๐๒ ๕๒๙ ๔๐๔๖ ต่อ ๔๐๘

ภาคผนวก ซ

Print Out

GRAD VRU

Regression

[DataSet0]

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	x12		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
2	x2		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
3	x11		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
4	x1		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
5	x5		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
6	x3		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
7	x8		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
8	x7		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).

a. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

Variables Entered/Removed^a

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	x12		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
2	x2		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
3	x11		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
4	x1		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
5	x5		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
6	x3		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
7	x8		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).
8	x7		Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter \leq .050, Probability-of-F-to-remove \geq .100).

a. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

Model Summaryⁱ

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	.526 ^a	.277	.275	.29983	.277	152.614	1	398	.000
2	.711 ^b	.506	.503	.24825	.229	183.576	1	397	.000
3	.770 ^c	.593	.590	.22545	.088	85.341	1	396	.000
4	.841 ^d	.707	.704	.19162	.114	153.185	1	395	.000
5	.855 ^e	.732	.728	.18359	.025	36.292	1	394	.000
6	.862 ^f	.742	.739	.18011	.011	16.412	1	393	.000
7	.866 ^g	.750	.745	.17773	.007	11.584	1	392	.001
8	.871 ^h	.759	.754	.17454	.010	15.465	1	391	.000

- a. Predictors: (Constant), x12
b. Predictors: (Constant), x12, x2
c. Predictors: (Constant), x12, x2, x11
d. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1
e. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5
f. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3
g. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3, x8
h. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3, x8, x7
i. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

ANOVAⁱ

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	13.720	1	13.720	152.614	.000 ^a
	Residual	35.780	398	.090		
	Total	49.499	399			
2	Regression	25.033	2	12.517	203.100	.000 ^b
	Residual	24.466	397	.062		
	Total	49.499	399			
3	Regression	29.371	3	9.790	192.612	.000 ^c
	Residual	20.128	396	.051		
	Total	49.499	399			
4	Regression	34.996	4	8.749	238.271	.000 ^d
	Residual	14.504	395	.037		
	Total	49.499	399			
5	Regression	36.219	5	7.244	214.907	.000 ^e
	Residual	13.280	394	.034		
	Total	49.499	399			
6	Regression	36.751	6	6.125	188.829	.000 ^f
	Residual	12.748	393	.032		
	Total	49.499	399			
7	Regression	37.117	7	5.302	167.868	.000 ^g
	Residual	12.382	392	.032		
	Total	49.499	399			
8	Regression	37.588	8	4.699	154.237	.000 ^h
	Residual	11.911	391	.030		
	Total	49.499	399			

a. Predictors: (Constant), x12

b. Predictors: (Constant), x12, x2

c. Predictors: (Constant), x12, x2, x11

d. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1

e. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5

f. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3

g. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3, x8

h. Predictors: (Constant), x12, x2, x11, x1, x5, x3, x8, x7

i. Dependent Variable: Y

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1 (Constant)	3.051	.068		44.594	.000	2.917	3.186
x12	.220	.018	.526	12.354	.000	.185	.255
2 (Constant)	1.853	.105		17.636	.000	1.646	2.059
x12	.283	.015	.675	18.275	.000	.252	.313
x2	.240	.018	.501	13.549	.000	.205	.275
3 (Constant)	1.457	.105		13.931	.000	1.251	1.663
x12	.263	.014	.628	18.505	.000	.235	.291
x2	.226	.016	.472	14.007	.000	.194	.258
x11	.138	.015	.300	9.238	.000	.108	.167
4 (Constant)	.875	.101		8.706	.000	.678	1.073
x12	.226	.012	.540	18.165	.000	.202	.250
x2	.205	.014	.428	14.810	.000	.178	.232
x11	.172	.013	.373	13.225	.000	.146	.197
x1	.180	.015	.353	12.377	.000	.152	.209
5 (Constant)	.763	.098		7.777	.000	.570	.956
x12	.220	.012	.525	18.381	.000	.196	.243
x2	.198	.013	.413	14.865	.000	.172	.224
x11	.155	.013	.338	12.229	.000	.130	.180
x1	.158	.014	.310	10.978	.000	.130	.187
x5	.090	.015	.167	6.024	.000	.061	.120
6 (Constant)	.594	.105		5.663	.000	.388	.800
x12	.228	.012	.545	19.154	.000	.205	.252
x2	.209	.013	.436	15.664	.000	.183	.235
x11	.152	.012	.331	12.163	.000	.127	.177
x1	.139	.015	.272	9.323	.000	.110	.168
x5	.071	.015	.132	4.617	.000	.041	.102
x3	.065	.016	.119	4.051	.000	.034	.097
7 (Constant)	.561	.104		5.393	.000	.356	.765

	x12	.227	.012	.543	19.340	.000	.204	.251
	x2	.195	.014	.407	14.132	.000	.168	.222
	x11	.143	.013	.311	11.354	.000	.118	.168
	x1	.146	.015	.285	9.818	.000	.117	.175
	x5	.056	.016	.103	3.497	.001	.024	.087
	x3	.058	.016	.106	3.633	.000	.027	.090
	x8	.045	.013	.101	3.403	.001	.019	.071
8	(Constant)	.638	.104		6.136	.000	.434	.842
	x12	.237	.012	.567	20.080	.000	.214	.260
	x2	.176	.014	.367	12.203	.000	.147	.204
	x11	.140	.012	.305	11.301	.000	.116	.165
	x1	.132	.015	.258	8.773	.000	.102	.161
	x5	.071	.016	.131	4.400	.000	.039	.102
	x3	.080	.017	.144	4.778	.000	.047	.112
	x8	.066	.014	.148	4.707	.000	.038	.093
	x7	-.053	.014	-.132	-3.933	.000	-.080	-.027

a. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

Excluded Variablesⁱ

Model	Beta In	t	Sig.	Partial Correlation	Collinearity Statistics	
					Tolerance	
1	x1	.321 ^a	7.960	.000	.371	.965
	x2	.501 ^a	13.549	.000	.562	.912
	x3	.220 ^a	5.344	.000	.259	1.000
	x4	.033 ^a	.779	.436	.039	1.000
	x5	.344 ^a	8.714	.000	.401	.982
	x6	-.134 ^a	-2.993	.003	-.149	.891
	x7	-.030 ^a	-.676	.499	-.034	.942
	x8	.355 ^a	9.163	.000	.418	.999
	x9	.077 ^a	1.675	.095	.084	.849
	x10	.127 ^a	2.944	.003	.146	.964
	x11	.342 ^a	8.654	.000	.398	.983
2	x1	.274 ^b	8.185	.000	.380	.955
	x3	.278 ^b	8.491	.000	.392	.987
	x4	.041 ^b	1.171	.242	.059	1.000
	x5	.286 ^b	8.665	.000	.399	.965
	x6	-.067 ^b	-1.781	.076	-.089	.875
	x7	.081 ^b	2.198	.029	.110	.897
	x8	.231 ^b	6.552	.000	.313	.906
	x9	.140 ^b	3.679	.000	.182	.838
	x10	-.005 ^b	-.140	.889	-.007	.894
	x11	.300 ^b	9.238	.000	.421	.975
	3	x1	.353 ^c	12.377	.000	.529
x3		.265 ^c	9.015	.000	.413	.985
x4		.036 ^c	1.117	.265	.056	.999
x5		.245 ^c	7.966	.000	.372	.941
x6		-.024 ^c	-.679	.498	-.034	.858
x7		.038 ^c	1.102	.271	.055	.879
x8		.156 ^c	4.566	.000	.224	.835
x9		.121 ^c	3.496	.001	.173	.835

	x10	-.034 ^c	-1.003	.316	-.050	.886
4	x3	.160 ^d	5.586	.000	.271	.844
	x4	.005 ^d	.179	.858	.009	.991
	x5	.167 ^d	6.024	.000	.290	.881
	x6	.013 ^d	.433	.665	.022	.849
	x7	.053 ^d	1.825	.069	.092	.877
	x8	.159 ^d	5.540	.000	.269	.835
	x9	.023 ^d	.756	.450	.038	.775
	x10	-.024 ^d	-.831	.406	-.042	.885
5	x3	.119 ^e	4.051	.000	.200	.766
	x4	.007 ^e	.281	.779	.014	.991
	x6	.007 ^e	.262	.793	.013	.849
	x7	-.021 ^e	-.676	.499	-.034	.724
	x8	.114 ^e	3.844	.000	.190	.742
	x9	.065 ^e	2.158	.032	.108	.738
	x10	-.005 ^e	-.190	.849	-.010	.874
6	x4	-.001 ^f	-.040	.968	-.002	.984
	x6	-.024 ^f	-.836	.404	-.042	.789
	x7	-.072 ^f	-2.246	.025	-.113	.637
	x8	.101 ^f	3.403	.001	.169	.730
	x9	.038 ^f	1.223	.222	.062	.693
	x10	.033 ^f	1.145	.253	.058	.787
7	x4	-.008 ^g	-.321	.749	-.016	.978
	x6	-.004 ^g	-.153	.879	-.008	.756
	x7	-.132 ^g	-3.933	.000	-.195	.544
	x9	.045 ^g	1.490	.137	.075	.689
	x10	.017 ^g	.577	.564	.029	.763
8	x4	-.011 ^h	-.448	.654	-.023	.977
	x6	.015 ^h	.509	.611	.026	.735
	x9	.010 ^h	.309	.758	.016	.623
	x10	.016 ^h	.568	.571	.029	.763

a. Predictors in the Model: (Constant), x12

b. Predictors in the Model: (Constant), x12, x2

- c. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11}
- d. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11} , x_1
- e. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11} , x_1 , x_5
- f. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11} , x_1 , x_5 , x_3
- g. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11} , x_1 , x_5 , x_3 , x_8
- h. Predictors in the Model: (Constant), x_{12} , x_2 , x_{11} , x_1 , x_5 , x_3 , x_8 , x_7
- i. Dependent Variable: Y

Coefficient Correlations^a

Model		x12	x2	x11	x1	x5	x3	x8	x7
1	Covariances								
	x12	1.000							
	Covariances								
	x12	.000							
2	Covariances								
	x12	1.000	.297						
	x2	.297	1.000						
	Covariances								
	x12	.000	8.145E-5						
	x2	8.145E-5	.000						
3	Correlations								
	x12	1.000	.307	-.150					
	x2	.307	1.000	-.092					
	x11	-.150	-.092	1.000					
	Covariances								
	x12	.000	7.035E-5	-3.189E-5					
	x2	7.035E-5	.000	-2.213E-5					
	x11	-3.189E-5	-2.213E-5	.000					
	4	Correlations							
	x12	1.000	.325	-.193	-.240				
	x2	.325	1.000	-.115	-.125				
	x11	-.193	-.115	1.000	.210				
	x1	-.240	-.125	.210	1.000				
	Covariances								
	x12	.000	5.597E-5	-3.117E-5	-4.351E-5				
	x2	5.597E-5	.000	-2.068E-5	-2.510E-5				
	x11	-3.117E-5	-2.068E-5	.000	3.967E-5				
	x1	-4.351E-5	-2.510E-5	3.967E-5	.000				
5	Correlations								
		x12	1.000	.330	-.170	-.210	-.085		
		x2	.330	1.000	-.094	-.098	-.088		
		x11	-.170	-.094	1.000	.252	-.210		
	x1	-.210	-.098	.252	1.000	-.253			
	x5	-.085	-.088	-.210	-.253	1.000			
	Covariances								
	x12	.000	5.257E-5	-2.591E-5	-3.625E-5	-1.517E-5			
	x2	5.257E-5	.000	-1.584E-5	-1.877E-5	-1.760E-5			
	x11	-2.591E-5	-1.584E-5	.000	4.615E-5	-4.003E-5			
	x1	-3.625E-5	-1.877E-5	4.615E-5	.000	-5.459E-5			
	x5	-1.517E-5	-1.760E-5	-4.003E-5	-5.459E-5	.000			

6	Correlations	x12	1.000	.354	-.179	-.251	-.132	.172		
		x2	.354	1.000	-.106	-.157	-.146	.208		
		x11	-.179	-.106	1.000	.260	-.179	-.068		
		x1	-.251	-.157	.260	1.000	-.131	-.318		
		x5	-.132	-.146	-.179	-.131	1.000	-.304		
		x3	.172	.208	-.068	-.318	-.304	1.000		
	Covariances	x12	.000	5.626E-5	-2.666E-5	-4.458E-5	-2.420E-5	3.293E-5		
		x2	5.626E-5	.000	-1.759E-5	-3.123E-5	-2.998E-5	4.476E-5		
		x11	-2.666E-5	-1.759E-5	.000	4.842E-5	-3.455E-5	-1.363E-5		
		x1	-4.458E-5	-3.123E-5	4.842E-5	.000	-3.026E-5	-7.644E-5		
		x5	-2.420E-5	-2.998E-5	-3.455E-5	-3.026E-5	.000	-7.567E-5		
		x3	3.293E-5	4.476E-5	-1.363E-5	-7.644E-5	-7.567E-5	.000		
7	Correlations	x12	1.000	.344	-.171	-.251	-.120	.173	-.019	
		x2	.344	1.000	-.037	-.188	-.047	.235	-.299	
		x11	-.171	-.037	1.000	.224	-.108	-.039	-.207	
		x1	-.251	-.188	.224	1.000	-.163	-.330	.134	
		x5	-.120	-.047	-.108	-.163	1.000	-.252	-.289	
		x3	.173	.235	-.039	-.330	-.252	1.000	-.129	
		x8	-.019	-.299	-.207	.134	-.289	-.129	1.000	
	Covariances	x12	.000	5.573E-5	-2.536E-5	-4.386E-5	-2.251E-5	3.254E-5	-3.012E-6	
		x2	5.573E-5	.000	-6.376E-6	-3.860E-5	-1.027E-5	5.209E-5	-5.418E-5	
		x11	-2.536E-5	-6.376E-6	.000	4.197E-5	-2.167E-5	-7.893E-6	-3.430E-5	
		x1	-4.386E-5	-3.860E-5	4.197E-5	.000	-3.859E-5	-7.853E-5	2.610E-5	
		x5	-2.251E-5	-1.027E-5	-2.167E-5	-3.859E-5	.000	-6.422E-5	-6.034E-5	
		x3	3.254E-5	5.209E-5	-7.893E-6	-7.853E-5	-6.422E-5	.000	-2.711E-5	
		x8	-3.012E-6	-5.418E-5	-3.430E-5	2.610E-5	-6.034E-5	-2.711E-5	.000	
8	Correlations	x12	1.000	.244	-.180	-.289	-.063	.228	.064	-.212
		x2	.244	1.000	-.014	-.091	-.124	.099	-.390	.339

x11	-.180	-.014	1.000	.232	-.119	-.057	-.214	.061
x1	-.289	-.091	.232	1.000	-.211	-.380	.029	.238
x5	-.063	-.124	-.119	-.211	1.000	-.153	-.167	-.240
x3	.228	.099	-.057	-.380	-.153	1.000	.012	-.325
x8	.064	-.390	-.214	.029	-.167	.012	1.000	-.383
x7	-.212	.339	.061	.238	-.240	-.325	-.383	1.000
Covariances x12	.000	4.151E-5	-2.635E-5	-5.127E-5	-1.204E-5	4.495E-5	1.050E-5	-3.383E-5
x2	4.151E-5	.000	-2.465E-6	-1.974E-5	-2.876E-5	2.378E-5	-7.840E-5	6.598E-5
x11	-2.635E-5	-2.465E-6	.000	4.318E-5	-2.380E-5	-1.170E-5	-3.712E-5	1.018E-5
x1	-5.127E-5	-1.974E-5	4.318E-5	.000	-5.102E-5	-9.512E-5	6.025E-6	4.833E-5
x5	-1.204E-5	-2.876E-5	-2.380E-5	-5.102E-5	.000	-4.104E-5	-3.755E-5	-5.211E-5
x3	4.495E-5	2.378E-5	-1.170E-5	-9.512E-5	-4.104E-5	.000	2.827E-6	-7.313E-5
x8	1.050E-5	-7.840E-5	-3.712E-5	6.025E-6	-3.755E-5	2.827E-6	.000	-7.226E-5
x7	-3.383E-5	6.598E-5	1.018E-5	4.833E-5	-5.211E-5	-7.313E-5	-7.226E-5	.000

a. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

Residuals Statistics^a

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	N
Predicted Value	3.1299	4.5442	3.8763	.30693	400
Std. Predicted Value	-2.432	2.176	.000	1.000	400
Standard Error of Predicted Value	.018	.044	.026	.005	400
Adjusted Predicted Value	3.1142	4.5454	3.8759	.30718	400
Residual	-.75900	.68069	.00000	.17278	400
Std. Residual	-4.349	3.900	.000	.990	400
Stud. Residual	-4.391	3.922	.001	1.002	400
Deleted Residual	-.77401	.68832	.00034	.17710	400
Stud. Deleted Residual	-4.498	3.996	.002	1.008	400
Mahal. Distance	3.252	24.496	7.980	3.513	400
Cook's Distance	.000	.053	.003	.006	400
Centered Leverage Value	.008	.061	.020	.009	400

a. Dependent Variable: Y

GRAD VRU

Correlations

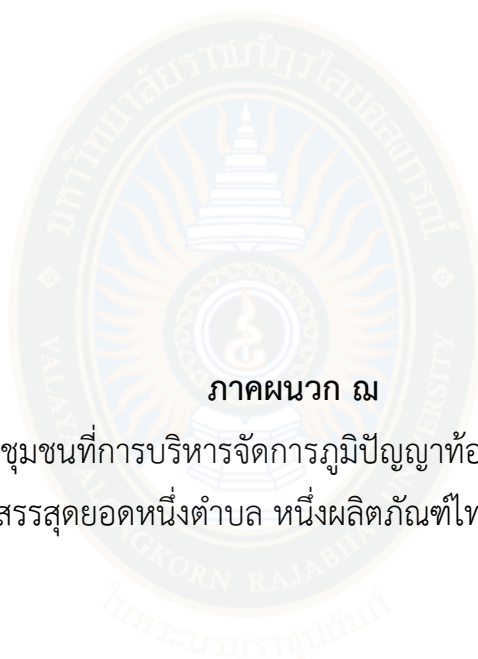
1. VALUE	Pearson Correlation	1													
	Sig. (2-tailed)														
	N	400													
2. CONSE	Pearson Correlation	.042	1												
	Sig. (2-tailed)	.406													
	N	400	400												
3. APPLY	Pearson Correlation	.339**	-.108*	1											
	Sig. (2-tailed)	.000	.032												
	N	400	400	400											
4. COST	Pearson Correlation	.084	-.020	.103*	1										
	Sig. (2-tailed)	.092	.693	.040											
	N	400	400	400	400										
5. DEVEL	Pearson Correlation	.241**	.083	.347**	.010	1									
	Sig. (2-tailed)	.000	.097	.000	.837										
	N	400	400	400	400	400									
6. TECHNO	Pearson Correlation	-.013	-.219**	.196**	-.035	.013	1								
	Sig. (2-tailed)	.798	.000	.000	.490	.795									
	N	400	400	400	400	400	400								
7. LEAD	Pearson Correlation	-.042	-.274**	.382**	.026	.383**	.228**	1							
	Sig. (2-tailed)	.402	.000	.000	.611	.000	.000								
	N	400	400	400	400	400	400	400							
8. PARTI	Pearson Correlation	-.036	.300**	.157**	.073	.362**	-.202**	.378**	1						
	Sig. (2-tailed)	.473	.000	.002	.148	.000	.000	.000							
	N	400	400	400	400	400	400	400	400						
9. TEAM	Pearson Correlation	.285**	-.218**	.240**	.000	-.072	.405**	-.106*	-.117*	1					
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.999	.150	.000	.034	.019						
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400					
10. ORGANI	Pearson Correlation	.019	.196**	-.324**	.043	-.033	-.311**	-.082	.165**	-.025	1				
	Sig. (2-tailed)	.702	.000	.000	.395	.515	.000	.101	.001	.622					
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400				

11. PLAN	Pearson Correlation	-.169**	.049	.032	.019	.181**	-.097	.145**	.287**	.094	.134**	1		
	Sig. (2-tailed)	.001	.332	.524	.712	.000	.052	.004	.000	.061	.007			
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400		
12. KNOWL	Pearson Correlation	.186**	-.297**	.000	.012	.135**	.330**	.241**	-.029	.388**	.190**	.129**	1	
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.993	.804	.007	.000	.000	.566	.000	.000	.010		
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	
EFFEC	Pearson Correlation	.408**	.300**	.220**	.040	.409**	.055	.099	.340**	.270**	.222**	.404**	.526**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.427	.000	.275	.047	.000	.000	.000	.000	.000	
	N	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

ภาคผนวก ฅ

ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555

GRAD VRU

ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย
การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2555

1. ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มเกษตรกรรม

ที่	ประเภทผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
1.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	53/2 ม.4 ต.ลานดอกไม้ อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
2.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	141/3 ม.6 ต.หนองปลิง อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
3.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	19/1 ม.3 ต.ไตรตรึงษ์ อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
4.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	219 ม.6 ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก
5.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	พืชผัก ผลไม้	284 ม.3 ต.พบบพระ อ.พบบพระ จ.ตาก
6.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	299 ม.3 ต.หนองกระโดน อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
7.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	168 ม.1 ต.นครสวรรค์ตก อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
8.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	300 ม.8 ต.โพธิ์ประทับช้าง อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
9.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	60/1 ม.6 ต.ไผ่รอบ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
10.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	91 ม.6 ต.ไผ่รอบ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
11.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	57/1 ม.5 ต.กำแพงดิน อ.สามง่าม จ.พิจิตร
12.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	218 ม.2 ต.วังโมกข์ อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร

ที่	ประเภท ผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
13.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	109/2 ม.3 ซอย9 ต.สมอแข อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก
14.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	2/3 ม.4 ต.เนินกุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
15.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	43 ม.5 ถนนพิษณุโลก - หนองตม ต.หอกลอง อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
16.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวกล้องและข้าวสาร	93 ม.7 ต.พันชาลี อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
17.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	23/5 ม.2 ต.ป่าเลา อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
18.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	120/1 ม.1 ถนนสระบุรี-หล่มสัก ต.วังชมภู อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
19.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	99/9 ม.9 ถนนบ้านห้วยลาน - ห้วยนา ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
20.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	98 ม.9 ถนนหล่มสัก-เลย ต.หินฮาว อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์
21.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	2/1 ม.1 ต.หนองตม อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย
22.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	21/2 ม.6 ต.หนองตม อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย
23.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	218 ม.4 ต.คิ่งตะเกา อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์
24.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวกล้องและข้าวสาร	41 ม.3 ต.วังดิน อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์
25.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	40 ม.2 ต.หาดลำ อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
26.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	165 ม.1 ต.บ้านเสี้ยว อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์

2. ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มโภชนาการ

ที่	ประเภท ผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
27.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	53/2 ม.4 ต.ลานดอกไม้ อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
28.	วิสาหกิจชุมชนขนาด กลางและขนาดย่อม	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	141/3 ม.6 ต.หนองปลิง อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
29.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ขนม	41 ม.9 ถนนกำแพงเพชร-ท่ามะเขือ ต.เทพนคร อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร
30.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ขนม	45 ม.8 ต.ลานกระบือ อ.ลานกระบือ จ.กำแพงเพชร
31.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ขนม	52/2 ม.3 ต.ลานดอกไม้ต.ก อ.โกสัมพีนคร จ.กำแพงเพชร
32.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	219 ม.6 ต.แม่ระมาด อ.แม่ระมาด จ.ตาก
33.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	พืชผัก ผลไม้	284 ม.3 ต.พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก
34.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เครื่องดื่มไม่มี แอลกอฮอล์	4/407 ม.15 ซอย2 ต.วัดไทร อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
35.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	299 ม.3 ต.หนองกระโดน อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
36.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ขนม	210 ม.2 ต.หนองกระโดน อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
37.	วิสาหกิจชุมชนขนาด กลางและขนาดย่อม	ประมงแปรรูป	21/9 ถนนดาวดึงส์ ต.ปากน้ำโพ อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
38.	กลุ่มผู้ผลิตเจ้าของ รายเดียว	ขนม	272/2 ถนนสวรรค์วิถี ต.ปากน้ำโพ อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์
39.	วิสาหกิจชุมชนขนาด กลางและขนาดย่อม	ข้าวและธัญพืชแปรรูป	168 ม.1 ต.นครสวรรค์ต.ก อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์

ที่	ประเภท ผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
40.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	น้ำพริก	115/14 ม.17 ซอยบ้านใหม่พัฒนา ต.เกยไชย อ.ชุมแสง จ.นครสวรรค์
41.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	300 ม.8 ต.โพธิ์ประทับช้าง อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
42.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	60/1 ม.6 ต.ไผ่รอบ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
43.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	91 ม.6 ต.ไผ่รอบ อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
44.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	57/1 ม.5 ต.กำแพงดิน อ.สามง่าม จ.พิจิตร
45.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	218 ม.2 ต.วังโมกข์ อ.วชิรบารมี จ.พิจิตร
46.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	109/2 ม.3 ซอย9 ต.สมอแข อ.เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก
47.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	2/3 ม.4 ต.เนินกุ่ม อ.บางกระพุ่ม จ.พิษณุโลก
48.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	43 ม.5 ถนนพิษณุโลก - นองตม ต.หอกลอง อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
49.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	น้ำพริก	205/1 ม.6 ต.แม่ระกา อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
50.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวกล้องและข้าวสาร	93 ม.7 ต.พันชาลี อ.วังทอง จ.พิษณุโลก
51.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	23/5 ม.2 ต.ป่าเลา อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
52.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	120/1 ม.1 ถนนสระบุรี-หล่มสัก ต.วังชมภู อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์
53.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ขนม	7/1 ม.8 ต.บึงคล้า อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
54.	วิสาหกิจชุมชน ขนาดกลางและ ขนาดย่อม	ผักและผลไม้แปรรูป	99/9 ม.9 ถนนบ้านห้วยลาน - ห้วยนา ต.น้ำซุน อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์
55.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	98 ม.9 ถนนหล่มสัก-เลย ต.หินฮาว อ.หล่มเก่า จ.เพชรบูรณ์

ที่	ประเภท ผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
56.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	น้ำพริก	7 ม.5 ต.โคกสะอาด อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์
57.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	2/1 ม.1 ต.หนองตม อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย
58.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	21/2 ม.6 ต.หนองตม อ.กงไกรลาศ จ.สุโขทัย
59.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เนื้อสัตว์ นม ไข่แปรรูป	218 ม.4 ต.คิ่งตะเกา อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์
60.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ข้าวกล้องและข้าวสาร	41 ม.3 ต.วังดิน อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์
61.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	น้ำผึ้ง	185/1 ม.4 ต.คิ่งตะเกา อ.เมืองอุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์
62.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	40 ม.2 ต.หาดลำ อ.ท่าปลา จ.อุตรดิตถ์
63.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ผักและผลไม้แปรรูป	165 ม.1 ต.บ้านเสี้ยว อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์
64.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	น้ำพริก	45 ม.1 ต.หนองแก อ.เมืองอุทัยธานี จ.อุทัยธานี

3. ชุมชนที่การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยกลุ่มการแพทย์แผนไทย

ที่	ประเภท ผู้ประกอบการ	หมวดผลิตภัณฑ์	ที่อยู่
65.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	วัตถุดิบสมุนไพร	82 ม.3 ต.แม่ตาว อ.แม่สอด จ.ตาก
66.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เครื่องสำอางสมุนไพร	35/2 ม.1 ต.หนองกรด อ.บรรพตพิสัย จ.นครสวรรค์
67.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	ยาจากสมุนไพร	477 ม.9 ต.หนองพยอม อ.ตะพานหิน จ.พิจิตร
68.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เครื่องสำอางสมุนไพร	139 ม.8 ต.รังนก อ.สามง่าม จ.พิจิตร
69.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	วัตถุดิบสมุนไพร	83/1 ม.2 ซอย 6/8 ถนนเทศบาล 6 ต.ทับคล้อ อ.ทับคล้อ จ.พิจิตร
70.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เครื่องสำอางสมุนไพร	79/1 ม.7 ถนนสีหราชเดโชชัย ต.วัดจันทร์ อ. เมืองพิษณุโลก จ.พิษณุโลก
71.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	เครื่องสำอางสมุนไพร	32 ม.8 ต.แคมป์สน อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์
72.	กลุ่มผู้ผลิตชุมชน	วัตถุดิบสมุนไพร	2/8 ม.9 ถนนโรงสีใหม่-น้ำพุ ต.ทุ่งโพ อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	ดาบตำรวจจิชาติ ไชยชนะ
วัน เดือน ปี ที่เกิด	30 มิถุนายน 2510
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงราย
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 58 หมู่ 1 ตำบลวังกรด อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2537	นิติศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2556	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2551	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2530-ปัจจุบัน	สถานีตำรวจภูธรบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่คดี
ที่ทำงานปัจจุบัน	สถานีตำรวจภูธรบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
รางวัลหรือทุนการศึกษาที่ได้รับ	-

GRAD VRU